
NAZIONALE
VITT. EMANUELE
BIBLIOTECA
13
11 B
22

RELECTIO DE CENSVRIS BVLLÆ COENÆ,

Sacræ Deiparæ de Rosario dicata:

Autore Fr. Antonio de Sousa Vlyssiponensi, ex Prædicatorum familia, Sacræ Theologiæ Præsentato, eiusdemque in vniuersitate Sancti Dominici Vlyssiponensis primario professore.

Cum facultate S. Inquisitionis, Ordinarij, & Regis.

Vlyssipone. Typis Petri Crasbeeck. Anno 1615.

Està taixado este liuro em reis em papel.

LIbrum, cui titulus est *Relectio de censuris Bullæ Cœnæ*, à Reuerendo & docto admodum Patre Fratre Antonio á Sousa ex sacra Prædicatorum familia, & in ea Lectore Theologo compositum, ordine supremæ Inquisitionis acuratè perlegi. Omnia in eo & doctè & piè continentur, sicut tantum patrem, magistrumque decebat: quia doctè, sacræ Scripturæ, Concilijs, traditionibusque Ecclesiæ, quia piè, bonis moribus non contradicunt, sed potiùs mirabiliter consonant: vnde nihil obstat, imò multa petunt vt doctrina, pietas que Autoris, circa res, quarum cognitio vtilis & necessaria est, in lucẽ prodeant. Sic cẽseo; in nostro conuentu S. Frãcisci d'Enxobreguas Vlyssiponensi. Anno Dñi 1615. April. 19.

Fr. Ludouicus ab Angelis.

VIsta a informação, podese imprimir esta interpretação da Bulla da Cea, & despois d'impressa torne a este Conselho para se conferir, & se dar licença para correr. Em Lisboa, a 27. de Abril de 615.

O Bispo de Nicomedia. *Bertolameu da Fonseca.*
Antonio Diaz Cardoso. *Fr. Manoel Coelho.*

POdersea imprimir esta Releição *de censuris Bullæ Cœnæ.* Aos 2. de Mayo de 615.

Damião Viegas.

DA licença ao supplicante frey Antonio de Sousa que possa mandar imprimir este liuro que se intitula *Relectio de censuris Bullæ Cœnæ*, visto as licenças que tem do sancto Officio, & do Ordinario, depois de impresso tornarà para se taixar, & sem isso não correrà. Em Lixboa a 4. de Mayo de 615.

Francisco Vaz Pinto. *Fernão d'Ayrez*
Luys Machado de Gouuea. *d'Almeida.*

Approbatio Cenſorum Ordinis.

DE mandato noſtri admodum Reuerendi Patris fratris Auguſtini de Souſa Ordinis Prædicatorũ in Prouincia Portugalliæ Prioris Prouincialis, diligenter legi librum, cui titulus eſt, *Relectio de cenſuris Bullæ Cœnæ*; compoſitum à ſapientiſsimo Patre fratre Antonio de Souſa in ſacra Theologia Præſentato, ac Lectore primario in Conuentu ſancti Dominici Vlyſſiponenſi. Et non ſolùm non reperi in eo aliquid noſtræ fidei dogmatibus, aut Summorum Pontificum decretis, vel ſanctorum Eccleſiæ Doctorum placitis vllo modo contrarium: verum etiam omnia in eo contenta ſatis conſona Catholicæ doctrinæ; quippe quæ multos & difficiles textus ſacrorum Canonum ſecundùm magis probatos Authores, & doctiſsimé, & luculentiſſimé non ſine magna ipſius Authoris laude explanant, ſtylo breui, compendioſo, reſoluto, & (quod difficilimum, & laude digniſsimum eſt) ſatis claro: vt in materia hac (quæ, quod attinet ad cenſuras, grauiſsima eſt) nihil ampliùs á Theologo viro, aut Canoniſta deſiderari videatur. Quare iudico opus hoc digniſsimum, vt prodeat in lucem ad publicam vtilitatem, quæ eo amplior, vt ſpero, capietur, quo magis libri vacabitur lectioni. Vlyſsipone die 23. Feb. Anni 1615.

Fr. Thomas de ſancto Dominico Magiſter.

DE mandato Reuerendi admodum Patris noſtri Prouincialis Relectionem hanc de cenſuris Bullæ Cœnæ, authore ſapientiſsimo Patre Fr. Antonio de Souſa Præſentato, ac ſacræ Theologiæ in Conuentu S. Dominici Vlyſsiponenſ. primario profeſſore, attentè

attentè perlegi,nihilque in ea reperi,quod vel fidei Catholicæ dogmatibus,vel Summorum Pontif.aut ſacrorum Conciliorum decretis,vel ſanctorum Patrum ſententijs aduerſetur. Quin potiùs ſolidam, ac Catholicã doctrinam continet, in eaque proponenda, atque explicanda non ſolúm firmis, efficacibusque vtitur rationibus, ſed ſacrorum etiam Canonum textus, iuxta verum ſenſum, ac præſtantiorum Doctorum interpretationem,doctiſsimè exponit,ita vt ſapientiam omnium antiquorum exquirere,ac narrationem virorum nominatorum conſeruare,& in verſutias parabolarum ſimul introire,vt cum Eccleſiaſtico cap.39. loquar, videatur. Et (quod magis mirandum arbitror) quatuor inter ſe implacabiliter pugnantia indiſſolubili fœdere coniungit,videlicet copiam, breuitatem, facilitatem, ac ſecuritatem;quæ omnia, cum eximia quadam ſententiarũ grauitate,facilè in hoc opere comperiet, qui perpenderit,ita vt haud perperam de authore verba illa Eccleſiaſtes cap. 12. dici poſsint: *Quæſiuit verba vtilia, & conſcripſit ſermones rectiſſimos,& veritate plenos.* Quapropter opus hoc digniſsimum cenſeo,quòd,vt expeditior cõmuni vtilitati via ſternatur, in lucẽ prodeat. Vlyſsipone die 23. Februarii anno 1615.

Fr. Ignatius Galuão Præſentatus.

† 3 *Facul-*

Facultas R. A. P. Prouincialis Ordinis Prædicatorum Prouinciæ Portugalliæ.

NOs Frater Augustinus de Sousa Ordinis Prædicatorum in Prouincia Portugalliæ humilis Prouincialis, & seruus, tibi Reuerendo Patri Fratri Antonio de Sousa Sacræ Theologiæ Præsentato, & eiusdem in nostra Vlyssiponensi Vniuersitate primario professori, tenore præsentium, & nostri officij auctoritate facultatem concedimus, quinimò & in meritum sanctæ obedientiæ præcipimus, vt seruatis seruandis Relectionem de censuris Bullæ Cœnæ à te editam typis mandare possis, & mandes, cum ex approbationibus Censorũ Ordinis supra positis, quibus eius examen commisimus, nobis constet illam in communem vtilitatem cessuram; In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen. Datum in nostro Conuentu sancti Dominici Vlyssiponensis 25. die Februarij Anno 1615.

Fr. Augustinus de Sousa
P. Prouincialis.

AD

AD VIRGINEM DE ROSARIO OPERIS DEDICATIO.

V M librorum nũcupationes grati animi, atque acceptorum beneficiorũ non immemoris indices esse soleant, & Prædicatorum Ordo, cui singulari Dei beneficio, ascriptus sum, tibi ò Deipara sanctissima totius virgineæ puritatis norma, ac limes, se se innumerabilium beneficiorum debitorem continuè profiteatur, necesse est vt qui ipsis in referenda gratia pares esse non possumus, certè in habenda, & prædicanda non indiligẽtes videamur. Quapropter tibi laboris mei primitias (primos enim fructus, sicut & vnigenitus tuus, desiderat anima tua) dicandas, ac nuncupandas duxi. Ne igitur flosculi nostri, dum adhuc florent, arescant, sed vt hoc potiùs veluti testimonio omnium gratiam indies vegetiores assequantur, atque adeò in commune omnium, quibus te debitricem copiosissima charitate fecisti, vtilitatem prodeant, authori cum suo opere faueas, eumque sacratissimi Rosarij tui fragrantia tuearis.

AD

AD LECTOREM.

VM cognitio casuum, ac censurarum Bullæ in Cæna Domini legi consuetæ adeò & confessarijs, & cunctis fidelibus necessaria sit, illis nimirum, vt circa pœnitentes talibus obuolutos censuris, Pœnitentiæ Sacramentum rectè administrare valeant, istis verò, vt ea delicta, quibus in tam graues censuras prolabuntur, effugiant; visum est anno superiori auditoribus meis explanationem Bullæ à S. D. N. PP. *Paulo V. promulgatæ tradere. Nunc verò annuentibus superioribus, alijsque id suadentibus eam tibi, humanissime Lector, in libello hoc tradendam quoque esse iudicaui. Illam igitur ad te, errores meos commendans (vt Ausonij verbis vtar) libenti animo mitto: næuos enim nostros & cicatrices, inquit ille, amamus, meam tamen in te propensam voluntatem boni consulas, mihique animos facias, vt maiora olim tuis auspicijs experiri libeat; interim veró munus hoc, & si paruũ, ea animi sinceritate, qua offertur, accipias; Hoc enim spero potiùs, quàm vt laudes. Vale.*

INDEX CAPITVM,
ET DISPVTATIONVM.

a tes

Dispu-

Disputatio LXXII.

Vtrùm priuata authoritate executionem literarum Apostolicarum impedientes excommunicentur.

Disputatio LXXIII.

Vtrùm in hac clausula mandantes, & consulentes excommunicentur.

Disputatio LXXIV.

Vtrùm omnes appellantes à mandatis Apostolicis ad Curias sæculares hæc censura comprehendat.

Disputatio LXXV.

Vtrùm in aliquo casu licitus sit ab executione literarum Apostolicarum ad Curiam sæcularem recursus.

Disputatio LXXVI.

Vtrùm liceat literas Apostolicas examinare, vt executioni mandentur.

CAPVT XV.

Contra impedientes literarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum executionē, & auocantes causas Ecclesiasticas ab Ecclesiasticis iudicibus.

Disputatio LXXVII.

Vtrùm censura huius canonis tam sæculares, quam Ecclesiasticos comprehendat.

Disputatio LXXVIII.

Vtrùm auocantes causas Ecclesiasticas, prætextu violentiæ prohibendæ, aut informandi, & supplicandi Summum Pontificem, hoc loco excommunicentur.

CAPVT XVI.

Contra iudices sæculares, qui Ecclesiasticas personas ad sua tribunalia trahunt, quique Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

Disputatio LXXIX.

Quo pacto intelligantur illa verba, Ordinatis vsi fuerint.

Disputatio LXXX.

Vtrùm vtens consuetudine contra libertatem Ecclesiasticam hoc canone excommunicetur.

Disputatio LXXXI.

Vtrùm scribentes statuta, vt publicentur contra libertatem Ecclesiasticam hoc canone excommunicentur.

Disputatio LXXXII.

Vtrum in aliquo casu personas Ecclesiasticas ad tribunal sæculare trahi liceat.

Disputatio LXXXIII.

Vtrùm dantes consilium ad conden-

nem

INDEX

INDEX RERVM, ET VERBORVM, QVÆ IN HAC RELECTIONE CONTINENTVR.

In quo litera c. designat caput, d. disputationem, n. numeros in capite, vel disputatione positos.

A

Absol-

Bullæ

C

Caluinista.

Capitulum.

Cardinales.

Consilium

Deprædari, & Deprædantes.

Falsitas.

Igno-

Senten-

D Ven-

F I N I S.

Determinaçoẽs, que se tomarão por mandado del Rey nosso Senhor, sobre as duuidas, que auia entre os Prelados, & iustiças Ecclesiasticas, & seculares.

EV el Rey faço saber aos que esta prouisaõ virem, que os Prelados de meus Reynos se me enuiaraõ aggrauar de meus Desembargadores, Corregedores, & mais justiças, dizendo que lhe não deixauão a elles, nem a seus officiaes conhecer de muytos casos, & cousas, de que conforme a Direito, & ao sancto Concilio Tridentino lhe pertencia o conhecimento, & se offendia nisso a liberdade Ecclesiastica, & a immunidade da Igreja, & impedião o castigo dos delictos. E desejando eu de mostrar como nunca foy minha tenção, nem võtade, que meus Desembargadores, & Iustiças offendessem, nem agrauassem em cousa algũa a immunidade da Igreija, nem a liberdade Ecclesiastica, nem impedissem a jurdição dos Prelados, mas antes procurei ategora, tanto como he rezão ajudalla, & fauorecella em tudo, com a mesma vontade & zelo, com que os Reys destes Reynos meus antecessores sempre o fizeraõ, & mayor, se mayor pode ser: E conformandome com o modo, que elles tiueraõ na determinação de semelhantes casos, & duuidas de jurdiçaõ, quando os Prelados se lhe enuiaraõ queixar de suas Iustiças, mandei ajuntar, sobre os apontamẽtos, que os ditos Prelados destes casos me fizeraõ, algũs Letrados de meu conselho, de cujas letras, & experiencia me pareceo, que com rezão podia confiar a determina-

ção

ção dos casos, & duuidas, que se continhaõ nos ditos apontamentos. Os quaes, depois de se ajuntarem por muytas vezes,& de estudarem,& examinarem cõ muita consideraçaõ os casos,pontos, & duuidas dos ditos apontamentos,tomarão acerca dos ditos casos, & duuidas assento,& determinaçoẽs,que conforme a Direito acharaõ que se deuião de tomar; das quaes me deraõ conta,sendo presentes os de meu conselho do estado, com que tambem o communiquei. E visto tudo por mim,mandei que se cõprissem as ditas determinaçoẽs, que saõ as seguintes.

No primeiro apontamento dizem,que as justiças seculares tomão conhecimento se he apto, ou não o lugar,a que se acolhem os culpados; dizendo que somẽte conhecem se o adro chega, ou não, ao lugar, onde estão os culpados,a que chamão questão de facto, sendo a mesma cousa,& pertencendo este conhecimento somente aos juizes Ecclesiasticos por ser espiritual, & desta maneira tiraõ os acolhidos aos adros das Igrejas, ainda que os Prelados digaõ que os taes lugares saõ & sempre foraõ auidos por adros. Neste apontamento se determinou que quando se trata se he adro ou não, para effeito de valer a immunidade da Igreja, ou não valer aos acoutados a ella, o conhecimento pertence ao iuiz Ecclesiastico,juntamente com o secular,assi como lhes pertence o conhecerem se val a immunidade ou não,como antecedente necessario, sem o qual a duuida da immunidade se não pode determinar; & sendo differentes o iuiz Ecclesiastico,& o secular,guardarsea na determinaçaõ da tal duuida o mesmo que a ordenaçaõ destes Reynos no liuro segundo, tit.3. dispoem, quando ha differença sobre valer a immunidade ou não. E quando se tratar se he adro ou naõ, para todos os outros effeitos, o conhecimento pertence ao iuiz Eccle-

ſiaſtico conforme a Direito.

No ſegundo apontamento dizem que as juſtiças ſeculares não conſentem, que os juizes Eccleſiaſticos conheçaõ do vtil dominio dos beẽs Eccleſiaſticos que os ſeculares trazem, & confeſſaõ ſer das Igrejas. E allegão que lhe ſaõ, ou deuem ſer emprazados, de que ſempre conheceraõ conforme a direito. Neſte apontamento ſe determinou, que quando a Igreja pede algũs beẽs, que diz ſerem ſeus, & lhe pertencem, ſem allegar outra qualidade: & o leigo demandado confeſſa o direito ſenhorio ſer da Igreja, mas que o vtil he ſeu, em tal caſo o conhecimẽto pertence ao juizo ſecular, & nelle deue o leigo ſer demandado; & porem ſe no dito caſo a Igreija em ſeu libello allegar tal qualidade, que cõclua a couſa demandada não ſomente ſer ſua, quanto ao direito ſenhorio, mas tambẽ o vtil eſtar com elle conſolidado, por o leigo poſſuir a tal couſa por força ſem titulo, ou pella poſſuir com titulo, que he nullo conforme a Direito canonico, ou por as vidas do prazo ſerem findas, ou por ter caido em commiſſo, ou por outros caſos de ſemelhãte qualidade, ou pedir reſtituição na forma do Direito, cõtra o titulo, q̃ o leigo tem; em taes caſos o conhecimento pertence ao juizo Eccleſiaſtico, onde ha de reſponder o leigo, & o juiz Eccleſiaſtico irá pella cauſa em diante ate final, poſto q̃ as partes demandadas neguẽ as ditas qualidades, & achando q̃ as ditas qualidades ſe prouaraõ, pronunciarà em final como for juſtiça, & achando que ſe não prouaraõ, ſe pronunciara como não juiz, & o conhecimento lhe não pertencer, & remittirà a cauſa ao juiz ſecular, & condenarà o autor nas cuſtas, & na pena da ordenação do liuro ſegundo titulo primeiro. §. deſaſete, que foy feita pellos Reys antigos deſtes Reynos, de conſentimento dos Prelados. E em caſo q̃ o leigo peça renouaçaõ de algum prazo Ec-

zo Ecclesiastico, que pretenda lhe deuer ser feita por Direito, se a pessoa Ecclesiastica a que quizer obrigar, não for exempta da jurdição ordinaria, & tiuer Superior ordinario no Reyno, perante elle a deue requerer, & as justiças seculares se não entremetaõ em tal caso, porem se a pessoa Ecclesiastica for exempta da jurdição ordinaria, & não tiuer superior ordinario no Reyno, as justiças seculares tomaraõ conhecimento do tal caso, conforme a ordenaçaõ do liuro segundo, titulo primeiro no principio.

No terceiro apontamento dizem, que as justiças seculares tomão conhecimento do direito dos padroados da Coroa, dizendo que saõ beẽs della, & o mesmo fazem dos beẽs das mesmas Igrejas, pertencendo isto á jurdiçaõ Ecclesiastica. Neste apontamento se determinou, que o conhecimento da causa do direito do padroado pertence ao juiz Ecclesiastico; & porem quãdo a duuida for entre a Coroa, & as pessoas que della o pretendem ter, ou entre dous donatarios da Coroa, ou outras pessoas, que delles tiueraõ causa, ou sobre força, o conhecimento pertence ao juiz secular; & pello mesmo modo, se a causa for sobre algũs beẽs, a que se pretenda ser annexo o direito do padroado, o conhecimẽto pertẽce ao juiz secular, q̃ por via de declaraçaõ pronunciará se està annexo, ou não.

Nò quarto apontamento dizem, que estando os Prelados em posse antiquissima de dar licença para se tirarem esmolas por fora das Igrejas para pobres, catiuos, & outras necessidades de obras pias, & pertẽcẽdolhes isto pòr Direito, de pouco tẽpo para cà os officiaes seculares lhe vão a mão, & auexão os que pedem com sua licẽça, & os prendem, & lhe tomão as esmolas. Neste apontamẽto se determinou, q̃ a ley do Reyno por bõ gouerno, & por tirar abusos, & em fauor da redẽpção dos catiuos,

defende os petitorios,a qual ley sempre se guardou, & conuem guardarse pellas ditas rezoẽs;& os Prelados poderão dar as licenças que lhes parecer, para pedirem dentro da Igreja,& dos adros.

No quinto apontamento se aggrauão,que na Alfandega se leuão direitos às pessoas Ecclesiasticas das cousas,que mandão trazer para suas casas, se as não alealdão no mez de Ianeiro, não sendo a isso obrigados, nẽ a lealdar, & estando isto assi determinado na mesa da consciencia pelos Deputados della, & por outros Letrados. Neste apontamento se assentou que neste caso se guardasse o que se determinou no despacho da mesa da consciencia pelos Deputados della, & outros Letrados,que pera isso foraõ juntos no mès de Nouembro do anno de quinhentos & sesenta, & sete. s. que posto,que as pessoas Ecclesiasticas não alealdem na Alfandega, não as obriguem a pagar direitos, justificando perante os officiaes da Alfandega, que as cousas que mandaraõ trazer de fora,saõ pera suas casas, & familias, & não alheas,nem pera negociar.

No sexto apontamento se aggrauão, que na Alfandega dão juramento às pessoas Ecclesiasticas, pera se certificarem do que mandão trazer pera suas casas,não o podendo fazer,& não lhes querem guardar sobre isto as certidoẽs,que offerecem de seus Prelados,em que o affirmão,como o jurão perante elles, & fizeraõ certo, que auião mister as ditas cousas para suas pessoas. Neste apontamento se determinou,que não he contra a liberdade Ecclesiastica o nelle conteudo, & que deuẽ jurar perante os officiaes da Alfandega, se as cousas,de que pretendem não pagar direitos,saõ para seu vso, casas,& familias,& não pera outras pessoas, nem pera negociar,conforme ao q̃ fica dito no apontamento precedẽte,porq̃ assi se achou ser conforme a Direito.

No

No ſeptimo apontamento ſe aggrauão, que o meſmo regimento de alealdar fazem guardar no paço da madeira as peſſoas Eccleſiaſticas, & lhes dão juramento, & fazem outros exames, ſem terem conta com as certidoés, que apreſentão de ſeus Prelados, & tẽdo em tudo ſatisfeito ao dito argumento, ſem ſerem niſſo obrigados, lhes não cõſentem que deſembarquem ſua madeira no cais commum a todos, ſe não em outras partes, & que logo a leuem para ſuas caſas, no que tudo recebem muita vexaçaõ. Neſte apontamento ſe determinou que ſe deuia guardar o que fica dito nos dous apontamentos precedentes, que he conforme a dita determinação da meſa da conſciencia.

No oitauo apontamento ſe aggrauão, que ſe faz pagar as peſſoas Eccleſiaſticas, da obra dos tanoeiros, que compraõ para recolherem ſuas nouidades, o direito q̃ os leigos pagaõ. Quanto a eſte apontamento na determinação que ſe tomou na dita meſa da conſciencia no anno de ſeſenta, & ſete, ſe aſſentou que ſe não offendia a liberdade Eccleſiaſtica, em ſe pagar meia ciſa pelas peſſoas Eccleſiaſticas, que comprauão aos tanoeiros, & officiaes, por ficar a dita meia ciſa em parte de preço, em que ſe concertaõ as partes.

No nono apontamento dizem, q̃ o Almotace mór, & as Camaras dos lugares tomão o paõ aos rendeiros das Igrejas, & não lho deixão tirar como ſaõ obrigados, o que he em muyta diminuição, & perjuizo das ditas rendas, & ainda compellem os meſmos Eccleſiaſticos nas rendas, que por ſi recolhem, ſendo tudo contra Direito. Neſte apontamento ſe determinou, que em ſe tomar o paõ dos celeiros, ou ſẽ embargar o que pretence aos rendeiros, não ſe offende a liberdade Eccleſiaſtica per ja o dito paõ não ſer beẽs Eccleſiaſticos, ſe não de peſſoas leigas, alem de ſer neceſſario fazerſe aſsi, pello

bem

bem commum. E quanto aos dizimos q̃ as pessoas Ecclesiasticas recolhem de suas rendas, que não tẽ arrendadas, não entendo q̃ se lhes tomão, nem embargão cõtra suas vontades, & se se faz não o hey por bẽ feito; & daqui em diante mando, que se não faça mais.

No decimo apontamento dizem, que se lança siza sabida nas rendas Ecclesiasticas, antes de se arrendarem, que em effeito he obrigarem os Ecclesiasticos a pagar siza, porque tanto menos lhe dão, os rendeiros pellas suas rendas, quanto vem esta lançado, para auerẽ de pagar de siza. Neste apontamento se determinou, que se não offende a liberdade Ecclesiastica em se lançar siza aos rendeiros dos beẽs Ecclesiasticos, ainda que se lãce, antes dos arrendamentos feitos, pois se não deue, nem leua, se não aos rendeiros leigos.

No onzeno apontamento dizem que nas duuidas q̃ se mouem entre os Iulgadores Ecclesiasticos, & seculares ouuem meus officiaes, como juizes aos Ecclesiasticos, & se não querem estar pello que elles determinão, procedem contra elles, & os auexão contra Direito. Neste apontamento se determinou, que o Iuiz dos meus feitos he cõpetente para conhecerse a jurdição pertence a minhas justiças, quando o aggrauante he leigo, porq̃ tem fundada sua jurdição em Direito cõmum, & como tal pode mãdar notificar ao Iuiz Ecclesiastico a rezão q̃ tem para tomar conhecimento do tal caso, por asi ser conforme a direito, & sempre se praticar, & vsar nestes Reynos. E quando no juizo de meus feitos se determina o conhecimẽto pertẽcer a minhas justiças, & não ao Ecclesiastico, & o Iuiz de meus feitos naõ faz mais, q̃ declarallo asi, & encõmendar por suas cartas aos juizes Ecclesiasticos, q̃ não procedão, & mandar a minhas justiças, q̃ não guardem seus mandados como de juizes incõpetentes, & quando os Prelados, & Iuizes Ecclesiasti-

Ecclesiasticos sem embargo das ditas cartas não querẽ deixar de proceder contra os leigos, nem desistir do q̃ tem procedido, eu como Rey, & senhor os chamo per cartas per mim asinadas, para me darem rezão de como asi tomão minha jurdição, & para sobre isso serem ouuidos perante os meus Desembargadores do Paço.

No duodecimo apontamento dizem, q̃ os officiaes seculares impedem as visitaçoẽs, & effeito dellas, com q̃ os culpados fauorecidos se deixão estar em seus peccados publicos com muito escandalo, porque estando os Prelados em vso antiquissimo em amoestarẽ tres vezes à estaçaõ as pessoas que per visitaçaõ achaõ em estado de peccados publicos para satisfazerẽ ao escandalo q̃ tẽ dado, & por esta penitencia, que elles temem nestes tempos, em que as penas deuião crecer, pellos peccados publicos estarem no estado q̃ se vè, o não consentem, & impedẽ este tão antiquissimo costume: dizendo, q̃ estes peccadores publicos os não deuẽ amoestar á estação, se não secretamẽte, & q̃ se lhes hão de fazer tres distinctas amoestaçoẽs em suas pessoas, & não se emendando que haõ de vir com libellos contra elles nas audiencias, onde poderaõ ser condenados, & não pellas visitaçoẽs, de q̃ se seguem muitos inconuenientes, que se apontaraõ, & taxaõ o modo, em que estas amoestaçoẽs particulares se haõ de fazer, & ainda q̃ despois os achem reincididos, não consentem que sejão presos, & condenados em degredo, cõforme ao Cõcilio. O q̃ tudo he cõtra a jurdição Ecclesiastica, & bem das almas. Neste apontamẽto se determinou; que o costume, de que nelle faz menção, se não deue guardar, por ser contra Direito natural, que não consente condenarse, nem infamarse publicamente pessoa algũa, sem ser primeiro ouuida & conuencida por sua confissaõ, ou judicialmente. E pello grãde escãdalo, & perturbaçaõ, q̃ se segue na Repu

blica

blica do tal costume, oppressaõ, & danno que se faz a meus vassallos, a quẽ como Rey, & senhor tenho obrigação de acudir. Pello que nesta parte os Prelados, & seus officiaes não tem rezão de se queixar, & deuẽ guardar em suas visitaçoẽs a forma do Direito Canonico. E quanto a dizerem que minhas justiças lhe taixão o modo em que as amoestaçoẽs particulares se deuem fazer, não acho que tal seja, nem o hey por bem; por onde os officiaes Ecclesiasticos deuem guardar a forma do decreto do Concilio Tridentino, não procedendo a prisaõ ou degredo contra os barregeiros casados, ou solteiros, sem procederem primeiro as tres amoestaçoẽs do dito decreto, as quaes deuem fazer com o interuallo de tempo que lhes parecer, que conuem, para bem das almas; & nos outros casos, fora destes, em que o dito Cõcilio lhes da faculdade para prenderem, ou penhorarẽ os leigos, por se euitarem censuras, deuem guardar a forma delle não prendendo, nem penhorando senão nos casos, em que procedem judicialmente. Porem se os Prelados nestes crimes, ou em outros, de que conforme a Direito podem conhecer, quiserem proceder ordinariamente, sem prisaõ, penhora, ou degredo, antes de final sentença, podelloaõ fazer, & minhas justiças lho não impediraõ.

No trezeno apontamento dizem, que quando os Prelados mandão, que se fação fintas para repairo, & edificaçaõ das Igrejas, & necessaria sustentaçaõ dos ministros, & cousas pertencentes ao culto diuino, tomão conhecimento da necessidade, que hà de fazerem as ditas cousas, & conhecem, & determinão, se os seculares deuem contribuir para ellas, pertencendo este conhecimento somente aos Prelados, & seus officiaes, & com isto, & com dizerem que o ordenar das fintas não pertence aos Prelados impedem totalmente o effeito das

das ditas obras; de maneira, que ſendo mandado per viſitaçaõ, que ſe faça a Igreja de Sanctos o velho na cidade de Lisboa, & mandandoo eu por minha prouiſaõ, & commettendo a execução ao Corregedor Christouão Borges vay em quatro annos, ategora ſe não pode dar principio a eſta obra, & a cauſa pende na caſa da ſupplicaçaõ. Neſte apontamento ſe determinou, que eu não entendo, que minhas juſtiças tomem conhecimento da neceſsidade que ha de ſe lançarem eſtas fintas, antes lhe mando, que niſſo ſe não entremettão. E em tudo o mais, que toca a eſte apontamento, mando que ſe guarde o que tenho ordenado pella ley extrauagante do liuro ſegundo tit. 2. l. 13. que entendo eſtar feita conforme a Direito, com declaraçaõ, que ſe os Prelados pretenderem obrigar os leigos a fabricar as Igrejas, ou a ſuſtentarem os miniſtros dellas, fundandoſe expreſſamente que os dizimos não ſaõ baſtantes conforme ao decreto do Concilio Tridentino, em tal caſo minhas Iuſtiças ſe não entromettão niſſo, porque o conhecimento pertence ao juizo Eccleſiaſtico, poſto que o leigo negue aquella qualidade de naõ baſtarẽ os dizimos.

No quatrozeno apontamento, dizem que as Iuſtiças ſeculares impedem aos viſitadores Eccleſiaſticos tomarem conta, & viſitarem as Confrarias, que os Prouedores leigos viſitaõ, conſtando pella ley extrauagante, que eſtas não ſaõ de minha immediata proteiçaõ, & nas q̃ ſaõ de immediata proteiçaõ não conſentem que viſitem o ſpiritual, como he o ſanctiſsimo Sacramento, ornamentos, & o mais. Neſte apontamento ſe determinou, que os decretos do ſancto Concilio Tridentino ſe guardem como nelle ſe contem, porque eſſa foy ſempre, & he minha tenção, & que nas Confrarias, Hoſpitaes, & Albergarias, em que os Prouedores das Comarcas

entendem,

entendem,& fazem correiçaõ por via ordinaria, sem particular commissaõ minha, possaõ os Prelados, conforme aos ditos decretos, tomar as contas, & visitar; porque os taes Hospitaes, Confrarias, & Albergarias não entendo, que saõ de minha immediata proteiçaõ. E isto se entendera não sendo ja os ditos Hospitaes, Confrarias,ou Albergarias naquelle anno visitadas pellos Prouedores das comarcas; & porem os ditos Prelados poderaõ em todo o tempo visitar os ornamẽtos, & cousas dedicadas ao culto diuino.

No quinzeno apontamento dizem, que nas cousas mixtas,que estão declaradas pella ordenaçaõ extrauagante,de que os Ecclesiasticos conhecem, os officiaes seculares tomaõ conhecimento de qualquer aggrauado; de que os culpados se queixão,dizendo que os Prelados não guardão nisso a ordem diuida, não o podendo fazer; & podendo os culpados queixarse disso, & appellar para os tribunaes superiores Ecclesiasticos. Neste apontamento se determinou, que minhas Iustiças não tomem conhecimento de aggrauo algum,que as partes allegarem serlhe feito pellos Iuizes Ecclesiasticos nos casos de que o conhecimento lhes pertẽcer, saluo quando se aggrauarem de notoria oppressaõ, ou força que se lhes faça,ou de se lhes não guardar o direito natural,porque nestes casos,como Rey & senhor,tenho obrigaçaõ de acudir,como acima fica dito.

No desaseis apontamento dizem, que nestas cousas, & nas mais tem os Desembargadores por estillo porem nas cartas,que passaõ, que se não guardem as censuras, nem euitem aos excomungados, sendolhes defeso por direito,& mandado expressamente pello Concilio,que não impidão as ditas censuras da Igreja. Neste apontamento se determinou, que não se faz offensa a justiça Ecclesiastica, em o Iuiz de meus feitos mandar a mi-

nhas

nhas justiças, que não euitem as taes pessoas, nem lhes leuem penas de excommungados, por quanto sempre assi se custumou, & não se manda senão depois de estar julgado, que o conhecimento pertence a minhas justiças, & não ás Ecclesiasticas, & por não auer outro meio para se não tomar minha jurdiçaõ.

No desasete apontamento dizem, que as justiças seculares não consentem, que os juizes Ecclesiasticos, passado o tempo do Direito & ordenaçaõ, procedão contra os executores dos testamentos, paraque cumpraõ os Legados, & paguem as diuidas declaradas nos testamentos, & contra os herdeiros, que dem para isso o necessario da fazenda dos defuntos; nem consentem, que os Vigairos da vara em seus Accipreſtados, passado o dito tempo, façaõ citar os ditos executores, que venhão dar conta dos testamentos em seu juizo & auditorio, como sempre costumaraõ fazer, dizendo que poderaõ andar pellos lugares por via de correiçaõ, como fazem os Prouedores, mas não trazer os executores fora dos lugares, onde viuem. Neste apontamento se determinou que minhas justiças não deuem impedir às justiças Ecclesiasticas a execução dos testamentos nas cousas, em que a jurdição for preuenta por elles, na forma de Direito, & de minhas ordenaçoẽs. E quanto a minhas justiças lhe impedirem, que os seus Vigairos Padaneos, & Accipreſtes não tomem conhecimento do comprimento dos testamentos, mando que tal não fação, nem lho impidão, porem os ditos Vigairos, & Accipreſtes, & os mesmos Vigairos geraes & Prelados deuem guardar a forma da ordenaçaõ, & não obrigarem os testamenteiros que vão dar conta dos testamentos fora dos lugares, onde viuem, pella muita vexaçaõ, que nisso se dà ao pouo, que he a rezão, porque tenho mandado aos Prouedores das comarcas, que o não fa-

çaõ

ção, & deuemse conformar com o mesmo costume, & com o que a ordenaçaõ dispoem.

No desoito apontamento dizem, que as justiças seculares não consentem que se proceda contra as pessoas leigas, que fazem offensas & iniurias aos Reitores das Igreijas, & officiaes da justiça Ecclesiastica, sobre seus officios, sendolhes isto defeso com pena pecuniaria, & de exõcmunhaõ ipso facto, per prouisaõ do Arcebispo de Lisboa. Neste apontamento se determinou que se o Clerigo de ordẽs sacras, Religioso, ou Beneficiado for ferido, espancado, ou injuriado, ainda que seja verbalmente por algũa pessoa leiga, poderse ha aqueixar, & demandar sua injuria, emmẽda, & corrigimento por ante o juiz Ecclesiastico, ou secular, qual mais quizer, com declaração, que requerendo por ante hum, não podera variar, nem tornar a requerer por ante outro; porem, se o caso for tal, que conforme a minhas ordenaçoẽs minhas justiças ajão de tirar deuaça, & a tirarem, & nella forem culpadas algũas pessoas leigas, liurarsehão per ante ellas, & em seu juizo poderaõ os Ecclesiasticos requerer sua justiça, emmenda, & corrigimento, & não per ante as justiças Ecclesiasticas, por quanto a jurdiçaõ he ja preuenta no secular. Porem, quanto ao sacrilegio, & excõmunhaõ em caso que se nella encorra, se procederá em todo o caso no juizo Ecclesiastico conforme a Direito. E quanto às resistencias, & offensas feitas aos meyrinhos & officiaes dos Prelados nos casos em que podem prender leigos, ou penhorallos, hey por bem por fazer fauor à justiça Ecclesiastica, & paraque seus mandados se cumpraõ como conuem, que as taes pessoas leigas sejão castigadas por minhas justiças, & se proceda contra ellas com as mesmas penas, com que se procede, conforme a Direito, & minhas ordenaçoẽs, cõtra as pessoas

que

que resistem ou desobedecem a minhas justiças.

E mando ao Regedor da casa da Supplicaçaõ, & ao Gouernador da casa do Ciuil, & aos Desembargadores das ditas casas, & a todos meus Corregedores, Ouuidores, Iuizes, Iustiças, officiaes, & pessoas de meus Reynos, & senhorios, que cumpraõ, guardem, & façaõ inteiramente cumprir, & guardar as ditas determinaçoẽs, como nellas, & em cada hũa dellas se contem, sem acerca disto porem duuida, embargo, nem contradiçaõ algũa, porque assi o hey por seruiço de nosso Senhor, & meu. E assi mando ao Chanceller mòr que publique esta prouisaõ na Chancellaria, & enuie logo cartas com o treslado della sob meu sello, & seu sinal, aos Corregedores, & Ouuidores das Comarcas, & aos Ouuidores das terras, em que os ditos Corregedores não entrão por via de correição. Aos quaes Corregedores, & Ouuidores mando que a publiquem nos lugares, onde estiuerem, & a façaõ publicar em todos os outros lugares de suas Comarcas, & Ouuidorias, & registar nos liuros das Chancellarias das ditas Correiçoẽs, & Ouuidorias, paraque a todos seja notorio, & assi se registarà esta no liuro da mesa do despacho dos meus Desembargadores do paço, & nos liuros das relaçoẽs das casas da Supplicaçaõ, & do Ciuel, em que se registão as semelhantes prouisoẽs. E hey por bem, que valha, & tenha força, & vigor sem embargo da ordenaçaõ do segundo liuro, titulo vinte, que diz que as cousas cujo effeito ouuer de durar mais de hum anno, passem por cartas, & passando por aluaras não valhaõ. Gaspar de Seixas a fez em Lisboa a desoito dias do mes de Março de mil & quinhentos, & setenta, & oito.

Iose da Costa a fez escreuer.

R E Y.

Simão Gonçaluez Preto. Dom Ioaõ.

Foy

Foy publicada a prouiſaõ del Rey noſſo Senhor atras eſcrita na Chancellaria mòr, por mim Gaſpar Maldonado per ante os officiaes della, & outra muyta gente, que vinha requerer ſeus deſpachos em Lisboa a deſaſete de Iulho de 1578. annos.

FINIS.

Errores præcipui qui typographi incuria irrepſerunt.

PAg.19. col.1. lin.15. excommunicatur pro excommunicantur. Ibid. lin.penult. propotur pro proponitur. Pag. 21. col. 1. lin. penult. hæreſi pro hæreſis. Pag. 67. col. 2. lin. 11. aggredlatur pro aggrediantur. Pag.72.col.1.lin.26. ab pro ad. Pag.98.lin.9. Terracinam pro ad Terracinam. Pag. 104.col.1.lin.26. collegitur pro colligitur. Pag. 108. col. 1. lin. 28. exerceret pro exercerent. Pag. 118. col.1.lin. 31. ſurripiuerint pro ſurripuerint. Pag 128.col.1.lin. 5. incurrit pro incurrũt. Pag. 130. col. 2. lin.13.nauim pro nauim. Pag.140.col.1.lin.14. quonam pro quoniam. Pag.142.col.1.lin.19. cenſeantur pro cenſeatur. Pag.156.col.1. lin.21. præſupoſiuiuè pro præſupoſitiuè. Pag.157.lin.12. ferum pro ferrum. Pag. 164. col. 1. lin.24. extendit pro extendi. Pag.186.col.2.lin. vltim. vbi pro ibi. Pag.210.col.1.lin.27. ſoluti pro ſolutio. Pag. 211. col. 1. lin.15. cenſus pro conſenſus. Pag. 217. col.1. lin. 24. Delegatum pro Delegatam. Pag.226.col.2.lin.4. ape pro ſæpè. Pag 227. col.2.lin.23.vtriunque pro vtriuſque. Pag.238.col.1.lin.13.cauſulæ pro clauſulæ. Pag. 285. col.2.lin. 13. fiat pro facit. Pag. 300. col. 1. lin. penult. determitatè pro determinatè. Pag. 301. col.1.lin.25.c.77. pro 27. Pag 322. col.2.lin.13. xltimam pro vltimam.

RELECTIO DE CENSVRIS BVLLÆ COENÆ.

BVlla Cœnæ, cuius relectionem incipimus, in tres quasi partes distribuitur. Prima, Proœmium: Secunda, Excommunicationes viginti: Tertia, Durationem, & Reseruationem continet. Excõmunicationes secundæ partis triplicem materiam respiciunt; quædam fidem & religionem; altera libertatem Ecclesiasticam; tertia denique iustitiam, fidemque mutuam inter fideles comprehendit.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur, & explicatur Bullæ Proœmium.

TENOR BVLLÆ.

Literæ processus S. D. N. Pauli Papæ V. Lectæ die Cœnæ Domini, anno 1614.

Paulus Episcopus, seruus seruorum Dei, ad futuram rei memoriam.

PAstoralis Romani Pontificis vigilantia, & solicitudo, cum in omni Christianæ Reipublicæ pace & tranquillitate procurāda, pro sui muneris officio asiduè versatur, tum po- *Bullæ Proœmiũ*

tißimum in Catholicæ fidei, ſine qua impoßibile eſt placere Deo, vnitate atque integritate retinenda, & conſeruanda maximè elucet. Nimirum vt fideles Chriſti nō ſint paruuli fluctuantes, neque circunferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, ad circumuentionem erroris: ſed omnes occurrant in vnitatem fidei,& agnitionis filij Dei in virum perfectum, neque ſe in huius vitæ ſocietate,& communione lædant, aut inter ſe alter alteri offenſionem præbeat: ſed potiùs in vinculo charitatis coniuncti, tanquam vnius corporis membra,ſub Chriſto capite, eiuſque in terris Vicario Romano Pontifice Beatißimi Petri ſucceſſore, á quo totius Eccleſiæ vnitas dimanat,augeantur in ædificationem, atque ita diuina gratia adiutrice,ſic præſentis vitæ quiete gaudeāt, vt futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas ſané cauſas Rom. Pontif. prędeceſſores noſtri, hodierna die, quæ anniuerſaria Dominicæ Cœnæ commemoratione ſolennis eſt, ſpirituale Eccleſiaſticæ diſciplinæ gladium,& ſalutaria iuſtitiæ arma per miſterium Summi Apoſtolatus ad Dei gloriam, & animarum ſalutem ſolenniter exercere conſueuerunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius eſt, quàm fidei inuiolatam integritatē, publicam pacem,& iuſtitiam,Deo auctore, tueri, vetuſtum,& ſolennem hunc morem ſequentes.

Nota-

Notationes circa Textum.

1. LIteræ istæ Apostolicæ *Processus* dicuntur, & communiter Bulla Cœnæ ab omnibus appellantur. Nomen. *Processus*. antiquum est, & visitatum: de quo in Clem. 1. de iudic. nihilque est aliud, vt notat Ludo. de Miranda de ord. iud. quęst. 15. art. 1. concl. 1. quám alicuius negotij gesti narratio, & dicitur. *Processus*. per translationem desumpta metaphora á loci mutatione: nam sicuti qui de loco ad locum per alicuius loci spatium peruenit, procedere dicitur; sic & cuiuscumque causæ, siue negotij discursus, siue descriptio, per suos debitos modos, & ab initio vsq; ad finem per suos, vt dicũt, articulos, *Processus*. nuncupatur. Duplex autem, vt

2. notat Greg. Say. lib. 3. de cens. cap. 3. num 4. est processus, seu dupliciter formatur; vel in particulari cõtra aliquam certam personam, vel in generali contra quascũque personas, quæ hoc, aut illud fecerint. Prior processus, specialis vocatur: Secundus verò generalis; prior præteritã, vel præsentem culpam respicit: secundus futuram tantùm. Et iuxta hãc secũdam acceptionem Bulla Cœnæ *Processus* nuncupatur. Quo nomine, vt notat 3.
Iacob de Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 4. ideo appellatur, vt inde fiat manifestum Bullam Cœnæ, si propriè loquendum sit, non legem, vel statutum esse, sed hominis sententiam, vt infra ostendetur. Est igitur Bulla Cœnæ processus quidam generalis contra varia peccantium genera, quo ipso facto excõmunicantur, & cuius absolutio Summo Pontifici specialiter reseruatur, vt post Nauar. in Man. cap. 27. num. 52. tradit Emmanu. Rod. in explicat. Bullæ Cruciatæ, num. 66. fol. 334. & Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 18.

Cum prædicti processus 4.

Bulla Cœnæ cōmuniter appellari soleant, quid nomine isto significetur, explicādū superest Bulla apud Iurisperitos tripliciter accipitur, vt videre est apud Alex. Scot. in dictionario iur. ver. *Bulla*. vel enim accipitur pro sigillo Papæ, vel pro literis datis ab ipso, vel pro ornamento schedulæ; hoc autē loco dicitur Bulla charta illa seu schedula, in qua literæ Apostolicæ scribūtur cū sigillo plūbeo Sū. Pōtificis, quo ipsa charta, seu schedula ornatur. Ab hoc sigillo, quo schedula bullatur, idest signatur, Bullæ denominatio principaliter desumitur: vt ex Rebuf. in praxi benef. in 3. p. signat. tradit Iac. de Graf. vbi su. n. 3

5. Dicitur Bulla Cœnæ, vel Bulla in Cœna Domini, eo quòd à Sum. Pōtifice promulgatur feria quinta hebdomadæ pœnosæ: quædies Cœnæ Dñi, propter memoriā illius vltimæ Cœnæ, quā Christus seruator cum discipulis suis ante suā passionē celebrauit, iuxta legis antiquæ ritū, & noui Sacramenti institutionē, quæ ea die à tota Ecclesia solēniter recolitur, appellari solet.

6. Circa antiquitatem huius Bullæ illud tantùm notandū est ex gloss. in Cle. 1. de iudic. verb *Solemniter*. Summos Pontific. ter in anno contra quosdam delinquētes processus generales facere consueuisse; nimirum in Ioue sancto, in die Ascensionis, & in festo dedicationis Basilicæ Sanctorum Petri, & Pauli: quibus processibus multos qui modo in Bulla Cœnæ excommunicantur, anathematis gladius feriebat. Postea verò in, grauescēte hominū malitia, oportuit ad alios criminosos censuram Bullæ extendi, & ampliari. Factum etiam est, vt trinæ publicationis cōsuetudine mutata, semel in anno in die Cœnæ Domini solenniter promulgaretur. De principio prædictorum processuum non cōstat: sed ante Greg. X I. qui fuit anno Domini 1370. cuiusq; nō nulli extāt, ortū habere credūtur.

In

7. In Proœmio reddit Sũmus Pontifex rationẽ, ob quam tam ipſe, quam alij Romani Pōtifices hos proceſſus, & ſententias promulgãdas decreuerint. Ea eſt, vt vnitas, puritas, & integritas Catholicæ fidei, & Chriſtianæ Religionis retineatur; & vt publica pax, & iuſtitia Deo authore cōſeruetur, & quamuis cōtra ea crimina, quæ Summi Pontifices ob prædictas rationes extirpare intendũt, ſint in iure excommunicationes latæ, vt infra oſtendetur, voluere tamen vel nouas cenſuras, vel ſpeciales reſeruationes addere, vt ab illis criminibus perpetrandis, timore tam acerbę pœnæ, qualis eſt excõmunicatio cum adeo ſtricta reſeruatione, perterriti homines arceantur. Eſt enim excommunicatio grauior pœna quæ ab Eccleſia infertur. cap. *Corripiũtur.* 24. quęſ. 3. per quam excõmunicatus Sathanæ traditur ad affligendũ corpus, & ob quã maiorẽ poteſtatem in excõmunicato, quam ante excõmunicationẽ habet. cap. *Audi deniq;* & ibi gloſ. in verb. *Sathanæ.* 11. q. 3. nam vtitur eo ac pecude ſua cap. *Miramur* in fin. 24. q. 1.

DISP. I.

Utrum cenſuræ Bullæ Cœnæ ab homine, an à iure dicantur.

IN hac dificultate Syl. verb. *Excõ.* 7. n. 76. tenet excõmunicationes in Bulla Cœnæ contentas à iure dicẽdas eſſe, eo quód Martinus. V. in principio ſuæ Bullæ ponit hæc verba; *Ad perpetuam rei memoriam,* & in fine illam conſtitutionẽ appellat. Hæ tamen rationes non concludunt, nam verba illa, *Ad perpetuam rei memoriam,* perpetuam firmitatem non ſignificant, ſed perennem apud homines memoriam in tantorũ criminum deteſtationem aſtruunt. Nomen etiam conſtitutionis, vt notat Greg. Say. lib. 3. de cenſ. cap. 1. nu. 20. non ſumitur in ſtricta, & propria ſignifica-

ficatione,sed latè pro quacumque sententia, etiam ab homine: quod inde colligit, quia initio Bullæ eiusdem Martini, ipsa annualis processus nũcupatur. Verùm in hac Bulla hoc locũ non habet, cum in ea constitutionis nomen nullibi reperiatur.

2 Eandem opinionem, etsi diuerso fundamento Alfonsus de Viualdo amplectitur in Candelabro in materia de excommu. nu. 54. & in expositione Bullæ Cœnæ num. 129. vbi hanc sententiam post Bullas Pij V. Gregor. XIII. & Sixti V. tenendam esse affirmat. Primó probat, quia prædicti Summ. Pontifices declarant velle se, vt earũ processus eatenus in suo robore perseuerẽt, quoadusque alij similes, vel à se, vel ab alijs Romanis Pontificibus promulgentur: quæ clausula in hac Bulla. §. *Volentes similiter*. inuenitur. Cum ergo a Papa summam authoritatem habente lata sit perpetuis temporibus duratura, donec alia promulgetur, signũ euidens est nõ ab homine, sed á iure dicendã esse. Probat secundó, quia processus huius Bullæ tantum tẽpus futurũ respiciũt. Tertiò, quod nulla indigent monitione, vt censuræ illorum incurrantur, sed satis est eorũ notitia habeatur. Quartò, quia Bulla Cœnæ expressé cõtinetur in iure, nam postquã Paulus. II. in Extrau. 3. de pæniten. & remiss. quasdam excommunicationes sibi reseruatas numerauit, subiecit etiam latas in Bulla Cœnæ. Quod etiam fecit Sixtus IIII. in Extrauag. 5. eod. tit. In hanc sententiam inclinat Nau. in Man. Latino capit. 27. num. 74. §. *Tertia*. & Suar. tom. 5. de cens. disp. 21. Sect. 1.

Pro resolutione supponenda est communis diuisio excõmunicationis maioris (cuiusmodi sunt excommunicationes in hac Bulla contentæ) á doctoribus tradita in Rubri. De senten. excommu. & Summistis in verb. *Excommunicatio*. 3

catio. qua in excommunicationem à iure, & ab homine latam secatur. Inter quas nonnullæ differentiæ assignantur. Prima est, quòd excommunicatio iuris, seu á iure semper est generalis, non verò contra determinatam personam, sed in tale facientes, vel nō facientes. cap. *Vt animarum* §. *Statuto.* de const. in 6. & gloss. in cap. *Romana.* verb. *Futuris.* de senten. excom. eod. lib. Excommunicatio autem ab homine aliquando est generalis, & aliquando contra determinatam personam, cap. *Romana.* §. *Sed nec in specie.* & ibi gloss. de senten. excom. & cap. *A nobis.* 1. eod. tit. Secūda est quòd excōmunicatio iuris durat post mortem conditoris, quandiu ius ipsum durat, ita vt cōtra faciētes excomunicentur, vt colligitur ex glos. in cap. *A nobis.* 1. de sentent. excommun. verb. *Non nisi subditi.* & ibi Panormit. num. 12. Sed ea, quæ est ab homine, eo mortuo, vel officio ab eo semoto, desinit ligare contrariū facientes; at vero excommunicatione detenti non proinde liberantur. Aliæ differentiæ videri possunt apud Doctores supra citatis locis.

Hoc posito, sit prima conclusio; Processus Bullæ Cœnæ, etiam illi, qui clausulam continent de non finiendo, donec alij promulgentur, propriè à iure non sunt dicēdi. Hāc conclusionem tenet Domin. Sot. in 4. dist. 22. q. 2. art. 3. post 5. conclusionē fol. 1028. col. 1. Tolet. in Sum. lib. 1. c. 18. Et Sayro lib. 3. de cens. c. 1. n. 16. Et probatur, quoniam huiusmodi processus sunt annuales, & ne morte Pont. desinerent obligare, necessaria fuit specialis declaratio; verùm nouis editis, & promulgatis, sine aliqua reuocatione expirant. Quod à sententijs, & censuris à iure latis alienum est, cum oporteat vt per statutum, siue contrariam consuetudinem vim legis obtinentem, remoueantur. Confirmatur: 4. 1. conclusio.

Sententia iuris legi duratione est æqualis: cum ergo lex, quæ est regula sem per regulans, perpetuo duratura sanciatur; sententia non minoris firmitatis, & durationis iudicabitur. Vnde siqua sententia robur immutabile non habeat ob crimina, quæ bonum Ecclesiæ regimen, ad vnitatẽ, integritatem que fidei, & pacis conseruationem exigit, vt frequenter per additionem, vel detractionem vetentur; proculdubio à iure dicenda non est. Quod manifestum quidem est de sententijs in Bulla Cœnæ comprehensis; cum experiẽtia doceat ab omnibus feré Summis Pontificibus Bullam mutari.

5. 2. Cõclusio. Secunda conclusio: Processus Bullæ, licèt aliquid iuris participent, absoluté loquendo sunt ab homine. Hanc conclusionem tenet Sayro, à qua non discederent authores citati pro præcedenti conclusione. Probatur: Quoniam huiusmodi processus non sunt leges, vel statuta perpetua, sed annuales processus, cessantque sine noua reuocatione: ergo absoluté sunt ab homine. Quod aliquid iuris contineant, ex argumentis pro opinione Viualdi factis est manifestum, præsertim in bullis, quæ declarant vim suam habere, donec aliæ promulgentur.

6. 3. Cõclusio. Tertia conclusio: Etiam antequã apponeretur clausula potestatis Bullæ prorogatiua, qui incurreret excommunicationem latam in ea, non proinde maneret absolutus mortuo Põtifice. Ita habetur. ca vnic. de maior. & obed. in 6. docentque Panor. c. *A nobis.* num. 12. de sent. excom. Tol. c. 18. Say. num. 19. cit. locis, & communiter omnes. Ratio est: Nullus liberatur ab excommunicatione, quam incurrit, nisi per absolutionẽ, cap. *Cum desideres.* c. *A nobis.* 2. c. *Sicut nobis.* de sententia excom. Sed cessatio excommunicationis non est absolutio: ergo qui in excommunicationem

nẽ inciderat, morte Pōtificis non manet absolutus. Quod in omni excommunicatione ab homine serua tur. Dixi, *Qui inciderat*, quia post mortem Pontificis, in cuius Bulla non erat clausula prorogatiua, qui contra fecerit, excōmunicationem non incurrit: differt enim inter vtrumque casum: nam emortuo Pōtifice Bulla statim desinit obligare, quia cum sit ab homine, cum illo expirat. Vnde contra faciens, nullā prohibitionem transgreditur. At verò iam excommunicatus deliquit in Bullam vim suā, & robur habētem. Quæ differētia, ac tēporū distinctio in omni excōmunicatione ab homine est maximè notanda á confessarijs, vt sciant quādo pænitenti est absolutio impendenda, vel neganda.

7. Argumenta pro opinione Viualdi, quatenus cum nostra sententia pugnant, soluēda sunt. Ad primum dicendū est Bullam hanc perpetuæ firmitatis nō esse neq; omnes ordinationes, & iussa Pontificum esse á iure, quanuis ipse summa polleat authoritate. Ad secundū respondetur, censuras etiam ab homine tātùm, futurum tēpus posse respicere, cum ordinare ad hoc, vel illud tēpus, á legislatoris volūtate depēdeat. Ad tertium respondetur, illas tantùm cēsuras ab homine monitione indigere, quæ aduersus aliquem particularem feruntur, non verò quæ generaliter, & in communi sunt latæ. Ad quartum dicēdū est in illis Clem. non ita esse contentas Bullæ Cœnæ censuras, quasi ibi specialiter ferantur, aut reseruentur; sed solummodo latas esse recensetur: aliás non indigerent noua repetitione, nec opus esset declarare in suo robore permanere, quoadusq; nouæ promulgarentur. Solum igitur iura illa citata declarant nō esse mentem Summ. Pont. vt á casibus specialiter Sedi Apost. reseruatis per generales concessiones homines absoluantur.

DISP.

DISP. II.

Utrum per annuales Bullæ repititiones, excõmunicationes in ea, vel in iure latæ multiplicentur.

1. Pars affirmatiua suadetur: Circa crimina á Bulla Cœnæ prohibita sũt in iure excommunicationes latæ, vt infra fiet manifestum; sed annuales Bullæ repetitiones nouas addunt excommunicationes; ergo multiplicãtur annualibus Bullæ repetitionibus. Et confirmatur: Excommunicationes Bullæ sunt ab homine, vt supra diximus: quæ vero in iure continẽtur, sunt á iure; ergo sunt diuersæ. Probatur consequentia, tum ex differẽtia præcedenti disputatione assignata; tum etiam, quia ab excommunicatione à iure, quæ non est reseruata, potest Ordinarius absoluere, non autem ab ea, quæ est ab homine, cap. *Pastoralis*. §. *Preterea*. de offic. ord.

2 Pro resolutione sit 1. conclus. Excommunicationes in Bulla Cœnæ comprehensæ circa eadem crimina, per annuales illius repetitiones non multiplicantur. Hæc conclusio est manifesta, nam promulgata noua Bulla, præterita desinit obligare: ergo circa eadem crimina plures Bullæ excõmunicationes actu non dantur. *1 conclusio.*

3 Secunda conclusio; Per nouam Bullæ repetitionẽ excommunicationi antea in iure latæ circa idem crimen, noua non additur. Hanc tenet Nau. in Manu. c. 27. num. 54. & in c. *Ita quorundam*. de Iudæ. notab. 11. num. 4. Probaturque ex l. *Ita quorundam*. ff. de verb. obligat. vbi dicitur quòd excommunicatus amplius excõmunicari non potest, sed denunciari potest excommunicatus. Quæ lex intelligitur, non quasi idẽ non possit circa idem pluries excommunicari, hoc enim *2 conclusio.*

enim falſum eſt, ſed quia regulariter ab eodem circa idem crimen aliquis bis excommunicari nō prȩſumitur, niſi id ex mente ſuperioris conſtet. Aliàs enim quot ſunt in iure excommunicationes latæ contra hæreticos, tot manerent excommunicationibus innodati: quod valde acerbū videtur. Dixi, *ab eodem*, nō ſolum perſona, ſed dignitate. Vnde excommunicatio, quæ eſt in iure, & quæ à Summo Pontif. in Bulla fertur, ab eodem dimanāt, & eædem omnino cenſentur. Solùm igitur per Bullæ repetitionem reſeruatio ſuperadditur.

Ad argumentum in cōtrarium, ex dictis patet ſolutio. Ad confirmationē reſpondetur, quando circa idem crimen in iure excōmunicatio præceſſerat, nouam ab homine non ferri, ſed per promulgationem, vel tantùm declarari excōmunicationem iam eſſe latam, vel, ſi quid additur, eſſe nouam conditionem, nimirum reſeruationem. Vnde mortuo vel amoto iudice, à quo cenſura prouenerat, addita conditio ceſſat, non autem cenſura in iure præcedens.

DISP. III.

Quæritur quādo Bulla Cœnæ poſt promulgationem Romæ editam, obligare incipiat.

1. Ratio dubitandi, quæ in hac difficultate ſe primò offert, hæc eſt: Bulla antiqua poſt nouæ promulgationem ceſſat obligare, vt conſtat ex eâdem Bulla §. *Volentes.* vbi id Sūmus Pontif. apertè dicit, & noua nō ſtatim ac promulgatur, obligat abſentes, cū nec dum ſufficienter eſſe promulgata cenſeatur, quod ad obligandum neceſſariò requiritur, vt communis Doctorum ſententia tenet. Vnde colligi videtur per aliquod tempus ceſſare obligationem Bullæ reſpectu particularium Prouin-

Prouinciarum, & Regnorum. Cum enim constet nouam in die Cœnæ editã, & promulgatam esse, non obligantur absentes antiqua, neque etiam noua, cum hactenus plenam eius notitiam minimè habeāt; ergo medio illo temporis interuallo post cessationē veteris, & ante nouæ plenam notitiam de obligantur absentes. Neque argumenti vim euadet, qui dixerit eodem modo constare de cessatione antiquæ, ac de publicatione nouæ, proindeque absentes semper Bullæ obligatione cōstringi; quia & si de publicatione nouæ Bullæ cōstet, quid in ea specialiter prohibeatur, non est certum, & ignoratur, præcipuè cū diuersis tēporibus á diuersis Summis Pontif per additionem, & subtractionē Bulla varietur.

2. 1. *Cōclusio.* Pro resolutione istius difficultatis sit prima cōclusio. Bulla Cœnæ Romæ promulgata eos, qui in remotis partibus degunt, regulariter ante duos menses non obligat. Hanc in terminis iuris communis circa leges Pontificias, tenent Sylu. verb. *Lex*. nu. 6. & 7. qui refert Panor. & Ioan. And. Armil. verb. *Lex*. num. 11. & verb. *Constitutio* nu. 3. Nau. in Manu. c. 23. num. 44. & lib. 1. cōs. cōs. 1. de cōstitu. q 4. Et probatur: Lex ciuilis, quæ rigorem summum nō continet, nec iuri Canonico, nec Apostolicis sanctionibus contradicit, etiam in foro Ecclesiastico militat. c. 1. & 2. dist. 10. & notat gloss. in verb. *Adiuuātur*. c. 1 de noui oper. nuntiat. & ibi Canonistæ omnes: sed lege ciuili statuitur vt lex non obliget ante duos mēses, Authen. *Vt facta noua constitutiones*. collat. 5. Neque talis lex iuri Canonico aduersatur, ergo Bulla Cœnæ non incipit obligare in partibus remotis nisi post duos menses á publicatione in Curia facta. Minor dum asserit legē hanc iuri Canonico non aduersari, colligi potest ex c. *Nouerit* de sent. excom. vbi excommunicātur qui statuta edi-

ta

ta contra libertatem Ecclesiæ seruari faciunt, nisi infra duos menses à promulgatione, ea de capitularibus suis fecerint amoueri. Et confirmatur, quoniã, vt docet Nau. in conf. cit. vsus Romanæ Curiæ est, vt transgressores legis post duos menses, nisi ignorantiam probauerint, tanquã legis fractores puniantur. Hoc tamen in omnibus Ecclesiasticis legibus locum non habet, nisi in illis, quæ sine temporis præfinitione proferuntur, dummodo non adsit ius aut cõsuetudo, ex quibus colligi posit, quo ex tempore obligare incipiant.

3. 2. Cõclusio. Secunda conclusio: Bulla Cœnæ respectu existentium in partibus remotis, tunc incipit obligare, cũ ad eos notitia illius moraliter peruenire potest. Hãc tenet Nau. absolutè loquẽdo de lege Pontificia conf. sup. citato num. 16. Probaturque: Lex nõ obligat nisi sit sufficienter promulgata, vt cum San. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. docent Scholastici; sed non censetur sufficiẽter promulgata, quousque illius notitia haberi posit; ergo ante tempus huic notitiæ necessarium non obligat. Ex quo infertur duorum mensium spatium non esse sufficiens intuitu eorum, qui in remotissimis morantur regionibus. Et cõfirmatur: quia 4.
volens probare ignorantiam legis admittitur, vt habetur in c. fin. qui matrim. accus. poss. Et c. *Si quis incognitus*. 17. quęs. 2. & l. fin. ff. de decret. ab ord. faciend. Et ratio est, quia absurdum videtur ad pœnam ligare ignorantes. c. *Cognoscentes*. de const. Abb. Panorm. ibidem. præsertim num. 9. & Castro lib. 1. de lege pœnali. c. 1. circa finem; sed frustra aliquis ad probationem ignorantiæ admitteretur, nisi ea probata absolueretur á iudice; ergo; cum in remotissimis regionibus degentes ignorantiam posint meritò obtendere, decurso etiam duorum mensium spatio, Bullæ censuris non adstrin-

adstringuntur. Non igitur tempus duorum mensium limitatur, quasi non requiratur maius: sed quia minus non sufficit.

5. Contra primam, & secundam conclusionem insurgi potest: Hæc Bulla in singulis Ecclesijs parochialibus iubetur promulgari, vt constat ex §. *Vt verò præsentes*. ergo promulgatio Romæ facta non sufficit absentes etiam transactis duobus, aut pluribus mensibus obligare. Respondetur tamen promulgationē istam in singulis Ecclesijs non præcipi tanquam necessariam, vt Bulla vim obligandi sortiatur; sed vt notitia eius facilior habeatur, vt patet ex eodem §. citato in illis verbis, *Eo fiant notiora*. Ad publicam autem notitiam, quæ ad obligandum necessariò requiritur, ad valuas Ecclesiæ S. Ioan. Lateran. & Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe affigi præcipitur.

6. 3 conclu- Tertia conclusio: Vbi primùm alicui constat de promulgatione Bullæ, & de contentis in ea, obligatur per illam. Hæc conclusio colligitur ex Syl. verb. *Lex*. q. 6. vers. 3. in fine, Soto de iustitia, & iure lib. 1 q. 1. art. 4. Graff. lib. 2. decis. c. 62. num. 32. Et ratio est, quia tempus illud duorum, vel plurium mensium regulariter ideo necessarium iudicatur, vt promulgationis Bullæ notitia habeatur: igitur ea habita non est maius tempus expetandum, vt obliget: & hinc est quód Romæ morantes post eius promulgationem obligantur.

Quarta conclusio: Quādiu noua Bulla ex defectu notitiæ non obligat, antiqua in suo robore perseuerat. Probatur, quia Bulla antiqua tandiu vim habet obligandi, quandiu noua non est promulgata, vt constat ex. §. *Volentes*. quæ promulgatio debet esse sufficiens, iuxta ea, quæ dicta sunt: sed sufficiens non censetur illa, cuius respectiuè ad loca remotiora notitiā haberi non potest; ergo 7. 4 conclusio.

ergo eousque antiqua obligare non desinit.

Ad rationem dubitandi respondetur Bullam antiquam nõ statim, ac promulgatur noua, cessare, nisi quoad illos, quorum respectu noua sufficienter promulgata censetur; quo facto, & noua obligare incipit, & antiqua desinit. Vnde nullum est tempus, quo homines ad Bullæ obseruationem non teneantur. Poterunt tamen particulares excusari ob ignorantiam siue ipsius Bullæ, siue specialium prohibitio-
8. num illius. Quæ autem ignorãtia ad excusandum sufficiat, habetur. c. *Apostolica.* de cler. excomm. & c. *Si vir.* de cognat. spiri. & glossa vtrobique in verb. *Ignorantia*, vbi dicitur ignorantiam probabilem ab excommunicatione excusare. Ignorantia probabilis illa est, qua quis ignorat probabile, vt est illud, quod omnes aut maior pars ignorant, vt videre è apud Sylu. verb. *Ignorantia.* num. 35. Ad illud, quod additur de notitia promulgationis nouæ Bullæ, dicẽdum est eam cognitionem non sufficere respectu rerum, quæ ad veterem Bullam de nouo adduntur, cum nondum sciri possint quænam sint; quoad alia veró perseuerare obligationem antiquæ.

CAP. II.

De prima excommunicatione Bullæ Cœnæ in Hæreticos, Apostatas, & Schismaticos.

TENOR BVLLÆ.

1. *Bullæ censuræ.* EXcommunicamus, & anathematizamus, ex parte Dei Omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac nostra quoscumque Hussitas, Vuiclephistas, Lutheranos, Zuinglianos, Caluinistas, Vgonotos, Anabaptistas, Trinitarios, & à Christiana fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios Hæreticos quocumque nomine censeantur, & cuiuscumque sectæ existant, ac eorum credentes, receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorundem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, & Sedis Apostol. scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quauis causa publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore; nec non Schismaticos, & eos, qui se á nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

Nota-

Notationes circa Textum.

1. MAteria huius censuræ est hæresis, & quæ de hæresi suspitionem faciũt, de quibus in iure per multa capita. cap. *Achatius*. 24. q. 1. c. *Ad abolendam*. c. *Excommunicamus*. 1. de hæret. cap. *Nouerit*. de sent. exc. c. *Quicumque*. de hæret. in 6. sed ante Bullã Cœnæ excõmunicationes Summo Põtifici reseruatæ non erant.

In hac clausula vndecim personarum genera excõmunicantur. 1. excommunicantur hæretici, cuiuscumque nominis, & sectæ, & apostatæ. 2. credentes hæreticis. 3. hæreticorum receptatores. 4. fautores. 5. quilibet hæreticorum defensores. 6. legentes hæreticorum libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate Sedis Apostolicæ, si scienter id faciant. 7. hæreticorum libros retinentes. 8. eos imprimentes. 9. eos quomodolibet defendentes. 10. Schismatici. 11. ij qui ab obedientia Romani Pontificis pertinaciter se subtrahunt, vel recedunt.

Circa illa verba, *Excommunicamus, & anathematizamus*. sciendum est excõmunicationem, vt nomen ipsum indicat, á communione deduci, significareq; exclusionẽ à cõmunione. 2.
Et quia ille, qui per baptismum in Ecclesia ponitur, vt docet. S. Thom. in 4. d. 18. q. 2. artic. 1. quæstiuncula 1. ad duo adscribitur, scilicet ad cætum fidelium, & ad Sacramentorum participationẽ, & hoc secũdũ præsupponit primũ; efficitur, vt aliquis possit esse extra Ecclesiam, seu extra cõmunionem fideliũ dupliciter: primò quòd excludatur tantùm à participatione Sacramẽtorum; & hoc dicitur excommunicatio minor: secundò quòd separetur ab vtroq;, & maior excõmmunicatio, appellatur, quæ sic á S. Th. loco cit. definitur. Ex-

communicatio est separatio à communione Ecclesiæ, quoad fructum, & suffragia generalia. In qua definitione genus non exprimitur manifestè, est tamen sub intelligendum. Cum enim sub censura Ecclesiastica, quasi species sub suo genere excommunicatio cōtineatur, & censura pœna quædam sit, in illa particula, *Separatio.* rectè innuitur. Aliæ particulæ specialem excommunicationis rationem ab effectu demostrant. Proprius
5. enim excommunicationis effectus est communicatione fidelium, & Sacramentorum participatione priuare; quod verba illa, *Quoad fructum*, significant. Priuat etiam spiritualibus bonis, quod in illis verbis, *& suffragia generalia,* ostēditur. Nō tamen priuat bonis istis spiritualibus, in quantùm sunt cōmunia per charitatem, sed per Ecclesiæ interuentionem, quæ excommunicatum separat ab vniuersitate fidelium, pro quibus suffragia facit. Vnde excommunicato suffragia, quæ pro tota Ecclesia fiunt, nō prosunt.

Excōmunicationes hac Bulla comprehensæ, sunt 4.
excōmunicationes maiores, nam verbum, *Excōmmunicatio,* absolutè prolatum de maiori excōmunicatione intelligitur, vt habetur c. *Si quem.* de sent. exc. tenētq; cōmuniter Doctores. Scot. in 4. d. 19. q. vnic. art. 5. Gab. in 4. d. 18. q. 2. art. 3. dub. 1. Sot. in 4. d. 22. q. 2. artic. 1. Sylu. verb. *Excom.* 1. nu. 18. Tabien. verb. excom. 2. §. 7 Nau. in Man. c. 27. n. 1 & de dat. & promiss. not. 4. n. 8. Et ratio est, quia verba absolutè, & simpliciter prolata accipi debent in significato consueto. c. *Ex literis.* de spons. & l. *Labeo.* ff. de sup. leg. vsus autē habet, vt nomen. *Excommunicatio,* pro maiori accipiatur. Sūt etiam excōmunicationes istæ latæ sentētiæ, quarūq; absolutio Summo Pontif. specialiter reseruatur.

Additur in singulis ferè 5.
clausulis verbum, *Anathema,*

thematizamus. post. *Excōmunicamus*. Quod verbum Hebræum ne, an Græcũ sit, controuertitur. Placet esse Græcum, significareque sursum positionem. Quod S. Tho. c. 1. ad Galat. lec. 2. sic declarat: Anathema cōponitur ab, *ana* quod est sursum, & *thesis*, positio, quasi sursum positio. Et est ortũ ex quadam antiqua consuetudine; antiqui enim pugnabant, & prædam aliquam capiebant ab hostibus, quam nolebant conuertere in vsum proprium, suspendebāt illam in templis, vel in aliquo publico loco ciuitatis, quasi separatam à communi hominũ vsu, & omne tale sic suspensũ nominabant Græci *Anathema*. Et ex hoc inoleuit cōsuetudo, quòd omne illud, quod excludebatur ab vsu cōmuni, diceretur *Anathematizatũ*. Vnde Iosue. 6. dicitur de Hierico, & omnbus, quæ in ea sunt, quòd Iosue mox anathematizauit ea. Et ideò etiã hoc in Ecclesia inoleuit, vt illi, qui excluduntur á communi societate Ecclesiæ, & à participatione Sacramentorum Ecclesiæ, dicantur anathematizati. Ex quo conijcitur verba, *Excommunicamus, & anathematizamus*, quoad rem pro eodem accipi: vt etiam patet per c. *Engeltrudam* 3 q. 5. Verbum tamen, *Anathematizamus*, ad maiorem terrorem, delictique ostēsionem additur.

In hac clausula hæretici omnes excōmunicatur. Vt autem, quid sit hæreticus, innotescat, quid sit hæresis explicandum priùs est. Hæresis nomen est Græcum, quod latinè dicitur, & interpetratur *Electio*. Et quia electio è duobus, aut pluribus fit, aliquãdo hæresis vertitur secta; nam qui viam vnam sequitur, & alteram relinquit, quasi separatur ab ea. Dogma tamē Christianorum secta, aut hæresis dici non potest, eo quod non sit inuentum nostrum, nec nos illud eligimus, sed ab Ecclesia, Dei auctoritate, nobis proponitur. Hæc de voce. 6.

7. Quod ad rem attinet, *Hæresis est error pertinax, Catholicæ fidei manifestè contrarius, in eo, qui fidem Christi profitetur*. Sic ex sententia S. Thom. 2. 2. quæst. 11. artic. 1. & 2. definit Turrecremat. lib. 4. Summæ de Ecclesia, part. 2. c. 1. & Ban. ad cit. locum. S. Thom. Ex qua definitione colligitur tres conditiones necessarias ad hæresim requiri: prima est, quòd sit error in intellectu contra ea, quę de fide credenda sunt: secunda, quód detur cum pertinatia in voluntate: tertia, quòd sit in eo, qui fidem Christi profitetur. Ex defectu primæ conditionis non erit verè hæreticus, qui licét aliquod opus hæreticale exterius faciat, siue verbo, vt hæresim proferendo, siue facto, vt idolis immolando; attamen non ita credit per intellectum. Ex defectu secundæ nō est cēsendus hæreticus, qui paratus est corrigi, licét oppositum fidei verè credat. Nam pertinax ille dicitur, qui, cum sciat illud, quod credit esse contra fidē, adhuc tamē in sua falsa credulitate perseuerat. Ex defectu tertiæ docet Say. lib. 3. de cens. c. 4. n. 11. non esse hæreticum Cathecumenum non dum baptizatum circa aliquem articulum errantem, quantumcumq; fidem, & interiùs, & exteriùs receperit. Quia, inquit, liberè ante baptismū recedere potest. Hæc tamen sententia non placet. Dicendum igitur est Cathecumenū, qui fidē interiùs suscepit, esse verè hæreticum coram Deo, quamuis coram Ecclesia non iudicetur talis, nec comprehendatur in excōmunicatione aduersus hæreticos lata. Ita Ban. vbi su. art. 2. in explicatione definitionis hæresis. § *Vltima particula*. Et ratio est, quia Cathecumenus verè, vt supponitur, suscepit fidem, á qua verè recedit, & contra quam errorem habet cum pertinatia; ergo est verè hæreticus coram Deo. Nō tamen excommunicatur, cū Ecclesia non procedat 8.

nisi

nisi cōtra illos, qui intrant per ostium Baptismi. Per hanc igitur conditionem excluduntur Pagani, & Iudæi, qui nunquam Christi fidem susceperunt. Ex quo patet hæreticum illum esse, qui cum Catholicam Christi fidē susceperit, cōtra illam pertinaciter errat.

9. Hæreticus duplex est; mentalis vnus, externus alter. Mētalis est, qui hæresi firmiter adhærens, eā actu externo non manifestat. Externus ille dicitur, qui verbo, vel externo signo hęresim ostēdit. Quod etiā dupliciter contingere potest. Primó, si cum hæresim mēte nō teneat, eam tamē actu externo manifestet. Secūdò, si nō tantū exteriori actu hæresim ostendat, sed etiā mēte teneat. Quod adhuc dupliciter fieri potest. Primó, si verbo, vel signo sufficiēti hæresim exprimat; vt si dicat in Deo Personarū Trinitatē non esse; vel si idolis immolet. Secūdò, si actus externus nō sit sufficiēs ostēdēdæ hæresi; vt si actu interno hæresi assentiatur, & exteriùs dicat, ita est, seu quid simile. Hæretici externi aliquando sunt omnino occulti, aliquando manifesti, siue id in iudicio probari posit, siue non. Et quinam horum in hac clausula excommunicentur, infra ostendetur. 10.

Hoc loco non tantùm hæretici in communi, verum etiam aliquot in particulari excommunicātur. 1. Hussitæ sic appellati á quodā Ioanne Huss Bohēmo, qui tēpore Vuēceslai Bohēmiæ regis Bohēmos subuertit, multa afferens ex scriptis Ioan. Vuicleph. Eius errores refert Turrecremat. ad finem. 4. lib. sum. de Ecclesia, & Ber. Ludzēburgensis in Catalogo hæreticorum, verb. *Hussitæ*. 2. Vuiclephitæ dicti à Io. Vuicleph Anglo, cuius errores cæperunt in Anglia anno Domini 1394. Fuit Clericus secularis artiū professor, vt refert Turrecrem. vbi sup. & Ber. Ludzem. verb. *Vuiclephitæ*. 3. Lutherani á Marti-

no Luthero, qui in Saxonia natus anno Domini. 1483. posteaHeremitarum S.August.susceptohabitu, & religionem professus, à qua,ceu à limpidissimo tritico,tãquam apta ad cõburendum palea, separatus,& ob inuidiam quòd Ioan. Tetzellius ex Prædicatorũ familia indulgentias á Leone. X. cõcessas prædicauerit cępit in Ecclesiã sæuire, anno.1517. Eius vita, & errores à Ioan. Cochlęo latè referuntur. 4. Zuuingliani, à quodã Valricho, vel vt alij volunt, Huldrico Zuuinglio Canonico Cõstantiensi dicti. Hic anno Domini. 1525. cum Oecolampadio, & Carolstadio Berengarij errores renouauit, vt refert Gab. Prateol. de vitis, & sectis hæreticorum, verb. *Zuuinglius*. 5. Caluinistæ, á Ioan. Caluin. natione Picardo, qui à patria sua eiectus fuit ob vitæ improbitatem, (& vt refert Ioan. Vaquerius, quem verb. *Caluinistæ.* citat Prateolus) inter dissolutos, & incõstantes dissolutissimus, & inconstantissimus fuit. Emersit tempore Coroli. V. & Pauli. III. circa annũ Domini. 1534. 6. Hugonotti, seu Hugonistæ, vt ex Lindano docet Prateolus verb. *Hugonistæ*. Incertum est à quonam sic appellentur; an ab Hugone quodã Ludi magistello Parisiensi; an vero ab Hugone Capeto. Hi post Caluinistas sparsi sunt per Galliam; qui etiam Sacramentarij dicũtur, eo quód Sacramenti veritatem noua quadam stropha illudere conantur. 7. Anabaptistæ ab iterato Christi baptismo nomen accipientes, eo quòd baptizatos in pueritia retingant. Hos ex Lutheri secta prodijsse probabilius videtur. Author huius sectæ fuit Balthazar Pacimontanus. 8. Trinitarij etiam hæretici sunt nostri temporis á schola Lutheri prodeuntes, vt docet Osius lib. 1. de hæresibus. Authores fuere Ioan. Campanus, & Michael Seruetus. Istorum omnium errores latè à Prateolo referuntur.

11. Excommunicantur etiã in hac clausula apostatæ à fide, quales sunt, qui à fide Catholica ex toto retrocedunt: vt qui à fide Christi ad Paganismum, aut Iudaismum se conuertunt. Apostatam tot modis esse contingit quot hæreticum; scilicet purè mẽtalem, purè externum, internum, & externum simul, siue actus: quo aposta sia ostenditur, sufficienter, vel insufficienter illam manifestet. Et quamuis apostatæ à fide simpliciter sint hæretici, qua ratione censura contra hæreticos lata ipsos etiam comprehẽdit: additur tamen expressè contra apostatas, ne aliquis crederet eos non manere excommunicatos, cænixus opinione, quæ asserit apostatam propriè, & simpliciter hæreticum non esse. Additur ergo particula *Apostatas*. maioris explicationis gratia. Quidquid in sequentibus disputationibus de hæreticis dictum fuerit, de apostatis suo modo intelligatur.

DISP. IIII.

Vtrum hæreticus purè mentalis in hoc canone excommunicetur.

PRO parte affirmatiua arguitur primò: Si qua esset causa, ob quam hæreticus purè mentalis non excõmunicaretur hoc canone, ea esset quòd Summus Pontifex in actibus purè internis iurisdictionem non habet, hæc enim ab aduersarijs asinatur; sed hoc est falsum; ergo & illud. Minor (quam tenent Sum. Rosel. verb. *Hæresis*. Et Ang. eodem verb. §. 2. & verb. *Hora canonica*. §. 27. Gloss. in Clem. 1. de hæreticis. Alber. Pigius lib. 6. Ecclesiasticæ hierar. c. 26. Adrian. quodlib. 8. art. 1. lit. H. & in 4. de confessione. q. de oratione, quam etiam vt probabilem sequitur Ioan. de Med. C. de oratione. q. 15.) suadetur; Ecclesia dispensat in voto purè interno; & pro actu etiã 1.

puré interno indulgentias concedit: ergo actus puré interni non effugiunt iurisdictionem Ecclesiæ. Probatur consequentia, quoniam eiusdem potestatis est ligare, & soluere; ergo si Ecclesia circa relaxationẽ obligationis actus interni potestatem habet, eãdem etiam habebit, vt propter eos puniat. Et confirmatur; quia de facto in cap. *Ad abolendum.* de hæretic. excommunicãtur, qui aliter de Sacramentis, quám quod Ecclesia docet, senserint, aut docuerint.

Secũdo: Ecclesia potest reseruare hæresim purè mentalem, vt in aliquibus diæcesibus fit: ergo poterit pro illa excommunicationem ferre, ergo hæreticus puré mentalis hoc loco excõmunicatur, & eius crimẽ Sedi Apost. reseruatur.

2. *Cõclusio.* Sit nihilominus certa conclusio: Hæreticus puré mentalis in huius Bullæ censura non comprehenditur. Hanc tenent Tolet. in Summa lib. 1. cap. 19. Suar, de cens. tom. 5. disp. 21. sect. 2. Say. lib. 3. de cens. c. 4. n. 21. eamq; tenere debent omnes, qui asserunt Ecclesiam in actibus purè internis non habere iurisdictionem, vt S. Thom. 1. 2. q. 91. art. 4. & q. 100. artic. 9. Durand. in 4. dist. 17. q. 8. num. 7. & d. 15. quęs. 12. num. 6. Palud. in. 4. d. 17. q. 7. num. 20. & d. 15. q. 5. art. 2. conclu. 4. num. 24. Sylu. verb. *Excommunicatio*. 7. excommunicatione. 2. nu. 3. Caietan. in Summ. verb. *Hæresis*, in fine, Castro de iusta hæret. punit. lib. 2. c. 18. & lib. 2. de lege. pœnali. c. vltim. Soto in 4. d. 22. q. 2. art. 3. Nauarr. in Man. c. 11. nu. 17. Bann. 2. 2. q. 11. artic. 4. Lorca. 1. 2. tom. 2. de legibus, disp. 16. Emmanu. Rod. in expositione Bullæ Cruciatæ, §. 9. dub. 11. fol. 334. & alij non pauci. Et probatur: Ecclesia non potest præcipere, aut prohibere actus, de quibus sententiam ferre nõ valet: sententia enim, & lex eo differunt, quòd lex est pręceptum vniuersale, sententia verò est ipsius legis

in particulari declaratio, applicatioque coactionis: sed circa actus internos, qui exteriùs nullo modo manifestantur, non potest Ecclesia sententiam ferre, cum sententia non feratur nisi in illud, quod cognosci potest, cuiusmodi nõ sunt actus puré interni; ergo nequit propter illos excõmunicare, atque adeo hæretici purè mentales censura huius Bullæ nõ ligãtur.

4. Ad primum argumentum in cõtrarium negatur minor. Et ad probationem conceditur posse Ecclesiam in voto puré interno dispensare, & pro interno actu indulgẽtias cõcedere: hoc tamen non ex eo prouenit quòd Ecclesia secundùm potestatem gubernatiuam in actibus purè internis iurisdictionem directè exerceat, sed quia ad hoc specialem potestatem à Christo Domino accepit, vt traditio Ecclesiæ confirmat. Si quis tamen arguat: Prælatus Religiosorum potest irritare votum internum, etiam de actu interno, vt de contemplatione; ergo dispensare in voto non prouenit ex speciali concessione, sed ex iurisdictione circa actus internos: neganda est consequentia. Et ratio est, quia Prælatus eatenus votum internum, & de materia interna irritat, quatenus ea, ad quæ ex vi obediẽtiæ Religiosi tenentur, per illud impediuntur: contemplationi enim applicati, quæ á Prælato præcipiuntur, rectè facere non valebunt. Ad probationem consequentiæ argumenti principalis dandum est antecedens, sed nihil concludit, nisi quòd ex vi gubernatiuę potestatis propter eos actus, quorũ directè potest obligationẽ relaxare, valet etiã directè punire, & quãdo ei indirectè subijciuntur, indirectè etiã, & relaxare obligationẽ, & punire culpam poterit. Ad cõfirmationẽ respõdetur c. *Ad abolẽdã.* fore intelligendũ quãdo interna credulitas externo signo manifestatur.

Ad

5. Ad secundum neganda est consequentia, quia reseruare non est per se actũ internum iudicare, vel culpam illius punire, sed tantùm subditorum potestatem ad absoluendum auferre, vel limitare. Quamuis etiam negandum non sit posse Summum Pontif. hæresim internam reseruare; admittendum tamen non est id præstare hoc loco, cum iuxta doctrinam Caiet. in Sum. verb. *Casus.* ex S. Ant. sententia, Nau. in Man. c. 27. num. 261. & Graff. lib. 4. decis. c. 18. nu. 1. Summ. Pontif. nihil sibi reseruare soleat, cui censura non sit annexa. Igitur cum in hoc casu censura nulla detur, nulla etiam Summo Pontifici erit reseruatio.

DISP. V.

Utrum hæreticus purè externus in hac Bulla excommunicetur.

Pars affirmatiua, cui fauet Caiet. 2. 2. q. 12. art. 1. & q. 94. art. 1. ad 1. suadetur primò; Vt excõmunicatio contra hæreticos lata incurratur, sufficit hæresim exteriùs proferre; ergo non est, quare ab hac excommunicatione hæretici purè externi excludantur. Probatur antecedens ex Concil. Tolet. 1. in assertione fidei; vbi multæ excõmunicationes sub hac forma feruntur; *Siquis dixerit, vel crediderit.* Vbi fit distinctio inter dictum, & credulitatem. Et confirmatur, quia idolatræ, qui idolis siue ex leuitate, siue ex metu, quamuis ea execrentur, immolant, manent excommunicati excommunicatione cõtra eos lata á Ioan. 22. quæ habetur in Directorio Inquisit. p. 2. q. 43. 1.

Secundò; Ecclesia illud punit, quod iudicat; sed actus externos iudicat; ergo propter illos punit & excommunicationem fert; & patet, cum hæresim proferentes, & de hæresi exteriori conuictos quasi hæreticos absoluat. Et confirmatur; Mulieri, quæ ex

metu

metu adulterium cõmittit, tota pœna adulterij infligitur, quia coacta voluntas non excusat in maleficijs; ergo hæresim proferens, licèt ex metu, excommunicationi contra hæreticos latæ subiacebit.

2. *Conclusio.* Sit tamen cõclusio; Qui verbo vel facto se hæreticũ ostendit, non excommunicatur in hac Bulla, si hæresim mente nõ teneat. Hæc conclusio communis est, & certa. Quam tenẽt S. Anton. 2. p. tit. 12. cap. 5. Sylu. verb. *Hæresis.* 1. §. 9. & verb. *Apostasia.* §. 2. Tabien. verb. *Hæreticus.* num. 1 Bann. 2. 2. q. 11. art. 4. Graf. lib. 4. decis. c. 18. num. 11. Say. lib 3. de cens. c. 4. n. 25. Et probatur breuiter: Excommunicatio Bullæ contra hæreticos fertur; sed hæretici tantùm externi nõ sunt verè hæretici, ergo per hanc Bullam non excommunicantur.

3. Ad primum argumentum negatur antecedens. Et ad probationem dicendum est: cum Bann. loco citato, Conc. Tolet. non intendere distinctionem facere inter dictum externum, & internũ assensum, sed solum velle manere excommunicatum, qui dixerit cõtra fidem illud, quod mente tenet. Vnde particula, *vel*, facit hũc sensum; Qui dixerit credendo, vel explicando signo externo senserit, etiam si non verbis. Et ita est vsus loquendi sacrorum Canonum, vt per actus interiores intelligant etiam signa externa; vt cum dicitur quòd solo consensu matrimoniũ contrahitur. c. *Cum apud.* de Sponsal. & nihilominus necesse est, vt signa externa interni consensus manifestatiua dentur. c. *Tuæ paternitati.* eod. tit. Ad confirmationem concedimus excõmunicationem à Ioã. 22. latam illos idolatras cõprehendere, non tamen excommunicationem huius Bullæ, nisi veré idolis diuinitatem inesse credãt; pœnas tamẽ hæreticorum, præter bonorum confiscationem, incurrunt.

Ad secundum respondemus

demus, quamuis Ecclesia possit propter actũ externum punire, etiam si ex affectu interno non procedat, & de facto puniat, non tamen censeri contra illũ exercentes sententiam ferre, quando lex, quæ talem actum prohibet, de eo non verificatur, nisi ab interno affectu prodeat, vt in proposito casu cõtingit. Nam Ecclesia fert sententiam contra hæreticos; quorum nomine non comprehenduntur, qui solo externo actu hæresim proferunt, cum de illis non verificetur quod sint hæretici; hæretici enim illi sunt, qui per intellectum contra fidem

4. errant. Ad confirmationẽ primò negatur antecedẽs, siue de pœna imponenda per iudicem, siue à Deo infligẽda intelligatur. Namque Deus culpam, in qua minus de voluntario inuenitur, qualis profectò est quæ ex metu admittitur, leuiùs punit. Cuius morẽ, puniendo adulteram, cui tota legis pœna non infligitur, ius commune obseruat, vt docet Panorm. in Consil. 4. quod incipit; *Facti contingentia*. Quod probatur expressè in l. *Vim passam*. Et in l. *Si vxor*. §. *Siquis*. ff. de adult. quia adulteriũ respectu legis nõ committitur sine dolo, licet interueniat culpa etiam mortalis, vt probatur in l. pen. ff. de adult. gloss. fin. 34. q. 1. c. *In lectum*. Et 15. q. 1. c. *Inebriauerunt*. Secundò, admisso antecedente, neganda est consequentia; quia adulterari ex metu nõ tollit ab actu rationem adulterij; hæresim verò sine intentione proferre, hæreticum non facit.

DISP. VI.

Vtrum in hac clausula excommunicentur hæretici, qui signa externa insufficientia ad hæresim ostendẽdam proferunt.

1. Pars affirmatiua sic suaderi potest; Ideo hæretici

tici purè mentales non excommunicantur, quia Ecclesiæ in actus purè internos iurisdictio nõ cõpetit: sed actus externus insufficiens ad ostendendam hæresim, sufficiens est vt Ecclesia in actus internos habeat potestatem: ergo propter tales actus potest excommunicare: ergo propter illos excommunicat. Maior, & prima cõsequentia patent. Secunda ex eo etiam est manifesta, quia in hac Bulla excommunicãtur illi hæretici, ad quos Ecclesiæ iurisdictio extenditur. Minor, in qua est tota difficultas, probatur vno, vel altero exemplo. 1. ex Clem. 1. de statu monachorum. §. *Quia verò.* vbi excommunicantur monachi, qui sine suorum Prælatorum licentia, animo inferendi damnum Prælatis, aut monasterijs, ad curias Principum se conferunt. 2. ex Clem. 1. de hæreticis. §. *Verum.* in qua excommunicantur Inquisitores, qui odio, amore, aut prauitatis affectu omiserint procedere contra hæreticos, aut eos, qui hæretici non sunt, vexauerint: Et tamẽ huiusmodi actus, cum non sufficienter ostẽdant animum, á quo procedant, sufficientes sunt, vt propter illos excommunicatio feratur; ergo. &c.

2 Confirmatur eadem minor: Actus internus, qui verè informat, & verè influit in actum externum, qualis est voluntas finis, potestati Ecclesiæ subijcitur, vt docet Caiet. in Summ. verb. *Excommunicatio.* c. 3. & verb. *Horarum Canonicarum omissio.* §. 3. & Soto lib. 10. de iust. & iure. quæst. 5. artic. 5. quos sequitur Lorca. 1. 2. tom. 2. in tract. de legibus. disp. 16. memb. 2. & tamen actus ille, saltem vt respicit finem, externo illo actu non ostenditur: ergo vt aliquis excommunicari possit, satis est quód actus externus ab interno procedat, licèt illum non ostẽdat.

3 Pro resolutione huius difficultatis aduertendum est actum externum ab hæretico

retico factum aliquādo esse indifferentem ad hæresim internam, vel quemcumq; alium internū actū ostendendum, vt si ex interno assensu contra fidem dicat, *Ita est*: quę verba indifferentia, & insufficientia omnino sunt ad manifestandam hæresim; vel si accedat ad non suam, credēs sibi licere, qui actus etiam de se talis credulitatis manifestatiuus non est: aliquā do veró actum externum internā hæresim sufficiēter ostēdere: Quod dupliciter euenire potest. Primò, si indeterminatè hæresim ostendat, vt si hæreticus dicat, *Ego errori contra fidem firmiter adhæreo*; quod dicitur hæresim in genere manifestare. Secundò, si illam in specie ostendat, non tamen eam, cui hæreticus adhæret; vt si dicat, *In Christo sunt duæ personæ*, & credat vnam tantùm esse, sed firmiter teneat non esse in Deo Trinitatē personarū.

4. *1 Cōclusio.* Hoc posito sit prima cōclusio: Hæreticus, qui verba, vel signa insufficientia ad internam hæresim ostēdendam profert, nisi illam ex circunstantijs manifestent, non excommunicatur. Hanc conclusionem tenet Bann. 2.2 q. 11 artic. 4. conclu. 3. in solut. ad 3. contra eandem conclusio. Viuald. in Candel. in expl. Bullæ Cœnæ n. 2. &. 3. & Say. de cens. lib. 3. c. 4. nu. 30. Et probatur quoad primam partem; Verba illa non sunt de se manifestatiua hæresis internæ; ergo qui illa profert, adhuc manet intra limites hæretici mentalis, atq; adeo excommunicationem non incurret, cum hæreticus mentalis non excōmunicetur, vt disp. 4. probauimus. Secūda pars etiam ostenditur, quia verba de se insufficiētia multoties ex circunstātijs internā hæresim declarant: æquipollent enim verbo, vel signo hæresis manifestatiuo; ergo, cum iam hæresis interna exteriùs illis verbis ostendatur, qui illa profert, erit verè hæreticus externus, & ideo excōmunicatioem incurret.

Quæ

5\. Quæ autem ſint huiuſmodi ſigna, & circunſtantiæ ex particularibus euentibus iudicandum eſt. Cōueniunt tamen Doctores ſufficere nō ſolū aliquorū actuum exercitiū, vt imagines conculcare, ſed etiā carentiam, & priuationem aliorum, vt ſi hæreticus ad eleuationem auguſtiſsimi Euchariſtiæ Sacramēti non aſſurgat. Exiſtimo ex ſe ſufficientia non eſſe ea ſigna, quæ faciunt leuiter ſuſpectum de fide, ſufficere verò, ſaltem regulariter, quæ vehementer, vel violēter ſuſpectū reddūt. Quę autem ſint iſta ſigna, tradūt Sylu. verb. *Iudicium*. & verb. *Præſumptio*. Bern. Comenſ. in Lucer. Inquiſit. verb. *Præſumptio*. & verb. *Suſpitio*. Simanc. in Ench. tit. 41. Albertin. de agnoſcēdis. q. 34. Repert. Inquiſitorū verb. *Suſpectus*. Eymericus in direct. Inquiſ. 2. p. q. 55. & ibi Pegn. com. 80. & Param. de origine Inquiſitionis lib. 3. quæſ. 10.

6\. 2. concluſio. Secunda concluſio: Si quis verbo, vel ſigno hæreſim perfectè proferat, quam mente non habet, licèt alteri diuerſæ adhæreat, excommunicationē non incurrit. Probatur: Hæreticus iſte, quoad hæreſim, qua eſt infectus, cenſetur purè mentalis, cum verba, & ſigna, quæ profert, illam non explicent, quamuis aliam, cui ipſe non aſſentitur, perfectè oſtendant, reſpectu cuius hæreticus purè externus dicēdus eſt; ſed neutra iſtarum rationum excommunicatio incurritur; ergo hæreticus, qui prędicto modo profert hæreſim, no excōmunicatur. Et confirmatur ex. c. *Ad abolendam*. de hæret. vbi dicitur. *Excōmunicamus, qui aliter ſenſerint*, &c. quod Doctores communiter intelligendū eſſe dicunt, quando id, quod ſenſerint, externo ſigno explicauerint; ſed in caſu concluſionis id, quod hæreticus contra fidem ſentit, externo ſigno non explicat; ergo non excōmunicatur.

Cōtra hanc cōcluſionē argui poteſt. Qui dicit ſe 7.
ad

no Luthero, qui in Saxonia natus anno Domini. 1483. posteaHeremitarum S. Augusti. suscepto habitu, & religionem professus, à qua, ceu à limpidissimo tritico, tāquam apta ad cōburendum paleæ, separatus, & ob inuidiam quòd Ioan. Tetzellius ex Prædicatorū familia indulgentias á Leone. X. cōcessas prædicauerit cępit in Ecclesiā sæuire, anno. 1517. Eius vita, & errores à Ioan. Cochlęo latè referuntur. 4. Zuuingliani, à quodā Valricho, vel vt alij volunt, Huldrico Zuuinglio Canonico Cōstantiensi dicti. Hic anno Domini. 1525. cum Oecolampadio, & Carolstadio Berengarij errores renouauit, vt refert Gab. Prateol. de vitis, & sectis hæreticorum, verb. *Zuuinglius*. 5. Caluinistæ, á Ioan. Caluin. natione Picardo, qui à patria sua eiectus fuit ob vitæ improbitatem, (& vt refert Ioan. Vaquerius, quem verb. *Caluinistæ*. citat Prateolus) inter dissolutos, & incōstantes dissolutissimus, & inconstantissimus fuit. Emersit tempore Coroli. V. & Pauli. III. circa annū Domini. 1534. 6. Hugonotti, seu Hugonistæ, vt ex Lindano docet Prateolus verb. *Hugonistæ*. Incertum est à quonam sic appellentur; an ab Hugone quodā Ludimagistello Parisiensi; an vero ab Hugone Capeto. Hi post Caluinistas sparsi sunt per Galliam; qui etiam Sacramentarij dicūtur, eo quód Sacramenti veritatem noua quadam stropha illudere conantur. 7. Anabaptistæ ab iterato Christi baptismo nomen accipientes, eo quòd baptizatos in pueritia retingant. Hos ex Lutheri secta prodijsse probabilius videtur. Author huius sectæ fuit Balthazar Pacimontanus. 8. Trinitarij etiam hæretici sunt nostri temporis á schola Lutheri prodeuntes, vt docet Osius lib. 1. de hæresibus. Authores fuere Ioan. Campanus, & Michael Seruetus. Istorum omnium errores latè à Prateolo referuntur.

11. Excommunicantur etiã in hac clausula apostatæ à fide, quales sunt, qui à fide Catholica ex toto retrocedunt: vt qui à fide Christi ad Paganismum, aut Iudaismum se conuertunt. Apostatam tot modis esse contingit quot hæreticum; scilicet purè mẽtalem, purè externum, internum, & externum simul, siue actus quo aposta sia ostenditur, sufficienter, vel insufficienter illam manifestet. Et quamuis apostatæ à fide simpliciter sint hæretici, qua ratione censura contra hæreticos lata ipsos etiam comprehẽdit: additur tamen expressè contra apostatas, ne aliquis crederet eos non manere excommunicatos, ea nixus opinione, quæ asserit apostatam propriè, & simpliciter hæreticum non esse. Additur ergo particula *Apostatas*. maioris explicationis gratia. Quidquid in sequentibus disputationibus de hæreticis dictum fuerit, de apostatis suo modo intelligatur.

DISP. IIII.

Vtrum hæreticus purè mentalis in hoc canone excommunicetur.

PRO parte affirmatiua arguitur primò: Si qua esset causa, ob quam hæreticus purè mentalis non excõmunicaretur hoc canone, ea esset quòd Summus Pontifex in actibus purè internis iurisdictionem non habet, hæc enim ab aduersarijs assinatur; sed hoc est falsum; ergo & illud. Minor (quam tenent Sum. Rosel. verb. *Hæresis*. Et Ang. eodem verb. §. 2. & verb. *Hora canonica*. §. 27. Gloss. in Clem. 1. de hæreticis. Alber. Pigius lib. 6. Ecclesiasticæ hierar. c. 26. Adrian. quodlib. 8. art. 1. lit. H. & in 4. de confessione. q. de oratione, quam etiam vt probabilem sequitur Ioan. de Med. C. de oratione. q. 15.) suadetur; Ecclesia dispensat in voto purè interno; & pro actu etiã 1.

 purè

puré interno indulgentias concedit: ergo actus puré interni non effugiunt iurisdictionem Ecclesiæ. Probatur consequentia, quoniam eiusdem potestatis est ligare, & soluere; ergo si Ecclesia circa relaxationē obligationis actus interni potestatem habet, eãdem etiam habebit, vt propter eos puniat. Et confirmatur; quia de facto in cap. *Ad abolendam.* de hæretic. excommunicãtur, qui aliter de Sacramentis, quám quod Ecclesia docet, senserint, aut docuerint.

Secũdo: Ecclesia potest reseruare hæresim purè mentalem, vt in aliquibus diæcesibus fit: ergo poterit pro illa excommunicationem ferre, ergo hæreticus puré mentalis hoc loco excõmunicatur, & eius crimē Sedi Apost. reseruatur.

2. Cõclusio. Sit nihilominus certa conclusio: Hæreticus puré mentalis in huius Bullæ censura non comprehenditur. Hanc tenent Tolet. in Summa lib. 1. cap. 19. Suar, de cens. tom. 5. disp. 21. sect. 2. Say. lib. 3. de cens. c. 4. n. 21. eamq; tenere debent omnes, qui asserunt Ecclesiam in actibus purè internis non habere iurisdictionem, vt S. Thom. 1. 2. q. 91. art. 4. & q. 100. artic. 9. Durand. in 4. dist. 17. q. 8. num. 7. & d. 15. quęs. 12. num. 6. Palud. in. 4. d. 17. q. 7. num. 20. & d. 15. q. 5. art. 2. conclu. 4. num. 24. Sylu. verb. *Excommunicatio*. 7. excommunicatione. 2. nu. 3. Caietan. in Summ. verb. *Hæresis*, in fine, Castro de iusta hæret. punit. lib. 2. c. 18. & lib. 2. de lege. pœnali. c. vltim. Soto in 4. d. 22. q. 2. art. 3. Nauarr. in Man. c. 11. nu. 17. Bann. 2. 2. q. 11. artic. 4. Lorca. 1. 2. tom. 2. de legibus, disp. 16. Emmanu. Rod. in expositione Bullæ Cruciatæ, §. 9. dub. 11. fol. 334. & alij non pauci. Et probatur: Ecclesia non potest præcipere, aut prohibere actus, de quibus sententiam ferre nõ valet: sententia enim, & lex eo differunt, quòd lex est pręceptum vniuersale, sententia verò est ipsius legis

in particulari declaratio, applicatioque coactionis: sed circa actus internos, qui exteriùs nullo modo manifestantur, non potest Ecclesia sententiam ferre, cum sententia non feratur nisi in illud, quod cognosci potest, cuiusmodi nō sunt actus puré interni; ergo nequit propter illos excō-municare, atque adeo hæretici purè mentales censura huius Bullæ nō ligātur.

4. Ad primum argumentum in cōtrarium negatur minor. Et ad probationem conceditur posse Ecclesiam in voto puré interno dispensare, & pro interno actu indulgētias cōcedere: hoc tamen non ex eo prouenit quòd Ecclesia secundùm potestatem gubernatiuam in actibus purè internis iurisdictionem directè exerceat, sed quia ad hoc specialem potestatem à Christo Domino accepit, vt traditio Ecclesiæ confirmat. Si quis tamen arguat: Prælatus Religiosorum potest irritare votum internum, etiam de actu interno, vt de contemplatione; ergo dispensare in voto non prouenit ex speciali concesśione, sed ex iurisdictione circa actus internos: neganda est consequentia. Et ratio est, quia Prælatus eatenus votum internum, & de materia interna irritat, quatenus ea, ad quæ ex vi obediētiæ Religiosi tenentur, per illud impediuntur: contemplationi enim applicati, quæ á Prælato præcipiuntur, rectè facere non valebunt. Ad probationem consequentiæ argumenti principalis dandum est antecedens, sed nihil concludit, nisi quòd ex vi gubernatiuę potestatis propter eos actus, quorū directè potest obligationē relaxare, valet etiā directè punire, & quādo ei indirectè subijciuntur, indirectè etiā, & relaxare obligationē, & punire culpam poterit. Ad cōfirmationē respōdetur c. *Ad abolēdā*. fore intelligendū quādo interna credulitas externo signo manifestatur.

Ad

metu adulterium cõmittit, tota pœna adulterij infligitur, quia coacta voluntas non excusat in maleficijs; ergo hæresim proferens, licèt ex metu, excommunicationi contra hæreticos latæ subiacebit.

2. *Conclusio.* Sit tamen cõclusio; Qui verbo vel facto se hæreticũ ostendit, non excommumunicatur in hac Bulla, si hæresim mente nõ teneat. Hæc conclusio communis est, & certa. Quam tenẽt S. Anton. 2. p. tit. 12. cap. 5. Sylu. verb. *Hæresis.* 1. §. 9. & verb. *Apostasia.* §. 2. Tabien. verb. *Hæreticus.* num. 1 Bann. 2. 2. q. 11. art. 4. Graf. lib. 4. decis. c. 18. num. 11. Say. lib 3. de cens. c. 4. n. 25. Et probatur breuiter: Excommunicatio Bullæ contra hæreticos fertur; sed hæretici tantùm externi nõ sunt verè hæretici, ergo per hanc Bullam non excommunicantur.

3. Ad primum argumentum negatur antecedens. Et ad probationem dicendum est cum Bann. loco citato, Conc. Tolet. non intendere distinctionem facere inter dictum externum, & internũ assensum, sed solum velle manere excommunicatum, qui dixerit cõtra fidem illud, quod mente tenet. Vnde particula, *vel*, facit hũc sensum; Qui dixerit credendo, vel explicando signo externo senserit, etiam si non verbis. Et ita est vsus loquendi sacrorum Canonum, vt per actus interiores intelligant etiam signa externa; vt cum dicitur quòd solo consensu matrimoniũ contrahitur. c. *Cum apud.* de Sponsal. & nihilominus necesse est, vt signa externa interni consensus manifestatiua dentur. c. *Tuæ paternitati.* eod. tit. Ad confirmationem concedimus excõmunicationem à Ioã. 22. latam illos idolatras cõprehendere, non tamen excommunicationem huius Bullæ, nisi veré idolis diuinitatem inesse credãt; pœnas tamẽ hæreticorum, præter bonorum confiscationem, incurrunt.

Ad secundum respondemus

demus, quanuis Ecclesia possit propter actũ externum punire, etiam si ex affectu interno non procedat, & de facto puniat, non tamen censeri contra illũ exercentes sententiam ferre, quando lex, quæ talem actum prohibet, de eo non verificatur, nisi ab interno affectu prodeat, vt in proposito casu cõtingit. Nam Ecclesia fert sententiam contra hæreticos; quorum nomine non comprehenduntur, qui solo externo actu hæresim proferunt, cum de illis non verificetur quod sint hæretici; hæretici enim illi sunt, qui per intellectum contra fidem errant. Ad confirmationẽ
4. primò negatur antecedẽs, siue de pœna imponenda per iudicem, siue à Deo infligẽda intelligatur. Namque Deus culpam, in qua minus de voluntario inuenitur, qualis profectò est quæ ex metu admittitur, leuiùs punit. Cuius morẽ, puniendo adulteram, cui tota legis pœna non infligitur, ius commune obseruat, vt docet Panorm. in Consil. 4. quod incipit; *Facti contingentia.* Quod probatur expressè in l. *Vim passam.* Et in l. *Si vxor.* §. *Siquis.* ff. de adult. quia adulteriũ respectu legis nõ committitur sine dolo, licet interueniat culpa etiam mortalis, vt probatur in l. pen. ff. de adult. gloss. fin. 34. q. 1. c. *In lectum.* Et 15. q. 1. c. *Inebriauerunt*. Secundò, admisso antecedente, neganda est consequentia; quia adulterari ex metu nõ tollit ab actu rationem adulterij; hæresim verò sine intentione proferre, hæreticum non facit.

DISP. VI.

Vtrum in hac clausula excommunicentur hæretici, qui signa externa insufficientia ad hæresim ostendẽdam proferunt.

Pars affirmatiua sic suaderi potest; Ideo hæretici

tici purè mentales non excommunicantur, quia Ecclesiæ in actus purè internos iurisdictio nō cōpetit: sed actus externus insufficiens ad ostendendam hæresim, sufficiens est vt Ecclesia in actus internos habeat potestatem: ergo propter tales actus potest excommunicare: ergo propter illos excommunicat. Maior, & prima cōsequentia patent. Secunda ex eo etiam est manifesta, quia in hac Bulla excommunicātur illi hæretici, ad quos Ecclesiæ iurisdictio extenditur. Minor, in qua est tota difficultas, probatur vno, vel altero exemplo. 1. ex Clem. 1. de statu monachorum. §. *Quia verò.* vbi excommunicantur monachi, qui sine suorum Prælatorum licentia, animo inferendi damnum Prælatis, aut monasterijs, ad curias Principum se conferunt. 2. ex Clem. 1. de hæreticis. §. *Verum.* in qua excommunicantur Inquisitores, qui odio, amore, aut prauitatis affectu omiserint procedere contra hæreticos, aut eos, qui hæretici non sunt, vexauerint: Et tamē huiusmodi actus, cum non sufficienter ostē dant animum, á quo procedant, sufficientes sunt, vt propter illos excommunicatio feratur; ergo. &c.

Confirmatur eadem minor: Actus internus, qui verè informat, & verè influit in actum externum, qualis est voluntas finis, potestati Ecclesiæ subijcitur, vt docet Caiet. in Summ. verb. *Excommunicatio.* c. 3. & verb. *Horarum Canonicarum omissio.* §. 3. & Soto lib. 10. de iust. & iure. quæst. 5. artic. 5. quos sequitur Lorca. 1. 2. tom. 2. in tract. de legibus. disp. 16. memb. 2. & tamen actus ille, saltem vt respicit finem, externo illo actu non ostenditur: ergo vt aliquis excommunicari posit, satis est quód actus externus ab interno procedat, licèt illum non ostē dat. 2

Pro resolutione huius difficultatis aduertendum est actum externum ab hæretico 3

retico factum aliquãdo esse indifferentem ad hæresim internam, vel quemcumq; alium internũ actũ ostendendum, vt si ex interno assensu contra fidem dicat, *Ita est*: quę verba indifferentia, & insufficientia omnino sunt ad manifestandam hæresim; vel si accedat ad non suam, credẽs sibi licere, qui actus etiam de se talis credulitatis manifestatiuus non est: aliquã do veró actum externum internã hæresim sufficiẽter ostẽdere: Quod dupliciter euenire potest. Primò, si indeterminatè hæresim ostendat, vt si hæreticus dicat, *Ego errori contra fidem firmiter adhæreo*; quod dicitur hæresim in genere manifestare. Secundò, si illam in specie ostendat, non tamen eam, cui hæreticus adhæret; vt si dicat, *In Christo sunt duæ personæ*, & credat vnam tantùm esse, sed firmiter teneat non esse in Deo Trinitatẽ personarũ.

4. 1 Cõclusio. Hoc posito sit prima cõclusio: Hæreticus, qui verba, vel signa insufficientia ad internam hæresim ostẽdendam profert, nisi illam ex circunstantijs manifestent, non excommunicatur. Hanc conclusionem tenet Bann. 2.2 q. 11 artic. 4. conclu. 3. in solut. ad 3. contra eandem conclusio. Viuald. in Candel. in expl. Bullæ Cœnæ n. 2. &. 3. & Say. de cens. lib. 3. c 4. nu. 30. Et probatur quoad primam partem; Verba illa non sunt de se manifestatiua hæresis internæ; ergo qui illa profert, adhuc manet intra limites hæretici mentalis, atq; adeo excommunicationem non incurret, cum hæreticus mentalis non excõmunicetur, vt disp. 4. probauimus. Secũda pars etiam ostenditur, quia verba de se insufficiẽtia multoties ex circunstãtijs internã hæresim declarant: æquipollent enim verbo, vel signo hæresis manifestatiuo; ergo, cum iam hæresis interna exteriùs illis verbis ostendatur, qui illa profert, erit verè hæreticus externus, & ideo excõmunicatioem incurret.

Quæ

5. Quæ autem ſint huiuſmodi ſigna, & circunſtantiæ ex particularibus euentibus iudicandum eſt. Cõueniunt tamen Doctores ſufficere nõ ſolũ aliquorũ actuum exercitiũ, vt imagines conculcare, ſed etiã carentiam,& priuationem aliorum, vt ſi hæreticus ad eleuationem auguſtiſsimi Euchariſtiæ Sacraměti non aſſurgat. Exiſtimo ex ſe ſufficientia non eſſe ea ſigna, quæ faciunt leuiter ſuſpectum de fide, ſufficere verò, ſaltem regulariter, quæ vehementer, vel violěter ſuſpectũ reddũt. Quę autem ſint iſta ſigna, tradũt Sylu. verb. *Iudicium*. & verb. *Præſumptio*. Bern. Comenſ. in Lucer. Inquiſit. verb. *Præſumptio*. & verb. *Suſpitio*. Simanc. in Ench. tit. 41. Albertin. de agnoſcědis. q. 34. Repert. Inquiſitorũ verb. *Suſpectus*. Eymericus in direct. Inquiſ. 2. p. q. 55. & ibi Pegn. com. 80. & Param. de origine Inquiſitionis lib. 3. quæſ. 10.

6. 2. concluſio. Secunda concluſio: Si quis verbo, vel ſigno hæreſim perfectè proferat, quam mente non habet, licèt alteri diuerſæ adhæreat, excommunicationẽ non incurrit. Probatur: Hæreticus iſte, quoad hæreſim, qua eſt infectus, cenſetur purè mentalis, cum verba, & ſigna, quæ profert, illam non explicent, quamuis aliam, cui ipſe non aſſentitur, perfectè oſtendant, reſpectu cuius hæreticus purè externus dicẽdus eſt; ſed neutra iſtarum rationum excommunicatio incurritur; ergo hæreticus, qui prędicto modo profert hæreſim, no excõmunicatur. Et confirmatur ex. c. *Ad abolendam*. de hæret. vbi dicitur. *Excõmunicamus, qui aliter ſenſerint*, &c. quod Doctores communiter intelligendũ eſſe dicunt, quando id, quod ſenſerint, externo ſigno explicauerint; ſed in caſu concluſionis id, quod hæreticus contra fidem ſentit, externo ſigno non explicat; ergo non excõmunicatur.

7. Cõtra hanc cõcluſionẽ argui poteſt. Qui dicit ſe ad

ad Paganiſmum retroceſ-ſiſſe, cum ad Iudaiſmum retroceſſerit manet excõmunicatus: ergo ſimiliter qui tali hæreſi ſe eſſe infectum fatetur, cum non illi, ſed alteri aſſentiat. Conſequentia videtur bona, cum vterq; verè ſe eſſe hæreticũ manifeſtet, licèt medium, quo à fide receſsit, non oſtẽdat. Antecedens probatur: Qui dicit ſe eſſe Paganum, ſufficienter declarat ex toto à fide receſsiſſe, à qua verè ex toto retroceſsit: ergo eſt perfectè apoſtata externus.

8. Ad hoc arg. negatur anteced. Et ad probationem dicẽdum eſt, verba illa nõ indicare per ſe verum errorem contra fidem, qui in eo homine reperiatur, ſed eſſe mẽdaciũ quoddã, quod, qua tale, apoſtaſiæ manifeſtatiuum non eſt. Sicut igitur neceſſe eſt, vt hæreticus errorem, cui adhæret, dicat, vel ſaltem ſe eſſe hæreticum, ſic de apoſtata eſt ſentiendũ: quia, vt docet Sylu. in apoſtatis locum habent omnia iura, quę de hæreticis loquũtur, cum verè ſint hæretici.

Tertia concluſio: Qui verbo, vel ſigno hæreticũ ſe eſſe oſtendit, licet particularem hæreſim, cui adhæret, nõ declaret, manet excommunicatus. Hanc videtur tenere Bann. vbi ſup. Probatur; Iſte eſt verè hæreticus, veréque, & perfectè internam hæreſim exteriùs manifeſtat; ergo nihil eſt, quod illum ab excommunicatione liberet. Quod autem in ſpecie, quem ſequatur errorem, non oſtendat; non tollit quominus ſe eſſe hæreticum declaret. Quod eſt ſatis, vt hæreticus externus cenſeatur. 9. *3. Concluſio.*

Ad arg. initio poſitum negatur minor; & ad primum exemplum, quo probatur, dicendum eſt, non ſufficere animum, niſi externo actu explicetur, vt monachus ad curias Principum ſe conferens excõmunicetur, ſed requiritur externa animi manifeſtatio. Et ſic intelligitur Cle. illa, non verò de animo inſuffi- 10.

ſufficienter declarato, & ſimiliter explicandum eſt ſecundum exemplum.

II. Ad confirmationem diſtinguenda eſt maior, & videndum, an intelligat de actu per ſe influente, & informante, an verò de informante per accidens, & qui non eſt neceſſariò coniunctus cum actu externo. In primo ſenſu concedenda eſt; in ſecundo verò negāda. In propoſito autem voluntas finis reſpectu actus externi, eſt ſolùm illius circunſtantia; cum tātùm à voluntate efficaci, á qua producitur, vt á cauſa perſe, procedat. Quòd autem fiat propter hunc, aut illū finem, per accidens eſt ad productionē illius. De qua re vidēdi ſunt Alfōſ. á Caſtro lib. 2. de iuſta hæretic. punit. c. 18. & Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 42. nu. 11.

DISP. VII.

Vtrum excōmunicentur omnes hæretici, qui externo actu hæreſim manifeſtant.

I. PRO reſolutione ſit prima concluſio: Qui propoſitionē cōtra fidem, cui firmiter adhæret, verbo vel ſigno ſufficiētideclarat, quātūcūq; in occulto, cenſuram huius canonis incurrit, niſi illā in cōfeſsione ſacramētali, aut coram Inquiſitoribus, aut cōſiliū, vel auxiliū ad eā relinquēdā petendo, proferat. Hæc concluſio, quoad primam partē, cōmunis eſt. Quam authores in præcedētibus diſputationib⁹ citati tenēt. Probaturq;: Actus ille, quā tumcūq; ſit occultus, ſufficiēs eſt ad faciendū hęreticum externū, cū ex natura ſua probabilis ſit in iudicio, atq; adeo poteſtati Eccleſię ſubiectus; ſed per hunc canonem excommunicātur omnes hæretici externi, in quos Eccleſia iuriſdictionē habet: ergo qui ſic hęreſim cui adhærēt, proferūt, hac cenſura innodātur. Secūdā partem tenet Simanc. de Cathol. inſt. tit. 24. n. 9. qui refert Vict. ipſos ſequitur Say. lib. 3. de cenſ. c. 4. n. 28. & 29. & quoad illū, qui hęreſim

1. concluſio.

resim in confessione manifestat, ostẽditur: tũ, quia actus ille, quo hæresis declaratur, quatenus in confessione fit, extra humanũ iudicium cõstituitur; cùm etiã, quia, si id, quod in cõfessione aperitur, iudicio punitiuo Ecclesiæ esset subiectũ, cõfessio odiosa redderetur.
2. Et confirmatur, quoniã cõfessarius hæreticum mentalẽ potest absoluere (quod nõ fit, nisi hæresis exterius explicetur) nõ veró externum; ergo hæresis in cõfessione declarata hæreticum externum non facit. Quòd etiã Inquisitoribus declarare, vel cõsiliũ petere, extra hæresim externã sit; inde patet, quia actus isti boni sunt; ergo ratione illorum non incurritur cẽsura. Deinde, quia hæretico mentali ad conuersionem præcluderetur via.

3. 2. Cõclusio. Secunda cõclusio: Qui hæresim, quã mente tenet, per iocũ narrat, hac cẽsura adstringitur, secus verò, si eã narret, á qua verè discessit. Hãc docet Say. vbi sup. n. 31. cui Victor. & Simanc. fauẽt, si rectè explicentur. Et probatur quoad primã partẽ: In illa narratione iocosa datur vera hæresis actualis manifestatio, in ea que actualis, vel saltem virtualis hæresis assensus includitur; ergo per illã cẽsura incurritur. Et cõfirmatur, quia is est hęreticorum mos tẽtãtium suã hæresim ioco insinuare: cui cõsonat illud Prou. 10. *Quasi per risũ stultus operatur scelus.* Secũda pars est manifesta, cũ narrans hæresim à qua discessit, hęreticus nõ sit, nisi forte externus tãtùm. Quod nõ sat est, vt cẽsura incurratur, vt disp. 5. probauimus.

4. 3. Cõclusio. Tertia cõclus. Qui sciẽter dubitat de aliquo artic. fidei, aut alicui opinioni taliter adhæret, quod ab Ecclesia nõ sit paratus corrigi, si id verbo, aut signo externo declaret, censurã huius canonis incurrit. Prima huius cõclusionis pars probatur ex c. 1. de hæreticis, vbi dicitur quòd dubius in fide est infidelis. & c. 1. de Sum. Trin. in quo cẽsetur hæreticus dubitãs animam

ratio-

rationalem esse corporis formã. Quæ omnia intelliguntur, quãdo quis sciẽter, & cum pertinacia dubitat. Nam errans ex ignorãtia, etiam crassa, si sit paratus corrigi, nõ propriè hæreticus dicitur, vt docẽt Cano lib. 12. de locis Theolog. c. 9. Ban. 2. 2. q. 11. art. 1. Valẽtia ibidem, disp. 1. puncto. 1. quidquid dicat Soto in 4. d. 21. q. 2. ar. 3. cum ergo isti sint hæretici, excõmunicãtur. Secundã partẽ tenent Cast. de iust. hæret. punit. lib. 1. c. 7. Cord. lib. 1. quæst. q. 17. §. 37. & Emmanu. in explicat. Bullæ Cruciatæ. §. 9. n. 72. dub. 2. Et sic ostẽditur; Qui nõ est paratus corrigi ab Ecclesia in ijs, quæ ab ipsa declarari, & diffiniri possunt, proculdubio hæreticus est; ergo si id signo externo ostendat, cẽsura huius canonis ligabitur. Illud
5. tamen circa hoc aduertendum est; si quis explicet suã sententiã in ijs, quæ adhuc sub opinione sunt, quãuis internè animum hæreticalem habeat, nõ ideo excõmunicari, quia cum res adhuc sub iudice sit, qui suam sententiam declarat, non per hoc errorem manifestat interhum.

DISP. VIII.

Vtrum omnes hæreticorum credentes hoc canone excommunicẽtur.

Pars affirmatiua sic probatur; Summus Pontifex in hac Bulla de hæreticorum credentibus absolutè loquitur; ergo omnes in ea cõprehenduntur; nã vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, vt est cõmune Iuristarum proloquium. Confirmatur: Credẽtes hæreticorũ, aut eorũ erroribus credũt, aut eorũ personis: primos manifestũ est excõmunicari. Quód etiam excommunicẽtur secundi, probatur: Nam cum credentes primo modo sint hæretici, iam excõmunicati erãt per particulam, *Hæreticos*, vnde parti- 1.

particula, *Credẽtes*, aliquid addit, & non aliud, vt videtur, nisi hæreticorum credere personis; ergo omnes isti in hac clausula comprehenduntur.

2. Pars negatiua suadetur: Qui semel, aut qui bis hæreticorum concionibus intersunt, verè sunt eorum credentes; & tamen non censentur excõmunicati; ergo nõ omnes hęreticorũ credẽtes excõmunicantur. Maior probatur; Vt aliquis hæreticus maneat excommunicatus, satis est vnum tantũ signũ externũ exhibere, ergo similiter, vt aliquis sit hæreticorũ credẽs, sat erit semel eorũ cõcionibus interesse. Minor, dũ asserit nõ manere excõmunicatũ, qui semel audit hæreticorũ cõcionẽ, inde videtur manifestè colligi, quòd cõtra illũ nõ proceditur, vt cõmunis est Iuristarũ sentẽtia. Quatenus verò asserit, nõ sufficere cõcionibus hęreticorum bis interesse, ex eodem fundamento tenẽt nonnulli.

3. Pro resolutione huius difficultatis aduertẽdũ est primò, & explicãdum quid sit credere hæreticis, seu qui dicãtur hæreticorũ credentes. In qua re Palud. in 4. d. 13. q. 3. art. 1. concl. 7. quem sequuntur Nau. in Man. c. 27. n. 55. Tolet. in Sum. lib. 1. c. 19. Graf. lib. 4. decis. c. 18. n. 22. Sayr. lib. 3. de cens. c. 5. n. 1. & alij, quos ipsi citãt; asserit eos dici hæreticorũ credentes, qui eorũ erroribus nõ explicitè, sed implicitè credunt; vt si quis ignorãs Lutheri errores, dicat fidẽ, & doctrinã, quã ipse docet bonã esse, aut in fide Lutheri velle mori, dũmodo, & hæc in intellectu habeat, & sciat Lutherũ, & eius doctrinã ab Ecclesia esse dãnatam. Pegn. in 2. p. Direct. Inquis. q. 50. Cõm. 75. ex quodam libro vetustissimo refert, eos dici hæreticorum credentes, qui tantùm fidem eorum habẽt, sed nõ vitam.

4. Aduertẽdum est secũdò alios etiã esse hæreticorum credẽtes, nimirũ, qui credũt hæreticorũ verbis, iussionibus, & operibus, eorũ lite-

literas hinc inde deferunt, eis seruiunt, alimoniam cõferunt, ducatum præstant, eos visitant, & similia circa illos exercent. Hi omnes, vt docet Eymericus. in 2. p. Direct. Inquisit. quæst. 50. num. 5. licèt non iudicentur credentes hæreticorũ erroribus, non tamen carent suspicione credendi eis. Illud igitur obseruandum est cum Pegn. ad citatum locum Direct. comm. 75. eos solùm ex factis dici hereticorũ credẽtes, qui ea facta cõmittunt, in quibus non est propriè hereticorũ ritus, licèt suspicione hæresis, ob familiaritatẽ, & obedientiam, quam hæreticis exhibent, non careant, nõ tamen credẽtes iudicãtur, cũ illa ex carnali affectione nõnũquam fiant, vt docet Guid. Fulgos. in cõsultatio nibus ad Inquisitores. q. 9.

5. Aduertendum tertiò, vt hæreticorum credentes censuram huius canonis incurrãt, necessariũ esse actu externo se tales esse ostendere: nam, vt supra probauimus, solus actus internus ad incurrendam excommunicationem nõ sufficit. Hoc autem, vt citato loco docet Eymer. aliquãdo ex verbis, aliquando ex factis cognoscitur. Tũc cognoscitur ex verbis, quãdo hæreticis credẽs id fatetur, aut fidẽ, & doctrinã quã docẽt bonã esse affirmat, & similia verba profert: tunc ex factis, quãdo consolationẽ vel communionem ab eis recipit, vel cõciones eorũ audit. De qua re latè Eym. & Pegn. citatis locis.

6. His prænotatis sit prima concl. Qui non credunt hæreticorũ erroribus, quãuis eorũ personis credãt, ac eis obediãt, cẽsura huius canonis nõ innodãtur. *1. conclusio.* Hanc tenent. Nau. Graff. Tolet. Say. locis citatis. Et ratio est, quia credere personis, & tractare in ijs quæ ad fidẽ non pertinent, ex carnali affectione, cõmuniter fieri cõtingit, aliás enim Catholici, qui inter hæreticos viuunt, ex cõmuni cõsortio, quod cũ illis habẽt in politicis, efficerẽtur hereticorũ credẽtes, essentq; per hũc

canonem excõmunicati, quod nequaquam dicẽdũ esse rectè Nauar. affirmat.

7\. 2. Cõclusio. Secunda conclusio: Credentes hæreticorum erroribus, idque externo signo huius credentiæ manifestatiuo ostendentes, hoc canone excommunicantur. Hæc conclusio communis est. Eam tenent citati Doctores. Et probatur, quoniã hi sunt verè credentes in ijs, quæ Catholicæ fidei repugnant; imò sunt verè hæretici, quamuis solùm simpliciter eorum erroribus assentiantur. Contra quos etiam fertur excommunicatio in c. *Excommunicamus.* 1. §. *Credentes.* de hæret.

8\. 3. Cõclusio. Tertia conclusio: Qui credẽdo hæreticorum erroribus, semel eorum concionibus interfuerit, non excommunicatur. Probatur: Vt credẽtes hæreticorum excommunicentur, necesse est, vt diximus, quòd id exteriùs signo sufficienti ostendant; sed hæreticorum concionibus semel interesse, sufficiẽs credulitatis signum non est; ergo qui hoc semel facit, non excõmunicatur, quãtumcũq; erroribus hæreticorũ intùs assẽtiatur. Probatur minor, quia qui semel intersunt hæreticorum concionibus, non iudicantur credentes, vt est communis opinio, quam Pegn. vbi supra colligit ex. l. *Qui contra.* C. de incestis nup. ex C. *constat.* 1. q. 1 & ex c. *Ex studijs.* de presumpt. hoc tamen intelligendum est absolutè loquendo, & ex vi vnius tantùm signi, nam aliquando ex circunstantijs, & ex alijs signis adiunctis oppositum asserendũ est.

Vtrum autem ad hoc sufficiat bis interesse hæreticorum concionibus, dubitari potest. Pars affirmatiua ex eo suadetur, quia ex actu geminato crimen videtur ad consuetudinem trahi. Ex quo fundamento colligunt Archidiaco. Geminian. Ioan. And. & alij. c. *Quicumque.* §. *Hæretici.* verb. *Credentes.* de hæreticis, in 6. Zanchin. 9.

tract.

tract. de hæreticis. c. 3. n. 6. vers. *Sed pone.* Repert. Inquisit. verb. *Credentes.* §. *Sed ponamus*. qui bis audiunt hæreticorum conciones, censendos esse credentes.

10. Nihilominus existimo hos non manere excommunicatos, quia ex eo quòd bis intersunt hæreticorum concionibus, non ducitur vehemens credulitatis cōiectura, sed leuis: nam, vt docet Eymeri. vbi sup. quem ibi sequitur Pegn. qui hoc faciunt, non reputantur credentes; præsertim si non frequentent, cū possint. Igitur, quamuis admittamus aliquā in hoc casu dari suspicionem, illa non vehemens, sed leuis iudicanda est. Idem dicendum existimo de illis signis, quæ pro credentibus hæreticorum personis notauimus: secus verò de ijs, quæ errorum credentiam ostendunt.

11. Ad argum. partis affirmatiuæ respondetur, licèt Summ. Pontifex de credētibus absolutè loquatur, communiter tamen á Doctoribus explicari de his, qui erroribus, non veró qui personis credunt. Quę communis interpretatio ad legem explicādam sufficiens est, in eoque videtur fundari, quia credere hæreticorum personas, nō est contra fidem, hic verò propter solos actus contra fidem excommunicatio fertur, & per hoc explicatur illud Iuristarum proloquium in argumento citatum. Ad confirmationē dicendum est, particulam, *Credentes*, maioris explicationis gratia positam esse, & ideò in Bulla Pij. V. omissa fuit: cum enim huiusmodi credentes sint hæretici, in censura contra hæreticos lata comprehenduntur.

Ad argumentum partis negatiuæ respondetur nō quoduis signum externū ad excommunicationem incurrendam satis esse, sed illud requiri, quod erroris interni perfectè manifestatiuum est: quale iudicandū nō est semel, aut bis hæreticorū cōcionibus adesse- 12.

DISP. IX.

Quinã receptatores in hac censura comprehendantur.

1. PRO intelligentia eorũ, quæ dicenda sunt, sciẽdum est, hæreticorum receptatores esse induplici differentia; quidam enim semel, aut bis hæreticos receptant, seu recipiunt: quidã autem pluries, & frequenter. Horũ omnium alij hæreticos recipiũt occultando, ne ad manus Ecclesiæ deueniant (quod est recipere hæreticos, vt hæreticos) alij recipiunt ignorãdo eorum errores, & eos à ministris Ecclesiæ quæri; sed ea tantum ratione, qua homines sunt, recipientes eos ad hospitiũ, vel ne occidantur, comprehendantur ve à iudice non procedente in causa fidei.

2. Hoc posito, non defuere ex antiquis, qui existimauerint semel recipientem hæreticum, vt hæreticum, pœnas receptatorum non incurrere. Quam sententiã videtur tenere Viuald. in explanatione Bullæ Cœnę. num. 8. quatenus dicit illum receptatorem appellari, qui frequenter hæreticum recipit. Horum sentẽtia probari potest ex proprietate verbi, *Receptatores*, ducitur enim á verbo frequentatiuo, *Recepto*, quod nõ significat semel, aut bis, sed frequenter, vel saltem plures recipere: ergo non est extendendum verbum vltra propriæ significationis acceptionem. 3.

Prima conclusio: Qui semel recipit hæreticum, vt hæreticum, manet verè excommunicatus. Hæc cõmunis est. Eam tenet Zanchin. tract. de hæretic. c. 6. nu. 2. Repert. Inquis. verb. *Receptatores. §. Sed circa hoc.* Conrad. Brun. lib. 1. de hæretic. c. 4. Eymeric. in 2. p. direct. Inquisit. q. 51. & ibi Pegn. comm. 76. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 19. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 23. Sayr. lib. 3. de censur. 1. Coclusio.

c. 3.

c.3.n.3.& Vgolin.hoc loco ad illud verbũ, *Receptatores.* §.2.verſ. *Quinto.* Et ratio eſt quia in iure, *Receptator ille eſt, qui aliquem recipit, & celat, vt ſeruatus manus iudicis euadat.* l. 1.ff. de receptat.l. *Cõgruit*.ff.de officio pręſid. l.vlt. C. de his qui latronẽ occult.Syl.verb.*Hæreſis*.1.n. 10.§.*Receptator*. Adhoc autẽ non requiritur frequentatio actuũ,ſed ſatis eſt ſemel hæreticũ recipere.Quæ cẽſura vt incurratur non eſt opus,quod hæreticus à miniſtris captus non ſit, ſed ſufficit,vt quis illũ recipiat, & occultet. Ita colligitur ex c. *Sicut ait:* de hæret.vbi ſic dicitur: *Sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra ſua tenere, vel fouere præſumat.* Ex quo patet ſatis eſſe hæreticum occultare, vt quis ſit verè receptator.

4. 2.concluſio. Secunda concluſio: Qui ſciẽter recipit hæreticum, ipſumque occultat,quãdo à miniſtris, vt hæreticus inquiritur, licèt hoſpitij gratia ipſum principaliter receptet, in canonis huius cenſuram incidit. Hanc concluſionem tenet Sayr. vbi ſup. Et probatur, quia in hoc caſu iſte occultat hæreticum, ne à miniſtris comprehendatur in cauſa fidei; ergo eſt verè receptator: nam primaria, vel ſecundaria intentione recipere,nõ tollit quominus verè, & formaliter hæreticus in cauſa hæreſis recipiatur;quod eſt ſatis ad excommunicationem incurrendam.Nec opus eſt propter hæreſim primarió hęreticũ occultare, vt docet Tol. vbi ſup. §. *Oportet autẽ.* 5.

3.concluſio. Tertia concluſio: Qui recipit hæreticum ignorans hæreticum eſſe, vel,ſi ſciat ipſum eſſe hæreticũ, eum non occultat in cauſa fidei, non excommunicatur.Hæc communis eſt.Eã tenent Doctores citati. Et probatur;quia non recipitur hæreticus in hoc caſu in cauſa fidei, & vt hæreticus,ſed vt homo;quod nullibi prohibetur. Imó in ca. *Duo iſta nomina*.23.q.4.ſic dicitur; *Quia peccator eſt, corripe;quia homo,miſerere.*

Ex

6. Ex hac conclusione sequitur non manere excõmunicatos nautas, caupones, stabularios, & similes receptãtes hæreticos; quia aduẽtantiũ mores perscrutari nõ tenentur. Nec etiã recipientem hęreticum ne ab inimico accidatur, vel ne comprehendatur à ministris iustitiæ propter homicidium, vel furtum, cũ hoc non sit in causa fidei receptare.

Ad argumentum initio factum ex dictis patet solutio: aliter enim verbum, *Receptator*, á Grammaticis, aliter á Iurisperitis vsurpatur.

DISP. X.

Vtrum qui consanguineos hæreticos receptant, excõmunicentur.

1. *1. conclusio.* PRrima conclusio: Qui receptant parentes, filios, vxorem, & maritum hæreticos, probabilius est excõmunicari. Hãc tenet absoluté Ygolin. hoc loco in verbo. *Receptatores*. §. 2. ver. *Sexto*. & Repert. Inquisit. verb. *Receptatores*. §. *Sed tamen receptatus*. & Grilan. tract. de hæretic. q. 9. num. 2. quatenus dicunt non esse minus puniendos, qui consanguineos hæreticos receptant, quàm si alios receptarẽt. Vnde inquiũt non habere locum in hæreticis legem. 2. ff. de recep tat. quæ vult, vt receptatores consanguineorum minùs puniantur. Fauent huic sententiæ authores infra citandi, qui huiusmodi receptatores à tota pœna non excusant. Probaturque; Nulla cognatio præferenda est Religioni. c. *Legi*. 33. quæst. 8. & c. *Si infidelis*. 28. quæst. 1. ergo non excusatur á culpa consanguineus, quantumcũque cõiunctus, si cõsanguineũ hæreticum occultet. Confirmatur. 1. quia praxis sãctæ Inquisitionis habet, vt si pater, mater, filij, maritus, & vxor de se inuicem non denunciẽt, pro diminutis habeantur; quod nequaquam fierit, si denũtiatc 2.

tiare non tenerentur:ergo similiter eosdẽ occultare, & receptare non possunt. Confirmatur. 2. Filij pro delicto patris contra fidẽ puniuntur,propter criminis atrocitatem, licèt ipsi non peccauerint;c. *Vergentis*.de hæret.Et.c. *Quicũq;* §. *Filij*.eod. tit. in 6.ergo maiori ratione puniri debent, quando ipsos in causa fidei comprehensos occultant.

3. 2. *Cõclusio.* Secunda conclus. Probabile est receptatorem patris, filiorum, vxoris,& mariti receptatricem, qua tales sunt, & non in fauorẽ hæresis,non excommunicari. Hanc conclusionem tenet Viual. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ. n. 9.pro qua refert Nauar. & Dida. Perez. Et probat, quia omnes isti vna persona cum receptante reputantur: cum ergo occultãs se ipsum non maneat excommunicatus, idem dicendum videtur de occultante patrem. &c. colligiturque ex quadam iuris æquitate;quia nihil humanum à nobis alienum esse debet: humanum autem valde est,vt qui tanto necessitatis vinculo sunt cõiuncti,sibi inuicem auxiliũ præstent.

Deinde probatur: Qui receptat hæreticum, non vt hæreticum, seu,vt hæresi faueat,nõ excõmũnicatur;omnes enim eos tãtùm dicunt receptatores, qui hæreticos occultant, vt eorum opitulentur erroribus;& hinc est quód receptatores iudicantur de fide suspecti: ergo si nullo modo erroribus auxilium præstare intendant, sed tãtùm amore naturali præfatos consanguineos occultare, vt ab infamia, & morte liberentur,in censura receptantium non comprehenduntur.

4. Confirmatur, quoniam vt docent Zanchin. tract. de hæret. num. 167. Simanc. de Catholic. inst. tit.15.num. 20. & 21.& in Encherid.titul. 16.num. 8. Tiraquel. tract. de pœnis temperand. ac remitten. cas.4.20.& 21. Eymer.2.p. Direct. Inquisit. quæs. 56. nu.

num.8.& ibi Pegn.comm. 81. mitiùs agendum est cũ receptatoribus consangui neorum;ergo si in foro cõ scientiæ constet nullo modo illos receptare, vt hæresi faueant, in hanc censuram non delinquent.

5. Quia tamen primam conclusionem probabiliorem iudicauimus, imò in praxi sequendam existimamus, saltem in foro externo, respondendum est ad rationes secundæ. Ad primam dicendum est, licèt personæ illæ, quoad naturalem coniunctionem, vna tantùm persona reputentur, quoad coniunctionem fidei esse omnino diuersas, atque adeò non censeri eundem occultare se ipsũ; neque in ijs, quæ ad fidem pertinent, æquitas illa iuris præsumenda est; imò æquissimum iudicari debet, vt pro fide tutãda omnia contemnantur. Nam si, iuxta Platonis sententiã lib.12.de.leg. quem ciuitas sibi hostem decreuerit, eundem sibi quisque hostem existimare debet; quã to magis quem Ecclesia vt hostem insequitur, ac punire intendit.

Ad secundam respondetur, occultare aliquem vt hæreticum non in eo solùm consistere, quod aliquis velit errori contra fidem fauere, sed etiam in hoc. quòd in causa fidei illum occultat, quem fidei ministri, vt hostem Ecclesiæ, insequuntur, & quærũt. 6. Neque item excommunicatio huius canonis lata in receptatores est purè præsumptiua, quamuis enim ex præsumptione Ecclesia occasionem sumpserit illã condendi, non tamen huiusmodi præsumptio fuit totalis occasio, cum etiam in odium criminis, & in bonum fidei statutum sit ne quisquam hæreticos receptet.

Ad confirmationem negatur consequentia. Et ratio est, quia Ecclesia, vt pia mater, de filijs suis minus malum præsumit, & fauorabilius opinatur; vnde quamlibet oblatam occasionem eos leuiùs puniendi

niendi amplectitur, & acceptat.

DISP. XI.

Quinam hæreticorum fautores excommunicentur.

1. HÆreticorum fautores illi dicuntur, qui eis in causa fidei fauorē præstāt. Quod tripliciter euenire potest, vt tradunt Repert. Inquisit. verbo *Fautores*. Zanchin. tract. de hæret. c. 5. Eymer. 2. p. Direct. Inquisit. quæst. 53. & ibi Pegn. omissione scilicet, facto, & verbo: omissione, vt si ea omittat quis facere, quæ ad hæreticorum capturam, ad eorum punitionem, & ad procedendum contra eos in causa fidei, necessaria sunt, quando ad ea tenētur; nam, vt habetur c. *Qui potest*. 23. quæst. 3. *Qui potest obuiare, & perturbare peruersos, & non facit; nihil est aliud, quàm fauere impietati eorum*. Facto, seu commissione, si captos absque iudicis mādato, & authoritate ē carcere liberet, vel sententiā eorum directè, vel indirectè impediat. c. *Vt Inquisitionis*. §. *Prohibemus*. de hæret. in 6. verbo. *Si viam fugiēdi doceat*. Huiusmodi fautores aliquando sunt personæ publicæ; siue sint ad quos ex officio spectat cōtra hæreticos procedere; siue magistratus sæculares. Aliquando sunt personæ priuatæ. Inter quas est etiā discrimē; quia vel possunt esse ministri, seu quasi ministri, quales sunt Cruce signati, quos *Familiares* vocamus: vel sunt homines particulares, quibus hæreticos accusare, & contra illos procedere non incumbit.

2. Hoc posito, quærimus, vtrum omnes isti, si aliquo prædictorum modorum faueant hæreticis, per hāc clausulam excōmunicentur. In qua re Palud. in 4. d. 18. quæst. 3. art. 1. tenet personas particulares, quę, cum possint, hæreticos denuntiare nolunt, in excommunicationem incidere

dere. Idem videtur ſentire Pegn. vbi ſupra Comm. 78. §. *Poſtremò*. quatenus aſſerit perſonas priuatas eſſe hæreticorum fautrices, ex omiſsione denuntiandi. Quorum ſententia ſic probatur.

3. Primo: Qui crimina potens emendare nō corrigit, ipſe committit, c. *Qui poteſt*. 23. quæſ. 3. c. *Qui vitijs*. eâdem cauſa quæſ. 5. cap. *Ita corporis*. 11. quæſ. 3. c. *Negligere*. 2. quæſ. 3. cap. *Error*, 83. diſt. Sed priuatæ perſonæ, hæreticos denuntiando, eorum crimen poſſunt emendare; ergo tacentes, eorundem criminum redduntur rei, proindeque per denuntiationis omiſsionem fauorem præſtant.

4. Secundo: Omnes, etiam priuatæ perſonæ, hæreticos denuntiare tenentur; ergo ſi non denuntient, ſunt fautores: atque adeò excommunicantur. Conſequentia videtur bona, quoniam ideo miniſtri, & familiares, qui non denūtiant, aut hæreticos in carcere detentos nō ſeruant, excommunicantur tamquam fautores, quia illud facere omittunt, ad quod vel ex officio, vel ex iuramento tenentur, vt infra dicemus. Antecedens probatur à S. Thom. 2. 2. quęſ. 68. artic. 1. Caiet. ibidem. Alen. 3. p. quæſ. 42. Soto lib. 5. de iuſt. & iur. quæſ. 5. artic. 1. Cardinal. in cap. *Si peccauerit*. 2. quæſ. 1. nu. 29. Conrad. Brun. lib. 1. de hæret. c. 7. Ioan. de Rojas, in Singul. fidei, Singul. 5. Caſtro libr. 2. de iuſta hæretic. punit. cap. 25. Simanc. de Catholic. inſt. titul. 19. num. 10. Omnes enim ex præcepto charitatis crimen Reip. & fidei perniciosum denuntiare, imò & accuſare tenemur. Et confirmatur, quia ab Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis lata eſt excōmunicatio ipſo facto incurrenda contra omittentes denuntiare hæreticos infra certos dies.

Pro reſolutione ſit prima concluſio: Omnis, 5. 1. *Cōcluſio.*
ſiue ſit publica, ſiue priuata

uata persona, commissione in causa hæresis hæreticis fauorem prestans, per hunc canonem excommunicatur. Hæc conclusio est omnino certa, & patet, quia hi omnes verè fautores hæreticorum sunt.

6. 2. Cōclusio. Secunda conclusio: Ministri publici, qui ad procedendum contra hæreticos deputantur, si id facere omittant, manent excommunicati. Hi sunt Episcopi, Inquisitores, & alij Sanctæ Inquisitionis particulares ministri. Hæc communis est. Eam tenent Eymer. in Direct. Inquisitorum 2. par. quęst. 53. & ibi. Pegn. Sylu. verb. *Hæresis*. 1. num. 10. Tabien. verb. *Excommun*. 5. num. 8. Repert. Inquisitorum verb. *Fautores*. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 17. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 18. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 5. num. 7. Et ratio est: quia hi veré fauent hæreticis omissione eorum, ad quæ tenebantur.

Tertia conclusio: Personæ publicæ, & ministri sæculares, qui requisiti ab Episcopis, aut Inquisitoribus ad comprehendendos hæreticos, vel ad procedendum contra illos, auxilium negant, excommunicationem incurrunt; Secus verò si ab eis non fuerint requisiti. Hanc tradunt Doctores citati, & habetur. cap. *Ad abolendam*. §. *Statuimus*. de hæretic. & cap. *Vt inquisitioni*. eod. titul. in 6. & in Scriptis Innocentij IIII. & Clement. IIII. quæ referuntur ad finem Direct. Inquisitorum. Quibus in locis excommunicantur sæculares Magistratus, qui requisiti, opem contra hæreticos non ferunt. Si tamen non requirantur, nulla eis imponitur pœna, cū ex officio non teneātur procedere; atque adeò, nisi requirantur, fautores non sunt. 7. 3. Cōclusio.

Quarta conclusio: Prælati, vel Inquisitores, qui omittunt facere carceres 8. 4. Cōclusio.

res tutos, & fidos custodes præficere ex amore quodam carnali ipsius personę hæretici, excommunicantur; non verò si ex negligentia, aut auaritia ea facere omittant. Probatur prima pars; Qui ob amorem personæ hæretici tutos carceres construere, ac fidos custodes præficere omittit, consequenter vult vt fugiat; qui enim non custodit, cum posśit, & ex officio tenetur, vult fugam, ergo in hoc hæretico fauet in causa fidei, atque adeò excommunicatur. Secundam partem docet Archid. c. *Quicumque*. de hæret. in 6. Sylu. & Sayro, vbi sup. Et ex eo suadetur, quoniam qui ex auaritia, aut negligentia prædicta contemnit, hæreticis auxiliari non intēdit; ergo non excommunicatur.

9. 5. Cōclusio. Quinta conclusio: Personæ priuatæ, quæ ex officio, aut iuramento non tenentur ad hæreticorum causas concurrere, si ea facere omittant, quæ ad eorum capturam, & ad procedendum contra illos necessaria sunt, ex vi huius Bullæ non excommunicātur. Hæc conclusio communis est, quam tenent Eymer. Sylu. Tabien. Graf. & Tolet. citatis locis, Simanch. in Enchirid. tit. 15. nu. 3. Et probatur, quia ad istos non pertinet procedere contra hæreticos. Illi igitur soli omisśione fauere censentur, qui cum procedere posśint, & teneantur, nō procedunt. Vterque enim reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia, & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat. c. *Quisquis*. 11. q. 3.

Diximus in conclusione priuatas personas, quæ ex officio, aut iuramento non tenentur. &c. Nam quæ obligantur ex officio, aut iuramento, per omisśionem excommunicari non negamus; vt sunt Cruce signati, & alij, quibus, dato iuramento ad procedendum contra hæreticos ministri vtūtur: testes etiam, qui 10.

qui iuridicé ab Inquisitoribus interrogati, veritatem occultant.

11. Diximus etiam non manere excommunicatos ex vi huius Bullæ, quia certũ est omittentes denuntiare hæreticos, cum posſint, excõmunicari per censurã ab Inquisitoribus in actu fidei latam. Vnde qui non denunciant præter peccatum contra charitatem, peccant etiam contra obedientiam, & ipso facto manent excommunicati.

12. Ad primum argumentũ initio factum dicendum est eum, qui ex officio denunciare nõ tenetur, peccare quidem contra charitatem denũtiationẽ omittendo, cum denuntiandi necesſitas occurrit, propriè tamen non dici causã peccati, quia illi tantùm causa peccati cẽsentur, qui cum posſint, & teneantur, facere omittunt, vt patet in ministris iustitiæ, qui latronibus cooperari iudicãtur, dùm ipsos, cũ posſint, á furando non impediunt. Quod de priuatis hominibus nequaquám dicendũ est. Vnde particulares personæ per omisſionem denunciandi, concurrere, & fauere non censentur.

Ad secundum responde tur omnes fideles ad denũtiandum teneri ex præcepto charitatis, non tamen ex particulari obligatione, qua ministri, aut quasi ministri efficiantur, vt Cruce signati, & testes. Quapropter negatur consequentia: quia, qui ex iuramento, vel officio tenentur, ministri, aut quasi ministri efficiuntur, qui veró ex præcepto tãtùm charitatis, vel ex pręcepto Inquisitorum nulla ratione ministri reputãtur. 13.

DISP. XII.

Quinam hæreticorum defensores hoc loco habeantur.

HÆreticorum defensores sunt in duplici differentia. Quidam enim hære- 1.

D

hæreticorum errores, quidam eorum personas defendunt. Primi ipsis hæreticis damnabiliores iudicãtur, & non solùm hæretici, sed etiam hæresiarchæ sũt c. *Qui aliorum*. 24. q.3.& c. *Qui consentit*. 11. q. 3. & de his defensoribus communiter non loquuntur iura, neq; hæc particula, *Defẽsores*, de illis intelligitur: quia cũ habeãtur pro hęreticis, per particulam, *Hæreticos*, excommunicantur. Secũdi dicuntur propriè defensores, de quibus in hac Bulla loquitur Sũmus Põtifex, & loquuntur iura; excommunicanturque in c. *Excommunicamus*. 1. §. *Credentes*. de hæret. Huiusmodi defensores sunt, qui viribus, vel potentiâ hæreticos defendunt, ne ad manus iudicis examinãdi, vel puniẽdi deueniant. Quod multis modis euenire potest, vt in 2. p. Direct. Inquisit. q. 52. comm. 77. ex Bulla Clementis IIII. & Innocentij IIII. refert Pegn. quorum Pontificum verba ita habent; *Quicumque autem hæreticum, vel hæreticã captum, vel captam auferre de manibus capientium, vel capientis ausus fuerit, vel defẽdere ne capiatur, seu prohibere aliquem intrare domum aliquã, vel turrim, seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem. &c.*

Hoc posito sit prima cõclusio: Quicumq; impedit ne hæreticus, quem nouit hæreticum, ad manus iudicis in causa fidei examinandus, vel puniendus deueniat, per hunc canonem excommunicatur. In hoc sensu explicant Doctores communiter particulam, *Defẽsores*. Repert. Inquisit. ver. *Defensores*. Eymer. in 2. p. Direct. Inquis. quæs. 52. Comens. in Lucer. Inquis. verb. *Defensor*. Sylu. verbo. *Hæresis*. 1. n. 10. Tabien. vers. *Excommunicatio*. 5. num. 10. Simanc. in Enchir. tit. 14. num. 3. Graff. lib. 4. decis. c. 18. n. 27. Viual. in Cand. in explanat. Bul. Cœnæ. n. 7. Sayr. lib. 3. de censur. c. 5. num. 9. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 19. Et ratio est, quia per hoc maximè impeditur

2. 1. Cõclusio.

tur processus contra hæreticos, atque adeo sic impedientes valde suspecti redduntur.

3. 2. Cõclusio. Secunda conclusio: Qui defendit hæreticum, quãdo non quæritur in causa fidei, licèt sciat ipsum esse hæreticum, non excõmunicatur. Hæc etiam conclusio communis est: quã tenent citati omnes, constatque ex his, quæ in superioribus disputauimus. Huiusmodi enim defensio nullibi inuenitur prohibita, imó aliquãdo necessaria est, si hæreticus sit in extrema cõstitutus necessitate.

4. 3. Cõclusio. Tertia conclusio: Qui defendit illum, quem ministri vt hæreticum quærunt, sciens ipsum esse innocentem, excommunicatur. Ab hac conclusione dissentire non possunt Doctores citati, cum solùm affirment defensorem hæretici excommunicari; sed hic non est hæreticus; ergo excommunicatio Bullæ defensorem eius nõ comprehendit. Quamuis igitur in foro externo, vt defensor puniatur, á parte rei defensor hæretici non est; atq; adeo cum censura in eum lata in falsa præsumptione fundetur, ipsum non ligat.

Quarta conclusio: Qui patrocinatur hæretico in iudicio, probabiliter credẽs habere iustam causam, non excommunicatur; licèt postea causam non esse iustam constet. Hanc tenet Sylu. vbi sup. Probatur: quia in isto casu defensio est iusta; ergo qui patrocinatur, fautor, aut defensor iudicandus non est. Ad quod parum refert, an voluntariè, vel ab Inquisitoribus missus causæ patrocinetur. Si tamẽ sciat causam esse iniustam, & illam defendit, excommunicationem incurrit secundùm omnes. 5. 4. Cõclusio.

Quinta conclusio: Qui defendit, occultat, fauet, & patrocinatur illi, quem credit esse hæreticum, si re vera hæreticus nõ sit, excõmunicationẽ huius canonis non incurrit. Ratio est, quia non defendit hæreticum 6. 5. Cõclusio.

ticum, quod solùm prohibetur. Neque conscientia erronea sufficit, vt excōmunicatio incurratur. Nihilominus grauitèr peccat.

DISP. XIII.

Vtrum legentes quoscumque hæreticorum libros excommunicentur.

1. PRO parte affirmatiua hæc ratio se se offert. Damnatis authoribus eorum etiam libri, & scripta damnantur cap. *Fraternitatis.* de hæret. cap. *Nullus.* 3. quæs. 4. c. *Canones.* 16. dist. ergo quicumque legit libros hæreticorum, licèt hæresim non contineant, aut de Religione non tractent, excommunicatur, cum librum damnatum, vt potè damnati authoris, legat.

2. Quòd verò libri hæreticorum etiam de Religione tractantes, quoàd omnes suas partes legi prohibiti non sint, ostenditur: Errores, qui in hæreticorū libris inueniuntur, bonas sententias in eis cōtentas, authoritates Sacræ Scripturæ, & dicta Sanctorum Patrum non vitiant cap. *Nonnè.* & cap. *Dominus declarauit.* 1. quæs. 1. Nam quæ bona sunt, & sancta, á Deo sunt; ergo qui hæc in libris hæreticorum legerit, non excommunicatur. Deinde confirmatur: Legentes hæreticorum errores in Catholicorum libris non excommunicantur, vt docent. Nau. in Manu. c. 27. num. 56. Viuald. in Cand. in explanatione Bullæ Cœnæ num. 12. Sayr. lib. 3. de censuris c. 5. num. 13. & alij communiter; ergo neque legentes sententias Patrū, & alia, quæ errorem non continent in libris hæreticorum; minora enim ex hoc incōuenientia, quàm ex illo sequuntur.

Pro resolutione huius difficultatis aduertendum est primò cum Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 31. libros

libros hæreticorum esse in duplici differentia: nam quidam continent hæresim ex professo, aut ex instituto de Religione tractant: alij, licet aliquas hæreses, & prauas doctrinas intermisceant, neutrum tamen ex instituto faciunt.

3. Aduertendum est secundò hæreticorum librorum lectionem iure antiquo prohibitam esse, vt constat ex cap. *Fraternitatis.* de hæretic. & ex cap. *Nullus.* 3. quæs. 4. sed ibi nulla erat lata excommunicatio: nunc autem contra legentes huiusmodi libros duplex censura inuenitur; altera in Bulla Cœnæ, altera in indice librorum prohibitorum: in quo tres classes distinguuntur; prima continet hæreticorum nomina; secunda libros aliquorum authorum siue hæreticorum, siue Catholicorum, qui propter dogma aliquod hæresis suspicionem, vel prauam doctrinam prohibentur; tertia libros incertorum authorum, qui ob prædictas causas interdicũtur. Vnde aduertendum maximeest, an libri sint hæreticorum, an verò ob prædictas rationes prohibiti.

4. *1. Cõclusio.* His positis sit prima cõclus. Qui absq; legitima Sedis Apostolicæ authoritate hæreticorũ libros hæresim continentes, aut ex professo de Religione tractantes scienter legit, ex vi huius Bullæ excommunicatur. Hæc conclus. in prima clausula huius Bullæ manifestè exprimitur. Circa quam aduertunt Nau. in Manu. loco. cit. Emm. in explicatione Bullæ Cruciatæ. §. 9. num. 77. Viual. vbi supra num. 11. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 19. Graff. num. 29. Sayr. num. 12. locis. cit. tria requiri, vt hęc censura incurratur. Primum, quòd libri sint authorum hæreticorum: secundum, vt hæresim contineant, aut de Religione tractent: tertium, vt scienter legantur. Vt quis autem legere dicatur ad effectum incurrendi

hanc censuram, satis est,
5. quod librum oculis percurrat, cum aduertētia ad ea quæ in eo scripta sunt, quamuis ore nihil exprimat: vt notat Graff. num. 34. & Vgolin. ad illa verba. *Ac eorū libos*. §. 1. vers. *Quintò*. iuxta l. 1. §. *Legi*. ff. de ijs, quæ in testamen. delen. Non tamen sufficit librū memoriter recitare, vt docet Sayr. quidquid in contrariū dicat Graff. Nihilominus si sine causa id faciat, á peccato non excusatur. Parum tamen refert an liber impressus sit an manu scriptus. Satis etiam est vt censura incurratur, legere hæreticorum quaterniones, aut scripta quæcumque hæresim continētia, aut de Religione tractātia, cum hæc omnia ad libros reducantur, & librorum appellatione veniant. Non tamen placet quod ait. Vgolin. vers. *Nonò*. nimirum excommunicari legentes epistolas hæreticorum hæresim continentes. Quoniam epistolæ, seu litteræ saltem in acceptione vulgata non dicuntur libri, nec ad libros reducūtur. Libri Geomantiæ, & alij de quibus in regula. 9. indicis librorum prohibitorū fit sermo, nō prohibentur per hāc clausulam, quia licèt sint suspecti, hæresim tamen non continēt. Nam sicut Magi non comprehenduntur sub particula, *Hæreticos*, vt docet Nauar. num. 55. vers. *Secunda*. & Viuald. num. 12. sic eorum libri hæretici iudicandi non sunt.

Secunda conclusio: Qui legit, licèt absque Sedis Apostolicæ licentia, hæreticorū libros, qui ex professo hæresim, nō cōtinēt, vel de Religione nō tractant, quāuis hæresim aliquā cōtineant, per hanc Bullam non excōmunicatur. Hāc conclusionem tenet Graf. vbi supra num. 31. quam tamen negat Suares tom. 5. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 10. quatenus asserit sufficere vnam hæresim, vt ex vi huius clausulæ liber censeatur prohibitus, et si ab eo talis hæresis deleatur. 6. 2. Cōclusio.

tur. Probatur nihilominus conclusio; In 2. regula indicis librorum prohibitorum hæreticorum libri hęresim continentes, aut de Religione tractãtes omnino damnantur; alij verò ab ipsis editi, erroribus expurgati permittuntur, vt ex regula octaua eiusdem indicis constat; ergo non eodẽ modo prohibentur libri qui de Religione ex professo tractant, vel ex professo hæresim continent, ac illi qui per occasionem hæresim, & falsas doctrinas intermiscent. Cum igitur in Bulla omnino damnentur libri hæreticorum hęresim continentes, illi tantùm videntur damnari, qui de ea ex professo loquuntur. Et in hunc sensum huius canonis prohibitio explicanda est. Dixi in conclusione, non excommunicari per hanc Bullam legentes prædictos libros, quia ex vi excommunicationis in indice contentæ certũ est excommunicari nõ solùm legẽtes hæreticorum libros, sed etiam cuiusuis authoris scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspitionẽ damnata; quãuis libri ob alias causas prohibiti sub reatu tantùm lethalis culpæ legi interdicantur.

7. 3. Cõclusio. Tertia conclusio: Legẽtes libros Catholicorum, in quibus hæreses, & hæreticorum argumenta referuntur, vel illos, in quibus tantùm scholia, & annotationes ab hæreticis addita continenur, ex vi huius Bullæ non excommunicãtur. Hæc communis est: eam tenent Doctores citati. Et ratio est manifesta, quia in hac clausula tantũ hæreticorum libri sunt prohibiti. Aduertit tamẽ Suares secundam partem huius conclusionis esse intelligendam dummodò cõmentarij tàm copiosi non sint, vt potiùs ex ijs quàm ex textu libri constent. At aduertentia hæc potiùs in scrupulo, quàm in ratione videtur fundari, cum re vera libri à Catholicis editi, Catholicorum sint, & nũcupentur, quantùmcumq;

copiosos habeant hæreticorum commentarios.

8. 4. Coclusio. Quarta conclusio: Qui paucas lineas libri in hac clausula prohibiti legerit, non excōmunicatur. Hæc conclusio est contra Toletum, & Vgolin. vers. *Octauó.* eam tamen tenent Viuald. Graff. num. 34. & Sayr. nu. 12. citatis locis. Probatur; Paruitas materiæ, vt communiter docent Scholastici, á mortali peccato excusat, parum enim pro nihilo reputatur; sed vbi non datur peccatum mortale, excommunicatio non incurritur; ergo. &c. Ex hoc tamen non est facilé sumenda occasio legendi nec lineam vnã, cũ hoc faciens rarò à culpa excusetur.

Ab hac cẽsura excusantur ignorantes, vt patet ex particula, *Sciẽter.* vnde, qui ignorat authorẽ libri esse hęreticũ, aut si id sciat, ignorat tamen in libro hæresim contineri, non excommucatur, vt notat Vgolin. §. 2. vers. *Primum.* vtrumque enim requiritur, & quòd sciat librum esse hæretici, & hæresim continere. Nõ excommunicatur etiam qui legit librum Gentilis, vel Iudæi, quãuis hæresim contineat, quia non est liber hæretici.

Vnum tamen in hac materia explicandum superest: qui nam dicantur libri de Religione tractantes. Respondetur dici omnes illos, qui ad fidei expositionem spectant, & consequenter eos, quibus diuina Scriptura, vel aliqua pars illius explicatur: eos etiam, qui Theologiam scholasticam totã, vel partem illius tractãt: qui etiã tractant de cultu Deo debito, de Religione Christiana, de statu Religionis, ac de Ecclesiasticis, Religio enim nõ solũ accipitur pro virtute, cuius proprium est cultum Deo exhibere, sed etiam pro congregatione hominũ Deum colẽtium, in qua acceptione comprehendit statum Christianorũ, statum Clericorum, ac Religiosorum. 9.

Dubitare tamen quis potest, an libri, quos Catenas 10.

nas vocant, quibus elucidantur loca Sacræ Scripturæ, & Euangelia, si ab hæreticis sint editi, hoc loco interdicantur. Ratio dubitandi est, quia huiusmodi libri, & ab hæreticis sunt editi, & de Religione tractant. Negatiuè tamẽ respondendum existimo. Nam in huiusmodi libris nulla, vel pauca ab hæreticis de suo apponuntur, sed Patrum, & Doctorum dicta, quæ ad expositionem locorũ Scripturę cõducũt, ab eis collecta in vnũ rediguntur. Huiusmodi etiam libri iuxta 5. regulam indicis permittuntur, dũmodo, si quæ expurganda habent, deleantur. Qui verò de Religione tractant, & si hæresim non contineant, nullatenus conceduntur.

II. Ad primum argu. initio positum respondetur, quãuis libri damnati authoris damnati etiam cẽseantur, non tamen prohiberi per hanc Bullam nisi eos, de quibus illa specialiter loquitur. Vnde legens librũ hæretici ab eo editum quo tempore fidelis erat, hanc Bullæ excommunicationem non incurrit, cum liber non sit hæretici, quà talis formaliter (in quo sensu verba Bullæ intelligenda sunt) sed Catholici in hæresim postea prolapsi: indicis verò excõmunicationem non euadit.

Ad secundum, concesso antecedente, negatur consequentia; & ratio est, quia tota lectio illorum librorum in odium authoris interdicitur. Quapropter non excommunicantur legentes, eoquód sententiam hæreticam legunt; aliàs enim legentes illam in libris Catholicorum essent similiter excommunicati, quod falsum esse ostendimus, sed quia legunt librum sub tali censura prohibitum. Ex quo ad confirmationẽ patet solutio. Quamuis igitur ex lectione librorum Catholicorum, qui hæreticorum errores, & argumenta referunt, aliqua possint inconuenientia prouenire, nequeunt tamen omnia

vitari, nec etiam hos libros omnino prohibere expediens esse iudicatur: oportet enim eos, vt hæreticorum argumenta soluantur, & ipsorum confutentur errores, in medium afferri,

DISP. XIV.

Vtrum, qui audiunt alios legentes libros in hac clausula prohibitos, excommunicētur.

1. *1. Cōclusio.* PRO decisione sit prima conclusio; Qui auditione sua nullo modo est causa, vt aliquis libros prohibitos legere incipiat, aut eorum lectionem continuet, hoc loco non excōmunicatur. Hanc tenent Emmanu. in explicatione Bullæ Cruciatæ. §.9. dub. 7. num. 77. & Say. lib. 3. de cens. c. 5. num. 14. Et ratio est, quoniam hæc excommunicatio est lata in legentes, hic autem nec realiter nec moraliter verè dici potest legere.

Secunda conclusio: Qui est causa, vt aliquis legat librum ex prohibitis ipsi legenti per hunc canonē, aut in lectione illius persistat, probabile est manere excommunicatum, sicut qui legit: meo tamen iudicio longè probabilius est oppositum. 2. *2. Cōclusio.* Primam partē huius conclusionis docent Graff. lib. 4. decis. c. 18. n. 34. & Say. vbi sup. Et probatur: Qui consulit, rogat, aut alia simili ratione est causa, vt aliquis prædictos libros legat, moraliter loquendo illos legere censetur; ergo per hanc censuram excōmunicatur. Dixi in conclusione librum ipsi legenti prohibitum, quia si quis alteri suadeat lectionem libri, quem ex facultate sibi concessa legere potest, quod tamen suasori non licet, nō excōmunicatur, imò absolute loquendo non peccat, cū actum illicitum aut prohibitum non suadeat. Secunda pars quam tenet Vgolin. hoc loco ad illa verba. *Ac eorū libros.* §.2. vers. *Nono*

nò. ostenditur; Hæc excõmunicatio fertur tantùm in legentes; sed qui audit, quantumcumque lectionẽ persuaserit, in nulla verborum proprietate dicitur legere; ergo non excommunicatur.

Cõtra primam partem huius cõclus. dicet aliquis sequi ex ea manere excommunicatũ, qui omne illud consulit, quod sub excommunicationis pœna prohibetur: quod tamen falsum est. Nam qui consulit alicui, vt claustra monasterij monialium ingrediatur, non incurrit excommunicationem, quamuis qui ingreditur excommunicetur. Sequella ex eo probatur, quia tam causa moralis huius ingressus est consulens, quám suadens est causa lectionis libri prohibiti.

5. Contra secundam partem eiusdem conclusionis sic arguitur: Agentes, & cõsentiẽtes pari pœna plectendi sunt, vt habetur c. *Quanta* de sentent. excom. Ex qua ratione infert textus non solùm excommunicari percutientes Clericos, sed etiam non impediẽtes dolose: atqui maior est ratio de suadente legere; ergo etiam ille excommunicatur.

Pro resolutione primi argum. in gratiam authorũ qui primam conclusionis partem defendunt, aduertendum est causæ morali altero è duobus modis posse tribui effectum. Primò si tribuatur ei tantùm vt causæ ad talem effectum concurrenti, ita tamen vt effectus verè moraliter de illa non dicatur; secundò si taliter tribuatur vt causę, vt effectus de illa verè moraliter prædicetur. Exemplum primi sit in consulẽte ingressũ Religionis, cui talis ingressus tribuitur vt causæ: ipse tamen verè moraliter nõ dicitur Religionem intrare. Item in suadente adulterium, cui etiã tribuitur, vt causę: cum verè adulterari non dicatur. Exemplum secundi sit in consulente homicidium, & comitante eum, cui tribuit 4.

tribuit consilium; cui nō solùm homicidium tribuitur vt causæ, sed verè moraliter dicitur homicida. Primo modo tribuitur actus quoad meritum, vel culpam tantùm, cum ad hoc satis sit quòd consiliū, vel suasio obiectum malū, vel bonum respiciant. Secundo modo non solùm tribuitur actus quoad culpam, sed etiam pœna tali actui imposita, vel imponēda, cum ille verè dicatur illum actum commisisse, cui talis pœna debetur.

Hoc posito, ad primum argumentum negatur sequella: Nam ille tantùm pœnam incurrit, de quo actus prohibitus verè moraliter affirmatur: non veró ille, cui vt causæ tantùm actus tribuitur. Et quia suadens lectionem libri prohibiti illum moraliter dicitur legere, excommunicatur: ratio est illa, quā de suadente homicidiū, & comitāte diximus, cū ille suo modo in actuali lectione concurrat, non veró consulens ingressum monasterij, cum intrare non dicatur, & excommunicatio in ingredientem feratur tantùm. Si tamen aliquis cōsulat prædictam lectionē, & legentem non audiat, non excommunicabitur, quia tunc verè non dicetur legere.

5. Ad secundum argumētum respondetur c. *Quanta.* esse extensionem cap. *Siquis suadente diabolo.* 17. q. 4. aliàs enim consulens percussionem Clerici ex vi illius non excōmunicaretur. At circa persuadentes legere libros prohibitos nulla extat talis extensio, vel declaratio. Vnde quia pœnæ sunt restringēdæ c. *Odia.* de regul. iur. in 6. non erit hæc excommunicatio contra legentes libros extendenda ad persuadentes.

DISP. XV.

Quinam libros in hac clausula prohibitos legere, aut comburere possint.

Nulla

NVlla ratione licitum esse concedere facultatem ad legendum hæreticorum libros, præsertim qui hæreses, falsamque doctrinam continent, suadetur primò: Huiusmodi libri non solùm mali sunt quia prohibiti, sed etiam prohibiti quia mali, continent enim hæreses, blasphemias, ac falsas, scandalosasque doctrinas; sed quę in se, & intrinsece mala sũt, occasioque ruinæ, nullo modo tractare, & communicare licèt; ergo ob nullã causam concedenda est facultas hos libros legendi.

1\. Secũdò: Si propter aliquam rationem prædicta facultas posset, & deberet concedi, ea esset, vt huiusmodi libris contentę hęreses, & errores à viris doctis impugnarentur; sed hæc ratio nulla est; ergo &c. Probatur minor ex quodã Breui Pij IIII. relato inter literas Apostolicas ad finẽ Direct. Inquisit. fol. 129. quod incipit *Cum pro munere.* Vbi Summus Pontifex reddens rationem, ob quam facultatem hæreticorum libros legendi reuocat, addit sufficienter damnatas esse hæreses nostri temporis in Concilio generali taliter, vt hoc sufficere omnibus debeat ad vitandos errores, fideique catholicæ veritatem cognoscendam, *Nec*, inquit, *vllius præterea confutatio requirenda sit.*

Tertiò: Quòd libros hęreticorũ prohibitos vnusquisque licetè possit comburere suadetur ex eo, quia per hoc consequitur effectus intentus à Summo Põtifice, videlicet quòd tales libri non extent, ne vlla ratione occasio scandali, & ruinæ esse possint.

Tandem: Qui habet librũ hæreticorum, verè est dominus illius; ergo potest illum comburere. Probatur cõsequentia, quoniam vnicuique licèt de re sua ad libitum disponere.

Pro resolucione sit prima conclusio: Licitè viris doctis, & pijs facultas hæreticorum libros legendi concedi potest. De hac con- 2.

conclusione dubitandum non est, cum videamus Summos Pontifices huiusmodi facultates multoties concedere. Et probatur: In Ecclesia debet esse cognitio errorum, & hæresum, tum vt vitentur, cum etiã vt impugnẽtur: licét enim Catholicis sufficiat doctrina Conciliorum, vt veritatem sequantur, hoc tamen ad manifesté conuincendos hæreticos, qui Conciliorum, & Ecclesiæ authoritaté inficiantur, sufficiẽs non est; ergo ad eos conuincendos, reducendosq; ad ouile Christi, opus est vt ab aliquibus eorum libri legantur.

3. 2. Cõclusio. Secunda conclusio: Inquisitoribus, & Commissarijs ab Apostolica Sede super hæretica prauitate deputatis, durante ipsa deputatione, licitum est legere libros prohibitos, etiã hæreticorum; non verò Episcopis. Hæc conclusio constat ex Breui Iulij III. incipiente, *Cum meditatio.* relato ad finem Directorij Inquis. fol. 115. & ex illo Pij IIII. sup citato. In quibus, cum reuocẽtur facultates cuicumque, etiam Episcopo, aut Archiepiscopo concessæ, & quibuscumque alijs, excipiuntur Inquisitores, & á Sede Apostolica deputati. Illud tamen notandum est cum Pegn. in 2. p. Direct. Inquisit. com. 3. §. *Nihilominus.* fol. 91. etiã Cõmissarios institutos ab Inquisitoribus posse legere prædictos libros tali cõmisione durãte: cum eo ipso quòd ab Inquisitoribus instituuntur, à Sede Apostolica institui videantur.

4. 3. Cõclusio. Tertia conclusio: Qui habent libros hæreticorũ, & falsam doctrinã cõtinẽtes, quãuis non satisfaciant cõburẽdo prędictos libros, sed Inquis. ciuitatis, in qua libri sunt, illos realiter, & cũ effectu tradere debeãt, nõ tamẽ per hanc Bullam excommunicãtur. Prima pars probatur ex citato Breui Iulij III. in quo pręcipiẽs vt libri præfati sub excommunicationis pœna nõ habeantur, sic ait; *Inquisitorib⁹ hæretica*

hæreticæ prauitatis in ciuitatibus, in quibus libri huiusmodi existunt, consignasse debeant realiter, & cũ effectu. Hæc ibi. Vnde ad solos Inquisitores spectat prędictos libros & alios quoscumq; à Sede Apostolica reprobatos cõburere. Secunda pars ex eo est manifesta, quia in Bulla tantùm prohibetur retineri huiusmodi libros, cõburens autẽ nõ retinet.

5. Ad primum argumentũ respondetur, quamuis ea, quæ vt mala, & periculosa prohibẽtur, in se talia semper sint, cognitionẽ tamen eorum non esse intrinsecè malam. Nam, vt inquit. S. Iustinus martyr in epistola Zenæ, & Sereno fratribus missa, *Prodest scire conuersationes à ratione alienas, ne quis improuiso studio in eas incidat.* Vnde lectio istorum librorum ex circunstãtijs licita reddi potest. Quãdo ergo persona talis est, quòd non timeatur periculum, imò & speretur fructus, concedenda est ei ad huiusmodi libros legendos facultas.

Ad secundum dicendũ est non opus esse Catholicis legere hæreticorum libros, vt in fide firmentur; esse tamen necessarium, vt hæretici conuincãtur. Est igitur hæc facultas non passim, sed ex causa viris doctis, & pijs cõcedẽda. Neq; hoc à Summo Pontifice prohibetur, qui solùm intendit non esse necessariã hæresum confutationẽ ad Catholicos in fide firmandos, sed ad hoc satis esse doctrinã in Concilijs traditã.

Ad tertium respondetur primó non semper cõsequi totum effectum, si libri hæreticorum in particulari comburãtur: cum aliquando sit expedens, vt hoc ad terrorem, & detestationem hæresum publicè fiat, & multoties necessarium, vt sciatur á quo tales libri deuulgati sint. Repondetur secundò ratione præcepti, & censuræ non satisfacere prædictos libros in particulari comburentem.

Ad vltimum dicendum est, verumquidem esse, qui possidet librũ hæreticorũ, non

non amittere dominium illius donec liber ab eo auferatur (quod iuste fit à Summo Pontifice propter bonum fidei) interim tamen tale dominium manere impeditum, ita vt de eo libro non possit ad libitum disponere.

DISP. XVI.

Vtrum retinēs librum hæreticum hæreticus, vel de hæresi suspectus iudicandus sit.

1. QVod retinens librum hæreticum sit hæreticus iudicandus, & vt talis puniendus, tenēt Archid. & Ioan. Fautu. in c. *Sanè*. 2. 24. quæst. 2. quos nōnulli sequuntur, inter quos est Iacob. de Graff. lib. 4 decis. c. 18. num. 36.

2. 1. Cōclu sio. Prima conclusio: Qui hæreticorum libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes scienter retinet, per hanc clausulam excommunicatur; nisi breuissimo tempore illos retineat. Prima huius conclusionis pars ex verbis Bullæ est manifesta. Secūdam tradunt Graff. citato loco, & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 5. num. 16. & ratio est, quia, vt de legentibus paucas lineas diximus disp. 13. conclus. 4. paruitas materiæ excusat à peccato mortali, sine quo excommunicatio non incurritur. Illi præfatos libros retinere dicūtur, qui eos oblata opportunitate ad Inquisitores nō deferunt. Vt etiam aliquis libros retinere dicatur parū refert (Cut citati Doctores aduertunt) an apud se, vel apud alios, an etiam nomine proprio, vel alieno eos habeat. Vnde & qui seruat librum ex his, qui hoc loco prohibētur, & qui illum apud aliū deponit, excommunicationem huius canonis incurrunt: vterque enim istorū librum dicitur retinere. Circa quod habetur etiam censura in Concilio Laterano sub Leone X. & in Indice librorum prohibitorum

torũ. Illud tamen aduertẽdum est posse librũ apud se retinere, qui potest legere.

3. 2. Cõclusio. Secunda conclusio: Ille in foro externo iudicãdus est hæreticus, apud quem liber hæreticus ab ipso met cõpositus inuenitur. Hãc tenent Repert. Inquisit. verb. *Libri.* §. *Sed pone.* Ioan. de Rojas in Singul. fidei, Singul. 124. & Pegn. in 2. p. Direct. Inquisitorum comm. 3. §. *Horum tamen sententia.* & in hoc sensu explicari possunt authores initio citati. Probatur conclusio ex illo Luc. 19. *De ore tuo te iudico.* Et Matth. 12. *Ex abundantia cordis os loquitur.* Et paucis interiectis, *Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis cõdẽnaberis*; ergo qui cõponit, & retinet librũ hęreticum, hæreticus iudicandus est.

4. 3. Cõclusio. Tertia conclusio: Qui retinet librum hæreticum ab alio compositum, iudicandus est de fide suspectus: magis, vel minus pro ratione circunstantiarum occurrentium. Prima pars huius conclusionis cõmunis est, & habetur in rescripto Pij IIII. incipiente, *Dominici gregis*, quod refert Pegn. vbi sup. §. *Sed alter casus.* Secundã partẽ tenet ipse Pegn. de qua tamen aliqualis controuersia est. Nihilominus ex eo suadetur, quia qualitas personæ, si sit perita, vel imperita, & qualitas etiã librorũ auget, vel minuit suspicionem.

DISP. XVII.

Particulæ, Imprimẽtes, & quomodolibet defendentes, *qua ratione intelligendæ sint.*

1. 1. Cõclusio. Prima conclusio; Quicunq; scienter ad librorum hoc loco prohibitorũ impresśionẽ proximè cõcurrunt, per particulam, *Imprimentes*, excõmunicantur. Hæc conclusio cõmunis est. Quã tradunt Graff. lib. 4. decis. c. 18. num. 37. & Say. lib. 3. de censc. cap. 5. num. 17. Omnes enim, qui immediatè, & proximè ad impresśionem concurrũt, propriè dicuntur impri-

 mentes,

mentes. Hi ſunt patronus officinæ, facientes expenſas pro impreſsione, ordinantes, & componentes typos, ſic compoſitos typos atramento intingentes, torcularia prementes, chartam madefacientes, aut madefactam torculari ſupponentes, exemplar impreſſum, aut typos corrigentes: nam hi omnes per ſe ſunt cauſæ proximæ talis impreſsionis. Correctorem non excommunicari docet Vgolin. ad illud verbum, *Imprimentes.* §.2. verſ. *Secundò*. Hoc tamen non placet, quia proximè ad impreſsionē concurrit.

2. 2. Cōclu ſio. Secūda concluſio; Qui hæreticorum libros ſcribunt, vt imprimantur, excommunicātur per particulam, *Imprimentes*. Qui verò alia de cauſa iniqua eos ſcribunt, excommunicātur per particulam, *Fautores.* Prima pars huius cōcluſionis probatur ex eo, quia illi ad impreſsionem proximè concurrunt: imò magis concurrunt quàm typos corrigentes. Secūda pars etiam oſtenditur, quoniam qui iniqua de cauſa hæreticorū libros ſcribūt, fauent hæreticis in ſuis erroribus, quia tamen imprimentes non dicuntur, per hanc particulam non excommunicantur. Quod de ſcribentibus in hac ſecunda parte diximus, intelligendum etiā volumus de vēdēte chartas, & atramētum, ſi ſciant emi ad imprimendos libros prædictos: imprimētes tamē dici non poſſūt. Ita Vg. verſ. *At quid.*

Contra ſecundam partem huius concluſionis argui poteſt ex cap. *Nouerit.* de ſent. excomm. vbi excōmunicantur ſcribentes ſtatuta contra Eccleſiaſticam libertatem edita. Et excōmunicatio huius capitis comprehendit modò impreſſores, qui eo tempore nondum prodierant: impreſſores enim loco ſcriptorum ſubſtituuntur; ergo etiam excōmunicatio cōtra impreſſores, ſcriptores comprehēdet. Verùm neganda eſt conſequentia. Et ratio eſt, quia ſcriptorum nomine 3.

nomine intelliguntur impressores: nō verò impressorum nomine scriptores; nam qui imprimit, re vera scribit, qui autem scribit non dicitur imprimere.

4. 3. Cōclusio. Tertia conclusio; Qui publicè, vel occultè libros hic prohibitos defendit, per particulam, *Defensores*, excōmunicatur. Hæc habetur expressa in isto canone. Defēdere cēsentur, vt notat Sayr. num. 18. qui libros istos bonos esse affirmant, vel non esse comburēdos, vel permittēdos ob sentētiarum grauitatē, ob sermonis elegātiam, vel ob rerū, quę tractātur, ordinē, aut impediūt ne ab Inquisitoribus capiantur, & cōburātur. Nec opus est quòd credāt doctrinam illorum veram esse: nam qui hoc sibi persuadent, hæretici sunt, & per aliam particulam excommunicantur. Sed sufficit quòd disputationis gratia illos defendāt publicè, vel occultè, siue verbo, siue scripto, siue facto; vt particulæ, *Quomodolibet, ex quauis causa, publicè vel occultè*, ostendunt. Excommunicatur etiam, qui dicit se velle defendere prædictos libros, si defensionem aggressus est, vt si dicat, Qui vult contrarium asserere, huc veniat. Hoc enim est quomodolibet defendere. Non tamē excōmunicātur, si defēsionē non aggrediatur, vt dicit Vgol. ad illa verba, *Ac eorū quomodolibet defendētes*. vers. *Secundò excipitur*. Sed hoc tutū nō existimo propter verbū, *Quomodo libet*.

Duo tamē hic supersūt explicanda. Primū est, an particula, *Quomodolibet*, referatur ad quatuor illas personas ante illam relatas, videlicèt, *Legētes, Retinētes, Imprimentes, & Defendentes*. Referri ad omnes videtur innuere Tolet. in Sum. lib. 1. c. 19. §. *Sextū genus*. Dicēdum tamen est cū Say. vbi sup. tantū referri ad particulā, *Defendentes*, cum qua antecedenter cōiungitur. 5.

Secundū est, vtrum particulæ, *Publicè, vel occultè*, referātur ad omnes illos, de quibus in antecedentibus loqui- 6.

loquitur Sũmus Pontifex. Rebuff. quẽ citat,& sequitur Suar. de cens. disp. 21. sect.2.n.10. circa finẽ,asserit referri ad omnes: quia omnes illi tã hæretici,quã fautores. &c. siue publici, siue occulti sint excõmunicantur. Hæc sententia probabilis est. Nihilominus probabilius mihi videtur nõ referri nisi ad particulã, *Defendẽtes*, cũ qua cõiungitur. Voluit enim Sũmus Pontifex omnẽ librorũ hæreticorũ defensionẽ interdicere. Et ne aliquis existimaret disputationis gratia posse in occulto prædictos libros defendere, addidit; *Ex quauis causa publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore.* Quòd si hæretici, fautores. &c. occulti excõmunicãtur, hoc nõ fit ex vi huius particulæ, sed ex eo, quòd aliæ antecedẽtes particulæ eos inuoluunt.

DISP. XVIII.

Vtrum particula, schismaticos, *& sequẽtes rectè in hac clausula apponantur.*

1. PArs negatiua suadetur primò: Hæresis, & schisma nõ distinguuntur; ergo particula, *Shismaticos*, superflue additur, cũ schismatici per particulã, *Hæreticos*, excõmunicentur. Probatur antecedẽs ex c. *Inter hæresim*. 24.q. 3. vbi sic dicitur; *Nullũ schisma est, nisi sibi aliquã hæresim cõfingat, vt rectè ab Ecclesia recessisse videatur.* Hæc ibi. Omnis etiã hæreticus est schismaticus; ergo hęresis, & schisma recurrũt. Et cõfirmatur; Schismaticus separat se ab Ecclesia: ergo facto illius vnitatẽ negat, quod quidẽ hęreticũ est, & cõtra articulũ fidei, *Vnam sanctam Ecclesiam.*

Secundó, quòd vltimæ particulæ, nimirum *Et eos qui se à nostra, & Romani Põtificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt*, etiam redundent, probatur: Vel particula, *Schismaticos*, dicit eos, qui se separant ab Ecclesia, quantùm ad vnitatem fidei, vel qui solam

lam obedientiam negant Summo Pontifici. In primo sensu sunt hæretici, si in secundo accipiatur, absque necessitate adduntur particulæ, *Se subtrahunt, vel recedunt*; ergo frustra tales particulæ adduntur.

2. Pro resolutione huius difficultatis aduertendum est primò vocabulũ, *Schisma*, esse Græcum, quod Latinè scissura, vt ex Isidoro lib.8.Etym.cap.3.refert S. Th.2.2. q.39. art.1. Vnde peccatũ schismatis opponitur vnitati, quam facit charitas; & quia vnitas principalis est vnitas Ecclesiæ, schismatici illi propriè dicuntur, qui se spõte ab vnitate Ecclesiæ separãt. Vnitas autem Ecclesiæ in duobus attenditur, vt citato loco docet. S. Th. scilicet in connexione seu cõmunicatione membrorũ Ecclesiæ ad inuicem, & in ordine membrorum omniũ ad vnum caput; ex quo apparet duo in schismate reperiri, tũ separationẽ á Romano Pontifice, qui in terris est caput Ecclesiæ, tum etiã separationẽ á mẽbris Ecclesiæ, quatenus Ecclesiæ mẽbra sunt. Datur etiã schisma, quãdo sciẽter receditur à Cõcilio authoritate Sũmi Põtificis legitimé cõgregato, cũ per hoc etiã fiat separatio à capite. Emm.in explic.Bul.Cruc. §.9.dub.6.nu.76.

Aduertendũ est secũdò vnitatẽ Ecclesiæ primò, & per se cõsistere in vnitate fidei, omniũ enim credentiũ fides vna est, quasi verò secundariò in obedientia, qua omnes habẽtes fidem vni Romano Põtifici subdũtur, eiq; obediũt. Ex qua distinctione sequitur schismaticũ esse dupliciter cõtingere: primò, per separationem ab vnitate fidei, & qui sic se separat, hęreticus est; secũdò, per separationẽ ab obedientia Romani Põtificis. Quod etiã duob' modis euenier: vno cõstituẽdo aliud caput, negandoq; Romanũ Pontificẽ esse totius Ecclesiæ caput vniuersale; vt faciunt Græci, & in hoc casu datur hęresis formalis; altero nõ inficiando 3.

quidem internè Romanũ Pontificem caput esse Ecclesię; verùm externè aliũ Pontificem instituendo, præter illum, quem verè electum, & indubitatum esse constat; & qui hoc faciunt hæretici non sunt, dicuntur tamen quasi per antonomasiam schismatici, de quibus in cap. *Licèt.* de electione. Alij etiam dicuntur schismatici, non quia diuersum eligunt Pótificem, sed quia à schismaticis electum sequuntur.

Suares de cens. disp. 21. sect. 2. num. 12. dicit per schismaticos hoc loco intelligi eos, qui per antonomasiam schismatici dicũtur. Sed quia (inquit) non tantùm isto modo committitur schisma, sed etiam quoties à Romano Pontifice receditur, de huiusmodi schismaticis intelliguntur verba sequentia.

4. 1. *Cõclusio.* Prima conclusio: Schismatici, qui hæretici non sunt, excommunicantur per particulam, *Schismaticos.* Hanc conclusionem tenet Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 19. §. *Decimum genus.* Et probatur: Schismatici, qui á fide separantur, & negant Summum Pontificem esse caput Ecclesiæ, manifestè excommunicãtur per particulam, *Hæreticos.* Nec alia ad maiorem explicationem necessaria erat, & si maioris explicationis gratia apponeretur, esset iuxta particulam, *Hæreticos*, apponenda; iuxta quã apposita est illa, *Apostatas*, quæ maioris explicationis gratia est addita, vt supra diximus; ergo per hanc particulam solùm excommunicantur schismatici, vt ab hæreticis distinguuntur. Hi sunt, qui aliũ Pontificem à vero Romano eligunt, & ipse electus: item negantes Romanum Pontificem esse caput Ecclesiæ, siue verbo, siue facto id negent, dummodo mẽte id sibi nõ persuadeant. Quando hoc negatur verbo, manifestè apparet. Tũc negatur facto, quando aliquis in terris infidelium, & hæreticorum viuens, in spiritualibus, & ad Romanum

num Pontificem tantùm ſpectantibus nō ad ipſum, ſed ad Regem, vel poteſtatem ſæcularem recurrunt, aut ſi cum fidelibus nolint conuerſari, eo quòd Romano Pontifici, ſubijciuntur.

5. 2. Cōclusio. Secunda concluſio: Per particulas, *Se ſubtrahunt*, *vel recedunt*, excōmunicantur qui ab obediētia Romani Pontificis, aut à Cōcilij generalis mādato pertinaciter ſeparātur. Probatur: Hæ particulæ nō ſunt explicatio illius præcedentis, *Schiſmaticos*, vt patet ex illis verbis, *Et eos. &c.* quæ verba oſtēdunt diſtinctionem perſonarum: ſed non ſunt aliæ perſonæ, quibus verba illa poſsint accommodari, præter nominatas; ergo hæ ſpecialiter hoc loco excommunicantur. Hæ ſunt, quæ ſcientes aliquod mandatum eſſe Romani Pontificis, obedire nolunt, ſiue maneant in terris in quibus ipſe Pontifex, vt Pontifex ſupremus cognoſcitur, ſiue ad alias declinent, dummodo fateantur ipſum verè eſſe caput Eccleſiæ: itaque ſi quis pertinaciter nolit obedire mandato Pontificis, ab eiusq; iuriſdictione recedat, recuſando obediētiam debitam, erit excommunicatus per hanc vltimam particulam: & ille etiam qui in nullo vult obedire: aut qui ideo non obedit, quia à Summo Pōtifice res præcipitur.

6. Ex dictis patet per primam particulam excommūnicari ſchiſmaticos, qui hæretici non ſunt: per alias verò recedentes à Summo Pontifice per inobedientiam pertinacem, dummodo propriè ſchiſmatici non ſint. Nam inobedientia cum pertinacia, ſuperius quid eſt ad ſchiſma, omnis enim ſchiſmaticus inobediens eſt, non tamen è conuerſo. Vnde non placet explicatio Suares, quia per vltimas particulas non ſchiſmatici, ſed inobedientes excommunicantur. Nam verbum, *Schiſmaticos*, propriè ſumptum tam eos, qui per an-

tonomaſiã ſchiſmatici dicuntur, quàm alios cõprehendit.

7. Dicet verò aliquis ex doctrina huius cõcluſionis ſequi, quotieſcumque aliquis incurrit excõmunicationem à Summo Põtifice latam, excõmunicari etiã per hanc clauſulam, cum veré inobediens ſit Sũmo Pontifici. Negatur tamen ſequella, quoniã ſubtractio de qua hoc loco ſermo eſt, non intelligitur de quacũque inobedĩetia, ſed de illa qua quis abſolutè intendẽdo ipſam inobedientiam, & ſubtractionẽ à Romano capite ſeparatur, vt colligitur ex S. Th. vbi ſupra, ad 1. Nam inobedientia, quę inuenitur in excõmunicatione, non eſt per ſe intenta à pěccãte, ſed accidit ex inordinata conuerſione ab bonum ſpeciale.

8. Ad primũ argumẽtum negatur antecedẽs: & ad probationem cõcedimus omnẽ hæreticũ eſſe ſchiſmaticũ, cũ ab vnitate Eccleſiæ ſeparetur, nõ tamen omnem ſchiſmaticum eſſe hæreticũ, quia non omnes fidem negãt, ſed ex aliqua praua affectione á capite Eccleſiæ recedunt. Ad c. *Inter hæreſim*, reſpõdetur, in eo quòd dicit nullum eſſe ſchiſma ſine hæreſi, eſſe intelligendũ regulariter, nã ibi ponitur diſtinctio inter hæreſim, & ſchiſma, diſtinctio autẽ, vt docet. S. Th. in ſolut. ad 3. attenditur ſecũdũ ea, quibus vtrumq; per ſe, & directè opponitur, hęreſis autẽ per ſe opponitur fidei, ſchiſma veró vnitati Eccleſiaſticę charitatis.

Ad confirmationẽ reſpondetur ſchiſmaticũ, de quo hoc loco ſermo eſt, nõ ſeparari ab vnitate Eccleſię ſecundũ fidem, ſed ſecũdũ obedientiam. Qui tamen facto videtur negare vnitatem Eccleſiæ, ſeu Romanũ Põtificem eſſe caput illius, de fide redditur ſuſpectus: eſt namq; ſchiſma via ad hæreſim, ſicut amiſſio charitatis ad amiſſionem fidei, vt proximè citato loco docet. S. Tho. Et hinc eſt, quód, quando ſchiſmaticus ad Eccleſiæ reuertitur 9.

vni-

vnitatem, non solùm abiurat schisma, sed etiam suspitionem hæresis ex schismate contractam, vt tradit Pegn. Direct. Inquisit. p. 2. quæst. 48. com. 73.

Ad secundum patet solutio ex dictis; accipitur enim schisma pro separatione ab vno Ecclesiæ capite, fide tamen retenta. Et quamuis omnes schismatici sint inobedientes, non omnes inobedientes sunt schismatici.

DISP. XIX.

Vtrum schismatici externi, schismaticorumq; fautores, defensores, & receptatores hoc loco excommunicētur.

1. PARS negatiua huius quæstionis suadetur primò; Hæretici externi nō incidunt in excommunicationem contra hæreticos latam, vt disp. 5. probauimus; ergo neque schismatici externi. Et confirmatur; Sine actu voluntatis non datur peccatum, eatenus enim aliqua actio peccaminosa est, quatenus est voluntaria: sed schismaticus purè externus non habet animū separandi se á capite Ecclesiæ; ergo nō peccat peccato schismatis, atque adeò excomunicationem contra schismaticos latam non incurrit.

2. Secundó, quòd fautores, defensores, & receptatores schismaticorum excommunicētur, probatur: Vbi est eadem ratio legis, licitum est legem extendere; sed eadem est ratio de fautoribus. &c. schismaticorum, ac de fautoribus. &c. hæreticorum: ergo cum isti excomunicentur, excommunicabūtur & illi. Maior probatur ex cap. *Siquis suadente.* 17. q. 4. vbi excommunicātur percutiētes Monachos & Clericos, quod extenditur ad percutientes nouitios, & conuersos ex c. 2. de apostatis, in quo soli

acolytho

acolytho rebaptizanti irregularitas imponitur, quæ tamen ad omnes ordinatos extenditur ex cap. 1. de maledicis, vbi de solis Clericis sermo est, & nihilominus ad laicos extenditur.

3. Tertio ad idem: Participans cum excõmunicato in crimine criminoso excommunicatur; sed fautores, defensores, & receptatores schismaticorum participant cum illis in crimine criminoso; ergo pariter excommunicantur. Maior habetur in c. *Nuper.* & c. *Si concubinæ.* de senten. excommun. estque communis Theologorum, & Iuristarum sentẽtia, quam etiam tradit. S. Thom. in Addit. ad 3. p. q. 23. artic. 2. Minor est etiã certa, quoniã qui fauorẽ pręstat schismatico, vt schismatico, participat cum illo in schismate, atque adeò excommunicationem Summo Pontifici reseruatam incurrit, vt constat ex dicto c. *Nuper.*

4. Pro resolutione huius dubij aduertendum est cũ Nauar. in Manu. cap. 27. num. 32. & 112. & Sayr. lib. 2. de cens. c. 15. num. 16. & alijs communiter, participare cum excommunicato in crimine criminoso, seu in crimine, propter quod excommunicatur, tripliciter cõtingere: primò ante perpatrationem criminis consulendo, vel fauorem præstando: secũdò in ipso perpatrationis actu adiuuando: tertiò post crimen perpatratum, & excommunicationem incursam.

5 Hoc posito sit prima cõclusio: Schismatici purè externi verè, & propriè excõmunicantur per particulam, *Schismaticos.* Hanc tenet Suares de cens. dis. 21. sect. 2. num. 13. Et probatur: Ad peccatum schismatis satis est actio externa, qua quis separatur à Romano Pontifice Ecclesiæ capite, procedens á voluntate talem actionem exercendi; in hoc enim distinguitur schismaticus hæreticus ab eo, qui hæreticus 1. *Cõclusio.*

ticus non est, quòd ille credit Romanum Pontificem non esse caput Ecclesiæ, & quód intellectu credit voluntate amplectitur; hic verò cum sciat Romanum Pontificem esse caput Ecclesiæ, ab eo externo actu separatur, ac si Ecclesiæ caput non esset: ergo cum hoc loco excommunicentur schismatici, & schismatici externi veré, & propriè tales sint, censuram huius canonis non effugiunt. Ex quo sequitur Catholicos, qui in terris hæreticorum viuunt, vt in Anglia, esse verè schismaticos excommunicatosque per hanc Bullam, si ad Regem vt ad supremum caput in spiritualibus recurrant, quantumcumque fictè accedãt, ipsum tale caput non esse credentes.

2. Secunda cõclusio; Fautores, defensores, & receptatores schismaticorum non excommunicantur per se, & directé per hunc canonem. Probatur: Quotiescumque fertur censura contra aliquid facientes, non comprehendit consentientes, mandantes, & auxilum præstantes, nisi ex ipsa expressé, vel tacité id deducatur: sed censura huius canonis fertur in schismaticos, neque est aliquid in ea, ex quo colligi posſit comprehẽdi fautores, &c. ergo non excommunicantur per se directè ex vi huius canonis. Maiorem docent Caiet. in Summ. verb. *Excomm.* cap. 1. Sylu. verb. *Excommun.* 10. dub. 4. vers. *Tertiũ.* Tabien. verb. *Excõmunic.* 5. casu. 49. num. 5. & Nauar. in Manu. c. 27. nu. 51. pœna enim restringenda est, & non extendenda ad nomen interpretatiuũ; maximè quia cum lex cõprehendit consulentes, & auxilium præstantes, id explicat, vt patet in multis legibus, & etiam in clausulis huius Bullæ, vt in progressu apparebit. Minor videtur manifesta, quia hoc loco nulla est particula, qua schismaticorũ fautores expressé, vel tacitè declarẽtur; imò ex eo quód in hac clausula exprimuntur

tur hæreticorum fautores, non veró qui schismaticis fauent, videtur Summus Pontifex noluisse eos excommunicare.

7. Tertia conclusio; Qui schismatico denuntiato post incursam excommunicationem, fauorem præstant in causa schismatis, ipsumque receptant, & defendunt, eandem excommunicationem Summo Põtifici reseruatam incurrunt. Colligitur hæc conclusio ex cap. *Nuper.* supra citato: vbi dicitur eandem excommunicationem incurrere participantes in crimine criminoso cum excommunicato denũtiato, cum eâdem reseruatione: sed receptatores. &c. schismaticorum, post incursam excommunicationem, & denuntiationem factam, participant cum illis in crimine criminoso; ergo. &c. Dixi, *Post denuntiationem.* quia quantumcũque aliquis excommunicetur, si denuntiatus non sit, non incurrit excõmunicationem qui cum illo etiam in crimine crimino so participat, post Extrau. *Ad euitanda.* nam ante illá sufficiebat notitia excommunicationis, nunc autem sicut non tenemur vitare excommunicatum nisi nominatum, aut publicum Clerici percussorem, sic etiam participando cum illo, si denuntiatus non sit, aut publicus Clerici percussor, non excommunicatur. Ita Nauar. vbi sup. nu. 112. & Suares de cens. disp. 17. sect. 2. num. 5. Dixi etiam, *Post incursam excommunicationem,* quia vt notát præfati Doctores, si ante crimen patratum, vel in ipso actu, quo cõmittitur, & excommunicatio incurritur, aliquis cum illo participet, non per hoc excõmunicatur.

3. Cõclusio.

8. Ad primum argumentũ initio factum neganda est consequentia: est enim diuersa ratio de hæresi, ac de schismate, quia ad hęresim requiritur, præter actũ externum, assensus in intellectu, cum sit error, qui absque eo dari non potest, ad

ad ſchiſma autẽ hoc neceſſarium non eſt. Nam, quia ſchiſma eſt ſeparatio à capite Eccleſiæ, ſufficienter actu externo cōpletur. Ad confirmationem negatur minor; nam licét ſchiſmaticus interné amplectatur verum Eccleſiæ caput, externè ab eo ſeparatur: quod nō fit ſine actu voluntatis, quo externé ſeparari velit.

9. Ad ſecundum dicẽdum eſt maiorem veram nō eſſe vniuerſaliter quando lex eſt pœnalis, quia in illa regulariter non fit extenſio ex identitate rationis, vt habetur c. *Pœna*. de pœnit. diſt. 1. & gloſ. in c. *In pœnis*. de regul. iur. in 6. Ad probationem decendum eſt omnes illas extẽſiones per alias leges declarari, quod ſi non fieret, nequaquam forent admittendæ. Nam extenſio illa c. *Si quis ſuadẽte*. habetur in c. *Non dubiũ*. de ſent. excom. & in c. *Religioſo*. eod. tit in 6. Ad c. 2. de apoſtatis, reſpondetur primò cum Tolet. in Sum. lib. 1. c. 64. caput illud non extendi ad ordinatos alijs ordinibus: quòd ſi ipſi manẽt irregulares ex eo quòd rebaptizant, hoc ex notoreitate criminis prouenit. Reſpondetur ſecundò, in eodẽ capite virtualiter illã extenſionem contineri, eo quód acolytho nō imponitur irregularitas ratione talis ordinis præciſé, ſed propter iniuriam ab ordinato irrogatã Sacramento, quæ proculdubio ab ordinato maioribus ordinibus maior infertur. Idem dicendum eſt ad cap. 1. de maled. in eo contineri etiam extenſionem, vt patet ex illis verbis eiuſdem cap. *Vt pœna illius alijs terrorem incutiat, ne de cætero contra Romanam Eccleſiam in talia verba prorumpant*.

Ad tertium patet ſolutio ex dictis: vt enim aliquis excommunicetur propter partipationem cum excōmunicato, neceſſe eſt vt ipſe denuntiatus ſit aut publicus Clerici percuſſor, quales non ſunt, qui Bullæ huius cẽſuras incurrunt.

CAP. III.

De secunda excommunicatione Bullæ contra appellantes à mandatis Summi Pontificis ad futurum Concilium generale.

TENOR BVLLÆ.

2. Bullæ Cœnæ censura. ITem excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos cuiuscũque status, gradus, seu conditionis fuerint: Vniuersitates veró, Collegia, & Capitula quocumque nomine nuncupentur, interdicimus: ab ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad vniuersale futurum Concilium appellantes: necnon eos, quorum auxilio, vel fauore appellatum fuerit.

Notationes circa Textum.

1. MAteria huius cẽsuræ, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excommun.* c. 25. est sacrilegium contra Romani Pontificis primatum. Actio principalis hoc loco prohibita, est appellare ab ordinationibus, seu mandatis Romani Ponticis ad futurum generale Concilium. Accessoriæ sunt duæ: prima dare auxilium, secunda dare fauoré.

2. Circa appellantes ad vniuersale futurum Concilium illud aduertendum est,

est pro diuersitate appellantium diuersam imponi pœnam: nam si sint personæ veræ cuiuscumque status, gradus, seu conditionis, excommunicantur. Si veró sint Vniuersitates, Collegia, & Capitula, interdicuntur, quia excommunicari non possunt. c. *Romana*. de senten. excom. in 6. non tamen ligantur hac censura appellantes á Concilio generali ad Sũmum Pontificem cum de hac re nulla in hoc decreto mentio fiat.

3. Circa particulam, *Mandatis*, sciendum est per eam excommunicari appellantes à sententia Summi Põtificis ad futurum generale Concilium; quia omnis sententia mandatum, & præceptum quoddam est, vt tradit Azo in Summ. C. quo, & qua. iud. sen. profer. debet, atque adeo sub particula, *Mandatis*, comprehenduntur sententiæ. Quod si in Bulla Gregor. XIII. quam exponit Nau. additur expressè particula, *Sententijs*, id ad maiorem explicationem fuisse factum credendum est.

DISP. XX.

Vtrum omnes appellantes à Summo Pontifice ad vniuersale futurum Concilium excommunicentur.

PArti negatiuæ fauent omnes, qui arbitrantur Concilium esse supra Papam, vt Gersõ, & Almayn. in tract. de potestate Papæ, Abulen. in 18. ca. Matt. q. 108. & alij. Ex quorum sententia arguitur primo; Vnicuique licitum est ad superiorem appellare, sed Concilium est superius Summo Pontifice; ergo ex rationabili causa á mandatis illius ad Concilium per appellationem recurrere licet. Probatur minor primo, quia Marcellinus depositus fuit in Concilio Sinuessano, Liberius ab Imperatore, & postea ab eodem in suam Sedem restitutus 1.

titutus iubente, vt simul cum Felice Romæ Ecclesiam regeret: quod idem iussit Concilium Syrmiense. Secundò, quia sententiam Miltiadis Papæ iudicauit postea Episcopus Arelatẽsis. Epistolam etiã S. Leonis in Concilio Chalcedonensi multi Episcopi examinarunt. Tertiò in Concilio Constantiensi sess. 4. definitur Conciliũ generale habere immediatam authoritatem á Deo, cui omnes obedire tenentur, etiam si Papalis dignitas existat, cuius Concilij decreta cõfirmauit postea Martinus V. Concilium item esse supra Papam definitur in Concilio Basileensi sess. 33. Quartò probatur eadem minor ratione; Summus Pontifex est membrum Ecclesiæ, imò & frater noster, vnde, *Pater noster*, tenetur dicere nobiscum, atque adeò, si peccauerit debet corrigi ab Ecclesia, aliàs enim maneret Ecclesia sine remedio; ergo non est superior, imò minor suo toto. Accedit, quia, si quis non audierit Papam, ipse de eo debet dicere Ecclesiæ.

Secundó; Summus Põtifex in ijs, quæ non pertinent ad fidem, & doctrinã vniuersalem totius Ecclesiæ, potest errare, vt cõmuniter Doctores affirmant; ergo potest contra aliquem ferre iniustam sententiam manifestè; ergo ab illa potest appellari, est enim appellatio de iure naturæ; sed non ad alium quàm ad futurum Concilium generale; ergo. &c. Et confirmatur; Vnusquisque poterit se defendere ab iniuria á Summo Pontifice sibi illata; sed appellatio est quidam modus licitus defensionis; ergo licitum est appellare à Summo Pontifice. 2.

Pro resolutione sit prima cõclusio; Quicumque ab ordinationibus, mandatis, vel sententijs indubitati Pontificis Romani ad futurum vniuersale Concilium appellauerit, siue prædicta sint indubitatæ, siue dubiæ iustitiæ, per hũc canonem 3. 1. Cõclusio.

canonem excommunicatur. Hæc conclusio cōmunis est. Cuius prima pars ex ipsa Bulla est manifesta. Secunda probatur; In rebus dubijs potest Summus Pontifex ex causa eligere vnam partem, vt patet de contractu Montis pietatis; sed in casu conclusionis datur res dubia, & iusta causa interdicendi talem appellationem sub cēsura; ergo qui in eo casu appellat, excommunicatur.

4. 2. *Cōclusio.* Secūda conclusio; Qui à sententia, vel mandato iniusto Summi Pontificis indubitati ad futurum generale Concilium appellat, per hanc clausulam excommunicatur. Probatur; Appellatio fit ad superiorem; sed in ijs, quæ ad Ecclesiam pertinent, Summus Pontifex est superior; ergo ab illo appellari non potest: ergo non solùm de appellatione à mandato iusto Summi Pontificis, sed etiam ab iniusto intelligitur huius canonis prohibitio. Probatur minor; Ecclesia Christi est vna familia, & vnus grex, licét dispersa videatur; sed Summus Pontifex est pastor, & caput Ecclesiæ; ergo non solùm est vnum caput, sed etiam est caput Ecclesiæ non diuisim tantùm, sed collectim. Confirmatur eadem min. ex illò Ioan. vltim. *Pasce oues meas*, vbi pastor totius Ecclesiæ formaliter congregatæ, & vnitæ Papa constituitur: nam dicitur in oratione de Pontifice; *Deus omnium fidelium pastor, & rector famulum tuum. N. quem pastorem Ecclesiæ tuæ præesse voluisti. &c.* Probatur deinde; Papa est vnum caput; ergo vnius corporis; sed Ecclesia diuisim secundùm diuersas Ecclesias non est vnum corpus; ergo est caput Ecclesiæ vniuersalis. Esse autem supra Concilium, ex eo patet, quia cum sit caput, toti corpori præest: idemque definitur in multis Concilijs, & capitibus iuris relatis á Bellarmin. tom. 1. controuers. 4. lib. 2. á cap. 13. vsque ad 19.

F Confir-

Confirmatur tandem: Si Christus Dominus æqualiter faceret Apostolos Ecclesiæ rectores, non interrogaret solùm Petrum, an ipsum plus alijs diligeret, sed æqualiter interrogaret omnes propter æqualem Ecclesiarum traditionem faciendam; sed Petrum tantùm interrogauit; ergo illum solùm Ecclesiæ vniuersali pastorem præfecit.

5. Secundò probatur conclusio; Qui á Summo Pontifice appellat, aliud caput, seu alium superiorem constituit; hoc autem inducit suspicionem contra fidem; ergo quanuis Summi Pontificis mandatum, & sententia iniusta sit, ab ea appellari non licet, atque adeò iustè prohibetur, cum etiam schismatis occasionem præbeat. Et confirmatur, quia appellatio hæc est quædam palliata rebellio, & speciē quandam schismatis continet. Vnde Iulius II. in Extrauagant. *Suscepti regiminis.* post Pium I I. præcepit vt tales habeantur tanquam schismatici, & de fide male sentientes, vt dicunt Syluest. verb. *Excommun.* 7. num. 93. Tabien. verb. *Excommun.* 7. Caietan. verb. *Excommun.* cap. 25. Mart. Ledesm. 2. 4. quæst. 26. art. 2. fol. 358. col. 2. & alij.

6. 3. Cōclusio. Tertia conclusio; Qui à sententia, vel ordinatione dubij Pontificis appellat ad futurum generale Concilium, hoc loco non excommunicatur. Probatur: Tempore schismatis quando est dubium an aliquis sit verus Papa, ad Cōciliū spectat id determinare; ergo etiā causas decidere, quæ á dubio Pontifice iniustè, vel etiam dubiè fuerunt decisæ.

Ad primum argumen. negatur minor, & ad probationem primam dicendum est Marcellinum cessisse Pontificatui, & postea damnatum fuisse: nam antequam ipse cessisset omnes Episcopi clamabant, *Prima Sedes à nemine iudicabitur, tu reus, tu iudex, noli*

noli à nobis iudicari. De Liberio dicendum est depositum fuisse ab Imperatore Ariano, nec Concilium Syrmiense illud iussit, quod in argumento adducitur, sed solùm petijt á Felice, vt simul cum Liberio gubernaret. Ad secundam probationem respondetur causam illam non fuisse iudicatam quasi id opus esset, sed quia Imperator Donatistis tale iudiciũ petentibus acquiescere voluit. De epistola S. Leonis dicendum est non fuisse missam ad Concilium vt continentem definitiuam sententiam, sed instructionem, qua adiuti Episcopi meliùs iudicarẽt; postquam autem res fuit ab omnibus approbata, edita est definitio nomine Pontificis. Ad tertiam pro
7. bationem respondetur Cõcilium Constantiense non definire absoluté Conciliũ esse supra Papam, sed solùm tempore schismatis, quando nescitur qui sit verus Papa. De Concilio Basileensi dicẽdum est fuisse quidem legitimè congregatum, non tamen legitimè terminatum: vnde licèt confirmata sint, quæ ibi circa beneficia Ecclesiastica, & censuras gesta sunt, non tamen quantum ad illud, quòd asserit Concilium esse supra Papam, imò id à multis Summis Pontificibus reprobatum fuit.

8. Ad rationem, quæ vltimo loco additur respondetur Summum Pontificem esse quidem membrum Ecclesiæ, sed præcipuum, quale est caput: fratrem etiam, quatenus vnius Dei omnes sumus filij, quod tamen non tollit præeminentiam status, sicut primogenitus frater est, nihilominus ad alios fratres superior. Ad consequentiam dicendum est, si Ecclesia accipiatur separata à capite, non esse totum, sed partem: si verò cum capite, esse quidem maiorẽ magnitudine molis, non verò magnitudine virtutis, neque enim potentia agẽdi in Ecclesia

eſt vt in corpore naturali, cuius virtus principaliter eſt in toto, cum corpus naturale ex ſe habeat virtutē ab eſſentia dimanantem, Eccleſia verò ab extrinſeco habet potentiam, nimirum á Chriſto Domino. Ad illud, quod additur Eccleſiam peccante Pontifice manere ſine humano remedio, reſpondetur id nō eſſe mirum, cum ipſa non in humana induſtria, ſed diuina nitatur, vnde in tali caſu Deus Eccleſiæ ſuæ prouidebit. Si tamen Pontifex Eccleſiam velit deſtruere, poterunt fideles ei reſiſtere. Ad illud, quod vltimo loco dicitur de correctione fraterna, dicendum eſt verificari quando, ſi aliquis Summum Pontificem non audierit, ipſe vlterius procedat dicendo Eccleſiæ, ideſt ſibi vt præſidi, paſtori, & capiti, illūq; publicè excommunicādo.

10. Aliter etiam ad hoc arg. reſponderi poteſt, admittendo maiorem, quando non datur iuſta cauſa impediendi appellationem, quæ aliàs eſſet de iure naturæ, vt contingit in propoſito. Vnde, licèt minorem admittamus, quantūcumq; falſa ſit, nō valet cōſequentia, quia iuſtè talis appellatio impeditur. Pro intelligentia huius ſolutionis ſupponendum eſt ex communi Theologorum doctrina, quando in aliquo caſu commune, & particulare bonum concurrunt, commune bonum præpōderare, atq; adeo perſonam particularem, cuius bonū in tali cōcurrentia periclitatur, ex charitate teneri potiùs cōmuni bono, quā ſuo particulari conſulere.

Supponendum eſt ſecundò ex eâdem communi ſententia, poſſe superiorem obligare ſubditum in tali caſu ad actum virtutis, quando bono communi valde expediens eſt, & maximè cū ad talem actū exercēdū ſubditos ex præcepto charitatis obligatur. 11.

Suppon ēdum eſt tertió ex appellatione á mandato, vel ſententia Summi Pōtificis ad futurum generale 12.

rale Concilium ſequi maxima inconuenientia, & ſcandala, vt conſtat ex appellatione facta à Pariſienſibus, qua á Concilio Lateranenſi tertio ſub Leone X. ad futurum Concilium appellarunt, vt refert Bann. 2. 2. quæſ. 1. artic. 10. dub. 2. §. *Prætereà tertiò*: fuit enim talis appellatio initium multarum hæreſum.

13. His poſitis dicendum eſt cùm appellare à mandatis Summi Pontificis ad futurum generale Concilium regulariter ſit maximè pernicioſum Reipublicæ Chriſtianæ, imò in maximum fidei detrimentum cedat, non fieri tales appellationes præponderare cuicunque bono ſiue particulari, ſiue cõmuni alicuius regni, vel prouinciæ, quod totius Eccleſiæ reſpectu ſemper particulare cenſetur. Vnde iuſta de cauſa ſub tanta cenſura potuit, & debuit Summus Pontifex prædictas appellationes interdicere. Et quia hæc inconuenientia non ſic ex appellatione ad præſens Concilium ſequuntur, ex hoc loco non prohibetur. Quanuis igitur de iure naturæ ſit appellatio ad ſuperiorem, & admittamus Cõcilium eſſe ſupra Papam, licèt hoc falſum omnino ſit, iuſté talis appellatio impediri potuit á Summo Põtifice, cum ſimul cõcurrat aliud ius naturæ magis obligatorium, videlicet conſeruatio boni communis Reipublicæ Chriſtianæ, & fidei, quo concurrente aliud ceſſat, eſt enim affirmatiuum debitas reſpiciēs circunſtantias. Confirma- 14.
tur, quoniã aliquãdo in iure interdicitur appellatio, vt habetur l. 2. ff. de appell. recip. & l. *Ante ſentētiæ tēpus*. C. quo. appell. non reci. & in l. *Apertiſſimi*. C. de iudi. & notatur in c. *Cum ſit Romana*. §. *Si verò*. & c. *Bonæ*. de appellat. & in cap. 1. eod. titul. Princeps etiam poteſt appellationem interdicere, vt probat Couarru. pract. quæſ. cap. 23. num. 6.

Contra hoc tamen argui potest: Appellare ad superiorem est de iure naturæ; ergo si admittamus Concilium esse supra Papam, ad illud licet appellare; ergo etiam ad Conciliũ futurum, cum similiter sit supra Papam. Probatur consequẽtia. Quæ sunt de iure naturæ in aliquo saltem casu sunt licita; ergo ad Concilium futurum aliquando licitum est appellare. Respondendum tamen est verificari hoc de Cõcilio absolutè sumpto, non verò de Concilio futuro, quia, cum semper inde sequãtur incõueniẽtia; non est de iure naturæ ad illud appellare sub ratione futuri. Et fortè (in sententia, licet falsa, quæ Concilium facit supra Papam) ob hanc causam appellare ad Cõcilium præsens hoc loco non interdicitur.

Ad secundum argumẽt.
15. dicendum est ideo non licere à Summo Pontifice, etiam iniustam ferẽte sententiam, appellare, quia nõ habet in terris superiorem. Ad Conf. negatur conseq. eàdẽ de causa, nã respectu Summi Pontificis, qui superiorem non agnoscit in terra, appellatio nõ habet rationem iustæ defensionis.

DISP. XXI.

Vtrum appellãtes ad Concilium generale præsens, vel ad prouinciale futurum hoc loco excommunicẽtur.

Pars affirmatiua, quam tenet Vgol. hoc loco 1.
§.1. vers. *Quintò*, ex eo suaderi potest, quia materia excommunicationis est sacrilegium contra Sedis Apostolicæ primatum, vt ex Caiet. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 25. diximus: sed tám sacrilegi sunt contra primatum Sedis Apostolicæ appellantes ad futurum generale Conciliũ, quàm qui ad præsens, vel ad prouinciale siue præsens,

ſens, ſiue futurum appellant: ergo eodem modo per hanc clauſulam excõmunicantur. Et confirmatur, tũ quia vtraque appellatio eſt occaſio ſchiſmatis, tum etiam, quia vtraque videtur Concilium conſtituere ſupra Papam.

2. *Cõclusio.* Sit tamẽ concluſio; Appellantes ad Concilium generale præſens, vel ad prouinciale ſiue præſens, ſiue futurum hoc loco non excommunicari probabilius eſt. Hanc tenent Graſ. lib. 4. decis. c. 18. num. 45. & 46. Et probatur; Lex pœnalis non excedit proprium caſum; ſed pœnalis eſt iſta lex, & non loquitur niſi de appellantibus ad futurum generale Concilium; ergo non eſt extendenda ad appellantes ad generale præſens, vel ad prouinciale ſiue præſens, ſiue futurum.

Ad argum. in contrariũ, conceſſa mai. & min. negãda eſt conſequentia, licèt enim in quauis illarum appellationum detur ſacrilegium contra Sedis Apoſtolicæ primatum quoad ſubſtantiam actus, non tamen datur quoad circunſtantias: nec hoc loco excommunicatur omne ſacrilegium cõtra primatum Eccleſiæ, ſed illud, quod fit per appellationem ad futurum generale Conciliũ.

Ad confir. reſpondetur primò, quanuis vtraque appellatio poſsit eſſe ſchiſmatis occaſio, & videatur Concilium ſupra Papam conſtituere, Summum tamen Pontificẽ ſolùm fuiſſe locutum de appellatione ad futurum Cõcilium, quia frequentius in praxi euenire poteſt. Reſpondetur ſecundò non eſſe eandem rationem de appellãtibus ad futurum Concilium, & ad præſens, quia appellans ad Concilium futurum generale manifeſtè dat occaſionem ſchiſmati, conuocando Concilium contra Summum Pontificem; qui autem ad præſens Concilium appellat, non conuocat Concilium contra Papam, ſed ad illud, quod illius authoritate congrega-

tum erat, recurrit. Congregare autem Cõcilium prouinciale, quãuis posſit eſſe ſchiſmatis occaſio, eſt tamen valde remota, cũ non verſetur in opinione an Concilium prouinciale ſit ſupra Papam, quod de generali, quanuis falſó nonnulli dixerunt, & nunc Pariſienſes defendunt. Non
3. negamus tamen huiuſmodi appellantes eſſe de fide ſuſpectos, cum Romanum Pontif. eſſe caput vniuerſale totius Eccleſiæ videãtur negare.

DISP. XXII.

Vtrum dantes auxiliũ ad appellandum ad futurum generale Cõcilium, & illi, ex quorum confidẽtia aliquis ad illud appellat, cenſuram huius canonis incurrant.

1. 1. Cõcluſio. Prima concluſio; Dãtes auxilium, vel fauorem ad appellandum, appellatione non ſecuta, non excommunicantur. Hanc concluſionem tenet Nau. in Manu. cap. 27. num. 58. Viual. in Candel. in explan. Bullæ Cœnæ. nu. 19. Graff. lib. 4. decis. c. 18. n. 47. Say. lib. 3. de cenſ. c. 6. num. 6. Vgol. hoc loco ad illa verba. *Nec non eos.* verſ. *Quoad tertiam*. & Suares de cens. diſp. 21. ſect. 2. nu. 16. Et probatur primò ex verbis Bullæ, *Nec non eos, quorum auxilio, vel fauore appellatũ fuerit.* Quibus manifeſtè oſtendit Summus Pontifex ſe nõ excõmunicare dantes auxilium, niſi appellatio ſequatur: nam verbum, *Appellatum fuerit*, dicit actum appellationis ſecutum, cum ſit præteritum perfectum, arg. eorum, quæ dicit gloſſ. in c. *Quicũque*. §. 1. in verb. *Innodetur*. de hæret. in 6. Deinde; Quando excommunicatio non fertur per ſe in propriam actionẽ, vt ſic, ſed ſolùm vt cooperatricem, vel adiutricem alterius, tunc ad incurrendam excommunicationẽ

non

non sufficit actio dãtis auxiliũ fauoremuè, nisi actio, vel effectus principalis sequatur: sed excommunicatio per se fertur in appellãtes, in auxiliantes verò, & fauentes solùm accessoriè, vt ex Caiet. tradunt Sayr. & Suar. ergo nisi sequatur appellatio, nõ excommunicantur dantes auxilium, vel fauorem. Maior ex eo suadetur, quia excommunicatio, cũ sit pœna, solùm est intelligenda rigorosé de actione, pro qua fertur per se; ergo quæ accessoriè in ea continentur, sequuntur naturam principalis, atq; adeo, nisi sequatur principalis actio, pro accessoria non incurretur censura.

2. Coclusio. Secunda conclusio; Ille ex cuius confidẽtia aliquis appellat, non excommunicatur, nisi ex vi alicuius specialis pacti, aut promissionis talis confidentia ad appellandum sequatur. Hanc conclusionem tenet Suar. vbi supra. Et ratio est, quia iste nullo modo est causa per se talis appellationis, nec ad eam concurrere censetur, nisi aliquo modo ad præstandum auxilium se obligauerit. Vnde si quis ex amicitia, vel consanguinitate, aut alia ex causa sibi persuadeat, quòd apud amicum, vel consanguineum fauorem, vel auxilium inueniet, & ideo appellet, non proinde amicus, vel consanguineus excommunicationẽ incurret, secus verò si auxilium promisit, quia tunc antecedenter ad talem appellationem concurrrere censetur.

3. Coclusio. Tertia conclusio; Qui post factam appellationem auxilium præstat appellanti ad resistendum mandatis Pontificis sub specie talis appellationis, ex vi huius clausulæ non excommunicatur. Hanc etiam tenet Suar. Et probatur; In hac clausula excommunicantur dantes auxilium ad appellandum; vnde actio dantis auxilium debet antecedere, vel cõcomitari ipsã appellationẽ: sed actio-

actiones, de quibus loquitur conclusio, subsequuntur; ergo non prohibentur hoc loco, atque adeo, qui illas exercet, non excommunicatur.

4. Contra secundam, & tertiam conclus. arguitur; Ratam habens percussionem Clerici manet excommunicatus, eo quòd ratihabitio æquiparatur mandato, reg. *Ratihabitionem.* de reg. iur. in *6.* sed ratum habens non magis concurrit, quàm ille ex cuius confidentia alius appellat, præsertim si in causa propria, & nomine ipsius appellatio sit facta, ac postea fauorem præstet, illamque ratã habeat; ergo similiter excommunicatur.

5. Respondetur tamen negatione maioris, non enim ex eo ratã habẽs percussionem Clerici excommunicatur, quia ratihabitio æquiparatur mandato, ita vt hæc sit totalis causa quare excommunicatio incurratur, cum solùm fuerit motiuum, vt talis excommunicatio contra ratam habentem talem percussionem sanciretur. Vt habetur c. *Cũ quis.* de senten. excomm. in *6.* vbi Summus Pontifex non declarat ius antiquum contentum in c. *Siquis suadente.* 17. quæst. 4. sed contra ratam habẽtem percussionem Clerici ius nouum instituit. Dicẽdum igitur est ratum habens nõ incurrere pœnam contra mandantes latam nisi tantum in casibus iure expressis, qui videri possũt in gloss. citatæ regulæ; *Ratihabitionem.* Cum ergo ratihabitio factæ appellationis, de qua loquitur argumentum, in iure expressè non sit, sufficiens non est, vt huius canonis censura incurratur. Prædicta autẽ regula intelligenda est, nõ quòd ratihabitio sit mandatum, sed quòd mandato comparetur, & quasi assimiletur: vnde comparatio tantum valet, quantum per iura ordinatur, & permittitur. Nam ratum habens nullo modo influit, neque est causa actus præteriti, atque adeo nõ potest dici

dici illam mandare, & ideo actus non comparatur ad illum tāquam effectus, sed tanquam obiectum. Quare licèt quoad culpā æqualiter peccet, ac mandans, censuram tamen non incurrit.

DISP. XXIII.

Quem effectum habeat verbum; Interdicimus, *circa Vniuersitates, Collegia, & Capitula appellantia ad futurū generale Concilium.*

1. PRO difficultatis huius explicatione supponendum est primò interdictum esse *Ecclesiasticam censuram, qua prohibentur diuina officia, aliqua Sacramēta, & Ecclesiastica sepultura actiuè, & passiuè.* Ita ex cōmuni Doctorum sententia interdictum definit Sayr. lib.5. de cens. c.1. nu.7.

2. Supponendū est secundò, interdictum duplicem sortiri diuisionem: prima est, qua diuiditur in locale tantùm, personale tātùm, locale, & personale simul. Ita Syl. verb. *Interdictum.* 1. quæst.2. Viuald. in Candel. tit. de interdicto num. 119. Valentia tom.4. disp.7. q.18. pūcto 2. Barth. Med. lib.1. instruct. Confess. c.11. §.13. Mart. Led. 2.4. quęst.26. art.2. Nau. in Manu. c.27. num. 166. & alij. Interdictum locale tantùm, datur quando solus locus interdicitur, vt ciuitas, regnum, prouincia, dum ibi prohibetur ne diuina celebrentur officia, ne Sacramenta ministrentur, & ne alicui Ecclesiastica sepultura cōcedatur. Interdictum personale tantùm, est quo personæ ipsæ interdicuntur, ne ea, quę per interdictum prohibentur, alicubi exerceant. Interdictum locale, & personale simul, seu mixtum est, quod in locum, & personas fertur.

Secunda diuisio est, qua interdictum diuiditur in generale, & speciale. Quod tam de interdicto locali, quam personali intelligitur 3.

tur. Sic Palud. in 4. dist. 18.quæst. 8.§. *Circa quartum principale.* verſ. *Quantùm ad tertium.* Aſtenſ. p. 2.lib.7. tit.16.artic.1.Sylu.verb.*Interdictū.*1.q.3.Tabien.verb. *Interdictum.* 1.num. 4.verſ. *Tertiò.* Sot.in 4. diſt. 21.q. 3.art. 1. concluſ. 2. Mart. Ledeſm. vbi ſupra,Nauar. etiam citato loco, & alij. Interdictum locale generale eſt, quo interdicitur locus aliquis vniuerſalis continens in ſe plura loca particularia, vt Regnum, Prouincia, Ciuitas. Interdictum locale ſpeciale,ſeu particulare eſt, quo interdicitur aliquis locus particularis non continens in ſe alia loca. Interdictum generale perſonale eſt,quādo aliqua hominum vniuerſitas interdicitur,vt incolæ alicuius Ciuitatis,aut Collegij. Interdictum perſonale ſpeciale eſt,quo aliqua, vel aliquæ particulares perſonæ,ſiue determinatæ ſiue indeterminatæ interdicuntur.

4. Supponendum eſt tertió, quando interdictum eſt locale, non poſſe prohibita per interdictum in tali loco exerceri, ſiue ab incolis illius loci, ſiue ab extraneis: extra verò illū, qui cauſam interdicto non dederunt, illa exercere valent. Quando autem interdictum eſt perſonale, perſonæ interdictæ nullibi prohibita per interdictum facere poſſunt: quæ verò interdictæ non ſunt, illorū exercitio non priuantur, etiam in loco vbi degunt perſonæ interdictæ, puta in Collegio, vel Ciuitate, vbi omnes perſonæ ſunt interdictæ, diuina officia celebrare, miniſtrare Sacramenta, & ſepelire in Eccleſiaſtica ſepultura, excluſis perſonis interdictis,licitum eſt.

5. His poſitis,quòd interdictum, de quo hoc loco loquitur Summus Pontifex, ſit locale probatur primó; Interdictum hoc pœna eſt, imponitur enim pro culpa;ergo reſtringendū eſt, & fauorabiliter interpretandum: ſed reſtrictior, & fauorabilior inter-

terpretatio est explicare interdictum indefinitè positum, quale est hoc, de locali; ergo probabiliter dici potest huiusmodi interdictũ locale esse, nõ personale. Deinde; Summus Pontifex intẽdit punire appellantes pro culpa in appellando cõmissa, & ideo excõmunicat personas veras, quæ appellãt; cũ autẽ Vniuersitates, Collegia, & Capitula personæ sint repræsentatę, quę excõmunicari nõ possunt, illa interdicit; ergo solùm videtur intẽtio Summi Pontificis extendi ad culpabiles. Si autem esset interdictum personale, & intelligeretur de tota persona repreſẽtata, & innocentes partes illius sint, etiã talem pœnã subirent. Ne igitur hoc admittamus, dicendum est interdictum hoc esse locale. Accedit, quia Vniuersitas aliquando accipitur pro loco, vt in l. *Sicut.* ff. quòd cuiusq;. & etiam in Capitulo aliquando sunt Capellæ, & altaria, in quibus diuina celebrantur officia.

6. Sit igitur prima cõclusio; 1. *Cõclusio.* Interdictũ, de quo hoc loco agitur, est personale. Probatur; Verba legis, vel statuti interpretanda sunt iuxta vulgarem eorum acceptionem; sed vulgaris acceptio illorum verborum, *Vniuersitates, Collegia, & Capitula,* in materia interdicti, est quòd de personis intelligãtur, non verò de locis, vt patet legenti omnes Doctores, qui illa in exempla personalis interdicti frequenter adducunt; ergo quãuis materia sit pœnalis, de personali interdicto intelligenda est. Cõfirmatur eadem minor ex eo, quia Collegium, vel Capitulũ, vel Vniuersitas nihil aliud est, quàm corpus quoddã fictũ ex pluribus hominibus constans vno nomine cõprehẽsum, vt colligitur ex l. *Rerũ mixtura.* ff. de vsu c. & hinc dicũtur Collegia Doctorum, Capitulũ Canonicorum, &c. Deinde; Nomine, *Capituli*, in materia interdicti locus intelligi nõ potest; ergo nomine, *Vniuersitatis, & Collegij,* intelli-

intelligendus nõ est locus in hac clausula, cùm eâdẽ ratione verba ista apponi videantur. Probatur anteced. In Capitulo, qua Capitulum est, nõ exercẽtur diuina officia; ergo si in materia interdicti verbum, *Capitulum*, pro loco intelligatur, tale interdictum nullius erit effectus, cùm effectus illius sit priuare diuinis officijs, & vsu Sacramentorum, quæ in Capitulo, qua Capitulum est, exerceri minimè solét. Tãdem; Appellatio fit nomine totius Vniuersitatis, Collegij, aut Capituli; ergo omnes ad illa spectantes censentur culpabiles, atq; adeo interdicti.

7. *2. Cõclusio.* Secunda conclusio; Nõ solùm quando totum Collegium, Capitulum, aut Vniuersitas appellauerit, sed etiam quando maior pars, interdictum incurritur: si verò pars minor appellationi consenserit, aut maior pars, quæ appellat, legitimé congregata non sit, interdictum non incurritur, omnes tamen appellantes excommunicantur. Prima pars huius conclusionis est manifesta, quoniã quando appellatio fit à toto Collegio, Capitulo. &c. totum dicitur appellare; atque adeo totum interdicitur. Secunda pars ex eo ostenditur, quia, quæ fiũt á maiori parte Vniuersitatis, ab omnibus facta censentur l. *Quod maior.* ff. ad municip. de incol. & in tit. de his, quæ fiũt à mai. par. Cap. Tertia pars probatur á cõtraria ratione. Nã quæ fiunt à minori parte, ab Vniuersitate fieri non dicuntur. eod. tit. de his quæ fi. &c. Eodem modo probatur pars quarta; non enim ab Vniuersitate dicitur aliquid fieri, vbi legitimè congregata non est. Ex ijs patet etiam vltima pars conclusionis; etenim vbi ab Vniuersitate appellatio non fit, á singulis factum fuisse censendum est; sed particulares appellantes excommunicantur; ergo & hi omnes. Ita sentit Vgolin. hoc loc. ad illa verba, *Vniuersitates verò. §. Collegium*

legium.verſ. *Item interdictũ.*

8. 3. Cõcluſio. Tertia cõcluſio; Huiuſmodi interdictum generale eſt. Hæc probatur: Illud interdictum perſonale generale, & non particulare cenſetur, quando totum Collegium, Capitulum, vel Vniuerſitas interdicitur, ſed ita contingit in propoſito, vbi Collegium, Capitulum, & Vniuerſitas appellantes ad futurum Concilium abſolutè, & nõ ſecundùm partem interdicuntur; ergo. &c. Ex quo ſequitur, ſi quis poſtea fiat de corpore Collegij, Capituli, aut Vniuerſitatis, cum alijs interdici, vt colligitur ex c. 1. diſt. 12. & tradunt Calderin. tract. de interd. memb. 2. Palud. in 4. diſt. 18. q. 8. §. *Quantũ ad ſecũdũ.* concluſ. 1. S. Anton. 3. p. tit. 27. c. 3. & alij. quos refert, & ſequitur Sav. lib. 5. de cenſ. c. 4. num. 8.

9. 4. Cõcluſio. Quarta concluſio; Hoc interdictum eſt ab homine, & incurritur ipſo facto. Prima pars patet ex his, quæ diximus diſp. 1. vbi probauimus cenſuras huius canonis eſſe ab homine. Secunda conſtat etiam ex verbo, *Interdicimus*, quod latam ſententiam cõtinet.

Quinta concluſio; Collegium, Capitulum, vel Vniuerſitas, quorum auxilio, aut fauore appellatio fit, per hunc canonem interdicuntur. Hanc tenet Vgolin. vbi ſup. numer. 3. Probatur ex ipſo textu, vbi Summ. Pontif. id expreſſè dicit. Nam. excõmunicat appellantes, & ſi qui appellant ſint Vniuerſitates, eas interdicit, & poſteà addit, *Nec non eos, quorum auxilio vel fauore.* &c. Ad quos proculdubio præcedentes cẽſuræ extenduntur, accommodatè tamen: non enim eſt maior ratio quare excõmunicatio præcedens particulares perſonas dantes auxilium, aut fauorem ad appellandum comprehendat, quám præcedens interdictum Vniuerſitates. &c. cum particula, *Nec nõ*, eodem modo præcedentia omnia cõiungat. 10. 5. Cõcluſio.

Ad primum argument. reſpondetur non poſſe legem

gem pœnalem restringi cõtra propriam, & vsitatam verborum significationẽ, qualis est, vt nomine Collegij, Capituli, & Vniuersitatis absolutè prolato non loca, sed personæ intelligantur.

11. Ad secundum respondetur, verum esse innocentes hoc loco puniri non quidem pro culpa propria personali, sed pro culpa totius corporis, cuius sunt membra, quod illicitum nõ est; potest enim aliquis puniri sine culpa, dummodo cum causa puniatur, vt habetur regul. 24. de regul. iur. in 6. & colligitur ex cap. *Sicuius*. 34. dist. Dari autem adhoc interdictum, & punitionem causam, de se est manifestum.

Ad vltimum dicendum est quamuis aliquando *Vniuersitas* accipiatur pro loco, acceptionem hanc non esse vulgarem nec regulariter pro loco intelligi, nisi cum aliquo addito. Quod autem in Capitulo sint Capellæ per accidens est ad rationem Capituli.

DISP. XXIIII.

Vtrum consulẽtes appellare ad futurum generale Concilium hoc loco excommunicentur.

IN hac difficultate sunt qui existiment dantes cõsilium ad appellandum, per hanc clausulam excõmunicari. Inter quos numerandi sunt Nau. in Manu. cap. 27. num. 58. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 20. & Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 47. & Vgol. hic ad illa verba, *Nec non eos*, vers. *Excipiuntur*. quatenus dicunt manere excomunicatos dantes consilium, si appellatio sequatur. Probatur hęc sententia; In hac clausula excommunicantur dantes auxilium, aut fauorem, sed consilium fauor quidam est, nam qui consilium præbet, non parum iuuat ad operandum; 1.

ergo

ergo consulentes excommunicantur.

2. *Cõclusio.* Sit nihilominus conclusio; Cõnsulentes appellare per hanc clausulam non excommunicantur. Hanc tenent Sayr.lib. 3. de cens.cap.6. numer.6. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2.num.17. Et probatur primò; Nudum consilium neque est auxilium, neque fauor; ergo nudus consiliarius non excommunicatur hoc loco. Cõsequentia est bona, quia in hac clausula solùm agitur de præstantibus auxilium, & fauorem. Anteced. ex eo constat, quia auxilium, fauor, & consilium ad diuersa tendunt, nam consilium iuuat ab intrinseco dirigendo, & instruendo rationem eius, cui datur, fauor autem, & auxilium solùm dirigunt ab extrinseco, suntque, propriè loquendo, actus externi ordinati ad executionem operis. Secundò; Quando Summus Pontifex voluit comprehendere dantes consilium, de illis expressam mentionem fecit, vt videre est in clausula 7. 10. 11. & alijs huius Bullæ, quas infra explicabimus; ergo, cum hoc loco consulentium non meminerit, illos excommunicare non intendit.

Ad argument. in contrarium neganda est minor, si propriè loquendum sit; nam, vt ex dictis constat, fauor, & auxilium ad executionem, & actum externum ordinantur, consilium verò ad rationis instructionem. Vult igitur Summus Pontifex per hãc clausulam cohibere potentes, qui efficaciùs resistunt: de illis autẽ, qui docent, vel consiliũ ferunt, nihil hoc loco dixit. 3.

(;)

CAP. IIII.

De tertia excommunicatione Bullæ contra Piratas.

TENOR BVLLÆ.

Tertia Bullæ censura. ITem excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas, Curſarios, ac Latrunculos maritimos, diſcurrentes mare noſtrum, præcipuè á monte Argentario vſque Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defenſores.

Notationes circa textum.

MAteria huius cēſuræ, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excomm.* cap. 18. eſt latrocinium maritimum. Quæ etiam habetur in c. *Excommunicationi.* de raptoribus; ex vi tamen illius non incurritur cenſura ipſo facto, vt ibi innuit gloſſ. & cum Sylu. notat Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 20. Perſonæ principales in hac clauſula excommunicatæ ſunt tres, totidēq; acceſſoriæ. Principales ſunt Piratæ, Curſarij, & Latrunculi: acceſſoriæ fautores, receptatores, & defenſores.

Circa nomen, *Pirata*, quid propriè ſignificet, videndi ſunt Syluest. verb. *Ex-*

Excommu. 7. §. 56. Angel. verb. *Pirata*. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 49. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 7. num. 4. Illud tamen certum est in hac clausula excommunicari omnes latrones maritimos quocũq; nomine appellentur.

DISP. XXV.

Vtrum soli discurrentes mare Pontificis excommunicentur.

1 IN hac difficultate Graf. lib. 4. decis. cap. 18. num. 53. exponens Bullam Sixti V. & Suates de cens. disp. 21. sect. 2. num. 18. exponés Bullam Clemen. VIII. asserunt non solùm excommunicari discurrentes mare Ecclesiæ, sed omnes piratas deprædantes in mari Christianorum, & in hoc sensu explicat Graff. illam particulam, *Mare nostrum*, idest, Christianorum. Suar. verò non ita explicat, sed eam exponit de mari Ecclesiæ; facit tamen diuersam clausulam, ita vt sit sensus, *Excommunicamus omnes Piratas, Cursarios, ac Latrunculos maritimos*, & addatur tanquam noua clausula, *Discurrentes mare nostrum. &c.* quod non aliter probat, quàm ex eo quòd inter particulam, *Maritimos*, & particulam, *Discurrentes*, ponitur virgula, quæ facit membra distincta. Quòd autem in prædictis Bullis valeat argumẽtum ad hãc, quam explanamus, inde patet, quia in omnibus hęc clausula eodem verborũ tenore ponitur.

Sit tamen conclusio; Probabilius est solos latrones maritimos, qui discurrunt mare Ecclesiæ, præsertim à monte Argentario vsque ad Tarracinam, hoc loco excõmunicari. Hanc tenet Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 20. §. *Aduertendum autem est.* & Vgolin. hoc loco ad illa verba. *Item excommunicamus.* §. 2. vers. *Tertiò*. Et probatur, quia 2. *Conclusio.*

quia in antiquis Bullis, vt videre est apud Nauar. in Man. c. 27.num. 59.inter particulam, *Latrunculos maritimos*, & particulam, *Discurrentes*, apponebatur particula, *Et*, quam sine causa in hac Bulla ablatam fuisse credendum non est: cum igitur ante particula, *Et*, prædicta verba copularet, distinctionemq; actionum faceret, modo ablata nec copulat, nec distinguit, sed potiùs restringit præcedentia, ita vt sit sensus eos latrones excommunicari, qui discurrunt mare Ecclesiæ, præcipuè á monte Argentario. &c. Et confirmatur, quia particula, *Ac*, quæ ponitur ante particulam, *Latrunculos*, ostendit sequẽtia verba vnam tantùm clausulam efficere, semper enim coniunctio copulatiua, si detur multa nomina, ante vltimum ponitur secundùm regulas Grammaticæ. Deinde; In clausula sequẽti excommunicat Summus Pontifex surripientes bona naufragantiũ in quocumq; mari; sed in hac clausula solùm dicit, *Mare nostrum*; ergo de eo tantùm intelligenda est censura. Tandem probatur argumento communi, videlicet quòd pœnæ sunt fauorabiliter interpretandæ; cum ergo lex ista pœnalis sit, intelligenda erit in ea verborum significatione, quæ accommodatior, & magis propria fuerit, qualis est explicare particulam, *Mare nostrum*, in censura Pontificis de mari Ecclesiæ, hoc enim propriùs dicitur mare Pontificis, quam ipsius met in propria persona loquentis mare Christianorum dicatur.

Ad rationem Suares dicendum est appositionem illius virgulæ non facere clausulam diuersam, imò ex ablatione particulæ, *Et*, eandem esse clausulam ostenditur, cùm appositione illius esset diuersa, particula enim copulatiua diuersitatem rerum, quas copulat, ostendit.

DISP.

DISP. XXVI.

Vtrum latrones maritimi discurrentes mare Pontificis, nihil tamen deprædantes excommunicentur.

1. SVares de cens. disp 21. sect. 2. numer. 18. post. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 20. existimat probabiliter dici posse discurrentes mare Pōtificium, licèt nihil deprædentur, manere excō-municatos, esseque hoc in mari Pontificis specialiter prohibitum. Idem tenet Vgol. hic ad illa verba, *Item excommunicamus.* §. 1. vers. *Item excōmunicatio.* Huius sententiæ ea ratio esse potest, quia hoc loco nulla actio præter discursum per mare Pontificis nominatur, cum in Bullis aliorum Pontificum exprimantur actiones deprædandi, quæ sine causa hoc loco non omittuntur. Deinde; Non solùm deprædari, sed etiā nauigare est actio iniuriosa Romano Pontifici, sufficiésq; ad excōmunicationem ferendam; ergo non solùm prohibetur deprædatio, sed etiam discursus.

2. *Cōclusio.* Sit nihilominus conclusio; Probabilius est latrones maritimos, qui nullam deprædandi actionem exercent, censuram huius canonis non incurrere. Hanc conclusionē tradūt Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ. n. 20. & Say. lib. 3. de cens. cap. 7. num. 5. Et probatur; Latrones maritimi non excommunicantur absoluté, sed in ordine ad deprædationem; ergo, si nullam exerceant deprædandi actionem, excommunicationis gladio non feriuntur. Patet consequentia. Probatur antecedens, quia latrones non dicuntur, nisi á latrocinio, vnde qui nullā actionem latrocinij exercent, latrones dicendi non sunt, saltem in actu, & foro externo; ergo quādocumque latrones absoluté excommunicantur,

intelligendi sunt exercentes latrocinij actiones: verba enim cum effectu accipi debent, vt habetur. l. 1. §. *Hæc autem verba.* ff. quod quisque iuris.

Ex hoc sequitur si latrones maritimi mare Pontificis discurrant, etiam cum intentione deprædandi, si nullam deprædandi actionem exerceant, non excõmunicari, sola enim intentio ad censuram incurrendam non sufficit, nec omnis discursus prohibetur. Dixi, *Si nullam actionem deprædendi exerceant,* quia nõ opus est quòd de facto deprædatio sequatur, satis enim est quòd deprædari nitantur occidendo, mutilando, inuadendo, aut insequendo.

3. Ad primam rationem contrariæ sententiæ dicẽdum est actiones, quæ apponebantur in Bullis aliorum Pontificum, maioris explicationis gratia fuisse appositas, nam piratarum discursus nihil est aliud, quàm hinc inde vagari quærendo occasiones deprædendi. Vnde per appositionem talis discursus, effectus aliquis ad illum secuntus intelligitur. Et item quia discursus per se sumptus non est nauigantibus, quos Sũmus Pontifex vult defẽdere, nociuus.

Ad secundam rationem respondetur, quòd, esto Summus Pontifex prohibere possit, ne piratæ transeant, & discurrant mare suum, id tamen hoc loco non fecit: vnde quandiù non prohibet, nulla ei fit iniuria per hoc quód mare eius, quod omnibus patet, sine alicuius iniuria transeatur, vel discurratur.

DISP. XXVII.

Vtrum deprædãtes in fluminibus, aut in locis maritimis iuxta mare Põtificiũ, aut in naui, in qua ipsi sunt, excõmunicentur hoc loco.

PRO resolutione huius difficultatis aduertendum 1.

dum est deprædantes in fluminibus, aut ibi tantùm deprædari solitos esse, aut etiam in mari. Quod etiã pôtest dupliciter euenire: primó, si principaliter in mari deprædatio exerceatur, occasionaliter verò in fluminibus, & locis maritimis: secundó, si deprædatio principaliter in fluminibus, & locis maritimis fiat, occasionaliter autem in mari. Deinde aduertendum est latrunculos posse nauim intrare, non vt alias naues deprædentur, sed vt in ea, in qua sunt, furta exerceant, & latrocinia.

2. 1. Cõclusio. His positis sit prima cõclusio: Qui in solis fluminibus deprædantur, non excõmunicantur per hãc clausulam. Hæc conclusio communis est, quam tradunt Nauar. in Manu cap. 27. num. 59. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 52. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 20. Vgolin. hoc loco §. 3. vers. *Quartò*: Sayr. lib. 3. de cens. cap. 7. num. 6. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 25. est tamen cõtra Angel. verb. *Excommu.* 5. casu. 18. Probatur conclusio: Summus Pontif. hoc loco excommunicat latrunculos maritimos; sed fluuiales latrunculi non dicuntur maritimi, sed fluuiales; ergo per hanc clausulam nõ excommunicantur.

3. 2. Cõclusio. Secunda conclusio; Latrones maritimi, qui flumina ad mare Pontificium pertinentia ingrediuntur, si in eis aliquid deprædentur, vel in terris maritimis eiusdem maris, per hanc clausulam excommunicãtur. Hanc concl. ex parte tenent Graff. Tolet. Vgol. & Sayr. citatis locis. Et ratio est, quia huiusmodi latrones, cum mare Pontificium discurrant, & per accidens flumina ingrediantur, maritimi latrones iudicantur, nec à deprædatione in flumine fluuiales dicuntur, imò in eodem mari deprædari censentur.

4. 3. Cõclusio. Tertia conclusio; Qui principaliter in fluminibus minus verò principaliter in mari deprædantur, censuram huius canonis incurrunt.

canonis, quoad aliud verò restringitur, cum de nauigio vectis loquatur.

10. Ad secundùm negatur consequentia. Eratio est, quia locus solùm determinatur ad ostendendum non omnes latrones maritimos excommunicari, sed eos duntaxat, qui mare Pontificium discurrunt. Et quòd deprædatio fiat in mari, non ita accipiendum est, quasi intra ipsum fieri necesse sit, sufficit enim quòd in eodem maris districto cōtingat, quia tunc in eodem mari fieri censetur propter loci vicinitatem, nam vicinitas actuum, & locorum quodā modo reddit dispositionē eandem, & facit vnicum esse actum ratione contextualitatis, & similitudinis, l. *Si ventri.* §. *In bonis.* ff. de priuileg. credit. c. *Officij* de electione. Ad cōfirmat. dandum est secūdum mēbrum, quando loca, & flumina in eodem districto sita esse censentur. Ad impugnationem responde-tur tunc solùm deprædantes in loco proximo excō-municari, quando deprædatio cēsetur ratione circū stātiarū fieri in loco prohibito, v.g. si cursarius in mari Pōtificio nauigantem insequatur, quem intra idem mare capere non possit, sed extra in loco vicino, ibique eum bonis spoliet, manet excommunicatus, quia in eo casu actio illa ad locum prohibitū pertinet.

Ad tertium respondetur verum quidem esse absolutè loquendo homines illos esse latrunculos maritimos, nō tamen eos, quos Summus Pontifex excommunicat, qui nauigantes ab externis hostibus tantùm tutari intendit, vt securè nauigent; cuiusmodi non iudicantur illi, de quibus loquitur conclusio. 11.

DISP. XXVIII.

Vtrum ex instituto officium piratæ non exequētes, si aliquam nauem deprædentur, maneāt excōmunicati.

Partem

1. PArtem huius difficultatis negatiuam docent Sylu. verb. *Excommun.* 7. num. 56. Nauar. in Man. cap. 27. num. 59. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 51. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 20. Vgol. hoc loco. §. 3. á principio, Say. lib. 3. de cẽſ. c. 7. num. 4. & 6. & Suar. de cenſ. diſp. 21. ſect. 2. num. 25. qui aſſerunt eos, qui ex officio, & primaria intentione officium piratæ non exercent, ſi aliquos incidenter ſpoliauerint, non excommunicari per hanc clauſulam. Dicunt etiam non ſufficere ſemel ſpoliare nauigãtes. Horum Doctorum ſententia non eodem nititur fundamento, nam Syl. Graff. & Say. ea ducuntur ratione, quòd, vt aliquis dicatur pirata, curſarius, & latrunculus, requiritur primò quod latrocinium ex primaria intentione exerceat; illud enim inſpicitur, quod principaliter agitur. l. *Si quis nec cauſam.* ff. ſi cert. petat. ſecundò, quòd indifferenter ſe habeat in ſpoliando, ita vt non vnam tantùm nationem, ſed indifferenter omnes ſpoliet. Suar. verò ea tantùm ratione hanc ſententiam amplectitur, quòd materia ſit pœnalis, & reſtringenda, atque adeo intelligenda de his, qui ex officio nauticum latrocinium exercẽt.

Hæc ſententia communis eſt, meo tamen iudicio non ita abſolutè amplectenda videtur, quin aliquã diſtinctionem admittat. Vt igitur explicem quid de hac re cenſeam, illud præmittendum eſt, eos, qui ſiue ex officio, ſiue incidenter nauticum latrocinium exercent, aut ſemel tantùm, aut pluries nauigantes deprædari.

2. Hoc poſito ſit prima cõcluſio; Qui ex primaria intentione nauticum latrocinium exercent, licèt vnã tantùm nationem bonis ſpoliare intendant, vel ſemel tantùm aliquos deprædentur, cẽſuram huius canonis incurrunt. Primam partem huius cõcluſionis tradunt Nauar. Tolet. & *1. Cõcluſio.*

Suar.

canonis „quoad aliud verò restringitur, cum de nauigio vectis loquatur.

10. Ad secundùm negatur consequentia. Eratio est, quia locus solùm determinatur ad ostendendum non omnes latrones maritimos excommunicari, sed eos duntaxat, qui mare Pontificium discurrunt. Et quòd deprædatio fiat in mari, non ita accipiendum est, quasi intra ipsum fieri necessę sit, sufficit enim quòd in eodem maris districto cōtingat, quia tunc in eodem mari fieri censetur propter loci vicinitatem, nam vicinitas actuum,& locorum quodā modo reddit dispositionē eandem, & facit vnicum esse actum ratione contextualitatis, & similitudinis, l. *Si ventri.* §. *In bonis.* ff. de priuileg. credit. c. *Officij* de electione. Ad cōfirmat. dandum est secūdum mēbrum, quando loca,& flumina in eodem districto sita esse censentur. Ad impugnationem respondetur tunc solùm deprædantes in loco proximo excōmunicari, quando deprædatio cēsetur ratione circū stātiarū fieri in loco prohibito, v.g. si cursarius in mari Pōtificio nauigantem insequatur, quem intra idem mare capere non possit, sed extra in loco vicino, ibique eum bonis spoliet, manet excommunicatus, quia in eo casu actio illa ad locum prohibitū pertinet.

Ad tertium respondetur verum quidem esse absolutè loquendo homines illos esse latrunculos maritimos, nō tamen eos, quos Summus Pontifex excommunicat, qui nauigantes ab externis hostibus tantùm tutari intendit, vt securè nauigent; cuiusmodi non iudicantur illi, de quibus loquitur conclusio. 11.

DISP. XXVIII.

Utrum ex instituto officium piratæ non exequētes, si aliquam nauem deprædentur, maneāt excōmunicati.

Partem

1. PArtem huius difficultatis negatiuam docent Sylu. verb. *Excommun.* 7. num. 56. Nauar. in Man. cap. 27. num. 59. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 51. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 20. Vgol. hoc loco. §. 3. á principio, Say. lib. 3. de cēſ. c. 7. num. 4. & 6. & Suar. de cenſ. diſp. 21. ſect. 2. num. 25. qui aſſerunt eos, qui ex officio, & primaria intentione officium piratæ non exercent, ſi aliquos incidenter ſpoliauerint, non excommunicari per hanc clauſulam. Dicunt etiam non ſufficere ſemel ſpoliare nauigātes. Horum Doctorum ſententia non eodem nititur fundamento, nam Syl. Graff. & Say. ea ducuntur ratione, quòd, vt aliquis dicatur pirata, curſarius, & latrunculus, requiritur primò quod latrocinium ex primaria intentione exerceat; illud enim inſpicitur, quod principaliter agitur. l. *Si quis nec cauſam.* ff. ſi cert. petat. ſecundò, quòd indifferenter ſe habeat in ſpoliando, ita vt non vnam tantùm nationem, ſed indifferenter omnes ſpoliet. Suar. verò ea tantùm ratione hanc ſententiam amplectitur, quòd materia ſit pœnalis, & reſtringenda, atque adeo intelligenda de his, qui ex officio nauticum latrocinium exercēt.

Hæc ſententia communis eſt, meo tamen iudicio non ita abſolutè amplectenda videtur, quin aliquā diſtinctionem admittat. Vt igitur explicem quid de hac re cenſeam, illud præmittendum eſt, eos, qui ſiue ex officio, ſiue incidenter nauticum latrocinium exercent, aut ſemel tantùm, aut pluries nauigantes deprædari.

Hoc poſito ſit prima cōcluſio; Qui ex primaria intentione nauticum latrocinium exercent, licèt vnā tantùm nationem bonis ſpoliare intendant, vel ſemel tantùm aliquos deprædentur, cēſuram huius canonis incurrunt. Primam partem huius cōcluſionis tradunt Nauar. Tolet. & 2. 1. Cōcluſio.

Suar.

canonis, quoad aliud verò restringitur, cum de nauigio vectis loquatur.

10. Ad secundùm negatur consequentia. Eratio est, quia locus solùm determinatur ad ostendendum non omnes latrones maritimos excommunicari, sed eos duntaxat, qui mare Pontificium discurrunt. Et quòd deprædatio fiat in mari, non ita accipiendum est, quasi intra ipsum fieri necesse sit, sufficit enim quòd in eodem maris districto cõtingat, quia tunc in eodem mari fieri censetur propter loci vicinitatem, nam vicinitas actuum, & locorum quodã modo reddit dispositionẽ eandem, & facit vnicum esse actum ratione contextualitatis, & similitudinis, l. *Si ventri*. §. *In bonis*. ff. de priuileg. credit. c. *Officij* de electione. Ad cõfirmat. dandum est secũdum mẽbrum, quando loca, & flumina in eodem districto sita esse censentur. Ad impugnationem respondetur tunc solùm deprædantes in loco proximo excõmunicari, quando deprædatio cẽsetur ratione circũstãtiarũ fieri in loco prohibito, v.g. si cursarius in mari Põtificio nauigantem insequatur, quem intra idem mare capere non posit, sed extra in loco vicino, ibique eum bonis spoliet, manet excommunicatus, quia in eo casu actio illa ad locum prohibitũ pertinet.

Ad tertium respondetur verum quidem esse absolutè loquendo homines illos esse latrunculos maritimos, nõ tamen eos, quos Summus Pontifex excommunicat, qui nauigantes ab externis hostibus tantùm tutari intendit, vt securè nauigent; cuiusmodi non iudicantur illi, de quibus loquitur conclusio. 11.

DISP. XXVIII.

Vtrum ex instituto officium piratæ non exequẽtes, si aliquam nauem deprædentur, maneãt excõmunicati.

Partem

1. PArtem huius difficultatis negatiuam docent Sylu. verb. *Excommun.* 7. num. 56. Nauar. in Man. cap. 27. num. 59. Graff. lib. 4. decis. cap. 48. nu. 51. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 20. Vgol. hoc loco. §. 3. á principio, Say. lib. 3. de cẽſ. c. 7. num. 4. & 6. & Suar. de cenſ. diſp. 21. ſect. 2. num. 25. qui aſſerunt eos, qui ex officio, & primaria intentione officium piratæ non exercent, ſi aliquos incidenter ſpoliauerint, non excommunicari per hanc clauſulam. Dicunt etiam non ſufficere ſemel ſpoliare nauigãtes. Horum Doctorum ſententia non eodem nititur fundamento, nam Syl. Graff. & Say. ea ducuntur ratione, quòd, vt aliquis dicatur pirata, curſarius, & latrunculus, requiritur primò quod latrocinium ex primaria intentione exerceat; illud enim inſpicitur, quod principaliter agitur. l. *Si quis nec cauſam.* ff. ſi cert. petat. ſecundò, quòd indifferenter ſe habeat in ſpoliando, ita vt non vnam tantùm nationem, ſed indifferenter omnes ſpoliet. Suar. verò ea tantùm ratione hanc ſententiam amplectitur, quòd materia ſit pœnalis, & reſtringenda, atque adeo intelligenda de his, qui ex officio nauticum latrocinium exercẽt.

Hæc ſententia communis eſt, meo tamen iudicio non ita abſolutè amplectenda videtur, quin aliquã diſtinctionem admittat. Vt igitur explicem quid de hac re cenſeam, illud præmittendum eſt, eos, qui ſiue ex officio, ſiue incidenter nauticum latrocinium exercent, aut ſemel tantùm, aut pluries nauigantes deprædari.

2. Hoc poſito ſit prima cõcluſio; Qui ex primaria intentione nauticum latrocinium exercent, licèt vnã tantùm nationem bonis ſpoliare intendant, vel ſemel tantùm aliquos deprædentur, cẽſuram huius canonis incurrunt. Primam partem huius cõcluſionis tradunt Nauar. Tolet. & *1. Cõcluſio.*

Suar.

canonis, quoad aliud verò restringitur, cum de nauigio vectis loquatur.

10. Ad secundum negatur consequentia. Eratio est, quia locus solùm determinatur ad ostendendum non omnes latrones maritimos excommunicari, sed eos duntaxat, qui mare Pontificium discurrunt. Et quòd deprædatio fiat in mari, non ita accipiendum est, quasi intra ipsum fieri necesse sit, sufficit enim quòd in eodem maris districto cõtingat, quia tunc in eodem mari fieri censetur propter loci vicinitatem, nam vicinitas actuum, & locorum quodã modo reddit dispositionẽ eandem, & facit vnicum esse actum ratione contextualitatis, & similitudinis, l. *Si ventri.* §. *In bonis.* ff. de priuileg. credit. c. *Officij* de electione. Ad cõfirmat. dandum est secũdum mẽbrum, quando loca, & flumina in eodem districto sita esse censentur. Ad impugnationem respondetur tunc solùm deprædantes in loco proximo excõmunicari, quando deprædatio cẽsetur ratione circũstãtiarũ fieri in loco prohibito, v.g. si cursarius in mari Põtificio nauigantem insequatur, quem intra idem mare capere non possit, sed extra in loco vicino, ibique eum bonis spoliet, manet excommunicatus, quia in eo casu actio illa ad locum prohibitũ pertinet.

Ad tertium respondetur verum quidem esse absolutè loquendo homines illos esse latrunculos maritimos, nõ tamen eos, quos Summus Pontifex excommunicat, qui nauigantes ab externis hostibus tantùm tutari intendit, vt securè nauigent; cuiusmodi non iudicantur illi, de quibus loquitur conclusio. 11.

DISP. XXVIII.

Vtrum ex instituto officium piratæ non exequẽtes, si aliquam nauem deprædentur, maneãt excõmunicati.

Partem

1. PArtem huius difficultatis negatiuam docent Sylu. verb. *Excommun.* 7. num. 56. Nauar. in Man. cap. 27. num. 59. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 51. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 20. Vgol. hoc loco. §. 3. á principio, Say. lib. 3. de cẽs. c. 7. num. 4. & 6. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 25. qui asserunt eos, qui ex officio, & primaria intentione officium piratæ non exercent, si aliquos incidenter spoliauerint, non excommunicari per hanc clausulam. Dicunt etiam non sufficere semel spoliare nauigãtes. Horum Doctorum sententia non eodem nititur fundamento, nam Syl. Graff. & Say. ea ducuntur ratione, quòd, vt aliquis dicatur pirata, cursarius, & latrunculus, requiritur primò quod latrocinium ex primaria intentione exerceat; illud enim inspicitur, quod principaliter agitur. l. *Si quis nec causam.* ff. si cert. petat. secundò, quòd indifferenter se habeat in spoliando, ita vt non vnam tantùm nationem, sed indifferenter omnes spoliet. Suar. verò ea tantùm ratione hanc sententiam amplectitur, quòd materia sit pœnalis, & restringenda, atque adeo intelligenda de his, qui ex officio nauticum latrocinium exercẽt.

Hæc sententia communis est, meo tamen iudicio non ita absolutè amplectenda videtur, quin aliquã distinctionem admittat. Vt igitur explicem quid de hac re censeam, illud præmittendum est, eos, qui siue ex officio, siue incidenter nauticum latrocinium exercent, aut semel tantùm, aut pluries nauigantes deprædari.

Hoc posito sit prima cõclusio; Qui ex primaria intentione nauticum latrocinium exercent, licèt vnã tantùm nationem bonis spoliare intendant, vel semel tantùm aliquos deprædentur, cẽsuram huius canonis incurrunt. Primam partem huius cõclusionis tradunt Nauar. Tolet. & Suar. 2. 1. Cõclusio.

intelligendi sunt exercentes latrocinij actiones: verba enim cum effectu accipi debent, vt habetur. l. 1. §. *Hæc autem verba.* ff. quod quisque iuris.

Ex hoc sequitur si latrones maritimi mare Pontificis discurrant, etiam cum intentione deprædandi, si nullam deprædandi actionem exerceant, non excõmunicari, sola enim intentio ad censuram incurrendam non sufficit, nec omnis discursus prohibetur. Dixi, *Si nullam actionem deprædendi exerceant,* quia nõ opus est quòd de facto deprædatio sequatur, satis enim est quòd deprædari nitantur occidendo, mutilando, inuadendo, aut insequendo.

3. Ad primam rationem contrariæ sententiæ dicẽdum est actiones, quæ apponebantur in Bullis aliorum Pontificum, maioris explicationis gratia fuisse appositas, nam piratarum discursus nihil est aliud, quàm hinc inde vagari quærendo occasiones deprædendi. Vnde per appositionem talis discursus, effectus aliquis ad illum secuntus intelligitur. Et item quia discursus per se sumptus non est nauigantibus, quos Sũmus Pontifex vult defẽdere, nociuus.

Ad secundam rationem respondetur, quòd, esto Summus Pontifex prohibere possit, ne piratæ transeant, & discurrant mare suum, id tamen hoc loco non fecit: vnde quandiù non prohibet, nulla ei fit iniuria per hoc quód mare eius, quod omnibus patet, sine alicuius iniuria transeatur, vel discurratur.

DISP. XXVII.

Vtrum deprædãtes in fluminibus, aut in locis maritimis iuxta mare Põtificiũ, aut in naui, in qua ipsi sunt, excõmunicentur hoc loco.

PRO resolutione huius difficultatis aduertendum 1.

dum est deprædantes in fluminibus,aut ibi tantùm deprædari solitos esse, aut etiam in mari. Quod etiā pôtest dupliciter euenire: primó, si principaliter in mari deprædatio exerceatur, occasionaliter verò in fluminibus,& locis maritimis: secundó, si deprædatio principaliter in fluminibus, & locis maritimis fiat, occasionaliter autem in mari. Deinde aduertendum est latrunculos posse nauim intrare, non vt alias naues deprædentur,sed vt in ea, in qua sunt, furta exerceant,& latrocinia.

2. 1. Cōclusio. His positis sit prima cōclusio; Qui in solis fluminibus deprædantur, non excōmunicantur per hāc clausulam. Hæc conclusio communis est, quam tradunt Nauar.in Manu cap. 27. num.59. Graff. lib.4. decis.cap.18.nu.52.Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 20. Vgolin. hoc loco §.3.vers. *Quartò.* Sayr.lib.3. de cens. cap.7. num. 6.& Suar. de cens. disp. 21.sect.2. num. 25.est tamen cōtra Angel. verb. *Excommu.* 5. casu.18. Probatur conclusio: Summus Pontif. hoc loco excommunicat latrunculos maritimos; sed fluuiales latrunculi non dicuntur maritimi,sed fluuiales; ergo per hanc clausulam nō excommunicantur.

Secunda conclusio; Latrones maritimi, qui flumina ad mare Pontificium pertinentia ingrediuntur, si in eis aliquid deprædentur, vel in terris maritimis eiusdem maris, per hanc clausulam excommunicātur. Hanc concl. ex parte tenent Graff. Tolet. Vgol. & Sayr.citatis locis. Et ratio est, quia huiusmodi latrones, cum mare Pontificium discurrant,& per accidens flumina ingrediantur, maritimi latrones iudicantur, nec à deprædatione in flumine fluuiales dicuntur, imò in eodem mari deprædari censentur. 3. 2. Cōclusio.

Tertia conclusio; Qui principaliter in fluminibus minus verò principaliter in mari deprædantur, censuram huius canonis incur- 4. 3. Cōclusio.

runt. Probatur, quia huiusmodi latrones verè, & propriè sunt maritimi, licèt principaliùs dicantur fluuiales. Vnde qui deprædantur in fluminibus, si inde exeant ad deprædandos mare Pontificium nauigantes, vel loca in littore eiusdem maris sita, in censurã huius canonis incidunt.

5. 4. *Cõclusio.* Quarta conclusio; Qui vt furentur, ingrediuntur naues, quantumcumque in eisdem furta, & latrocinia frequenter exerceãt, ex vi huius canonis non excommunicantur. Probatur, quia intentio Summi Pontificis est, eos tantùm latrones excommunicare, qui alias naues, aut loca mari Pontificio vicina spoliant, vel deprædandi causa inuadunt, vt manifestè collegitur ex verbo, *Discurrentes*; sed huiusmodi latrunculi non ita se habent; ergo per hunc canonem non excommunicantur. Ex quo sequitur, quòd si plures naues, siue piratarum, siue aliorum nauigantium simul nauigent associatæ, & ex aliqua earum quis aliam ascendat, vt fieri solet mari placido, in eaque aliquid furetur, huius canonis censura non inuoluitur, cum huiusmodi furtũ nõ sit hoc loco à Summo Pontifice prohibitum; perinde enim huiusmodi latro in aliena naue furando se habet, ac si in propria furaretur.

6. Contra primam, & tertiã conclusionẽ arguitur ex c. *Excõmunicationi.* de raptoribus, vbi sic dicitur: *Excommunicationi subdãtur, qui Romanos, aut alios Christianos pro negotiatione, aut alijs honestis causis nauigio vectos aut capere aut rebus suis spoliare præsumunt.* Quæ excommunicatio non determinat mare, aut flumen, determinat verò deprædationem esse debere eorum, qui nauigio vehuntur; ergo, & deprædantes in fluminibus excommunicantur, & qui deprędantur loca maritima excommunicationem non incurrunt. Probatur consequentia; Quando in iure est excom-

communicatiō circa aliquod crimen in hac Bulla prohibitum, solùm in ea excōmunicationi iuris additur reseruatio, vt disp. 2. dictum est; sed circa huiusmodi latrones est in iure excōmunicatio; ergo hoc loco sola reseruatio additur, & eodem modo, quo ius illud intelligitur, intelligenda erit hæc censura.

7. Secundó contra secundam cōclus. Excommunicatio huius canonis nō solùm respicit personas, scilicet latrones maritimos, sed etiam locũ, vbi fit deprædatio, videlicet mare Pontificis; ergo quicumq; deprædantur in fluminibus, quãtũcumq; latrones maritimi sint, per hunc canonem nō excōmunicãtur. Cōfirmatur: Vel excōmunicãtur huiusmodi latrones, quia flumina, ciuitates, ac loca maritima pertinent ad Sũmũ Pontificem, vel quia sunt vicina mari Pontificio: nō primũ, quia nec omnia flumina, & loca, quæ sunt inter montem Argentarium, & Terracinam pertinent immediatè ad Summum Pontificem, nec qui extra mare Pontificiũ deprædantur in fluminibus, aut terris eiusdem Pontificis per hãc clausulã excōmunicãtur: non secundum, quia deprę dantes extra mare Pōtificis in locis vicinis, aut in vicino mari excōmunicarētur, quod non videtur dicēdũ.

Tertiò contra quartam conclusionem: Qui in casu quartæ conclusionis furantur, sunt verè latrunculi maritimi, furanturque ex intentione, & officio, præsertim quando sunt piratæ; ergo à censura huius canonis non excusantur. 8.

Ad primum horum negatur consequentia, quidquid sit de antecedente. Et ad probationem dicendum est maiorem esse veram, quãdo circa idem crimen eodem modo fertur censura, quod hoc loco nō contingit, quia censuræ habent se sicut excedens, & excessum, nam censura cap. *Excommunicationi*. quoad locum extēditur ad plura, quam censura huius canonis 9.

canonis, quoad aliud verò restringitur, cum de nauigio vectis loquatur.

10. Ad secundùm negatur consequentia. Et ratio est, quia locus solùm determinatur ad ostendendum non omnes latrones maritimos excommunicari, sed eos duntaxat, qui mare Pontificium discurrunt. Et quòd deprædatio fiat in mari, non ita accipiendum est, quasi intra ipsum fieri necesse sit, sufficit enim quòd in eodem maris districto cōtingat, quia tunc in eodem mari fieri censetur propter loci vicinitatem, nam vicinitas actuum, & locorum quodā modo reddit dispositionē eandem, & facit vnicum esse actum ratione contextualitatis, & similitudinis, l. *Si ventri.* §. *In bonis.* ff. de priuileg. credit. c. *Officij* de electione. Ad cōfirmat. dandum est secūdum mēbrum, quando loca, & flumina in eodem districto sita esse censentur. Ad impugnationem responde-tur tunc solùm deprædantes in loco proximo excōmunicari, quando deprædatio cēsetur ratione circū stātiarū fieri in loco prohibito, v. g. si cursarius in mari Pōtificio nauigantem insequatur, quem intra idem mare capere non possit, sed extra in loco vicino, ibique eum bonis spoliet, manet excommunicatus, quia in eo casu actio illa ad locum prohibitū pertinet.

Ad tertium responde-tur verum quidem esse absolutè loquendo homines illos esse latrunculos maritimos, nō tamen eos, quos Summus Pontifex excommunicat, qui nauigantes ab externis hostibus tantùm tutari intendit, vt securè nauigent; cuiusmodi non iudicantur illi, de quibus loquitur conclusio. 11.

DISP. XXVIII.

Vtrum ex instituto officium piratæ non exequētes, si aliquam nauem deprædentur, maneāt excōmunicati.

Partem

1. PArtem huius difficultatis negatiuam docent Sylu. verb. *Excommun.* 7. num. 56. Nauar. in Man. cap. 27. num. 59. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 51. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 20. Vgol. hoc loco. §. 3. á principio, Say. lib. 3. de cẽs. c. 7. num. 4. & 6. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 25. qui asserunt eos, qui ex officio, & primaria intentione officium piratæ non exercent, si aliquos incidenter spoliauerint, non excommunicari per hanc clausulam. Dicunt etiam non sufficere semel spoliare nauigãtes. Horum Doctorum sententia non eodem nititur fundamento, nam Syl. Graff. & Say. ea ducuntur ratione, quòd, vt aliquis dicatur pirata, cursarius, & latrunculus, requiritur primò quod latrocinium ex primaria intentione exerceat; illud enim inspicitur, quod principaliter agitur. l. *Si quis nec causam.* ff. si cert. petat. secundò, quòd indifferenter se habeat in spoliando, ita vt non vnam tantùm nationem, sed indifferenter omnes spoliet. Suar. verò ea tantùm ratione hanc sententiam amplectitur, quòd materia sit pœnalis, & restringenda, atque adeo intelligenda de his, qui ex officio nauticum latrocinium exercẽt.

Hæc sententia communis est, meo tamen iudicio non ita absolutè amplectenda videtur, quin aliquã distinctionem admittat. Vt igitur explicem quid de hac re censeam, illud præmittendum est, eos, qui siue ex officio, siue incidenter nauticum latrocinium exercent, aut semel tantùm, aut pluries nauigantes deprædari.

Hoc posito sit prima cõclusio; Qui ex primaria intentione nauticum latrocinium exercent, licèt vnã tantùm nationem bonis spoliare intendant, vel semel tantùm aliquos deprædentur, cẽsuram huius canonis incurrunt. Primam partem huius cõclusionis tradunt Nauar. Tolet. & Suar. 2. 1. Cõclusio.

Suar. citatis locis. Et probatur, quoniam vt docet Caietan. in Summ. verb. *Excommun.* cap. 18. materia huius censuræ est latrociniũ maritimũ; deprædãtes aut ẽvnã tantùm nationẽ, verè, & propriè latrones maritimi dicuntur, & sunt; ergo per hanc clausulam excommunicantur. Et confirmatur: Ideo Summus Pontifex ponit tria illa verba; *Piratas*, *Cursarios & Latrunculos*; vt omnes in mari deprædantes excommunicet; ergo nihil est quod prædictos à censura excuset. Secunda pars eâdem ratione ostenditur, nam qui deprædandi officium assumit, per vnicam deprædationem dicitur verè latro, aliás necesse esset, vt qui mare furandi intentione ingrediũtur, multos deprædandi actus exerceret, vt verè latrones dicerentur, quod falsum videtur, cum iam officium latronis animo perseuerandi exercere incipiant.

3.
2. *Cõclusio.* Secunda cõclusio; Qui pluries, licèt secundaria intentione nauigantes deprædantur, excommunicantur hoc loco. Probatur: Secundaria intentio non tollit denominationem, quæ ex multiplicatione actuum procedit, sed ex pluribus actibus furti, & latrocinij, qui illos exercent, fures, & latrones denominantur; ergo verè, & propriè excommunicatione contra latrones lata inuoluuntur. Probatur mai. quoniam qui furatur propter mœchiam, licèt sit magis mœchus, quam fur, furum censuram incurrit.

4.
3. *Cõclusio.* Tertia cõclusio; Qui ex officio nauticũ latrociniũ non exercet, casu tamen semel nauigantẽ deprædatur, censurã canonis huius nõ incurrit. In sensu huius conclusionis veram existimo communem sententiam initio relatam. Et probatur sufficiener vltimo argumẽto pro ea adducto.

(i)

DISP.

DISP. XXIX.

Vtrum titulo belli in mari Pontificio deprædātes sub hac censura comprehendantur.

1. PRO parte affirmatiua sic arguitur; Qui titulo belli deprædantur, si bellū sit iniustum, verè sunt latrones, totamq; prædam, & damna inde secuta restituere tenentur; ergo censura huius canonis in maritimos latrones lata innodātur. Probatur antecedens: Sic deprædantes sunt verè raptores, actioq; illa verè, & propriè rapina; est enim rapina, iuxta doctrinam S. Thomæ. 2.2.q.66.artic.8. *Ablatio rei alienæ iniusta, & violenta*; sed rapina est propria species latrocinij; ergo &c. Et confirmatur, quoniam si acceptio ista iniusta latrocinium non esset, eo quòd titulo belli, licét iniusti, fit, sufficeretq; hoc ad excusandum a Bullæ censura, multis rapinis, & furtis aditus aperiretur: cui enim ad iniustitias faciendas ficti, & apparentes tituli non occurrunt? Frustraretur etiam censura ista, cum non sit difficile inuenire titulū, quo latrociniū maritimum occultetur.

2. Communis nihilominus sententia est in opposito, quæ asserit deprędātes titulo belli siue iusti, siue iniusti, hoc loco non excōmunicari. Ita Syl.verb. *Excommu.*7.n.56. Tabien. verb.*Excom.*5.casu. 25.nu. 4. Nauar.in Man.cap.27. num.59. Viual. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ, num.23. Graff.lib.4.decis. cap.18.n.51. Tolet.in Sum. lib.1.c. 10. Vgol.hoc loco. §.3. vers. *Secundò*. Suar. de cens.disp.21. sect.2.nu.24. & Sayr.lib.3.de cens.cap.7. num.4. Hæc tamen communis sententia cum quadam distinctione tenenda est. Aduertendum est igitur deprędātes titulo belli, aut bellum indicere ad deprædandum, aut illud mouere ex odio, & inimicitia, vel

vel ad vindicandum iniuriam, quam, licèt falsò, sibi factam fuisse credunt.

3. Hoc posito, sit prima cōclusio; Qui occasione belli
1. Cōclusio. siue iusti, siue iniusti, non indicti tamen ad deprædandum, eos, contra quos mouetur, deprædantur, nō excōmunicantur hoc loco. Hęc cōclusio est Doctorum, quos citauimus, qui in hunc sensum, vt existimo, locuti sunt. Et probatur; Huiusmodi homines verè, & propriè latrones dicendi non sunt; ergo nō excommunicantur hoc loco. Patet consequentia, in pœnalibus enim vltra propriam verborum significationem non fit extensio. Anteced. colligitur ex definitione furti, seu latrocinij, vt rapinam, & furtum strictè dictum comprehendit, quæ est *Contrectatio rei alienæ fraudulosa, inuito domino, lucri faciendi gratia, siue ipsius rei, siue vsus, vel possessionis illius*, quā ex l. 1. ff. de furtis, colligūt Syl. & Tabien. verb. *Furtum* in principio. Vnde manifestum est acceptionem rei alienæ, quātumcumque iniustam, nō esse furtum, nisi fiat intentione lucrandi.

Secunda conclusio; Qui 4.
bellum iniustum animo 2. Cōclusio.
furandi mouent, si aliquid deprædentur, hanc censuram non effugiunt. Ab hac conclusione citati authores non dissentiunt, quanuis eam prætermittant. Et ratio illius est, quia in hoc casu datur verè, & propriè furtum ex primaria intentione, bellum enim solùm vt mediū furādi indicitur.

Ad argumentum ex dictis patet solutio; negandumq; est anteced. Et ad 5.
probationem negatur maior: neque enim omnis ablatio rei alienæ rapina dicenda est, sed illa quæ fit gratia lucri, qualis non est, de qua loquitur prima cōclusio. Fatendum igitur est acceptionem illam iniustā esse, ac totum, quod per eam accipitur, restitutioni subiectum, non tamen esse furtū aut rapinam propriè loquendo; atq; adeo non sufficere, vt censura, quæ de

de veris latronibus intelligitur, incurratur. Ad confirmationem negãdum eſt per hanc ſententiam furtis & rapinis viam aperiri, fruſtrariq; cenſuram; nam ſi titulus ad occultandũ furtum quęratur, á ratione furti actionem non ſubtrahit, proindeque á cenſura non liberat.

DISP. XXX.

Vtrum deprædatores infidelium hac cenſura inuoluantur.

1\. PArs affirmatiua ſuadetur primò: Summus Põtifex abſolutè loquitur de maritimis latronibus; ſed deprædantes infideles, vel hæreticos ſunt verè, & propriè latrones maritimi; ergo ſub hac excommunicatione directè comprehenduntur.

Secundo: Deprædari huiuſmodi infideles in maximam Eccleſiæ iniuriam cedit, præſertim ſi nauigent cum facultate Pontificis, vel aliorum Chriſtianorum Principum, qui illam concedere poſſunt; ergo nulla eſt ratio, ob quã illos à cenſura excuſemus.

2\. Prima concluſio; Qui deprædãtur infideles, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè id faciãt, per hanc clauſulam non excõmunicantur. Ita docent Tolet. in Summ. lib. 1. c. 20. Vgolin. hoc loco §. 3. verſ. *Secundò.* Suar. de cenſ. diſp. 21. ſect. 2. n. 21. & Say. lib. 3. de cẽſ. c. 7. n. 9. quibus fauet Viuald. in Cand. in explanation. Bullę Cœnæ nu. 30. Et probatur ex eo, quia probabile nõ eſt velle Eccleſiam protegere ĩnfideles, præſertim inimicos, ſub tam graui cenſura, qui vel Eccleſiã totis viribus oppugnãt, vel de illius gremio non ſunt. Fauet c. *Excommunicationi.* de raptor. vbi loquens Summus Pontifex de huiuſmodi latronibus, Chriſtianorũ tantùm meminit. Qui ergo ſpoliãt Turcas, Mauros, hęreticos vel gẽtiles per hãc clauſulã non excommunicantur. *1. Cõclusio.*

Ex-

Excipit tamen Vgol. verſ. *Poſtremò.* quando in fideles, aut Iudæi pacificé viuunt cum Chriſtianis, & in terris Chriſtianorum: quæ exceptio probabilis eſt, quia hoc cedit in Sedis Apoſtolicæ iniuriam.

3. 2. *Cōclu ſio.* Secunda cōcluſio; Qui concedunt repreſalias, aut qui illas contra perſonas quoad hoc priuilegiatas exercent, licèt aliquando excommunicentur, in cenſuram tamen huius canonis non incidunt. Hanc tenet Viuald. vbi ſup. nu. 26. Ratio eſt, quia ſi repreſaliæ ſint iuſtæ, nulli in earùm exercitio fit iniuria: ſi verò iniuſtæ ſint, dummodò non aſſumantur vt medium ad deprædandum, ſed ad reparandum damnum datum, cenſeri debēt ſufficiens titulus, vt qui illas exercent, latrones nō dicantur, iuxta ea, quæ diximus diſputatione præcedenti. Quod concedentes repreſalias maneant excōmunicati, habetur c. 1. de iniur. in 6. Repreſaliæ di-

4. cuntur quando in recompēſationem damni vel iniuriarum, ad perſonas, vel earum bona capienda aliqui exeunt. De qua re Syl. & Tabien. verb. *Repreſalia.*

Ad primum argumentum reſpondetur, ex ratione efficaci vel congruenti reſtringi multoties locutionem abſolutam, quæ cum in noſtro caſu inueniatur, verba illa Pontificis ad ſolos latrones maritimos, qui Chriſtianos deprædantur, reſtringenda ſunt. 5.

Ad ſecundum negatur conſequētia: neque enim intentio huius cenſuræ eſt excommunicare omnes, qui quomodolibet Summo Pontifici iniuriam faciunt, ſed huiuſmodi tantùm latrones: iniuria autē, quæ fit in deprædatione infidelium cum facultate Summi Pontif. nauigantium, diſtincta eſt á maritimo latrocinio in hac clauſula prohibito. Non dixerim tamen eſſe improbabile excommunicari deprædatores infidelium cū prædicta Summi Pontifi- 6.

cis

eis facultate nauigantium.

DISP. XXXI.

Vtrũ remigãtes apud piratas per hanc clausulam excommunicentur.

1. PArs affirmatiua suadetur primò: In hac clausula excommunicãtur fautores maritimorum latronum; sed remigantes, vel naues, aut triremes gubernantes in piratica deprædatione eis fauent; ergo excõmunicantur per hanc clausulam.

Secundò: Si aliqua ratione ab hac censura remigantes excusarentur, ea esset quia coacti remigant, vel naues gubernant; sed hæc ratio nulla est; ergo. &c. Probatur minor, tum quia hæc ratio illos à peccato non excusat, qui concurrũt ad actus malos iure naturali prohibitos; ergo neque à censura excusabit: tum etiam quia verba censuræ videlicet, *Fautores*, vniuersalia sunt; ergo non sunt restringenda, nisi quã do actio fini legis repugnat; tunc enim verba legis coarctantur, quod hoc loco non euenit, imó oppositum, quia si isti non remigent, nauticum latrociniũ impeditur.

2. 1. Cõclusio. Prima conclusio; Rimigantes voluntariè in piratarum triremibus, aut eas, eorum ve naues ad deprædandum etiam voluntariè gubernantes, per particulam, *Fautores*, excommunicantur. Hanc conclusionem manifestè probant adductæ rationes, voluntariè enim huiusmodi homines fauent piratis in piraticis actionibus: nam qui eis in alijs rebus fauorem præstant, fautores dicendi non sunt, iuxta ea, quæ de fautoribus hæreticorum in superioribus diximus.

3. 2. Cõclusio. Secunda conclusio; Qui coacti apud piratas remigant, vel eorum naues in aggressione ad deprædandum gubernant, regulariter non excõmunicantur.

Hanc tenent Nau. in Man. cap. 27. num. 63. §. *Septima.* & in cap. *Ita quorundam.* de Iudæ. notab. 11. Graff. lib. 4. decis. c. 18. num. 55. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 24. Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. nu. 61. & 62. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 7. num. 8. Et probatur: Lex huma-
4. na, regulariter loquendo, non obligat cum vitæ periculo, vt communiter docent Theologi; sed in casu conclusionis datur probabile vitæ periculum, vt de se est manifestum, occidētur enim, nisi remigent; ergo censura huius canonis, cùm sit lex humana, miserrimos istos captiuos cum tanto periculo non obligat. Dixi, *Regulariter,* quia in casu, in quo magnum, & notabile detrimentum Ecclesiæ sequeretur, illos non excusarem: probabile enim existimo, quādo bonum Ecclesiæ, & reipublicæ Christianæ particulari bono præpōderat, sub hac censura comprehendi; cum in similibus euentibus, etiam cum periculo vitæ, leges humanæ obligent. Sed quia communiter huiusmodi malū non imminet, aut per hoc quód vnus, vel alter à remigando desistat, nō vitatur, regulariter non excōmunicantur.

Ad argumenta initio facta, quanuis nostram primam conclusionem probent, quatenus secundæ contradicunt, respondendum est. Ad primum dicimus non omnes fautores excommunicari, sed eos duntaxat qui voluntariè fauent, aut qui sine notabili vitæ periculo fauorem negare possunt, cuiusmodi non sunt ij, de quibus loquitur secunda conclusio.

Ad secundum negamus minorem. Et ad primam probationem, licét concedamus eos remigantes, per se loquendo, & seclusa ignorantia, à peccato non excusari, negamus consequentiam. Et ratio est; quia censura, cum sit lex humana, non obligat cùm tanto periculo: lex autem naturæ, qua prohibetur

actio

actio illicita, etiam stante vitæ discrimine non cessat. Ad secundum dicendum est, quamuis lex sit vniuersalis, & per se loquẽdo omnes comprehendat, peraccidens non obligare in tali necessitate constitutos, quando hic, & nunc commune malum, ex eo quòd hic, vel illo non remigat, non vitatur. Quanuis igitur censura ista commune bonum respiciat, ad qualitatem illius in particulari, & ad periculum ex legis æquitate attendendum est. Vnde non est lex interpretanda, & restringenda ex eo tantùm quòd actio fini illius absolutè sumpto repugnat, sed etiam ex æquitate naturali, attentis rerum circunstantijs.

6. Si quis quærat, an re vera in casu secundæ conclusionis remigantes in remigando, & asportando sarcinas, & alia necessaria ad Christianos impugnandos ministrando, mortaliter peccent, licèt á censura excusentur; affirmant Nauar. & Tolet. citatis locis ab rationem in secundo argumento factam. Dicendum tamen existimo, si nocumentum Christianis inferendum sit tantùm in bonis externis, nec reipublicæ bonum, alicuiusue regni, ciuitatis, aut oppidi periclitetur, vel captio Regis, aut alterius personæ, quæ communi bono maximé referret, ipsi verò captiui vitæ, vel amissionis membri periculo exponantur, non peccare. Probatur, quia in primo casu censentur in extrema necessitate illorum bonorum, atque adeo illis vti possunt ad vitæ periculum vitandum. Ita Molin. de iust. & iur. tract. 2. disp. 115. In secundo vero casu lex charitatis pro maximo bono reipublicæ obligat, etiam ad mortem subeundam. Et in hoc sensu videtur vera sententia Nau. & Tolet.

DISP. XXXII.

Vtrum dantes consilium piratis ad deprædandum censuræ huius canonis subijciantur.

IN hac difficultate sciendum est antiquiores Bullas continere particulam, *Consilium*, vnde Ang. verb. *Excommunicat.* 5. casu. 18. & Caiet. verb. *Excommun.* cap. 18. docent dantes cõsilium excommunicari: quod verum erat iuxta antiquas Bullas. Quia tamen á modernis, & ab hac, quã exponimus, ablata est illa particula, quærunt Doctores vtrum consulentes excommunicentur.

Partem affirmatiuam tradunt Nauar. in Manu. cap. 27. numer. 59. Viual. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ, numer. 22. & Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 20.

Oppositam sententiam tenent Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. numer. 22. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 7. num. 7. quæ nobis videtur probabilior, si consiliarij purè consiliarij sint. De qua re videnda sunt, quæ diximus cap. præced. disp. 24.

CAP.

CAP. V.

De quarta excommunicatione Bullæ contra rapientes bona Christianorum naufragantium.

TENOR BVLLÆ.

4. Bulla censura. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcumque nauibus tempestate seu in transuersum (vt dici solet) iactatis, vel quoquomodo naufragium passis, siue in ipsis nauibus, siue ex eisdem eiecta in mari, vel in littore inuenta, cuiuscumque generis bona, tam in nostris Tyrrheni, & Adriatici, quám in cæteris cuiuscumque maris regionibus, & littoribus surripuerint; ita vt nec ob quodcumque priuilegium, consuetudinē, aut longissimi etiam immemorabilis tēporis possessionem, seu alium quemcumque prætextum excusari possint.

Notationes circa textum.

Materia huius cēsuræ, vt notat Caiet. verb. *Excommu.* cap. 23. est latrocinium, furtum, seu rapina bonorum naufragantium Christianorum. Actio prohibita est vna tantùm, surripere scilicet naufragātiū

 Chri-

Christianorum bona. Cõtra quam etiam est excõmmunicatio in iure c. *Excõmunicationi.* de raptor. vbi excommunicantur surripientes huiusmodi bona, si illa non restituant. Quod Caietan. loco citato dicit esse intelligendum, si data opportunitate restituere omittant. Nam quandiu restituendi opportunitas se non offert, quãtumcũq; retinentes animo non restituendi perseuerent, excõmunicationem non incurrunt. Caiet. sequuntur Nauar. in Manu. cap. 27. num. 118. & alij. Differentia ergo est inter excõmunicationem huius canonis, & excommunicationem iuris: nã hæc in iniustè retinẽtem, seu data occasione non restituentem, illa veró in surripiẽtem fertur.

2. Ex hoc colligi potest duas incurrere excommunicationes eos, qui, cùm naufragantium Christianorum bona surripiuerint, postea, data occasione, ea restituere neglexerint: ita vt excommunicatio Bullæ per actum surripiendi, excommunicatio veró canonis per restituẽdi omissionem incurratur. Respiciũt enim huiusmodi censuræ diuersos actus, scilicet non surripere, & restituere.

Quando autem disput. 2. diximus vnam tantùm incurri excõmunicationẽ, cum plures feruntur supra eandem rem, intelligendũ id est, cum res est simpliciter eadem, & sub eâdem ratione cõsideratur: quod hoc loco non contingit. Nam licét vtriusque censuræ materia sit res aliena ex naufragio accepta, diuerso tamen modo consideratur: in Bulla enim in ordine ad surreptionem; in canone verò in ordine ad retentionem.

DISP. XXXIII.

Vtrum per solum actũ surripiendi bona naufragantiũ huius Bullæ censura incurratur.

In

IN hac difficultate Nau. in Manu. c. 27. docet hanc excommunicationē non incurri in sola acceptione bonorum naufragātium, sed moram in restituendo requiri. Hæc Nau. sententia quoad excommunicationem c. *Excommunicationi*. supra citati, vera est, ibi enim non fertur cēsura in surripientes, sed in retinentes; quoad excommunicationem autem huius Bullæ, nullo modo admitti potest.

Prima conclusio; Qui
1. accipit ex naufragio bona
1. *Cōclusio.* naufragantium Christianorum animo reddendi, ac seruandi vero domino, quandiu in eo perseuerat nec ratione acceptionis, nec ratione retentionis excōmunicatur. Hanc tenet Vgolin. hoc loco §. 2. vers. *Vndecimò*. Hæc conclusio videtur manifesta; cum huiusmodi actus tum acceptionis, tum retentionis sint virtutis actus. Neque Summus Pontifex intēdit prohibere acceptionem, vel retentionem, nisi vt vitetur malum miserorum naufragantium.

Secunda conclusio; Vt 2.
hæc Bullæ cēsura incurra- 2. *Cōclusio.*
tur, sufficit surripere prædicta bona animo sibi retinendi quoad dominium, possessionē, vel vsum: quāuis statim mutato animo restituantur. In hac conclusione cōueniunt Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 58. Tolet. in Summ. lib. 1. c 21. Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 29. & Say. lib. 3. de cens. cap. 8. num. 3. Et probatur ex eo, quia Summus Pontifex excommunicat surripiētes huiusmodi bona, quatenus per hoc furtū committūt; sed in hoc casu veré committitur furtum; ergo incurritur censura. Neque mutatio animi, & statim facta restitutio efficiunt, quin antecedenter nō fuerit furtum commissum. Idem intelligo, quā- 3.
do aliquis prædicta bona surripit, vt illis ad certum tempus vtatur, & postea vero domino reddat; quia per talem acceptionem, & vsum rei verus dominus

damnificatur, estque actio illa verè furtum, vt docet Sayr. vbi sup. num. 4.

4. 3. Conclusio. Tertia conclusio; Qui bono animo prædicta bona accipit; postea tamen eo mutato, illa sibi retinet, ex tunc excommunicationem Bullæ incurrit. Hanc tenet Vgolin. vbi supra, & Suar. loco cit. num. 31. Et probatur; In genere moris idem est accipere rem alienam inuito domino, ac retinere animo non reddendi; sed qui accipit, manet excommunicatus; ergo, & qui retinet: cum primùm enim animũ mutauit, surripere cẽsetur, atque adeo ex tunc excommunicationem incurrit. Dixi, *Excõmunicationem Bullæ*, quia si eo tempore, quo ille mutauit animum, non se obtulit occasio restituendi, censura c. *Excõmunicationi.* non innodabitur: secus verò si talis occasio detur.

Contra hanc conclusionem sic aliquis insurget; Excommunicatio non incurritur, nisi detur actus externus prohibitus; sed per solam mutationem animi talis actus nõ datur; ergo non incurritur censura Bullæ. Respondetur tamen in hoc casu dari actum surreptionis externum; illum nimirùm quo res à principio bono animo accepta fuit, qui solùm talis animi ratione á culpa excusatur; quo mutato iam datur verum furtum externum, ac proinde sufficiens materia censuræ.

Quarta conclusio; Vt censura huius Bullæ incurratur, requiritur quòd materia, quæ surripitur, sit materia peccati mortalis, & quòd surripiens sciat bona, quæ surripit, esse naufragantium Christianorũ. Hanc tradunt Graff. num. 61. & 63. & Suares numer. 29. locis supra citatis. Probatur quoad primam partem ex eo, quòd secundùm communem Theologorum sententiam excommunicatio non incurritur absque peccato mortali. Secunda pars etiam ostenditur, quia hæc censura ponitur pro culpa surripientium 5. 4. Conclusio.

pientium

pientium bona naufragantium Christianorum; sed talis culpa formaliter non committitur, nisi ab eo, qui scit, aut scire tenetur bona illa esse huiusmodi; ergo. &c. Vnde qui inculpabiliter ignorat bona, quæ surripit, esse naufragantium Christianorum, quanuis sciat esse aliena, nō manet excommunicatus, neque etiam simplices, & rustici, qui credunt id sibi licere; dummodo ignorantia ad mortalem culpam non perueniat. Itaque quotiescumque interuenit inculpabilis ignorantia iuris, vel facti, hæc censura non incurritur.

Ex dictis in hac disputatione aperitur via ad alterius non contemnendæ difficultatis explanationē, quæ est, an accipiens naufragantium Christianorū bona in extrema necessitate constitutus, excommunicatione huius canonis innodetur. Ad quam difficultatem per sequentia respondetur.

6. Dico primó constitutū in extrema, vel quasi extrema necessitate, sine timore huius censuræ, ex bonis naufragantium, quā tum præsenti necessitati sufficiat, accipere posse. Probatur; In extrema necessitate omnia sunt communia, ita vt vnusquisque secundùm ius naturæ, ea omnia licité possit accipere, quæ sibi necessaria sunt, ius enim gentium, quo rerum diuisio est introducta, iuri naturæ, secūdùm quod omnia sunt communia, derogare non potest; ergo neque Summus Pontifex per hanc censuram hoc ius auferre intendit, vel potest.

7. Dico secundò accipientem in prædicto casu rem vsu non consumptibilem, transacta necessitate, teneri illam reddere vero domino, vel quod ex ea remanet, si sit consumptibilis vsu, aliàs, si sibi reseruet, per hanc clausulam excommunicabitur. Prima pars (quam tenet Arag. 2. 2. quæst. 32. articul. 5. dub. vltim. conclusione 1. &

& communiter Doctores) probatur; In extrema, vel quasi extrema necessitate solus rerum vsus est communis; ergo, ipsa transacta, illi reddendæ sunt, ad quos dominium spectat. Deinde; Qui est in extrema necessitate solùm potest accipere rem alienam, vt suæ necessitati sucurrat; ergo, quod remanet, proprio domino reddendum est. Secunda pars constat ex dictis in tertia cõclusione.

8. Dico tertiò existentes in extrema necessitate secundùm quid, quanuis res ex naufragio accipere possint, teneri ad restitutionẽ earum, quam si non faciãt, vel facere recusent, per hanc Bullam excommunicantur. Extrema necessitas secundùm quid tunc datur quando in ea constitutus alio in loco habet vnde sibi subuenire posit, quo tamẽ in pręsenti caret. Prima pars, quód scilicet huiusmodi bona posint accipere, ex dictis est manifesta. Secundam quód teneantur postea ad restitutionem, tenet Sot. lib. 4. de iust. & iur. quæs. 7. ar. 1. ad 4. Ban. 2. 2. quæs. 32. art. 6. dub. 3. Petrus de Led. in Summ. tom. 2. tract. 4. cap. 3. conclu. 11. dub. 5. Et probatur; Homines illi absolutè habent bona, quibus propriæ necessitati sucurrant; ergo nõ possunt prædicta bona accipere, nisi cum obligatione restituendi postea. Vltima pars patet etiam ex supra dictis in tertià conclusione.

Si quis tamen arguat; 9.
In extrema necessitate omnia sunt communia; ergo qui in ea aliquid accipit, quantumcumque aliás sit diues, non tenetur illud restituere, ac proinde nec excommunicatur. Ad hoc argumentum respondetur primò omnia esse communia in extrema necessitate simpliciter, quando scilicet in ea cõstitutus nihil omnino habet, quo sibi succurrat, non verò in extrema necessitate secũdùm quid, qualis illa est de qua loquitur conclusio. Respõdetur secũdò bona in

in extrema necessitate nõ esse cõmunia simpliciter, sed secundùm quid, cum eorum dominium semper maneat apud verum dominum. Vnde qui in extrema necessitate alicuius aliquid á diuite surripit, vt extremé indigenti subueniat, si id nõ faciat, sed sibi reseruet, non extremè indigenti, transacta necessitate, sed diuiti restituere tenetur.

10. Dico quartò surripientem bona naufragantium in extrema necessitate simpliciter, quando nihil habet, quo sibi succurrat, nec est moralis spes quòd habebit, nõ excommunicari, quanuis ad pinguiorem postea fortunam deueniens non restituat. Probatur; In casu huius conclusionis accipiens prædicta bona non tenetur restituere; ergo non excommunicatur, si non restituat. Antecedens cum multis docent Ban. Led. & Arag. citatis locis. Et probatur; In eo casu tenetur vnusquisque sub præcepto dare illi in particulari eleemosynam; sed eleemosyna dicit donationem gratuitam, in qua transfertur dominium; ergo qui in eo casu accipit, dominium acquirit. Et cõfirmatur, quia omnes, qui possunt, tenentur in eo casu pauperem illum à miseria subleuare, quod fieri nõ potest, nisi per gratuitam donationem. Itaque quotiescumque accipiens rem in extrema necessitate nõ tenetur restituere, liberatur etiam à censura huius canonis accipiendo rem ex naufragio.

Hæc tamen censura nõ comprehendit Vniuersitates, Collegia, & similes communitates, vt notat Vgol. §. 3. vers. *Primũ.* quoniam de illis mentio non fit, & quando absolutè excommunicatio fertur, non afficit communitates, cum secundùm ius non excommunicentur. Nec etiã cõprehendit accipientes sibi debita, cũ iustè accipiant. Nec faciẽtes cõpẽsationẽ, aut accipiẽtes res, quas mutuauerant, dummodo alia via sibi reddi nõ procurẽt.

DISP.

DISP. XXXIIII.

Vtrùm accipiens ab alio bona naufragantium hoc loco excõmunicetur.

1. Circa hanc difficultatẽ aduertẽdum est eum, qui accipit bona naufragãtium à primo surripiente, vel illa accipere per furtũ, aut rapinam; vel ex voluntate ipsius primi surripientis. Quod adhùc dupliciter euenire potest: primò, si primus surripiens partẽ furti conferat alicui gratis; secũdò, si det ex vi alicuius pacti antecedentis, vt si conuénit cum alio quód propter auxilium, vel fauorem sibi in surripiendo præstitum furti partem ei solueret.

1. Suares de cens. disp. 21. sect. 2. num. 33. asserit eum, qui gratuita donatione bona naufragantium accipit ab illo, qui ea primò surripuit, hanc excommunicationem incurrere. Probat primò; Qui accipit huiusmodi bona á primo surripiente sciens esse ex naufragio, verum dominum spoliat; ergo excommunicatur.

Secundò; Qui sic accipit, tenetur restituere vero domino; ergo si sit in mora soluendi, excommunicationem supra citati c. *Excommunicationi*. incurrit; ergo á fortiori in Bullæ excõmunicationem incidit. Nam quòd mediatè, vel immediaté accipiat, non variat malitiam actus. Et in hoc sensu intelligit omisisse alios Pontifices in suis Bullis ea verba, quæ in Bulla Greg. XIII. addebantur, videlicet, *Aut scienter sibi acceperint, aut ab alijs rapta, seu accepta scienter acceperint*; quia, inquit, in verbo, *Spoliauerint*, censentur sufficienter contenta.

His tamen nõ obstantibus sit prima cõclusio; Qui per furtum, rapinam, vel gratuitam donationẽ accipit bona naufragantium à primo surripiente ex loco pro- 2. 1. Cõclusio.

prohibito non excomunicatur per hanc clausulam; nisi fortè eo loco, & tempore, & cum ijs circunstātijs accipiat, quòd censeatur illa immediatè surripere. Primam partem huius conclusionis docent Vual. in Candel. in Explanat. Bullæ Cœnæ, numer. 33. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 64. Vgolin. hoc loco §. 3. vers. *Sextò*. & Say. lib. 3. de cens. cap. 8. num. 4. Et probatur ex ipsa Bulla, in qua tantùm de primo surripiente fit sermo, nō verò de secundo, vel tertio; ergo quantumcumque secundus, vel tertius latro, aut gratis accipiens sciant bona illa iniustè esse ex naufragio accepta, non excommunicantur: non enim censura vltra proprium casum, cum sit pœnalis, extenditur. Anteced. non obscurè colligitur ex illis verbis; *In ipsis nauibus, siue ex eisdem eiecta in mari, vel in littore inuenta. &c. surripuerint*. Quæ verba manifestè ostendunt de primo surripiente loqui tantùm Summum Pontificem. Et confirmatur ex ablatione illorum verborum, quæ erant in Bulla Greg. quæ cùm secundos surripientes excommunicarēt, modo ablata ipsos non ligant. Secunda pars conclusionis ex eo ostenditur, quia in eo casu secūdus, vel tertius surripiens taliter accipiunt, quòd, moraliter loquendo, immediatè surripere iudicantur. Verbi causa, quando in ipso actu, quo primus latro surripit, taliter statim partem alicui tribuit, vt accipiens furti particeps cēseatur: vel quā do primus latro surripit, & illico secundus hoc ipsum ab eo furatur. Hæc tamen prudentis iudicio expendenda sunt. Quæ in hac conclusione de surripiente á primo latrone diximus intelligi suo modo debent de surripiente ab ipso naufragante in ipso naufragio postquā bona sua accepit.

3. Ex hac conclusione sequitur, si quis huiusmodi bona surripiat ab eo, qui bono animo illa accipit, vt

vero

vero domino restitueret, nō excommunicari; quia, licèt in genere surripien tium sit primus, in genere accipiētium ex naufragio primus non est: nam primus surripiens hoc loco non dicit ordinem ad aliū surripientem priorem, sed ille censetur primus, quan do nullus alius præcessit, qui bona illa quomodocumque acciperet.

4. 2. Cōclu sio. Secunda conclusio, Qui ex vi alicuius pacti antecedentis accipit à primo surripiente bona naufragantium, si pactum tale sit, quòd ratione illius dicatur concurrere ad furtum tanquam particeps illius, excommunicatur per hanc clausulam. Hanc tenet Suar. loco cit. Et probatur; In casu huius conclusionis homo ille dicitur fur, estq; particeps in primo furto prohibito; ergo est primus surripiens, atque adeò excommunicatur.

5. Vt hæc cōclusio meliùs intelligatur, dico primò omnes, qui dant auxilium ad faciendum primum furtum esse illius participes: vt quando latro nō potest nauim ascendere, nisi alter scalam ministret, aut eum humeris subleuet. Dico secundò esse etiam participes, qui mandant. Dico tertiò participes similiter esse receptatores, quando receptatio, vt furtū fieret, necessariò exigebatur, & sine qua non fieret: vel si merces occultent, quando ex tali occultatione furtū sequitur, vel perficitur.

Ad primum argumentū dicendum est secundū, vel tertium latronem non spoliare proximè, & immediatè patientem naufragium; de qua tantùm spoliatione loquitur Summus Pontifex, vt patet ex verbo, *Surripuerint*.

Ad secundum, etiam si admittamus secundum latronem manere excommunicatum ex vi canonis, quando data opportunitate non restituit, censura tamen huius Bullæ eum ligari non concedimus: quanuis enim in vtroque casu detur furtum, non tamen eâdem

dem ratione in vtroque inuenitur, vt in Bulla prohibetur. Licèt etiam surripere mediatè, vel immediatè non variet malitiam, quoad absolutam rationem furti, & damni dati, sunt nihilominus diuersi modi surripiendi, supra quos diuersæ prohibitiones cadere possunt.

DISP. XXXV.

Vtrum surripientes bona infidelium naufragantium hac clausula excommunicentur.

1. PRO intelligentia huius quæstionis supponendum est bona, quæ ex naufragio surripiuntur, naues etiam, quibus asportabantur, & quæ passæ sunt naufragium, aliquando esse Christianorũ, aliquando verò infidelium. Infidelium nomine hoc loco intelligimus Gentiles, Turcas, Mauros, Iudæos, hæreticos, & apostatas.

Supponendũ etiam est bona Christianorum, vel asportari in ipsorum nauibus sicut etiam infidelium bona, vel è contra bona fidelium in nauibus infidelium, vel infideliũ in nauibus fidelium. Quod dupliciter euenire potest; primò si in illis de voluntate propriorũ dominorum asportentur: secundò, si contra eorum volũtatem hoc fiat; vt si infideles fideles proprijs bonis spolient, eaq; in nauibus suis deferant; aut è conuerso quando fideles infideles deprædantur.

Hoc posito, Graff. lib. 4. decis. c. 18. nu. 60. docet hanc censuram incurrere eos, qui bona Christianorum ex nauibus infidelium naufragiũ passis surripiũt: quod, inquit, verum est, etiam si bona illa Christianorum sint ab infidelibus capta iniustè. Ratio huius sentẽtiæ est, quia surripiẽs tenetur ea bona proprijs dominis restituere, non verò ipsis infidelibus.

2. Prima conclusio; Qui bona Christianorum naufragan-

fragãtium surripiunt, siue in proprijs, siue infidelium nauibus pretio conductis asportentur, censurã huius canonis incurrit. Hanc tenet Graff. loco cit. & nu. 59. Probatur; Surripiens bona Christianorum naufragantium excommunicatur, vt patet in Bulla; sed bona illa per hoc quòd in nauibus infidelium pretio conductis asportantur, nõ desinunt esse illorũ, quoad dominium, vsum, & proprietatem; ergo qui illa surripit, excõmunicatur.

Secunda cõclusio; Sur-
3. 2. Cõclusio. ripientes bona infidelium naufragantium, quanuis in fidelium nauibus pretio conductis asportentur, per hanc clausulam non excõmunicantur. Hanc conclusionem tradunt Graff. vbi sup. Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 26. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 8. num. 7. Et ratio est, quia Summus Pontifex solùm loquitur de bonis Christianorum; asportari autem in nauibus fidelium non tollit, quominus bona infidelium sint; ergo. &c.

Dubitari potest hoc loco, vtrum nomine infidelium intelligantur hæretici, & apostatæ, qui ad Paganismũ, vel Iudaismũ recesserunt, cum ratione Baptismatis verè sint Christiani. Respondetur tamẽ cum Viuald. num. 3. & Say. citatis locis, non intelligi censuram huius canonis ferri in istorum bona surripientes, ac proinde ipsos comprehendi sub nomine infidelium. Probatur, quia Summus Pontifex videtur velle defendere solos Catholicos, neque enim par est, vt inimicorum Ecclesiæ bona sub tanta censura tueatur, iuxta ea, quæ diximus c. præced. disp. 30. Nomen ergo, *Christianorũ*, de solis Catholicis intelligendum est.

Tertia conclusio; Quan- 4. 3. Cõclusio.
do bona fidelium ab infidelibus sunt capta, licèt iniustè, non manet excommunicatus, qui illa ex naufragio surripit: quando verò fideles infidelium bona rapiunt,

rapiunt, qui surripit ex naufragio, excommunicatur. Probatur prima pars; quia bona, licèt quoad dominiũ sint Christianorum, quoad vsum, & possessionem sunt apud infideles; ergo non censentur bona naufragãtium Christianorum, sed infidelium, de quorum bonorum surreptione censura nõ loquitur. Secunda pars eâdem ratione ostenditur; nam cum possessio, & vsus bonorum infideliũ in hoc casu apud fideles inueniatur, ab illis immediatè surripi censentur.

5. 4. Cõclusio. Quarta conclusio; Qui surripit bona Christianorum, quæ in nauibus infidelium cum assecuratione illa reddendi certo loco, quomodocumque pereãt, asportantur, non excommunicatur: si veró Christiani eâdem obligatione infidelium bona deferant, excommunicãtur illa surripientes. Probatur ex eo, quia in primo casu bona illa non censentur fideliũ quoad damnum secutum ex naufragio, vel furto, cũ si pereãt, infidelib⁹ pereãt; atq; adeò cessat tota ratio censuræ, quæ est ne vero domino Christiano detrimentum aliquod ex naufragio sequatur: è contra euenit in secundo casu, cũ illa bona fidelibus pereant, eo quòd sunt apud Christianos quoad custodiãm cum obligatione reddẽdi.

6 Dubitari etiam potest, vtrùm, si Christiani piratæ naufragium faciant, excõmunicentur eorum bona surripientes. Sayr. vbi sup. num. 8. quanuis dicat consulendum esse de hac re Summum Pontificem, probabile existimat huiusmodi surripientes non excommunicari, quià casus iste in iure excipitur, vt habetur in Auth. *Nauigia.* de furt. ius autem ciuile nõ videtur derogari hoc loco, atque adeo accipiẽdũ est vt explicatio, vt intelligamus, dè quibus naufragantibus loquatur Sũmus Põtifex. Eãdẽ sentẽtiã defendit Vgol. hoc loco §. 3. vers. *Quintò,* qui idẽ dicit de rebus, quæ portabantur ad infideles.

I Nihilo-

7. Nihilominus quia hæc exceptio, quantùm ad primum assertum, fiebat in Bulla Pij V. iuxta quam surripientes bona piratarum Christianorum non excõmunicabantur, & in omnibus alijs Bullis similis exceptio non fit, sed absoluté de bonis Christianorum naufragantium loquũtur, manifestum est Summos Pontifices hunc casum no luisse excipere. Neque ad hoc opus erat derogari iuri communi, cum ius illud non sit legis Pontificiæ interpretatio. Solùm igitur valet exceptio ista iuris ad restringendas pœnas in eo contentas. Hæc opinio videtur probabilior, prima tamen tuta conscientia admitti potest. Quoad aliud verò assertum placet opinio Vgol. quia ad effectum impediendi iniquam illam delationem iusta est talis ablatio: si tamen per illud naufragium impedita omnino esset delatio, surripiẽtem non excusarem, quia ratio, quæ illum excusabat, cessat.

Ad argumentum initio factum respondetur hanc censuram non respicere primò, & per se restitutionem huic, vel illi faciẽdam, sed ablationem bonorum Christianorum naufragãtium.

DISP. XXXVI.

Vtrùm surripientes bona, quæ tempore tempestatis ad exonerandam nauim iaciuntur in mare, aut statim peritura, hoc canone excommunicentur.

PRima conclusio: Surripientes ea, quæ pro derelictis non habentur, quãdo tẽpore tempestatis ad nauim exonerãdã in mare iactantur, censuram huius canonis incurrunt: secus verò, si habeantur pro derelictis. Hanc conclusionem docent Sylu. verb. *Naufragium*. nu. 2. Armil. eodem verb. num. etiam 2. Graff. lib. 1. *Cõclusio.*

lib.4. decis.c. 18.num. 60. Viuald. in Candel. in explant. Bullæ Cœnæ nu. 35. & Sayr. lib.3. de cens.c. 8. num. 8. & 9. Et probatur prima pars: Tempestas, quæ cogit proijci merces in mare, veluti naufragium reputatur, est enim nauis, hominum, merciumq; periclitatio; sed qui surripit eiecta ex nauibus quomodocumq, naufragium passis, excomunicatur, vt expressè habetur in Bulla; ergo si ea quæ surripiuntur, pro derelictis non habeantur, excommunicatio incurritur. Secunda pars ex eo est manifesta, quia ea

2. habentur pro derelictis, quæ dominus ea mente abijcit, vt ea in numero rerum suarum esse nolit, atq; adeó efficiuntur primi occupantis, vt habetur Inst. de rer. diuis. §. *Hoc ampliùs*.

Secunda conclusio; Qui

3. surripit res statim perituras, quas dominus alia via

2. Cōclusio. erat comparaturus, excommunicatur hoc loco, & ille etiam qui eas surripit, quas dominus comparaturus non erat. Hanc conclusionem tenent Doctores citati, quanuis secundam partem non absolutè defendant, sed in casu, in quo sine vitæ periculo res illæ é naufragio liberantur. Mihi tamen quoad excōmunicationem incurrendam nulla videtur distinctio facienda. Probatur conclusio quoad vtramque partē; Res illæ, quandiu non pereunt, ad verum dominum pertinent, nō enim ex naufragio illarum amisit dominium; ergo qui illas surripit, verum dominum naufragium passum spoliat, atque adeo excommunicatur, dummodo res illæ pro derelictis non habeantur. Quòd autem res cum vitæ periculo, aut sine illo liberentur, solùm facit vt verus dominus plus teneatur soluere pro labore in illis liberandis impenso, non verò dat iustum titulū eas retinendi.

Maior difficultas in hac materia est in explicando 4. quę res habeātur pro derelictis, vt vnusquisque eas,

etiam ex naufragio tuta cõſcientia poſsit accipere. Pro cuius explicatione ſupponendum eſt illud, quod notat Gloſſ. in Inſt. citata nimirum dupliciter contingere aliquem á ſe abijcere res ſuas, vt deſinat eſſe illarum dominus, ſeu duplici ex principio dignoſci poſſe res haberi pro derelictis; primò ex voluntate expreſſa proprij domini; ſecũdò ex interpretatione legis. Quãdo datur expreſſa voluntas, manifeſtũ eſt: quãdo verò id ex interpretatione legis iudicandũ ſit, eſt valde dubium: quod cõiecturis explicari ſolet. Prima eſt, ſi quis iactet res ſuas in mare abſq; neceſsitate. Secũda, ſi poſtquã res ſuas à ſe proijcit, eas, cũ poſsit, poſtea nullo modo quærit. Tertia, ſi eas taliter proijciat, vt conſeruari nõ poſſint, ſicut ſi quis librũ apertũ in mare proijciat. Quarta, ſi res proiectæ illico ſint perituræ, vt ſi oleum proijciatur in mare, cuius ſtatim ſit iactura, aut plumbũ, vel quid ſimile, quod nõ ſuper natat: dũmodo non coactè proijciantur. De qua re videri poſſunt l. *Falſus*. ff. de furt. l. *Qui alleuianda*. ff. ad leg. Rodi. de iactur. Panor. c. *Dilecti*. nu. 11. de accuſat. Syl. verb. *Naufragium*. circa finem, Sayr. num. 9.

5. Contra ſecundã concluſionem ſic arguitur; Quæ ſtatim ſunt peritura, habẽtur pro derelictis; ergo qui ea accipit ex naufragio, nõ excommunicatur; ſed quæ dominus nõ eſt cõparaturus, ita ſe habent reſpectu illius, cũ illi omnino pereant: ergo &c. Reſpõdetur ſtatim peritura tũc haberi pro derelictis, cũ á domino volũtariè proijciuntur, nõ verò ſi coactè hoc fiat, vt quando in tempeſtate ad exonerandam nauim proijciuntur, vel ex nauis fractione ad littus perueniũt.

6. Quæret aliquis, an nautæ accipiẽtes merces, quę forté in medio mari hinc inde fluctibus ferũtur, ſicut aliquãdo cõtigiſſe nouimus, cẽſura hui⁹ canonis inuoluãtur. Reſpõdetur nõ poſſe de hoc tradi vniuerſalẽ regulam,

gulam, sed attendendū esse ad circunstantias, nimirū ad locum, ad mercium qualitatem, & alia, cum huiusmodi merces esse possint non ex naufragio, quanuis probabilius sit ex illo esse, quod etiam fidelium, vel infidelium esse potuit. Si igitur ex qualitate mercium, & alijs circunstantijs constet ex naufragio fidelium esse, certum est sine huius canonis trāsgressione accipi non posse; sicut etiam si infidelium sint, accipientes eas non excommunicari: si autem res sit dubia, petenda est absolutio ad cautelā, si ab aliquo accipiātur.

DISP. XXXVII.

Vtrum accipientes bona ex naui, quæ vetustate, aut igne perijt, censura huius canonis innodentur.

PArs negatiua hoc argumento suadeti potest; Summus Pontifex in hoc canone loquitur de bonis ex naufragio, quando nauis tempestate, seu in transuersum iactatur; sed quando nauis vetustate, aut igne perijt, non videtur, iuxta mentem Pontificis prædictis verbis explicatam, passa naufragium; ergo surripientes non excommunicantur. Quanuis igitur Summus Pontifex addat, *Quomodocumque naufragium passis*, debet hoc regulari per præcedentia verba, ita vt nanfragium ex tempestate præintelligatur.

Pro resolutione sciendum est naufragium (vt ex l. *Deprecatio.* & per totum ff. ad legem Rodi. de iact. & C. de naufrag. l. 2. colligit Syl. verb. *Naufrag.*) esse *quasi nauis fragium, siue fracturā, & dicitur nauis fracta, idest, periclitata, rerum, corporumq́, submersio.* Ex qua naufragij descriptione patet nō requiri ad illud, nisi quòd nauis cum ijs, quę in ea sunt, in totum, vel in partem pereat. Vnde quando 1.

nauis tempestate, incēdio, vetustate, aut quauis alia de causa perit, vel ad saxa, seu arenam alliditur, dicitur naufragiũ passa. Quod etiam affirmandum est, quando nauis semifracta ex bello submergitur, vel ad littus iactatur. Nec opus est, vt nauis dicatur pati naufragium, quód hæc illi in nauigando, & discurrendo contingant, cum sufficiat hæc ei euenire, dum est in portu sub anchora.

2. *Conclusio.* Hoc posito sit conclusio; Qui accipit aliquid ex naui, quæ igne, vetustate, vel alio modorum prædictorum perijt, hanc censuram incurrit. Hanc conclusionem tenet Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ. nu. 28. & ex dictis est manifesta, omnibus enim illis modis nauis naufragium patitur. Nauis nomine omne genus nauigij, triremis, vel cymbæ intelligitur.

3. Quæret aliquis, vtrùm hæc clausula intelligenda sit, quando cymba in flumine perit. Ratio dubitandi est, quia Summus Pontifex vult defendere bona miserorum naufragantiũ: quod si non fluminis, sed maris tantùm mentionem fecit, id fuit, quia naufragiũ in mari frequentiùs contingit, & de ijs, quę frequẽter eueniunt, loquitur lex, non excludens casus particulares. Respondetur tamen negatiuè cum Vgol. hoc loco §.3. verſ. *Vndecimò.* quia Summus Pontifex solùm loquitur de naufragio, quod fit in mari; neq; ideo de fluuiali mentionẽ non fecit quia minus est, sed quia de eo legem sancire noluit, nec illa, cum sit pœnalis, extendenda est.

Si tamen ex naufragio maritimo aliquid accessu maris ingrediatur flumen, & in ripa illius inueniatur, idem de eo erit iudicium, ac de alijs rebus in littore ex naufragio maris inuentis. Ad rationem dubitandi patet solutio ex dictis. Videda sunt quæ diximus supra c. præcedenti disp. 27. 4.

Ad argumentum initio factum

factum dicẽdum est loqui Summum Pontificem de omni naufragio. Nec opus esse restringi hanc clausulam ad solum naufragium ex tempestate, vt constat ex verbo, *Quomodocumq;* & ex particula, *Vel,* quæ verbum illud præcedit: ex qua diuersus sensus manifestè colligitur.

DISP. XXXVIII.

Quid de bonis naufragantium faciẽdum sit, & an leges, quæ de ipsis disponunt, iustæ censeri debeant.

1\. CIrca dispositionem bonorum naufragantiũ nihil aliud in iure ciuili, aut canonico determinatum inuenio, nisi quód bona illa proprijs dominis reddantur, neque aliquis ea sibi, vel fisco acquirat. In Authent. tamen de naufragijs. l. 2. dicitur, quòd si dominus illorum intra annum ea non repetat coram iudice, non audiatur postea in iudicio. In Ordination. huius regni Lusitaniæ lib. 2. tit. 32. sancitum est, yt quando bona naufragãtium alicubi inueniuntur, si dominus intrà sex menses non appareat, tradantur ei, qui captiuorum causas; & libertatem ex officio procurat (qui á nostris dicitur, *Mempostleiro dos catiuos*) vt prædicta bona in redemptionem captiuorũ expendat; ea tamen lege, vt quandocumque verus dominus apparuerit, ei sua bona reddantur, soluto tamen pretio inuentori pro suo labore, & rei inuẽtione.

Vtrùm autem sit licita lex, quæ de huiusmodi bonis disponit, ac ea fisco, vel causæ piæ applicat, controuertitur. Pro parte affirmatiua stat Authent. citata, quæ post annum actionem in iudicio contra prædicta bona accipientem nõ admittit. Deinde; Rex, vel respublica de rebus inuentis disponit, & pro bono cõmuni verũ dominũ 2.

bonis suis priuat: vt etiam cōtingit in præscriptione; ergo similiter de huiusmodi bonis potest disponere, & ea alicui applicare. Tandem de bonis, quorum domini ignorantur, fit iusta compositio; ergo de bonis naufragantium potest similiter fieri.

3. 1. Cōclusio. Pro resolutione sit prima conclusio; Lex, quæ statueret vt naufragantium bona fisco, vel alicui causæ, etiam piæ illico applicarentur, iniusta esset. Hæc conclusio communis est. Eam tenent Caiet. in Summ. verb. *Excommu.* cap. 23. Nauar. in Manu. cap. 27. numer. 118. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. numer. 56. Suar. de censur. disp. 21. sect. 2. num. 34. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 8. numer. 7. Et ratio est illa, quæ tangitur in c. *Excommunicationi.* de rapt. quia aflicto non est danda afflictio; secundùm enim regulam charitatis proximos, sicut nos ipsos, diligere tenemur, vt ibi notat Gloss. Deinde; Nemo debet priuari sine culpa, vel sine causa bonis suis; sed nulla datur iusta causa, vt miserorum naufragantium bona alicui statim applicenter; nec circa naufragium præsumitur culpa, cum casu contingat, & præter spem accidat; ergo lex, quæ prædicta bona illico applicaret, esset iniusta.

Secunda conclusio; Si facta tota diligentia morali vt deprehendatur quis sit talium bonorum verus dominus, ipse non appareat, licitum erit ea ad aliquos vsus applicare; dummodò vero domino comparenti, quidquid de illis extaret, redderetur, vel illud, in quo factus est ditior, qui illa expendit. Hāc conclusioné non adhibitā ea moderatione, quam nos posuimus, tenent Suares, & Sayr. Et probatur secundo, & tertio argumento factis pro parte affirmatiua, quæ hoc saltem concludunt. Ex tertio ostenditur limitatio, quia quandocumque de bonis incertis compositio fit, sem- 4. 2. Cōclusio.

pes

per intelligitur facta cum obligatione ea reddendi domino comparenti; aliás esset illicita, & iniusta. Et confirmatur, quoniam lex sic facta non est contra intentionem veri domini, qui rationabiliter velle præsumitur, vt bona sua pijs causis applicentur, quādiu ipse non apparet.

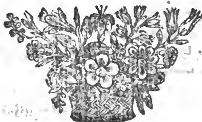
5. Argumenta initio facta, quatenus videntur esse contra primam conclusionem, soluenda sunt. Ad primum dicendum est Authent. illam esse intelligēdam post factam diligentem inquisitionem moralem: qua etiam facta, non applicat bona illa in foro animæ, sed solùm ad sedandas lites, quæ oriri possunt, negat actionem in iudicio externo.

Ad secundum respondetur diuersam esse rationem de illis, ac de istis bonis, quia circa illa præsumitur negligentia, non verò circa ista, imò impotentia ad inquirendum, cùm rationabiliter præsumatur verum dominum ex naufragio redditum esse pauperem.

Ad tertium dicendum est probare secundam nostrâm conclusionem, nec facere contra primam. Nā bona, de quibus fit compositio, semper cum obligatione reddēdi illa vero domino, si appareat, applicantur.

(:)

CAP.

CAP. VI.

De imponentibus noua pedagia, ſeu gabellas.

TENOR BVLLÆ.

5. *Bulla cenſura.* ITem excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in Terris ſuis noua Pedagia, ſeu Gabellas præterquã in caſibus ſibi á iure, ſeu ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia permiſsis, imponunt, vel augent, ſeu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

Notationes circa textum.

MAteria huius cẽſuræ, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 71. eſt libertas humana ab oppreſsione illicitarum gabellarum. Actiones prohibitæ ſunt tres. Prima eſt, imponere in terris ſuis noua pedagia, ſeu gabellas. Secunda, pedagia, ſeu gabellas augére. Tertia, huiuſmodi pedagia, ſeu gabellas exigere.

DISP. XXXIX.

Vtrum imponentes quodcumque tributum per hanc clauſulam excommunicentur.

PRO parte negatiua arguitur: Summus Põtifex non loquitur de tributis in genere, & abſoluté, ſed 1.

ſed de duabus tantũ tributorum ſpeciebus, pedagijs, ſcilicet, & gabellis; ergo qui aliud ab his tributum imponit, non excommunicatur per hanc clauſulã. Conſequen. videtur bona, cum materia ſit pœnalis. Antecedens ex eo probatur, quia, vt docet Tabien. verb. *Pedagia*, in principio, & alij Summiſtæ, pedagiũ ſoluitur á tranſeuntibus pro habilitate viarum, pro fabrica, & conſeruatione pontium, ac cymbarũ vel nauium, quæ ad trãsferendum deputãtur. Gabella vero ſoluitur pro rebus mutatis. Huius opinionis videtur eſſe Caietan. loco ſupra citato, quatenus affirmat non incurrere hanc cenſuram imponentes nouas collectas, ſeu taxas. Quem ſequitur Sayr. lib. 3. de cenſ. c. 9. n. 10.

2. Pro reſolutione ſciendũ eſt, quamuis nomina, *Pedagium*, & *Gabella*, habeant peculiares ſignificationes, *Gabellam* ampla quadam, & generali ſignificatione accipi pro quacumq; exactione publica. Ita docet Syl. verb. *Gabella*. in principio. Quod etiã de verbo, *Pedagium*, dicendum eſt, vt notat Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 65. hæc enim vocabula accipiuntur vulgari, & vſitata ſignificatione pro quacunque exactione non libera, ſed quæ ex obligatione, & legali ordinatione ex priuato in publicũ, ſiue in perpetuum, ſiue ad tempus tribuitur.

Hoc poſito, ſit concluſio; Quicumque in terris ſuis quodcumque genus tributi, quocumque nomine appelletur, imponunt, præterquã in caſibus ſibi à iure, ſeu ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia permiſsis, per hanc clauſulam excõmunicantur. Hanc concluſionem tenent Nauar. in Manu. cap. 27. numer. 61. Graff. loco citat. Viuald. in Candel. in explanat Bullæ Cœnæ, num. 37. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 21. Vgol. hic. §. 3. verſ. *Secundò*, & Suar. de cenſ. diſp. 21. ſect. 2. num. 41. Et probatur, tum quia nomina abſolutè 3. *Concluſio.*

poſita

posita in lege explicantur secundùm communem, & vsitatam acceptionem, relicta propria, & germana significatione; tum etiam ex identitate rationis, quoniam hæc censura imponitur, ne populus nouis exactionibus grauetur; sed eadem est ratio de vno atq; de alio tributo, quoad hũc effectum; ergo de omnibus hæc censura intelligitur.

4. Et confirmatur, quonam, vt docet Abb. in cap. *Ex tenore*. qui filij sint legit. num. 5. & 6. quem sequitur Graff. loco cit. lex pœnalis qualis est excõmunicatio, extẽditur quãdo per talem extẽsionẽ euitatur periculum animarũ, & homines à contractibus illicitis retrahuntur, quæ sententia probabilis est; ergo quanuis verba illa in rigorosa significatione non accipiãtur pro omni tributo, & exactione, ad illam extendenda sunt.

Ad argumentum in cõtrarium patet solutio ex dictis.

DISP. XL.

Vtrum omnes habentes potestatem ad imponendum tributum ab hac censura eximãtur.

Ratio dubitandi in hac materia ea est, quód antiquæ Bullæ excommunicabant omnes potestatẽ non habentes, qui in terris suis noua imponenbant pedagia, vt videre est apud Nauar. in Man. cap. 27. n. 61. hoc tamen loco, & in aliis Bullis recentiorũ Põtificum non ita excommunicatio fertur, sed in eos sancitur, qui huiusmodi pedagia imponũt præterquam in casibus sibi á iure seu ex speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis. Ex quo infertur, cùm in iure nõ inueniatur expressum posse supremos Principes in casibus determinatis tributa imponere, frustra posita fuisse huiusmodi 1.

modi verba. Infertur etiã imponẽtes tributa ex Principum concessione manere excommunicatos, cum hoc in iure expressum non sit.

2. Pro resolutone supponendum est esse aliquas personas, quibus licet in terris sibi subiectis tributũ imponere, vt supremi Principes, videlicet, Imperator, Reges, Respublicæ, quæ superiorem non habent, Summi Pontifices, & Cõcilia generalia legitimè congregata. Ita Doctores communiter, Ioan. And. & Panorm. in c. *Innouamus*. de censibus Salicet. in l. *Vectigalia*. C. noua vectig. inst. non poss. Syluest. verb. *Gabella*. 3. num. 2. Salon de trib. art. 3. controu. 1. Emman. Rod. in Summ. tom. 2. cap. 72. num. 2. Mol. de iust. & iur. tract. 2. disp. 666. Pet. Led. in Summ. tom. 2. tract. 7. cap. 2. concl. 20.

3. Supponendum etiam est posse supremos Principes, interueniente iusta causa, facultatem imponẽdi tributum alicui concedere. Quæ etiam consuetudine ab antiquo, cuius initium hominum memoriam superat, acquiritur, vt inter alios tradunt Sylu. verb. *Gabella*. 3. num. 3. Armilla eodem verb. num. 7. Tabien. verb. *Pedagium*. nu. 2. Emman. Ledes. & Mol. citatis locis.

4. *Conclusio.* His positis, sit conclusio; Per hanc clausulam excommunicantur omnes, qui tributa imponũnt, ad id potestatem non habentes: habentes autem ad impositionem tributi legitimam potestatem, ex quacumque iusta causa eis cõpetat, excommunicationẽ huius canonis nõ incurũt. Hanc cõclusionem tenẽt. Graff. lib. 4. decis. cap. 19. num. 66. & sequentibus. Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. numer. 36. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 9. á num. 13. vsq; ad finẽ capit. Et probatur; Summus Pontifex non intendit per hanc clausulam auferre potestatem imponendi tributa ab ijs, qui iure illam possident, sed solùm ne potestatem non

habentes

habentes eam vsurpent, populumque nouis gabellis opprimant; ergo omnes habentes legitimam potestatem ab hac censura eximuntur, quæ eos comprehendit, quibus imponendi tributa facultas nō cōpetit.

Ad rationem dubitandi dicendum est hanc clausulam ampliorem esse anti. qua, vt sequenti disput. fiet manifestum: deinde verba illa, *Præterquam in casibus, &c.* non ita esse intelligenda, quasi ea omnia reprobet, quę in iure expressa nō sunt; sufficit enim, vt aliquid iure censeantur concessum, quód in eo, vel formaliter, vel virtualiter contineatur.

DISP. XLI.

Vtrúm habentes potestatem ad imponendū tributum, si aliquod ponant iniustum, hanc censuram incurrant.

1. IN impositione tributi ex multis causis potest prouenire iniustitia; videlicet ex parte causæ efficiētis, materialis, formalis, & finalis. Ex efficiente tunc contingit iniustitia, cum tributū á non habente potestatem imponitur. De qua iniustitia egimus disput. præcedenti. Ex materiali, cum tributum imponitur supra materiam indebitam, vt sunt illa, quę non negotiationis causa, sed ob necessariam sustentationem emuntur. Ex formali, quando non seruatur ratio distributiuæ iustitiæ, vt si plus soluat, qui minus erat soluturus; vel si soluant priuilegiati, & exempti, vel etiam si non seruetur proportio inter causam, ab quam tributū imponitur, & ipsum tributum, sicut si plus exigatur, quam postulet necessitas. Ex finali, si tributum pro bono publico nō imponatur.

2. Hoc posito, Tabien. verb. *Pedagium.* numer. 6. docet

docet manere excommunicatos imponentes iniusta tributa, siue iniustitia proueniat ex causa efficienti, siue finali, siue materiali; formalis vero causæ non meminit. Eandem sententiam sequitur Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 66. 67. 68. addens tamen causam formalem. Nauar. in Manu. cap. 27. numer. 61. §. *Tertia*. asserit non excommunicari in hac clausula, nisi eos, qui ad imponendum tributum potestatem non habent. Vnde si iniustitia cõtingat ex parte alterius causæ, quám efficientis, Bullæ excommunicatio non incurritur. In eâdem sententia est Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 21. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 9. numer. 5. 6. & 7. Ratio huius sententiæ est, quia per hanc clausulam non prohibentur iniusta tributa, sed noua.

3. Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ numer. 39. dicit tunc imponentes, aut exigentes à Clericis tributum excommunicari, quando tale tributum nec à sæcularibus exigere licet. Vndè videtur insinuare non sufficere iniustitiam ex parte causæ formalis, vt excommunicatio huius capitis incurratur. Idem sentit Suares de cens. disp. 21. sect. 2. nu. 39. &. 40. Et ratio est, quia hoc non est imponere tributum in casu sibi non permisso, sed modo sibi non permisso. Quapropter, si rex in casu, in quo licitum est tributum imponere, illud Clericis imponat, non excommunicabitur ex vi huius clausulæ, quanuis per aliam excommunicationem incurrat, eo quòd facit contra libertatem Ecclesiasticam. Item si aliquibus tributum imponat, non veró alijs in quibus eadem ratio reperitur, cõmittit quidem peccatum acceptionis personarum, non tamen per hãc clausulam excommunicabitur; quia si tale tributum respiciat tantùm personas, nõ imponitur à Rege in terris suis (quod necessarium

cessarium est ad incurrendam censuram huius canonis) si verò respiciat territorium ipsum, non delinquit imponendo tributum in casu sibi non permisso.

4. 1. Cõclusio. Pro resolutione sit prima conclusio; Probabilis non est sententia, quæ asserit non incurri hanc excommunicationem, nisi iniustitia ex defectu causæ efficientis proueniat. Probatur; In hac clausula non tantùm excommunicat Summ. Pontif. eos, qui imponunt tributum, ad illud imponendum legitimam potestatem non habentes, sed etiam, qui illud imponunt in casibus sibi non permisis: cum ergo dentur multi casus in quibus non licet tributum imponere, non verificarentur verba huius censuræ, si solùm intelligerentur de nõ habentibus potestatem. Deinde, quia mens Sũmi Pontif. potiùs videtur respicere excessus habentiũ potestatem, quam non habentium; eo quòd non habentes, si velint tributum imponere, facilè à superioribus, cum illos habeant, cohiberi possunt: habẽtes autem potestatem, quia superiorem non agnoscũt, non est á quo cohibeantur, facileque in imponendis tributis possunt excedere.

Secunda conclusio; Qui imponunt tributum iniustum ex parte causæ finalis, aut materialis per hanc clausulam excommunicãtur. Probatur; In hac clausula excõmunicantur imponentes tributũ in casibus sibi nõ permisis, atqui non solùm est casus non permissus quando deest potestas, sed etiam quando materia, supra quam tributum imponitur, est indebita, & quando deest finis, vt est manifestum; ergo ex quacumque istarum causarum tributũ sit iniustum, excommunicatio incurritur. 5. 2. Cõclusio.

Tertia conclusio; Non incurritur excõmunicatio huius canonis, quando iniustitia solummodo contingit ex parte causæ formalis. 6. 3. Cõclusio.

malis. Hanc conclusionē probat prima ratio pro vltima sententia adducta, cum hoc non sit imponere tributum in casu non permisso, sed modo non permisso. Et hinc est quòd imponētes tributum Clericis, quando licitum est illud laicis imponere, non excommunicatur ex vi huius clausulæ, vt docent Caietan. Nauar. Viuald. Suar. & alij: quidquid sit in alijs clausulis, vt infra patebit.

7. Quę diximus, intelligenda sunt non modó quando tributum est reale, sed etiā quando est personale: nam verba illa, *In terris suis*, nihil aliud significant, quàm, in suo regno, vel in sua prouincia, seu in ea parte, vbi iurisdictionem habent: nō veró respiciunt solam terram, quasi in terra, vel in terrę fructibus tantùm imponendum sit tributum.

8. Dicet aliquis; Quando tributum est solùm personale, si imponatur Clericis, imponitur supra indebitā materiam, ac proinde imponens hac censura ligabitur; sunt enim Clerici materia indebita. Respondetur tamen tributum personale, cum imponatur ratione subiectionis, imponi posse omnibus subiectis, quales etiam sunt Clerici, vt infra dicemus, quanuis sint exempti; subijciuntur enim quoad bona temporalia, & etiam in aliquibus quoad gubernationem politicam, estque Rex Clericorū Rex. De qua re Vict. de potestate Ecclesiastica, Relect. 1. sect. 7. præsertim num. 4. Vnde dicendum est non manere excommunicatos per hāc clausulam sic imponentes tributum, eo quòd exceditur modus, non potestas.

Ex dictis patet quid sit dicendum ad rationem in contrarium.

Quæret aliquis, vtrùm Tyrannus imponens tributum contra prohibitionem huius canonis, seu in casibus non permissis in ijs terris, quas tyrannicé occupat, excommunicetur. Ratio dubitandi est, 9.

quia non imponit illud in terris suis. Respondetur tamen affirmatiuè nam verba illa, *In terris suis*, non intelliguntur solùm de habentibus veram, & legitimam potestatem, sed etiã de illis, qui cùm supremam potestatem exerceant, vel dominatiuam etiam non supremam, tributum imponunt, vt colligit Vgolin. hic §. 3. vers. *Quinto*. ex l. *Pupillus*. §. fin. ff. de verb. signi. l. *Siquis seruos suos*. ff. de leg. 3.

10. Quod diximus de imponentibus tributum, intelligendum est similiter de illud exigentibus, vt habetur in ipsa Bulla ex illis verbis, *Prohibita exigunt*. Vbi notandum est particulam, *Prohibita*, non intelligi de tributis quocumque modo prohibitis, sed de illis quæ per hanc clausulam prohibentur, iuxta ea quæ dicta sunt, vt notat Suares. num. 43. Excommunicantur ergo per hanc particulam omnes ministri, vel famuli exigentes huiusmodi tributa, conductores, hęredes imponentis, qui ea exigi mandant, vt docent Caietan. in Summ. verb. *Excommunic*. cap. 71. Nauar. num. 61. §. *Quarta*. Graff. num. 69. Tolet. & Suar. vbi supra. Sayr. num. 8. & communiter omnes. Si tamen tributa sponte soluantur, non incurrunt hanc excõmunicationem, qui illa exigunt, vt, præter citatos Doctores, tenet Viuald. num. 38. At non dicitur sponte soluere, qui tributa, vt debita, soluit, tunc enim non sponte, sed coactè soluere censetur. De qua re inferiùs disputabitur. De alijs verò ad tributum spectantibus egimus in 2. 2. quæ, vita comite, in lucẽ dabimus. 11.

CAP.

CAP. VII.

De falsificantibus literas Apostolicas.

TENOR BVLLÆ.

6. Bullæ censura. ITem excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios literarum Apostolicarum, etiam in forma Breuis, ac Supplicationum, gratiam, vel iustitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pontificis signatarum, nec non falsó fabricantes literas Apostolicas, etiam in forma Breuis, & etiam falsò signantes Supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarij, aut gerentium vices prædictorum.

Notationes circa textum.

1. MAteria huius cēsuræ, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excommuni. c.* 26. est sacrilegium, quo offenditur Sedes Apostolica in falsificatione suarum literarum. Actiones in ea prohibitæ sunt quatuor. Prima, falsificare literas Apostolicas, etiam in forma Breuis. Secunda, falsificare supplicationes gra-

tiam, vel iustitiam concernentes per Romanũ Pontific. aut Vicecancellarios, aut eorum locum gerẽtes, aut de mandato Romani Pontificis signatas. Tertia, falsò fabricantes literas Apostolicas, etiam in forma Breuis. Quarta, falsò signantes supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarij, aut prædictorum vices gerẽtium.

2. Hæc censura antiqua est in iure, habetur in cap. *Ad falsariorum*. de crim. falsi. Circa eius intelligentiam videndi sunt Caiet. vbi supra. Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 22. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 10. n. 4. vsque ad 7.

3. Literæ Apostolicæ, vt notat Graff. lib. 4. decis. c. 18. num. 74. & 76. dicuntur Bullæ plumbeo sigillo signatæ, quæ á Datario, idest, Ecclesiæ Notario cũ sigillo, & subscriptionibus solitis expediuntur. Breuia veró dicũtur rescripta sub nomine Papæ expedita, nõ tamen tam amplo stylo, sed breuibus characteribus descripta. Differunt hæc inter se, quia Breuia cera rubea signantur: literæ verò plumbeo sigillo.

4. Supplicationes sunt petitiones in scriptis, quæ fiunt superiori; & iuxta subiectam materiam, quæ fiunt Papæ, Vicecancellario, vel eorum vices gerentibus. Huiusmodi supplicationes, si propriè accipiantur, fiunt ad instantiã partis, vt notat Innocent. in c. *Ex literis*. de in integ. restit. & ibi Abb. Secundùm tamen communem loquẽdi vsum tam quę fiũt ad instantiã partis, quàm quæ motu proprio Papæ concedũtur, dicuntur supplicationes, continentq; gratiam, vel iustitiã. Supplicationes gratiam concernentes sunt illæ, quibus petitur aliquid gratiosè sibi concedi, vt pote beneficiũ Ecclesiasticum, arg. Clem. *Gratiæ*. & Clem. fin. de rescript. Et dicuntur gratiã continere, quoniã petitur id quod ius nõ cõcedit, est enim gratia quoddã quasi pri-

priuilegium contra legem cõcessum. Supplicationes autem iustitiam concernẽtes sunt eæ, quibus quis petit id, quod ius cõcedit, sed alio modo, vt potè vt detur sibi iudex, & vt causa alicui cõmittatur, argu. to to tit. de offic. leg. & dicũtur supplicationes, quoniã superior iudicem ei dare non tenetur, ex quo habet iudicem. Dicuntur etiam de iustitia, quia vult vt iudex datus secũdùm iustitiã
5. causam definiat. Et quia vsus loquendi præfertur significationi propriæ termini, etiam in lege pœnali, & odiosa, vt docent Barth. in leg. *Non dubium*. C. de legib. Abb. in proœmio Decretal. & in c. *Per tuas*. de probationib. & Tolet. vbi sup. efficitur, vt supplicationes hoc loco iuxta hanc cõmunem acceptionem sumantur. Huiusmodi supplicationes dicũtur *Signatura*, cùm Sũmus Põt. aut Vicecancellarius subscribunt, *Fiat*, vt ex Nauar. in Man. c. 27. n. 62. notat Graff. num. 67.

Ex contextu huius Bullæ sequitur non excommunicari per illum falsificantes literas Legatorum, nec Summorum Pœnitentiariorum Papæ, nec Nuntiorum, nec Archiepiscoporum, vel quorumcumq; inferiorum Prælatorum, sed Summi Pontificis etiã non consecrati, vt notat Vgolin. hic §. 2. vers. *Postremò*. Hoc tamen intelligendum est de literis Põtificis, vt Pontifex est, non verò de illis, quas vt particularis persona mittit. Ita Vgolin. §. 3. vers. *Sextò*. 6

DISP. XLII.

Vtrùm quomodocumq; falsificantes literas Apostolicas hoc loco excommunicentur.

IN hac difficultate Hosti. in Sum. tit. de crim. fals. §. *Porrò*. Panorm. in cap. *Ex literis*. nu. 5. de fide instru. Syluest. verb. *Excommu*. 7. numer. 8. §. *Corrigentes*. & 1.

Caietan. verb. *Excommu.* c. 26. docet mutantes etiam literam vnam in literis Apostolicis manere excõmunicatos. Quorum sententia sic probatur: Olim in priuilegijs Summo Pœnitentiario concessis erat, quòd posset absoluere ab excommunicatione, quæ incurritur propter mutationem literæ, vel puncti in literis Apostolicis, sensu non mutato; ergo quæcũq; mutatio in literis Apostolicis sufficiens est ad incurrendam censuram huius canonis. Et confirmatur, quoniam mutans literam vnam est verè falsarius.

2. Cõtrariam sententiam defendunt Ricard. in 4. dist. 12. artic. 12. quæst. 4. S. Anton. 3. p. tit. 24. cap. 16. Tabien. verb. *Excommun.* 5. casu. 5. Nauar. in Manu. cap. 27. num. 61. § *Sexta.* Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 78, Vival. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ numer. 53. & 54. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 22. Vgol. hic §. 3. vers. *Secundò.* Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. nu. 46. & 47. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 10. num. 11. Qui omnes dicunt nõ omnem mutationem in literis Apostolicis esse peccatum mortale, sed illam tantùm, qua sensus, & substantia mutatur; variant tamen in fundamento, nam Tolet. & Sayr. ideo sententiam istam amplectuntur, quia in antiquis Bullis apponebantur hæc verba, *Excommunicamus eos, qui mutant punctum, aut literam &c.* quę modò non apponuntur. Alij, licèt hoc fundamentum non negent, alio ducuntur, videlicet mutationem literæ, vel puncti rem esse parui momenti, nec esse materiam peccati mortalis, ac proinde ex tali mutatione non incurri censurã, quæ sine peccato mortali non incurritur.

Pro resolutione aduertendum est, falsificare literas Apostolicas multis modis posse contingere, vt habetur cap. *Licet.* de crim. falsi, & si attendamus ad ipsam scripturam, tripliciter fieri posse: per additionem; 3.

nem; per minutionem, radendo aliquid ex ipsis literis; vel per mutationem. In huiusmodi autem falsificationibus aliquãdo mẽs Pontificis mutatur, videlicet apponendo, quod ipse apponere nolebat, aut detrahẽdo quod ipse volebat explicare. Aliquando etiã fit mutatio sine mutatione mentis Pontificis: & hoc dupliciter; primò, si mens Pontificis nõ mutetur, sed Grammaticalis tantùm error corrigatur; secundo, si mutatio fiat ad mentem Pontificis secundùm se, nõ tamen pro vt in literis explicatur; vt si Sũmus Pontifex dispenset cum aliquo in secundo gradu, & per errorem dicatur in literis quòd dispensat in tertio; tunc si quis loco tertij gradus poneret secundum, mutaret quidem sensum literarum, non tamen faceret contra mentem Pontificis. Possunt etiam mutari, & falsificari literæ Apostolicæ per falsificatiónem sigilli, mutando scilicet cereum in plumbeum, vel plumbeum in cereum. 4.

Hoc posito sit prima cõclusio; Quotiescumque mutatur sensus literarum Apostolicarum contra mẽtem Põtificis, quanuis hoc fiat per mutationem vnius literæ, vel puncti, incurritur censura huius canonis. In hac conclusione omnes conueniunt, estque manifesta, cum hæc mutatio sit in re graui vera, & formalis falsificatio literarum Apostolicarum. 1. Cõclusio.

Secunda conclusio; Si quis falsificauit literas Apostolicas, quanuis illis nõ vtatur, excommunicatur per hunc canonem: si verò rasit aliquam clausulam animo addendi nouam, & postea pœnitentia ductus eandem scripsit, non excommunicatur. Hanc cõclus. tenet Graff. num. 79. & 80. Probatur quoad primam partem, quia in eo casu datur vera literarum falsificatio; nec Summus Pontifex loquitur de vtentibus, vel non vtentibus literis falsificatis, vt disp. sequen. dicemus, sed de fal- 5. 2. Cõclusio.

sificantibus. Secunda pars ex eo colligitur, quia in casu illius nulla datur mutatio, & animus non sufficit sine falsificatione ad censuram incurrendam.

6. 3. Cōclusio. Tertia conclusio: Quādo solùm Grammaticalis error in literis Apostolicis corrigitur, non incurritur hæc censura. Hæc conclusio est Doctorum, quos secundo loco citauimus. Et probatur; Qui Grammaticalem errorem corrigit, non est veré falsarius, ita vt de crimine falsi puniri poſsit; ergo non excommunicatur. Nam hoc loco prohibetur literarum falsificatio, quæ vera, & propria non datur per solam materialem mutationem, sed requirit formalem, ad quam necessaria omnino est sensus mutatio.

7. Anteced. probatur, quoniam, vt ex Host. docent Sylu. verb. *Falsarius*. numer. 1. Armill. eodem verb. & num. Viuald. vbi sup. num. 47. vt quis puniatur de crim. falsi, tria requiruntur: primum, mutatio veritatis; secundum, quod mutetur cum dolo; tertium, cum præiudicio: definitur enim falsitas quòd sit *mutatio veritatis cum dolo, & iactura*, quorum nullum in casu conclusionis inuenitur: nam veritas non mutatur, cùm idem sensus maneat; nec datur dolus, cum mutatio ad decipiendum non fiat; nec denique ex mutatione malum aliquod sequitur, imò bonum, cum error emendetur. Et confirmatur, quia, vt habetur in cap. *Ex conscientia*. de crimine falsi, per rasuram Bullæ in loco non suspecto non datur falsitas. Hoc etiam latè probat Salzedo in Practic. criminal. canonic. c. 117.

Quarta conclusio; Quādo mutatio fit ad mentem Pontificis secundum se, sed cōtra id quod in literis habetur, probabilius est incurri censuram huius canonis. Tenent hanc conclusionem authores primę sententiæ, & cum eis Suar. vbi sup. Probatur, quoniā 8. 4. Cōclusio.

hæc

hæc mutatio est magni momenti; & licét mens Summi Pontificis fuerit concessionem facere iuxta mutationem factam, intentio eius non est, vt error literarum per alios, quám per ministros ad id deputatos corrigatur. Deinde; Non licet nouas literas fabricare in prædicto casu, & loco aliarum supponere; ergo neque iam expeditas sic mutare. Tandem; In hac censura non prohibetur falsificatio mentis Pontificis, sed literarum Apostolicarum, quod in casu conclusionis re vera contingit. Quod hactenus

9. diximus de falsificatione, & mutatione literarum, intelligendum similiter est de falsificatione, & mutatione sigilli; vt si ex plumbeo in cereum, vel ex cereo in plumbeum mutetur. Mutatio autem fili, seu chordæ, quibus sigillum appenditur, ex vno colore in alium, res parui momenti videtur, nisi ex hoc literæ falsæ, & inualidæ iudicentur.

Ad argumentum initio factum responderi potest, concessionem illam Summo Pœnitentiario factam intelligendam esse iuxta quartam conclusionem, quia in illa concedimus mutari literas non mutato sensu, quem Summus Pontifex intendebat. Et eodem modo possunt explicari ea, quæ in antiquis Bullis apponebantur: vt *Excommunicamus eos, qui mutant punctum, vel literam. &c.* quód intelligantur quando per mutationem puncti, aut literę, vel mutatur mens Pontificis, vel si retineatur, literarum sensus euertitur. Ad confirmationem respondetur ex probatione secundæ partis secundæ conclusionis: non enim, si iuxta doctrinam canonũ, & Doctorum loquendum sit, illa mutatio in literis censetur earum falsificatio; & quanuis id admitteremus, falsificatio esset in re parui momenti, quæ ad peccatum mortale non sufficit. Nam falsifi- 10.

falsificatio nulli nociua pœna ordinaria non punitur, vt ex communi sentẽtia docet Salzedo loco supra citato.

DISP. XLIII.

Vtrùm falsificantes literas, quæ euanuerunt, aut vtentes falsificatis hoc loco excommunicentur.

1. *1. Conclusio.* PRima conclusio; Falsificantes literas Apostolicas, quæ iam euanuerunt, reddendo illas vtiles, excõmunicantur hoc loco. De hac conclusione dubitari nõ licet, perinde enim se habet reualidare literas, quæ expirarunt, ac alias de nouo fingere, vel iam expeditas mutare; sed hæc vt censura incurratur, sufficiunt; ergo & illud.

2. *2. Cõclusio.* Secunda conclusio; falsificantes prædictas literas Apostolicas nõ reddendo illas vtiles, non excommunicantur per hanc clausulam. Hanc tenent Ricard. in 4.d.18. artic.12. quæst.3. Sylu. verb. *Excommun.* 7. num. 10. Nauar. in Manu. cap. 27. num. 169. Graff. lib. 4. decis.c. 18. num. 83. & Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 52. Et probatur; Mens Summi Pontif. est impedire ne prætextu literarũ Apostolicarũ aliquid fiat, vel prohibeatur; ergo falsificatio literarũ, quæ nulli prodesse, aut nocere potest, non prohibetur.

Tertia conclusio; Vtentes literis falsificatis, hac censura non ligantur. Hanc conclusionem tenẽt Nauar. vbi supra cap. 27. num. 62. Graff. numer. 85. Viuald. numer. 50. Vgolin. hoc loco §. 3. vers. *Octauò.* Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 48. Et probatur, quia diuersum quid est falsificare literas, & vti falsificatis, vt constat ex capit. *Ad falsariorum.* de crim. falsi, vbi tanquam actiones diuersæ distinctè prohibẽtur; sed Summus Pontifex hoc loco solùm meminit 3. *3. Conclusio.*

falsi-

falsificantium; ergo non vult alios comprehendere. Dixi non ligari hac censura vtentes literis falsificatis (quales sunt, qui scientes, vel scire debentes illas esse falsas, eis vtuntur) quia in dicto cap. *Ad falsariorum.* certum est excõmunicari.

DISP. XLIIII.

Vtrùm impetrantes literas obreptitias, vel subreptitias, tanquam falsarij excommunicentur.

1. PArs affirmatiua suadetur ex cap. *Ad falsariorũ.* de crim. falsi: vbi literæ obreptitiæ, vel subreptitiæ dicuntur falsæ, excommunicantur enim eo loco, qui falsas literas impetrant: vbi fit distinctio inter falsificãtes literas, & falsas imperrã tes. Sensus ergo est; falsas literas, idest quæ falsam narrationem, vel falsam informationem continẽt.

2. Pro resolutione huius difficultatis sciendum est literas subreptitias eas esse, quæ ad petitionem, in qua falsitas exprimitur, vel veritas tacetur, expediuntur: obreptitias verò, quę expediuntur, quãdo sub inuolucro verborũ sic inuolutè supplicatur, vt Papa veritatem nõ percipiat. Hi tamẽ termini aliquando cõfunduntur, vt notat Graff. lib. 4. decis. c. 18. n. 74.

Hoc posito, sit conclusio; Impetrantes literas subreptitias, vel obreptitias, non excõmunicantur hoc loco: incurrũt tamen pœnas c. *Ad falsariorum.* Hæc conclusio communis est: eam docent Nau. in Man. c. 27. n. 62. §. *Quarta.* Graff. vbi sup. num. 75. Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ. n. 51. Vgol. hic. §. 3. vers. *Quartò.* & Suar. de cẽs. disp. 21. sect. 2. n. 50. Et ratio est, quia huiusmodi literæ verè à Cancellaria Papæ procedunt; ergo quoad expeditionem non sunt falsæ, ac proinde impetrantes illas non excommunicantur. Quòd autem incurrant pœnas dicti cap. 3. Conclusio.

Ad

Ad falsariorum. ex illo constat manifestè.

4. Ad argumentum in cōtrarium respōdetur literas illas non esse falsas quātū ad expeditionem; de quibus censura huius canonis intelligitur: & sic qui eas impetrant, non dicuntur falsarij. Dicuntur tamen literæ falsæ, non propriè sed quasi præsupposiuiuè, quia scilicet supposita narratione falsa expediuntur.

DISP. XLV.

Vtrùm defensores, & fautores falsificātium literas Apostolicas, vel illas per alios falsificantes, in hac clausula comprehendantur.

1. *Cōclusio.* PRima cōclusio; Defensores, & fautores falsificantium literas Apostolicas, vel illas per alios falsificantes non excommunicantur per hanc Bullam. Hanc conclusionem tenēt Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 81. & Suar. de censs. disput. 21. sect. 2. num. 48. Et probatur, Summus Pōtifex in hac Bulla de solis falsificantibus loquitur; ergo fautores, & defensores non excommunicantur per illam: nam, cùm lex sit pœnalis, extendenda non est. Quòd verò falsificantes per alios non excommunicentur, ex eo probatur, quia in cap. *Ad falsariorum*. de crim. falsi, vbi Summus Pontifex falsificantes per alios excommunicare intendit, id expressè declarauit; ergo cū hoc loco id non fecerit, eos comprehendere noluisse presumendum est.

2. *2. Cōclusio.* Secunda conclusio: Defensores, & fautores falsificantium literas Apostolicas, ac eas per alios falsificantes excommunicantur in iure; vt habetur in dicto cap. *Ad falsariorum*.

Censura tamē huius cap. reseruata non est.

(:)

CAP.

CAP. VIII.

Contra deferẽtes vsui belli idonea ad infideles, & eis reuelantes pertinentia ad statum Reipublicæ Christianæ.

TENOR BVLLÆ.

1. *7. Bullæ censura.*

Tem excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas,& alios Christiani nominis hostes, & ini micos, vel hæreticos per nostras, siue huius sanctæ Sedis sententiãs expresse, vel nominatim declaratos, deferunt, seu transmittunt equos, arma,ferum,filum ferri, stannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumẽta,lignamina,canapem, funes, tam ex ipso canape,quàm alia quacumque materia, & ipsam materiam,aliaque huiusmodi,quibus Christianos, & Catholicos impugnant,nec non illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciẽ & damnum ipsos Turcas,& Christianæ Religionis inimicos,nec non hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis certiores faciunt,illisque ad id auxilium,consilium, vel fauorem quomodolibet præstant

præstant. Non obstantibus quibuscumque priuilegijs quibusuis personis, Principibus, Rebuspublicis, per Nos, & Sedem prædictam hactenus concessis, de huiusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

Notationes circa textum.

2. Materia huius cẽsuræ est sacrilegium contra Rempub. Christianam cõmissum, vt docet Caiet. in Summ. verb. *Excommu.* cap. 20. finis autem est ne quis inimicis Crucis Christi contra Catholicos auxilium præstet. Diuiditur hic canon in duas partes; in prima excomunicantur aliquot genera personarũ: in secunda priuilegia super delatione harum rerum prohibitarum annullãtur. De hac materia habetur in iure l. 1. C. quę res export. non deb. & l. *Cotem.* ff. de public. c. *Ita quorundam.* & cap. *Olim.* & c. *Ad liberandũ.* de Iudæis. Extrauag. *Multa mẽtis.* de Iudæ. & alias sæpe.

3. Circa primam partem sciendum est excommunicari in ea quinque genera personarum. Primũ, deferentes res hoc loco prohibitas ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos per Sedem Apostolicam declaratos. Saracenorum, & Turcarũ nomine intelliguntur omnes Mahometicæ perfidiæ sectatores. Nomine inimicorum Christiani nominis, Iudæi, & Pagani. Hæreticorũ nomine apostatæ, dummodo declarati sint per Sedem Apostolicam. Quæ declaratio fit, quando eorum regna, prouinciæ & ciuitates, vt hæreticorum, á Sede Apostolica declarantur, sicut nostris temporibus declaratũ est Angliæ regnum, aut quan-

quando ipsi expressè, vel nominatim declarantur. Secundum, qui prædictos de rebus statum Christianæ reip. concernentibus in Christianorum perniciem per se, vel per alios certiores faciunt. Tertiū, ad id dantes auxilium. Quartum, dantes consiliū. Quintum, dantes fauorem quomodolibet.

4. Res, quæ ad prædictos infideles deferri prohibētur, tredecim sunt. Primò equi; per quos intelliguntur etiam debiles, claudi, & morbosi. Ita Nauar. in Manu. cap. 27. num. 63. §. *Tertia*. muli etiam, & asini, & quæcumque animalia, quæ ad sarcinas asportandas inseruire possunt. Ita Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 85. Secundò, arma; per quæ intelliguntur tam offensiua, vt lanceæ, enses, pugiones, bombardæ, & similia; quàm etiā defensiua, vt casides, loricæ, scuta, & alia huiusmodi. Intelliguntur etiam non solùm quæ principaliter ad prælium sunt instituta, vt prædicta, sed etiam quæ ex intentione vtentium ad præliandum ordinantur, vt lapides, ligna, cultri ad scindendū pennas, vel panem: cum hac tamen differentia, quòd illa deferre semper est prohibitum, hæc autem tunc prohibentur, cùm ex intentione ad præliandum accommodātur. Sic docent Syluest. verb. *Excommun.* 7. §. 59. Tabien. verb. *Excommun.* 6. Nauar. vbi sup. §. *Quarta*. Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 67. Graff. nu. 88. loco citato, Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 23. dub. 5. Intelligūtur etiam ea, quibus equi armantur, & præparantur, vt apti sint ad prelium, qualia sunt frenū, habenæ, sella, & similia. Ita Vgol. hic ad illa verba. *Equos, arma*. vers. *Postremò*. Tertio, ferrum; quod intelligitur tam de ferro facto, quam de vena ferri, ex qua ferrum cōflatur, quidquid dicant Nau. §. *Quinta*. & Graff. num. 89. Nam vena ferri nullum aliū habet vsum, quàm ex ea

erui ferrum, ac proinde est verè materia, qua bellatores alios impugnát. Huius sententiæ est Sylu. vbi sup. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 55. Ferri tamé nomine nō veniunt claui, cum ad præliandum instituti non sint, nisi in tanta quantitate deferantur, vt ex illis posſint fieri instrumenta bellica: vel, nisi necessarij sint ad ligneas machinas construendas, aut cōcludenda bombardarū Christianorum foramina, ne illis vti posſint: in quo euentu vel vnum clauum dare infidelibus mortale existimo cum Vgolin. hoc loco ad illud verbum, *Ferrū.* vers. *Excipio.* Quartò, filū ferri. Quintò, stannum. Sextò, calybs. Septimò, omnia metallorū genera: Octauò, bellica instrumēta; quorum nomine veniūt etiam tympana, tubę, fistulæ, & similia. Sic Nauar. §. *Sexta.* & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 11. numer. 30. Nonò, lignamina quorum nomine intelligūtur omnia ligna, ex quibus fieri posſunt naues, triremes, & quæcumque machinæ, aut instrumenta ad præliandum. Ita Sylu. Tabien. num. 3. & Tolet. citatis locis. Intelliguntur etiam naues ipsæ, & triremes, vt docet Nau. Nam iuxta doctrinam Aristotel. propter quod vnum quodque tale, & illud magis, lignamina auté propter naues prohibentur. Decimò, canapis. Vndecimò, funes ex quacumque materia. Duodecimò, ipsa materia funium. Decimotertiò, alia huiusmodi, quibus Christianos impugnát.

5. Circa hæc vltima verba est difficultas, quid per illa intelligatur. Tolet. vbi sup. docet non comprehendi in hac clausula, qui merces, victualia, ac similia, etiam belli tempore ad fidei inimicos deferunt, quāuis excommunicentur in iure. Probat ex verbis sequentibus, scilicet, *Quibus Christianos, & Catholicos impugnant.* Quæ verba cum præcedentibus coniungūtur; mercibus autem, & victualibus nullus impugnatur

tur. Placet tamen cum Caietan. vbi sup. & Suares nu. 56. si huiusmodi victualia, vestes, & quæcumque merces tali tempore, & opportunitate deferantur, vt moraliter censeri possint instrumenta, & auxiliũ ad bellum gerendum, excommunicari ea deferentes. Comprehenduntur etiam in illis verbis deferentes milites, victualia, vt sunt panes, vinum, carnes. &c. medicinas item, & medicos, ac chirurgos. Ea etiã deferri prohibentur prædictis verbis, quibus hostes prædicti Christianis magis terribiles fiunt vt plumæ, panni militares, & similia.

6. De auro, & argento, seu pecunia non est minor difficultas, vtrum excommunicentur per hanc Bullam ea deferentes. Ad quã difficultatem affirmatiuè respondendum existimo cum Nau. nu. 63 §. *Sexta.* Viuald. num. 58. & Suares num. 54. sup. citatis locis. Nam aurum potest sumi dupliciter, vel vt metallũ quoddam est, vel formaliter secundùm quód in pecuniam fabricatur, qua ratione specie morali differt à se ipso, vt aurum est. Sive metallum, seu materialiter sumatur, intelligitur sub illis verbis, *Omnia metallorũ genera:* si verò vt pecunia, & secũdùm formalem vsũ, comprehenditur sub illis alijs verbis, *Alia huiusmodi. &c.* quia etiam tali tempore deferri potest, vt instrumentum ad Christianos impugnandos censeatur. Si tamen sub prædictis verbis merces, victualia, & pecunia non intelligantur (quod videtur probabilius, eo quòd eo loco sermo tãtùm esse videtur de instrumentis bellicis, & de illorũ materia) adhuc tamen ea deferentes tempore belli excommunicantur, ligantur enim hac censura dantes auxiliũ, quod per istorũ delationem dari negandũ non est. Quoad hunc effectum tempus treugæ, belli etiam tempus reputatur.

Circa secũdam partem huius canonis, illud tãtùm aduertendum est, reuocari 7.

omnia priuilegia, quibus á Summis Pontificibus fuit cōcessum, vt quæ hoc loco prohibentur, ad infideles deferri possent, quæ de prohibitione huius Bullæ expressam mentionem non faciunt. Nec placet quod docet Tolet. nimirùm non reuocari per hanc Bullam priuilegia deferendi merces, & exercendi commercia, cùm hæc, vt diximus, non parum afferant infidelibus auxilium, quod hoc loco expressè prohibetur. In hoc tamen ad temporis circunstantias respiciendum est.

DISP. XLVI.

Vtrùm mandantes deferri prohibita per hāc censuram excommunicentur.

1. CAiet. verb. *Excommun.* in principio, Tabien. verb. *Excommu.* 5. casu. 49. nu. 5. Marr. Led. 2. 4. q. 26. art 2. in principio, Nau. in Man. c. 27. num. 51. §. *Tertiò.* docent nomine facientis non intelligi mandantes: nam, vt post multa cōcludit Felin. in c. *Mulieres.* de sententia excom. dispositio requirens actum personalem nō potest impleri per alium. Ex qua doctrina inferunt Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 23. dub. 3. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 11. n. 25. non excommunicari hoc loco mandantes deferri ad infideles prohibita per hūc canonem. Et confirmatur; In clausula 11. & 13. huius Bullæ exprimuntur mandantes; ergo, cum in hac corū non meminerit Summus Pontifex, illos excōmunicare noluit.

Hæc argumenta rectè probant sub nomine deferentis non excōmunicari mandantes; atq; adeò ex vi huius particulæ non excōmunicantur. Nihilominus non video qua ratione, qui hoc loco prohibita deferri mandant, ab excōmunicatione huius canonis excusentur. Nā in ea non solùm excōmunicantur deferentes, sed etiam auxilium, vel 2.

favorem

fauorem quomodolibet præstãtes; nulli autem dubium esse potest, quin mittere ad infideles prohibita sit auxilium & fauorem eis præstare. Nec potest dici hoc auxilium, & fauorem nõ deberi per alios præstari, quia verbum, *Quomodolibet*, includit quodcumque auxilium, & fauorem quomodocumq; præstentur. Probatur etiam efficacius; In Bulla cõiunguntur hęc verba, *Deferunt, seu trãsmittunt*, quorum primo significantur ij, qui per se portant, secundo veró, qui per alios id faciunt, alioquin verbum illud, *Trãsmittunt*, nihil operaretur contra c. *Si Papa*. de priuil. in 6. & l. *Quoties*. ff. de reb. dubi. & facit in simili c. *Significauit*. §. *Illi quoq;* de Iudæ. Excõmunicantur igitur non solùm deferentes, siue nomine proprio, siue alieno deferãt, sed etiam mandãtes.

3 Si quis dicat particulas, *Dantes auxilium, consilium, & fauorem*, non intelligi, nisi circa illos, qui hæc præstãt ijs, qui infideles (de quibus loquitur Summus Pontif.) de rebus ad statum Reip. Christianæ pertinentibus certiores faciunt; ita vt soli dantes auxilium. &c. vt huiusmodi infideles scire possint quæ ad statũ Christianæ Reipubl. pertinent, excommunicentur; falsum omnino dicet, nã per hũc canonem omnia prohibẽtur, quæ possunt esse in damnum Catholicæ Religionis, si infidelibus præstentur. Et quia omnibus istis modis infidelibus cõtra Catholicos præstatur auxilium, non sunt restringenda prædicta verba ad solos certiores facientes, sed formaliter intelligenda de omnibus contra Catholicos auxilium præstãtibus.

Illud cum Sayr. vbi sup. num. 35. notandum est, per statum Christianæ Reip. intelligi statum temporalem, siue totius Christianismi, siue cuiuscũque regni, prouinciæ, ciuitatis, aut loci, tam pertinentium ad Ecclesiam, quàm ad Principes seculares.

DISP. XLVII.

Vtrùm vendentes infidelibus prohibita deferri hoc loco, vel eorũ aliqua ex gratitudine conferẽtes excommunicentur.

1. CIrca primã huius disputationis difficultatem Caiet. verb. *Excommu.* c.20. Nau. in c. *Ita quorundam.* de Iudæ. not. 10. n. 41. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 23. dub. 1. & Say. lib. 3. de cens. c. 11. n. 21. 22. & 26. docent non excõmunicari vendẽtes res per hũc canonẽ deferri prohibitas, quando Christiani in terris suis infidelibus ad se venientibus vendunt. Fundamẽtũ est, quia cũ cẽsura hæc sit pœnalis, nõ debẽt verba illius extendi sed interpretãda sunt iuxta propriã significationẽ. Quia igitur vendere nõ est deferre, & Summus Pontifex de deferentibus loquitur, ad vendentes extendenda nõ erit censura.

2. In hac tamen difficultate idem dicendũ existimo, quod dubio præcedenti. Fateor quidem non manere excommunicatos vẽdentes prohibita ex vi particulæ, *Deferẽtes*: nihilominus, quatenus vendendo fauorem præstant infidelibus contra Christianos, nõ est quare ab hac censura excusentur, & idem est si illis vendant, quos certò sciunt ea ad infideles esse missuros, siue ipsi infideles ad Christianorũ ciuitates veniant, siue in ipsis pacificè viuant, nisi fortè eos paruitas materiæ excuset, vt si hastam vnã, vel equũ vendant. Quod idem dicendũ erit de cõmutãtibus arma pro armis, vt enses pro hastis, sicut docet Say. vbi sup. n. 27. quidquid in contrariũ dicat Sylu. verb. *Excõ.* 7. n. 64. qui tenet ob has cõmutationes cẽsurã huius canonis incurri. Cuius sententia erit vera, si cõmutatio talis fuerit, vt infideles notabiliter meliùs Christianos impugnẽt aliàs

aliás res est parui momẽti, propter quam censura nõ fertur.

3. Si quis tamen arguat multos posse interfici gladio vno, hasta, vel sclopo, atque adeò in huiusmodi commutationibus paruitatem materiæ non dari: neganda est cõsequentia; tum quia paruitas materiæ in hoc casu attenditur respectu totius prohibitionis, delationis scilicet armorum; tum etiam, quia sicut infidelis gladio à Christiano in commutatione accepto multos posset interficere, sic etiam poterat hasta, quam cum gladio commutauit.

4. Circa secundam difficultatem cõueniunt Nau. in Manu. cap. 27. num. 66. §. *Sexta*. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 90. & Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ numer. 61. non excommunicari hic donantem gladiũ, equum, hastam, vel sclopum Principi, aut Duci infidelium, siue ex gratitudine, siue ex liberalitate, siue ad conciliandam gratiam, & amicitiam quodcumque istorum conferatur. Differũt tamen hi Doctores in assignanda huius rei ratione, nam Viuald. excusat hæc conferentes ex paruitate materiæ: Nauar. verò, & Graff. ex defectu intentionis Summi Pontificis, quã dicunt non esse hos excommunicari, cum hæc inter Primates, & Duces fieri communiter soleant; vnde non ex defectu verborum, sed ex defectu mẽtis excusantur. Hæc ratio videtur probabilior, nam ex illa á Viualdo adducta, quanuis hæc conferentes á mortali peccato, & censura excusentur, á veniali culpa nõ excusantur, quia paruitas materiæ non omnino à culpa liberat.

DISP. XLVIII.

Vtrùm deferẽtes prohibita ex vna terra infidelium ad aliã maneant per hãc Bullam excommunicati.

1. PArtem negatiuã tenẽt Sylu. verb. *Excommun.* 7 num.64. quem sequitur Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 66.& Suar.de cens.disput. 21.sect.2. numer.56. circa finem,dummodo infideles cum Christianis bellum non gerant. Idem docet Tabien. verb. *Excommun.* 6. num. 7. dummodo hoc non fiat in detrimentum fidelium. Citant pro sua sententia declarationem Greg. IX. in Extrauagan. *Postulastis.*

2. Partem affirmatiuam sequitur Tolet. in Summ.lib. 1.cap.23.dub. 2. dicens absoluté excommunicari deferentes hoc canone prohibita ex vna terra infidelium ad aliam, & dub.vlt. addit manere etiam excõmunicatos, quanuis ea deferant, vt infideles, vel hæretici cum infidelibus, vel hæreticis pugnent, dũmodo delata perseuerent. Idẽ sentit Savr. lib. 3.de cens. cap.11.num.19.& 33.

Horum tamen Doctorũ sententiæ sequentibus cõclusionibus conciliari possunt.

Prima conclusio; Qui ex vna terra infidelium ad aliam deferunt hoc canone prohibita, si talis delatio fidelibus nullo modo nocere posit, hanc censuram non incurrunt. Probatur manifestè ex eo, quód in hoc casu cessat tota prohibitionis ratio, quæ est ne prædicta deferantur in dãnum, & perniciem Christianorum. Continget hoc, si quæ deferuntur, vel non perseuerant, vt sulphurei pulueres in ea quantitate delati, quód post decursũ bellum inter infideles, non supersint: vel si perseuerãt, ad eos infideles deferuntur, qui nullo modo Christianos ob regionum distantiam possunt debellare. 3. 1. Conclusio.

Secunda conclusio; Qui prædicta defert ab vna terra infidelium ad aliam, si Christianis nocere posint, quanuis ad infideles debellandos deferantur, innodatur hac censura. Hæc conclusio manifestè constat ex hac Bulla, in qua omnis dela- 4. 2. Cõclusio.

delatio prędictorum in dānum fidelium interdicitur. Quòd autem dānum mediaté, vel immediaté sequatur, parùm refert, cùm satis sit posse infideles contra Christianos bellum mouere, quanuis illud actu inter eos non sit.

DISP. XLIX

Vtrúm deferentes ad infideles prohibita, nō tamen vendentes, in hac censura comprehendantur.

1. PRO parte affirmatiua, quam tenet Vgol. hoc loco §. 2. vers. *At quid de ijs.* arguitur primò ex cap. *Si quis non dicam.* de pœniten. d. 2. vbi affectus punitur, vt effectus; ergo, quanuis deferentes ad infideles prohibita, ea non vēdant, hanc censuram incurrent.

2. Secundò: Deferentes prohibita, quanuis ea non vendant, cōtra prohibitionem huius canonis faciūt; ergo excommunicantur. Probatur anteced. quia in hac censura solùm prohibetur delatio prædictorū ad infideles, nec de venditione mentio aliqua fit. Et confirmatur primó; Huiusmodi deferentes peccant mortaliter contra hanc prohibitionem; ergo. &c. Confirmatur secūdò; Iuxta multorum sententiam (quos disp. 46. & 47. citauimus) mandátes deferre, & vendentes non excommunicantur, eo quòd non deferunt; ergo solùm deferre hoc canone prohibetur.

3. 1. *Cōclusio.* Prima conclusio; Deferentes ad infideles prohibita, non tamen vēdentes, aut tradētes, censurā huius canonis nō incurrūt. Hāc conclusionem docent Syl. verb. *Excommun.* 7. nu. 64. & Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 64. Et probatur; Delatio prædictorum prohibetur in ordine ad venditionem, seu traditionem, nè infideles habeant instrumenta, quib⁹ Christianos impug-

nare valeant; ergo si non sequatur effectus, venditio scilicet, aut traditio, non incurretur excommunicatio, quæ solùm propter actum cōpletum incurritur.

4. 2. Cōclusio. Secunda conclusio; Deferentes prohibita ad infideles, si ea vendant, aut tradant, quanuis statim pœnitentia ducti illa recuperent, in excommunicationē istam incidunt. Hāc cōclusionem tenent citati Doctores. Et ratio est manifesta, eo quòd secutus est effectus prohibitus, & actu cōpleto violata est lex.

5. 3. Cōclusio. Tertia conclusio; Qui prædicta defert ad infideles, & vendit sciens se illa recuperaturum antequam Christianis noceant, & ea intentione deferat quòd iterùm recuperet, infidelesque decipiat, non excō municatur. Probatur conclusio, quia huiusmodi delatio, & venditio in nullo est Christianis nociua, imò in damnum infideliū ordinatur; ergo non est intentio Summi Pontificis in casu posito ea vendētes excommunicare.

Si quis tamen insurgat; Per accidens est, quòd ex hac delatione, & vēditione damnum fidelibus non sequatur; ergo sic deferens, & vendens excommunicationem incurrit. Probatur conseq. Ea, quæ sunt per accidens, non veniunt in considerationem; igitur á censura non excusant, prohibet enim Summus Pontif. media per se ordinata ad impugnādos Christianos. 6.

Ad hoc argument. respondetur negādo antecedens: licèt enim ex venditione absolutè considerata per se sequatur damnum fidelibus, ex ea tamen, quæ talibus circūstātijs vestitur, per se moraliter tale dānū non sequitur; quòd si sequatur, id erit per accidēs. 7.

Quarta conclusio; Qui prædicta ad infideles defert, & vendit, quanuis ob eorum abundantiam ad actualiter impugnandos Christianos illis nō egeāt, hanc censuram incurrit. Hanc tenet Tolet. in Sum. lib. 8. 4. Cōclusio.

lib.1.cap. 24. Et probatur; Impugnare actu est finis, hoc verò loco media prohibentur, ex quibus actualis impugnatio per se potest prouenire; ergo cum ex huiusmodi delatione, & venditione Christianorũ impugnatio per se sequi possit, & per accidens sit quòd non sequatur, manifestum est hac clausula prohiberi.

9. Ad primum argum. in contrarium respondetur affectum puniri quasi effectum in foro exteriori, maximé sæculari, non vero in censuris, quæ, nisi sequatur effectus, non incurruntur, vt patet in multis locis iuris canonici c. *Si quis suadẽte*. 17.q.4. cuius censura nõ incurritur ex solo desiderio percutiendi Clericum, nisi adsit manuum violentarũ iniectio; & aliás sæpe.

10. Ad secundum concedimus violari hanc legem quoad culpam in foro conscientiæ, quatenus deferẽs prohibita ad infideles habet animum transgredientem legem iustam hoc prohibentem. Negamus tamẽ violari quoàd actum externum, quod necessariò requiritur, vt excommunicatio incurratur. Et per hoc patet solutio ad primam confirmationem. Ad secundam dicendum est nõ excommunicari per hanc clausulam quomodocũq; deferentes, sed deferentes cum effectu venditionis scilicet, vel traditionis. Quòd si iuxta aliorum sententiam vendentes, & mãdantes per particulam, *Deferentes*, non excommunicantur, inde est quia de illis non verificatur quòd deferant.

DISP. L.

Vtrùm reuelãtes Christianorum secreta per literas infidelibus, & nuntius illas deferens, aut verbaliter denuntiãs, excõmunicentur.

1. VT hęc difficultas explicetur, suponẽdũ est excõmunicari per hãc clausu lam

lam eos, qui infideles per ſe, vel per alios certiores faciunt de rebus ſtatum Reipub. Chriſtianæ concernentibus in Chriſtianorum perniciem, & damnũ, addique immediatè, *Illisq; ad id auxilium. &c.* quo loco relatiuum, *Illis*, non refert reuelantes ſecreta Chriſtianorum, ſed ipſos infideles; ita vt ſenſus ſit excommunicari dantes infideli bus auxilium. &c. Ex quo ſequitur non excommunicari dantes auxilium, conſilium, vel fauorem ipſis reuelantibus, niſi hoc in fauorem ipſorum infidelium cedat.

2. 1. Cõcluſio. Quo præmiſſo, ſit prima concluſio; Qui Chriſtianorum ſecreta in ipſorum perniciem infidelibus reuelant, ſiue per nuntium, ſiue per literas id fiat, excommunicantur. Ita Vgol. hic ad illa verba. *Nec non illos, qui per ſe.* §. 2. verſ. *Secũdò.* Probatur, In hac clauſula excõmunicantur huiuſmodi ſecreta per ſe, vel per alios reuelantes; ſed reuelantes per nuntium per alium reuelant, & reuelantes per literas, quãuis mediatè, per ſe reuelant; ergo excommunicantur. Idem cenſeo de reuelante illi, quem ſcit infidelibus nuntiaturum.

3. 2. Cõcluſio. Secunda concluſio; Nũtius, per quem huiuſmodi ſecreta reuelantur, & deferens literas ſciens horum reuelationem in eis cõtineri, hanc cenſuram incurrunt. Probatur; Hi omnes verè reuelant Chriſtianorum ſecreta infidelibus; ergo. &c. Probatur anteced. Qui applicat ignem, moraliter loquendo, verè dicitur comburere; ergo qui defert epiſtolas, vel alterius dictum denuntiat, verè moraliter eos certiores facere cenſebitur.

4. 3. Cõcluſio. Tertia concluſio; Reuelans aliquid infideli in dãnum alicuius particularis Catholici, non excommunicatur per hanc clauſulã: nec ſimiliter miniſtrans inſtrumentum ad illum occidendum, niſi ſit talis perſona, ex cuius occaſione notabilis iactura Reipub.

Chriſtia-

Christianæ sequatur. Prima pars huius conclusionis probatur; Hæc clausula non respicit per se primò bonum particularium; ergo solùm per illam prohibentur quæ bono cōmuni sunt nociua, atque adeò reuelans secretum in damnum particularis personæ, vel præbens auxilium, vt occidatur, hic non excommunicatur. Probatur anteced. tum ex illis verbis, *De rebus statum Christianæ Reip. concernentibus in Christianorum perniciem. &c.* tum etiam, quia deferens gladium, vel hastam ad infideles non excommunicatur propter materiæ paruitatem; quod nequaquam dicendum esset, si hæc censura in bonum particularium personarum sanciretur: nam gladio vno vel hasta multi particulares occidi possunt. Secunda pars ex eo constat, quia occisio personæ Reipub. valde necessariæ in ipsius Reipub. detrimentum redundat.

Quid verò si quis illud reuelet, quod infideles iam sciunt? Excommunicari affirmat Vgol. vers. *At qui de ijs.* quia iam facit actionē prohibitam, quæ si fidelibus nō nocet, id est per accidens. Idem sentio, quia reuelare nō est accessoriè prohibitum, dummodo reuelans non nouerit illud scitum iam esse ab infidelibus, nec per nouam istam reuelationem plus Christianis nocere posse infideles, nam tunc reuelatio illa censebitur materia leuis.

DISP. LI.

Vtrùm deferentes prohibita ad infideles, vel Christianorum secreta eis reuelantes à censura huius canonis aliquando excusentur.

AD hanc difficultatem respondetur conclusione affirmatiua. Quæ probatur ostendendo casus, in quibus excommunicatio prædicta non incurritur. 1. *1. Casus.*

Primus

1. 1. Casus. Primus est ignorantia siue iuris siue facti; quamuis circa hanc censuram non passim iuris ignorantia detur, cum pauci sint, qui illius notitiam non habeant. Ignorantia facti cõtinget, si prohibita in arca clausa deferantur, & deferẽs quid in ea contineatur ignoret, vel si secretum per epistolam reueletur, cuius non sit conscius deferẽs. Quod in hoc casu ignorantia excuset, docent Syluest. verb. *Excommunic.* 7. numer. 64. Nauar. in cap. *Ita quorundã.* de Iudæ. not. 8. numer. 25. Vgolin. hic. §. 2. vers. *Quintò*. Et Sayr. lib. 3. de cens. cap. 11. nu. 34. colligiturq; ex his, quæ communiter tradunt Doctores in regul. *Ignorãtia.* de regul. iur. in. 6.

2. 2. Casus. Secundus, quando prædicta deferuntur in Christianorum vtilitatem, vt si commutentur, vel vẽdantur pro ijs, quibus Christiani magis indigent, ita vt maior sit eorum commoditas, quám damnum inde proueniens. Ita Tabien. verb. *Excommunic.* 6. nu. 5. §. 4. Nauar. nu. 23. & Sayr. proximè citatis locis, & Vgol. hic §. 2. vers. *Tertiò.*

Tertius, quando quod defertur, vel manifestatur, est res parui momenti; paruitas enim materiæ à mortali culpa excusat, sine qua excommunicatio non incurritur, vt docet S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 5. & 6. & 2. 2. quæst. 66. artic. 6. ad 3. & q. 158. articul. 3. ac Doctores communiter. 3. 3. Casus.

Quartus, quando infideles cum proprijs armis in terras suas à fidelibus deferũtur. Ita Sayr. nu. 20. post Syluest. qui de hac re refert declarationẽ Greg. IX. 4. 4. Casus.

Quintus, ad euitandam mortem, membri abcisionem, vulnera, & similia dãna personalia, siue in persona propria, siue in maximè coniuncta, vt in vxore, filijs, parentibus, fratribus, consanguineis, & affinibus ex matrimonio vsque ad quartum gradum, & in amico fidelissimo: ad euitandam etiam omnium vel maioris partis bonorũ 5. 5. Casus.

tempo-

temporalium amissionem; dummodo tale Ecclesiæ, vel Reipubl. bonum non interueniat, vt ijs omnibus præferendum sit. Hoc ex parte docet Sayr. citato loco. Et ratio prioris partis est, quia lex humana cum tanto periculo, & detrimẽto obligare non intendit: & non solùm proprium damnum, & malum reputatur, quod in propria cõtingit persona, sed etiam in valde coniunctis, & in amico, cùm aliquando fratribus præferatur. Vnde metus ex his periculis ortus in virum constantem cadit. Quod simili ferè ratione de amissione omniũ, vel maioris partis bonorũ temporalium dicendum est, vt diffusè ostendi in Opusculo de solicitantibus tract. 2. cap. 7. 8. & 9. quod propediem in lucem proditurum spero. Secunda pars ex eo probatur; nam quando bonum commune præponderat bono particulari, legi obedire tenemur. Circa hoc tamen videnda sunt, quæ diximus cap. 4. dis. 31. num. 3.

Sextus ponitur à Sylu. vbi supra numer. 61. ex aliquorum sententia, quam etiam sequitur Sayr. videlicet excusari ab hac censura deferẽtem prohibita, quando aliter captiui redimi non possunt: quam sententiam sequitur Vgol. vers. *Octauò.* Quod Syluest. intelligit, quando hoc fit tempore pacis, non verò si fiat tempore belli. Quæ tamen sententia non placet Toleto in Summ. lib. 1. cap. 24. sed existimat deferentes in hoc casu manere excommunicatos tam in terminis huius Bullæ, quam in terminis iuris antiqui. Prior sententia est magis pia, & idcirco in eam inclinandum existimo, dummodo grauius detrimentum ex prædictorũ delatione Christianæ Reipublic. nõ sequatur, quàm sit ex captiuorum redemptione vtilitas; hoc enim de benignitate Pontificis præsumendum est. 6. 6. *Casus.*

CAP.

CAP. IX.

Contra impedientes eos, qui victualia, & alia necessaria Romam conuehunt.

TENOR BVLLÆ.

8. *Bulla censura.* Tem excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, seu inuadentes eos, qui victualia, seu alia ad vsum Romanæ Curiæ necessaria adducunt, ac etiam eos, qui ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt per se, vel alios cuiuscumque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & status, etiamsi Pōtificali, seu Regali, aut alia quauis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

Notationes circa textum.

1. MAteria huius censuræ est sacrilegium, quo offenditur Sedes Apostolica in suis victualibus, & in alijs ad vsum Romanæ Curiæ pertinentibus. Actiones prohibitæ sunt quatuor. Prima, impedire eos, qui victualia, & alia ad vsũ Romanæ Curiæ necessaria adducūt. Secunda, eosdē inuadere. Tertia, prohibere, impe-

re, impedire, & perturbare, ne prædicta ad Curiam Romanam adducantur. Quarta, per se, vel per alios, qui prædicta faciunt, defendere. Comprehēdit hæc censura vniuersaliter omnes cuiusuis sint conditionis, & status: non tamen consulentes, auxiliū ve præstantes. De hac re habetur in Bulla, quæ incipit, *Inter multiplices nobis*. Greg. XIII. ann. 1587. die 7. Maij Pontificatus sui anno 6.

2. Nomine Romanæ Curiæ, vt notant Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 95. & 96. Vgolin. hic §. 3. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 12. numer. 3. non intelligitur sola familia Papæ, sed omnia Sedis Apostolicæ tribunalia, ita vt Romana Curia sit locus, vbi est Sedes Apostolica, & vbi tractantur lites, & negotia. Vnde, si Summus Pontifex eiusque tribunalia Romæ non essent, non excommunicarentur impedientes ne prædicta adducerentur Romam; excommunicarentur tamen qui impedirent, ne prædicta ad locum, vbi tunc esset Sedes Apostolica, adducerentur. Romana igitur Curia est Romana ciuitas, quatenus in se habet Sedem Apostolicam. Non excommunicatur etiam, qui inuadit deferentem prædicta alicui particulari personæ siue vt det, siue vt vendat, cùm hæc ad vsum Romanæ Curiæ non deferantur, sed ad vsum particularis personæ. Ita Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 74. Graff. numer. 95. & Sayr. numer. 4. citatis locis, quidquid in contrarium videatur dicere Vgol. §. 4. vers. *Sextò*. & §. 5. vers. *Tertiò*. Ad vsum tamen Curiæ illa asportari dicenda sunt quæ deferuntur, vt publicè vendantur siue ab ipsis deferentibus, siue ab alijs, vt quæ deferuntur ad stabularios, pistores, & macellarios, & similes.

DISP. LII.

Quænam sub hac censura nõ impediri præcipiantur ad Curiam deferri.

1. AD hanc difficultatem responderi videtur ex l. *Verbo victus*. ff. de verb. sign. vbi sic dicitur; *Verbo victus continentur quæ esui, & potui, cultuique corporis, quæq; ad viuendum homini necessaria sunt. Vestem quoque victus habere vicem. Cætera quoque quibus tuendi, curandi ve corporis nostri gratia vtimur, ea appellatione significantur*. Et ex l. *Quos nos*. eod. tit. §. *Verum viuere*. quæ sic habet; *Et vestimenta, & stramenta contineri; sine his enim viuere neminem posse.*

2. Quia tamen significatio ista in legatis, & fauorabilibus locũ habet, vt docet Glos. in dicta l. *Verbo victus*. & hæc censura rigorosa est, non tam ampla significatione videtur interpretandum verbum, *Victualia*, sed pauló strictiùs, iuxta l. *Cum hi*. ff. de transacti. §. *Qui transigit*. vbi alimentorũ nomine, habitatio, aut calceamenta non intelliguntur. Et iuxta doctrinã Syluest. Tabien. & Armill. verb. *Alimentum*. numer. 1. alimenta, & victualia æquiparantur.

Nihilominus in prima acceptione standum est. 3.
Probatur; In hac censura non solùm ponitur verbũ, *Victualia*, sed additur, *Seu alia ad vsum Romanæ Curiæ necessaria*; ergo non solùm excommunicantur impedientes, ne victualia deferantur, sed etiam qui impediunt deferri quidquid ad vsum Romanæ Curiæ necessarium est; vt frumẽtum, vinum, oleum, animalia viua, & mortua, ligna, papyrũ, & similia, vt notat Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ. n. 73. & Vgol. hic §. 2. per totũ.

Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 96. docet excusari ab hac censura impedientem per horã, ne prædicta ad

ad Curiā deferantur. Quæ sententia tunc erit vera, quando ex tali impedimēto aliud maius ab impediēte præuisum non sequatur; vt si trāsacta hora prædicta, ob aliam causam, vel non deferantur, vel difficilè, aut cum notabili mora ad Curiam perueniant. Aliàs excommunicatio incurritur.

5. Docet etiam idē Graff. excusari impedientem res parui momenti; vt si quis, inquit ille, impediat ne cardines deferantur. Hoc tamen verum non intelligo, si de tota specie alicuius mercis loquatur, sed solùm de aliqua parte modica; nulla enim est mercium species, quæ secundùm se totam res parua iudicanda sit. Excusantur tamen impedientes deferri ea, quæ ad vsum Curiæ necessaria non sunt, vt psittaci, simiæ, & similia. Excusantur etiā impedientes tabellarios, ne literas deferant, quia non est particula, quę istos cōprehendat, nam verba illa, *Alia ad vsum. &c.* explicanda sunt per præcedentem particulam, *Victualia*, vt notat Vgolin. §. 5. vers. *Postremò.*

DISP. LIII.

Vtrùm qui, sine animo inferendi dānum Curiæ Apostolicæ, impedit prædictorum delationem, excommunicetur.

PARS affirmatiua hac potest ratione suaderi; In hac clausula non prohibetur animus, sed opus; nulla enim est particula ostendens animum esse primó prohibitum; ergo qui impedit ne prædicta deferantur, quocumque animo id faciat, excommunicatur: nam hoc solùm in censura exprimitur. Et confirmatur; Deferens arma ad infideles, quocūque animo deferat, excommunicatur; ergo similiter impediens deferri victualia, quacumq; intentione im- 1.

 pediat,

pediat, excōmunicabitur. Probatur consequentia, quia in vtroque casu infertur damnum, in primo fidelibus, in secundo Romanæ Curiæ; ergo si in vno casu censura ligat, similiter ligabit in altero.

2. Contraria sententia cōmunis est; quam tradunt Caietan. verb. *Excommun.* cap. 19. Nauar. in Manu. cap. 27. num. 64. Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 71. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. numer. 96. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 12. numer. 4. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. nu. 64. Sed hæc sententia aliquo moderamine temperanda est, vt sequentibus conclusionibus patebit.

3. 1. Conclusio. Prima conclusio; Gubernator impediens ob necessitatem suæ Reipub. ne ad Curiam Romanam victualia deferantur, excommunicationem non incurrit. Hanc tenent citati omnes. Probatur; Vnusquisq; gubernator tenetur necessaria suæ Reip. prouidere; ergo quando Respubl. his indiget, quæ ad Curiam Romanā deferenda erant, tenetur gubernator ex iustitia impedire, ne á Republica extrahantur; ergo nō excommunicatur; nullus enim ob exercitium actus ex iustitia debiti excōmunicatione ligatur. Idem intelligit Vgol. hic §. 1. vers. *Non dolo.* si quis impediat eos, qui aliunde res huiusmodi deferunt, vt in sua ciuitate remaneant, dummodo caritas annonæ ibi grauis sit. Hoc tamē solùm admitterem in casu, quo in Curia nō est illarum rerū, quæ asportari impediūtur, indigentia, quia tunc videtur habere locum epicheia, aliter impedientem à censura non excusarem, cum ad impediendum delationem mercium, quæ aliunde asportantur, ius nō habeat.

Secunda conclusio; Qui, grassante peste in Romana Curia, interdicit suis ciuibus, ne prædicta ad illam cum commeatu deferant, non excommunicatur. Hanc etiam tenent 4. 2. Conclusio.

Docto-

Doctores citati. Ratio est; quia hoc non est prædictarum rerum delationem impedire, sed curare ne ad locum peste infectum cum mercibus abeuntes, inde iterum ad locum, á quo fuerunt digressi, reuertantur. Quòd si ex hoc sequatur non deferri victualia, cùm pauci sint, quibus si prohibeatur regressus, illa deferre velint, id est per accidens, & penes ea, quæ per accidens sunt, vt citato loco Caietan. docet, pœnę, & censuræ non intelliguntur: in hoc autem casu sanitati patriæ tantùm consulitur.

5. 3. Cõclusio. Tertia conclusio; Si pater familias prohibeat filijs, ne victualia Romam deferant, propter probabile periculum latronum, vel propter aliquod malum, quod eis probabiliter eueniet, in hanc censuram nõ incidit. Ita Graff. vbi supr. Et ratio est manifesta, quia per hoc consulitur bono filiorum, quod pater familias respicere tenetur. Idẽ dixerim de quocumq; alio illud ipsum prohibente ei quem scit esse occidẽdum', si Romam proficiscatur. In his tamen conclusionibus ad regulas charitatis attẽdendum est; nam quando charitatis pręceptum obligat vt etiam cum aliquo periculo victualia deferantur, qui eorum impedit delationem, saltem regulariter, excommunicationem incurret, tũc enim obligat censura.

6. 4. Cõclusio. Quarta conclusio; Qui propter odium deferentis, ne ex delatione victualium aliquid lucretur, illa deferre impedit, hanc cẽsuram incurrit, & ille etiam qui stante dubio practico probabili, an impedire possit, impedimentũ aliquod apponit. Probatur; In vtroq; casu censura obligat, nam in primo res est manifesta, cum saltem secundariò sic impediens dãnum inferat Curiæ Romanæ: in secũdo etiã obligare certũ est, quia in re dubia præceptũ superioris obseruare tenemur, & præsumendũ est iustum.

Contra primam partem 7.

 huius

huius conclusionis sic arguitur; Impedientes deferre victualia non excõmunicantur, si per accidens impediunt; sed etiã in casu primæ partis huius quartæ cõclusionis damnum Curiæ sequitur per accidens, & præter impedientis intentionem, solius enim deferentis dãnum intendit; ergo nõ excõmunicatur.

8. Ad hoc argumentum neganda est minor; nam in casu quartæ conclusionis, licèt delatio victualiũ non impediatur ex primaria intentione, impeditur tamen ex secundaria, ac proinde non per accidens, cum tanquam medium eligatur ab impediente ad actum illicitum, ad quem nõ habet ius. Est igitur magna differentia in hoc, & in alijs casibus; nam in casibus priorum conclusionum impedientes dici non possunt causæ per se, cùm faciant opus, ad quod habent ius, imò quod facere tenentur; vnde per accidẽs sequitur, quòd victualia non deferantur; & item quia nullatenus delationẽ prædictorum impedire intendũt. In casu verò quartæ cõclusionis neq; impediẽs habet ius ad illũ actũ, & præterea per se secũdò impedire intendit, cũ hic & nunc hoc eligat, vt medium, ad nocẽdum victualium delatori.

Ad argumentum initio positũ dicendũ est in hac censura nec solùm animũ, neq; solũ opus prohiberi, sed opus cum animo siue formali siue virtuali; qui quidẽ virtualis animus datur quãdo fit opus, ad quod per se sequitur actio prohibita. Ad confirmationem respõdetur primò diuersã esse rationem in delatione armorũ, & in prohibitione victualiũ deferendorũ; Nã delatio armorũ non sequitur ad actionem, ad quam aliquis habeat ius, ad quam victualium impediẽtes delationem nonnumquam illud habent. Respõdetur secundò deferre arma ad infideles non semper hac censura prohiberi, cum aliquando sit causa ab ea excusans,

excusans, vt ex dictis cap. præcedenti constat. Vnde etiam, vt hæc censura incurratur, requiritur animus nocēdi fidelibus, saltē interpretatiu², & virtualis.

DISP. LIIII.

Vtrùm nolēs vendere victualia ne ad Curiā deferantur, hac censura puniatur.

1. PRO parte affirmatiua arguitur primò; Nolēs vendere victualia, præsertim quando ad id saltem ex charitate tenetur, est causa impeditiua ex intentione, ne illa ad Curiam asportentur; ergo excommunicatur. Consequentia videtur bona, quia in hac censura hæc impedientes excommunicantur. Anteced. ostenditur; Illud est causa alicuius actus, quo posito ponitur actus, & quo sublato tollitur; sed posita vēditione victualium, eorum delatio ponitur, & tollitur ea sublata; ergo qui nō vendit, cū tenetur, est causa ne deferantur. Quòd sit voluntaria patet, cum id supponatur.

Secundò; Non impediēs dolosè percussionē Clerici, quam facilè, & sine periculo impedire potest, excōmunicatur, vt habetur c. *Quanta*. de sent exc. & nō alia de causa, nisi quia per iniquā subtractionē auxilij actio positiua percussionis ei imputatur; ergo á simili, qui dolosè nō vult vēdere victualia quando potest, & tenetur, eorū delationem sic impedit, ac si positiuo actu impediret. 2.

Prima cōclusio; Qui nō vult vendere victualia quā do potest, & ex charitate tenetur, ea intētione ne ad Curiā deferantur, non excōmunicatur. Hanc tenet Suar. de cēs. disp. 21. sect. 2. n. 64. Et probatur; Impedire, si propriè loquendū sit, tam propria, quàm communi acceptione, secundùm quas leges, præsertim pœnales, explicantur, dicit actionē positiuam, nō veró negationem actionis; sed 3. 1. *Cōclusio.*

nolens vendere non impedit actione positiua; ergo nõ excõmunicatur. Deinde; Per hãc censuram nullus prohibetur liberè vti re sua, quãuis in vtẽdo aliquã do peccet contra charitatem; ergo, absque violatione censuræ, potest non vẽdere victualia.

4. 2. Cõclusio. Secunda conclusio; Minister iustitię, qui requisitus vt auferat impedimẽtum ab alio positum (nisi ad hoc sit specialiter institutus) ne victualia deferantur, & non vult vt Curiæ noceat, non excommunicatur; quanuis peccet contra iustitiam, & teneatur de damno. Prima pars huius conclusionis sufficienter probatur argumento primo pro præcedenti cõclusione facto. Ratio verò illius moderaminis est, quia per specialem obligationem officij, quam non adimplet, censetur positiuè concurrere. Secunda pars est manifesta, quia minister iustitiæ ratione officij, & stipendij obligatur ex commutatiua iustitia ad dicendum ius partibus requirentibus; ergo si hoc omittat, peccat cõtra iustitiam, & tenetur de dã no.

Tertia conclusio; Qui se obligat ad deferenda victualia ea intẽtione, vt illa, vel non deferat, vel taliter quòd sit illorum inopia in Curia, excommunicatur. Probatur ex eo, quia iste manifesté ponit impedimentum per actionem positiuam antecedentem; scilicet per obligationẽ, qua dolosè se obstrinxit ad victualia deferenda. 5. 3. Cõclusio.

6. Ad primum argumentum dicendum est nolentem vendere esse solùm causam impeditiuã per accidens, cum vtatur iure suo, quanuis contra charitatem delinquat. Ad probationem respondetur maiorem esse veram de causa, vt abstrahit á causa per se, vel per accidens; Vnde ex illa nõ colligitur nolentem vẽdere esse causam per se. Nec sufficit animus impediendi, cum non detur actio externa prohibita.

bita.

7. Ad secundum respõdetur dupliciter iuxta duplicem explicationem Gloss. ad illum textum: primò cõcedendo maiorem, si intelligatur de illis, qui ex officio percussionem Clerici impedire tenentur; ex hoc tamen nihil concluditur, quia nolens vendere non tenetur védere ex officio: secundò admittendo maiorem, etiam si de illis intelligatur, qui dolosè percussionem Clerici non impediunt; sed negando minorem. Ratio est, quia in casu illius textus datur specialis cẽsura, qua sublata excommunicatio non incurritur.

DISP. LV.

Vtrùm spolians pecunia deferẽtem victualia ad Curiam Romanam, hac censura inuoluatur.

1. Vivaldus in Candel. in explan. Bullæ Cœnæ numer. 75. quem sequitur Sayr. lib. 3. de cens. cap. 12. num. 4. ex sententia cuiusdam Doctoris Salmantini, docet non incurrere hanc censuram, qui deferentem victualia pecunijs tantùm spoliat; quod nulla facta distinctione asserit.

Vt igitur quid dicendũ sit statuamus, sciendum est spoliantem pecunijs illum, qui victualia defert, vel id facere ratione talis delationis in odium Curiæ, vt victualia non deferantur: vel tantùm vt furetur, nullo habito respectu ad Curiam: & in vtroque casu aut spoliare quando actu victualia asportat, aut quãdo vult emere, vt deferat.

Hoc posito sit prima conclusio; Qui spoliat pecunijs deferentem victualia in odium Curiæ, ne rursus illa audeat deferre, hanc censuram incurrit. Ratio huius conclusionis est manifesta, quia in casu illius verè, & formaliter inuaditur deferens victualia, impediturque iniustè ne ea asportet. 2. *1. Conclusio.*

3. 2. Cōclu ſio. Secunda cōcluſio; Spolians pecunijs delatorem victualium, quando actu defert, nō excommunicatur, ſi illum vt fur tantùm ſpoliet. Probatur; Materia huius cenſuræ, vt ſupra diximus, eſt ſacrilegium contra Sedem Apoſtolicā, quæ in ſuis victualibus offenditur; ſed ſic ſpolians nec impedit delationem victualiū, nec intendit Sedis Apoſtolicæ iniuriam; ergo non excōmunicatur. Iuxta hāc concluſionē locuti ſunt Doctores citati.

4. 3. Cōclu ſio. Tertia concluſio; Qui ſcienter ſpoliat pecunijs euntem ad emenda victualia, vt in Curiam deferat, nō excommunicatur, niſi ea intentione id faciat, ne deferantur. Probatur prima pars; Spolians in hoc caſu nec intendit impedire victualium delationem, nec Sedis Apoſtolicæ iniuriam; ergo non excommunicatur. Secunda pars ex eo ſuadetur, quia non potuit maius impedimentum apponi delationi victualium.

Contra ſecundam concluſionem arguitur; Qui ſpoliat pecunijs deferentē victualia ipſū inuadit; ergo excōmunicatur; excōmunicātur enim per hāc clauſulam inuadentes eos, qui victualia deferunt. Et confirmatur; Summus Pontif. per hanc cenſuram delatores victualiū defendere intendit, facit enim diſtinctionem inter impedire, & inuadere, ita vt impedire videatur referendū ad delationem victualium, inuadere autem ad perſonam deferentis. 5.

Contra tertiam concluſionem arguitur etiam; in caſu enim illius, qui furatur pecuniam, per ſe, licèt ſecundario, intendit damnum Curiæ, cùm per ſe intendat prædictorum delationem impedire, eo quòd vult ablationem pecuniæ, ex qua per ſe ſequitur non deferri victualia. 6.

Ad primum iſtorum dicendum eſt non excommunicari quembibet deferentis victualia inuaſorē, ſed eum tantùm, qui illum 7.

vt deferentem inuadit.

Ad confirmationem negandum est intentionẽ Summi Pontificis esse defendere primò personam deferentis; solùm enim illlam defendit, quatenus defert, ita vt primariò intentum sit prohibere, ne Sedi Apostolicę in delatione suorum victualium iniuria aliqua irrogetur: secũdariò verò intentum sit defendere personas non in se præcisè consideratas, sed ne cum Sedis Apostolicæ iniuria offendãtur: quæ iniuria nõ datur per solam pecuniarum ablationem sine intentione impediẽdi delationem victualium. Quod ex eo colligi potest, quia non est verisimile quód Ecclesia sub tam graui censura defensionẽ particularium personarum intendat: nam in omnibus alijs huius Bullæ semper ad bonum commune attenditur. Vnde particula, *Inuadentes*, non ita referenda est ad personam delatoris, quasi ipsam per se respiciat, sed quatenus in ea Sedes Apostolica offenditur. Ex quo sequitur non excommunicari hic, qui ex odio, vel passione percutit, aut occidit prædicta deferentem; cùm tunc non per se, sed per accidẽs impediatur delatio.

Ad aliud argumentum negatur antecedens. Et ad probationem negandum similiter est latronem velle delationem victualium impedire, cùm solùm intendat furtum, ex quo per accidẽs sequitur victualia nõ deferri; nam eorum delatio non est per se coniuncta cum pecunia istius.

DISP. LVI.

Vtrùm obligantes, eos qui victualia deferũt, ãd soluenda pedagia, excommunicentur.

Prima conclusio; Qui prædictos obligant ad soluenda iusta pedagia, nõ excommunicantur. Hanc docet 1. 1. Conclusio.

docet Vitald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 70. quam ex eo probat, quia in Bulla Greg. XIII. apponebantur hæc verba, *Vel pro eis*, scilicet; victualibus, *aliquid exigũt*, *aut soluere faciunt*: quæ verba ab alijs Bullis ablata sũt. Hoc tamen fundamẽtum firmum non est: nam etiã tempore Gregor. licitum erat á prædictis deferentibus exigere iustum tributum, eo quòd Summus Pontifex, vel non potest, vel non intendit auferre á Principibus Christianis potestatem, quam habent ad iusta tributa imponenda. Nisi fortè Greg. intelligeret de illis, qui in imponẽdis tributis ipsi subijciebãtur. Nihilominus, vt existimo, de imponentibus iniustum tributum ad delationem victualium impediendam, loquebatur. Fũdamentum igitur conclusionis est non intendere Summum Pontif. per hãc clausulam remouere iusta impedimenta, cuiusmodi sũt impositio iusta tributi.

2. Secunda cõclusio: Qui in odium Sedis Apostol. obligãt deferentes victualia ad soluenda iniusta pedagia, in hanc excõmunicationem incidunt. Hæc conclusio est manifesta; nam qui hoc faciunt in odium Curiæ, impediunt & perturbant victualiũ delationẽ; quod per hũc canonẽ expresse prohibetur. 2. Cõclusio.

3. Tertia conclusio; Qui à deferentibus victualia, & ab alijs exigunt iniustum tributum omnibus vniuersaliter positum, non excõmunicantur per hãc clausulam. Probatur, quia hoc loco non intendit Sũmus Pontifex nisi remouere ea impedimenta, quæ formaliter apponuntur ad impediendam delationẽ victualium, quod in casu huius cõclusionis nõ datur, cùm huius tributi impositio sit vniuersalis, & non in odiũ Curiæ facta. Dixi, *Per hanc clausulam*, quia per quintam certum est imponentes iniusta tributa excommunicari, vt vbi dictum est. 3. Conclusio

CAP.

CAP. X.

Contra lædentes eos, qui ad Curiam Roman. veniunt, vel ab ea recedunt, & sine iurisdictione vexãtes eos, qui ibi commorantur.

TENOR BVLLÆ.

9. *Bullæ censura.* ITem excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eàdem, sua, vel aliorum opera interficiũt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent, nec non illos omnes, qui iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, á Nobis, vel Nostris Iudicibus non habentes, illam sibi temeré vendicantes, similia contra morantes in eàdem Curia, audent perpetrare.

Notationes circa textum.

MAteria huius cẽsuræ, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* c.14. est sacrilegium, quo offenditur Sedes Apostol. in personis, quæ sub sua protectione sunt. Actiones prohibitæ quinque assignantur; prima, interficere; secunda, mutilare; tertia, spoliare; quarta, capere; quinta, detinere: siue hæc pro-

propria, siue aliorũ opera fiant. Personæ, cõtra quas exerceri prohibentur huiusmodi actiones, sunt Venientes, Recedentes, aut in Curia Commorantes. Cùm hac tamen differentia, quòd vt incurratur censura ob aliquam istarũ actionum circa venientes, vel recedentes á Curia, satis est ipsos interficere, mutilare, &c. siue per se, siue per alium. Vt verò incurratur ob prędictas actiones circa commorantes in eâdem Curia necesse est, vt authoritate temerè vsurpata aliquid istorum in eos exerceatur.

DISP. LVII.

Quinam dicantur Venientes, Recedentes, & Morãtes in Curia.

1. *1. Cõclusio.* PRO resolutione sit prima conclusio; Venientes ad Curiam Roman. ab ea recedentes, & in ea morantes illi tantùm intelliguntur, qui ratione Pontificis veniunt, & commorantur. Hanc conclusionem tenent Caiet. in Sum. verb. *Excommunic.* cap. 14. §. *Sed sunt.* Nauar. in Manu. cap. 27. num. 65. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 25. dub. 1. Suar. de cẽs. disp. 21. sect. 2. num. 65. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 13. num. 3. Patetq; ex dictis cap. præced. in annot. circa textum, vbi declarauimus quid per Curiam Rom. intelligeretur; est enim locus vbi residet Summus Pontifex, & Sedes Apostolic. Ex quo infertur non intelligi hanc censuram de venientibus Romam, recedẽtibus, &c. quando ibi Sedes Apostolica non est. Si verò Sedes Apostolica alio in loco fuerit, de illùc venientibus interpretanda est. Infertur etiam non interpretari de venientibus alio, quam Romani Pontificis intuitu, vt si pro negotijs sæcularibus à Sede Apostolic. minimé dependentibus veniant, vt qui ad vineas fodiendas, ad agros, & hortos colẽdos Romã veniunt rediens

rediens à Romana Curia, postquã est in domo sua iam priuilegio nõ gaudet. Vagabundus vbi primum á Curia recedit censetur esse in suo domicilio, quia totus terrarum orbis est ipsi patria, & sic qui illum cædit censuram huius canonis non violat. Ita Vgol. hic §.3.num.1.

2. *2. Cõclusio.* Secunda conclusio; Illi dicuntur ratione Romani Pontificis ad Sedem Apostolic. venire, qui non ob alia negotia veniũt, quám ob ea, quæ in bonum ipsius Sedis Apostolic. ordinantur. Videtur colligi hæc conclusio ex differentia in inter hanc clausulam, & duodecimam, in qua percutientes eos, qui super proprijs causis ad Curiam Romanam recurrunt, excommunicantur; ergo eos tantùm hoc loco excommunicari iudicandum est, qui ad prædictam Curiam veniũt pro causis ad ipsius bonum spectantibus. Qui igitur huiusmodi venientes interficiunt, mutilant, &c. siue quando veniunt, siue quãdò, peracto negotio recedũt, siuè quandiù, ipso durante, in Curia cõmorãtur, in censuram huius canonis prolabuntur. Qui verò interficiunt, &c. ob alias causas venientes, hanc censuram non incurrunt. Intelligitur hæc censura de quibuscumque venientibus, siue fideles, siue infideles, aut hæretici sint, quia hi omnes sub Ecclesię tutela accipiuntur. Intelligitur etiam de illis, qui eos comitantur, quia quando priuilegium alicui conceditur, & seruis suis, & familiæ, sine quibus concesso priuilegió cõmodè, & pro honoris dignitate vti nõ potest, cõcedi cẽsetur, vt habetur in c. *Licet.* §.*Cũ cõcedatur.* de priu. in 6.

Tertia conclusio; Qui venientes (vt prædictũ est) propter delictum occidũt, &c. siue publica, siue priuata authoritate id faciant, censura huius canonis nõ implicantur. Hanc tenet Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 81. quem sequitur Sayr. vbi supra 3. *3. Cõclusio.*

propria, siue aliorũ opera fiant. Personæ, cõtra quas exerceri prohibentur huiusmodi actiones, sunt Venientes, Recedentes, aut in Curia Commorantes. Cùm hac tamen differentia, quòd vt incurratur censura ob aliquam istarũ actionum circa venientes, vel recedentes á Curia, satis est ipsos interficere, mutilare, &c. siue per se, siue per alium. Vt verò incurratur ob prędictas actiones circa commorantes in eâdem Curia necesse est, vt authoritate temerè vsurpata aliquid istorum in eos exerceatur.

DISP. LVII.

Quinam dicantur Venientes, Recedentes, & Morãtes in Curia.

1\. 1. *Cõclusio.* PRO resolutione sit prima conclusio; Venientes ad Curiam Roman. ab ea recedentes, & in ea morantes illi tantùm intelliguntur, qui ratione Pontificis veniunt, & commorantur. Hanc conclusionem tenent Caiet. in Sum. verb. *Excommunic.* cap. 14. §. *Sed sunt.* Nauar. in Manu. cap. 27. num. 65. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 25. dub. 1. Suar. de cẽs. disp. 21. sect. 2. num. 65. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 13. num. 3. Patetq; ex dictis cap. præced. in annot. circa textum, vbi declarauimus quid per Curiam Rom. intelligeretur; est enim locus vbi residet Summus Pontifex, & Sedes Apostolic. Ex quo infertur non intelligi hanc censuram de venientibus Romam, recedẽtibus, &c. quando ibi Sedes Apostolica non est. Si verò Sedes Apostolica alio in loco fuerit, de illùc venientibus interpretanda est. Infertur etiam non interpretari de venientibus alio, quam Romani Pontificis intuitu, vt si pro negotijs sæcularibus à Sede Apostolic. minimé dependentibus veniant, vt qui ad vineas fodiendas, ad agros, & hortos colẽdos Romã veniunt rediens

rediens à Romana Curia; postquã est in domo sua iam priuilegio nõ gaudet. Vagabundus vbi primum á Curia recedit censetur esse in suo domicilio, quia totus terrarum orbis est ipsi patria, & sic qui illum cædit censuram huius canonis non violat. Ita Vgol. hic §.3.num.1.

2. *2. Cõclusio.* Secunda conclusio; Illi dicuntur ratione Romani Pontificis ad Sedem Apostolic. venire, qui non ob alia negotia veniũt, quám ob ea, quæ in bonum ipsius Sedis Apostolic. ordinantur. Videtur colligi hæc conclusio ex differentia inter hanc clausulam, & duodecimam, in qua percutientes eos, qui super proprijs causis ad Curiam Romanam recurrunt, excommunicantur; ergo eos tantùm hoc loco excommunicari iudicandum est, qui ad prædictam Curiam veniũt pro causis ad ipsius bonum spectantibus. Qui igitur huiusmodi venientes interficiunt, mutilant, &c. siue quando veniunt, siue quãdò, peracto negotio recedũt, siuè quandiù, ipso durante, in Curia cõmorãtur, in censuram huius canonis prolabuntur. Qui verò interficiunt, &c. ob alias causas venientes, hanc censuram non incurrunt. Intelligitur hæc censura de quibuscumque venientibus, siue fideles, siue infideles, aut hæretici sint, quia hi omnes sub Ecclesię tutela accipiuntur. Intelligitur etiam de illis, qui eos comitantur, quia quando priuilegium alicui conceditur, & seruis suis, & familiæ, sine quibus concesso priuilegió cõmodè, & pro honoris dignitate vti nõ potest, cõcedi cẽsetur, vt habetur in c. *Licet.* §. *Cũ cõcedatur.* de priu. in 6.

Tertia conclusio; Qui venientes (vt prædictũ est) propter delictum occidũt, &c. siue publica, siue priuata authoritate id faciant, çensura huius canonis nõ implicantur. Hanc tenet Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 81. quem sequitur Sayr. vbi 3. *3. Cõclusio.*

supra

propria, siue aliorũ opera fiant. Personæ, cõtra quas exerceri prohibentur huiusmodi actiones, sunt Venientes, Recedentes, aut in Curia Commorantes. Cùm hac tamen differentia, quòd vt incurratur censura ob aliquam istarũ actionum circa venientes, vel recedentes á Curia, satis est ipsos interficere, mutilare, &c. siue per se, siue per alium. Vt verò incurratur ob prędictas actiones circa commorantes in eâdem Curia necesse est, vt authoritate temerè vsurpata aliquid istorum in eos exerceatur.

DISP. LVII.

Quinam dicantur Venientes, Recedentes, & Morãtes in Curia.

1\. PRO resolutione sit prima conclusio; Venientes ad Curiam Roman. ab ea recedentes, & in ea morantes illi tantùm intelliguntur, qui ratione Pontificis veniunt, & commorantur. Hanc conclusionem tenent Caiet. in Sum. verb. *Excommunic.* cap. 14. §. *Sed sunt.* Nauar. in Manu. cap. 27. num. 65. Tolet. in Sum̃. lib. 1. cap. 25. dub. 1. Suar. de cẽs. disp. 21. sect. 2. num. 65. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 13. num. 3. Patetq; ex dictis cap. præced. in annot. circa textum, vbi declarauimus quid per Curiam Rom. intelligeretur; est enim locus vbi residet Summus Pontifex, & Sedes Apostolic. Ex quo infertur non intelligi hanc censuram de venientibus Romam, recedẽtibus, &c. quando ibi Sedes Apostolica non est. Si verò Sedes Apostolica alio in loco fuerit, de illùc venientibus interpretanda est. Infertur etiam non interpretari de venientibus alio, quam Romani Pontificis intuitu, vt si pro negotijs sæcularibus à Sede Apostolic. minimé dependentibus veniant, vt qui ad vineas fodiendas, ad agros, & hortos colẽdos Romã veniunt

1\. *Cõclusio.*

rediens

rediens à Romana Curia, postquã est in domo sua iam priuilegio nõ gaudet. Vagabundus vbi primum á Curia recedit censetur esse in suo domicilio, quia totus terrarum orbis est ipsi patria, & sic qui illum cædit censuram huius canonis non violat. Ita Vgol. hic §.3.num.1.

2. *2. Cõclusio.* Secunda conclusio; Illi dicuntur ratione Romani Pontificis ad Sedem Apostolic. venire, qui non ob alia negotia veniũt, quám ob ea, quæ in bonum ipsius Sedis Apostolic. ordinantur. Videtur colligi hæc conclusio ex differentia in inter hanc clausulam, & duodecimam, in qua percutientes eos, qui super proprijs causis ad Curiam Romanam recurrunt, excommunicantur; ergo eos tantùm hoc loco excommunicari iudicandum est, qui ad prædictam Curiam veniũt pro causis ad ipsius bonum spectantibus. Qui igitur huiusmodi venientes interficiunt, mutilant, &c. siue quando veniunt, siue quãdò, peracto negotio recedũt, siuè quandiù, ipso durante, in Curia cõmorãtur, in censuram huius canonis prolabuntur. Qui verò interficiunt, &c. ob alias causas venientes, hanc censuram non incurrunt. Intelligitur hæc censura de quibuscumque venientibus, siue fideles, siue infideles, aut hæretici sint, quia hi omnes sub Ecclesię tutela accipiuntur. Intelligitur etiam de illis, qui eos comitantur, quia quando priuilegium alicui conceditur, & seruis suis, & familiæ, sine quibus concesso priuilegió cõmodè, & pro honoris dignitate vti nõ potest, cõcedi cẽsetur, vt habetur in c. *Licet.* §. *Cũ cõcedatur.* de priu. in 6.

3. *3. Cõclusio.* Tertia conclusio; Qui venientes (vt prædictũ est) propter delictum occidũt, &c. siue publica, siue priuata authoritate id faciant, censura huius canonis nõ implicantur. Hanc tenet Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 81. quem sequitur Sayr. vbi

supra

propria, siue aliorũ opera fiant. Personæ, cõtra quas exerceri prohibentur huiusmodi actiones, sunt Venientes, Recedentes, aut in Curia Commorantes. Cùm hac tamen differentia, quòd vt incurratur censura ob aliquam istarũ actionum circa venientes, vel recedentes á Curia, satis est ipsos interficere, mutilare, &c. siue per se, siue per alium. Vt verò incurratur ob prędictas actiones circa commorantes in eâdem Curia necesse est, vt authoritate temerè vsurpata aliquid istorum in eos exerceatur.

DISP. LVII.

Quinam dicantur Venientes, Recedentes, & Morãtes in Curia.

1\. *1. Cõclusio.* PRO resolutione sit prima conclusio; Venientes ad Curiam Roman. ab ea recedentes, & in ea morantes illi tantùm intelliguntur, qui ratione Pontificis veniunt, & commorantur. Hanc conclusionem tenent Caiet. in Sum. verb. *Excommunic.* cap. 14. §. *Sed sunt.* Nauar. in Manu. cap. 27. num. 65. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 25. dub. 1. Suar. de cẽs. disp. 21. sect. 2. num. 65. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 13. num. 3. Patetq; ex dictis cap. præced. in annot. circa textum, vbi declarauimus quid per Curiam Rom. intelligeretur; est enim locus vbi residet Summus Pontifex, & Sedes Apostolic. Ex quo infertur non intelligi hanc censuram de venientibus Romam, recedẽtibus, &c. quando ibi Sedes Apostolica non est. Si verò Sedes Apostolica alio in loco fuerit, de illùc venientibus interpretanda est. Infertur etiam non interpretari de venientibus alio, quam Romani Pontificis intuitu, vt si pro negotijs sæcularibus à Sede Apostolic. minimé dependentibus veniant, vt qui ad vineas fodiendas, ad agros, & hortos colẽdos Romã veniunt

rediens

rediens à Romana Curia; postquã est in domo sua iam priuilegio nõ gaudet. Vagabundus vbi primum á Curia recedit censetur esse in süo domicilio,quia totus terrarum orbis est ipsi patria, & sic qui illum cædit censuram huius canonis non violat. Ita Vgol. hic §.3.num.1.

2. 2. *Cõclusio.* Secunda conclusio; Illi dicuntur ratione Romani Pontificis ad Sedem Apostolic. venire, qui non ob alia negotia veniũt, quám ob ea,quæ in bonum ipsius Sedis Apostolic. ordinantur. Videtur colligi hæc conclusio ex differentia in inter hanc clausulam, & duodecimam, in qua percutientes eos, qui super proprijs causis ad Curiam Romanam recurrunt, excommunicantur; ergo eos tantùm hoc loco excommunicari iudicandum est, qui ad prædictam Curiam veniũt pro causis ad ipsius bonum spectantibus. Qui igitur huiusmodi venientes interficiunt, mutilant, &c. siue quando veniunt, siue quãdò, peracto negotio recedũt, siuè quandiù, ipso durante,in Curia cõmorãtur, in censuram huius canonis prolabuntur. Qui verò interficiunt,&c. ob alias causas venientes, hanc censuram non incurrunt. Intelligitur hæc censura de quibuscumque venientibus,siue fideles, siue infideles,aut hæretici sint, quia hi omnes sub Ecclesię tutela accipiuntur. Intelligitur etiam de illis, qui eos comitantur, quia quando priuilegium alicui conceditur, & seruis suis, & familiæ, sine quibus concesso priuilegió cõmodè, & pro honoris dignitate vti nõ potest,cõcedi cẽsetur, vt habetur in c. *Licet.* §.*Cũ cõcedatur.*de priu.in 6. 3.

3. *Cõclusio.* Tertia conclusio; Qui venientes(vt prædictũ est) propter delictum occidũt, &c.siue publica,siue priuata authoritate id faciant, censura huius canonis nõ implicantur. Hanc tenet Viuald. in Candel.in explanat.Bullæ Cœnæ num. 81.quem sequitur Sayr.vbi supra

docet Vitald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 70. quam ex eo probat, quia in Bulla Greg. XIII. apponebantur hæc verba, *Vel pro eis*, scilicet; victualibus, *aliquid exigũt, aut soluere faciunt*: quæ verba ab alijs Bullis ablata sũt. Hoc tamen fundamẽtum firmum non est: nam etiã tempore Gregor. licitum erat á prædictis deferentibus exigere iustum tributum, eo quòd Summus Pontifex, vel non potest, vel non intendit auferre á Principibus Christianis potestatem, quam habent ad iusta tributa imponenda. Nisi fortè Greg. intelligeret de illis, qui in imponẽdis tributis ipsi subijciebãtur. Nihilominus, vt existimo, de imponentibus iniustum tributum ad delationem victualium impediendam, loquebatur. Fũdamentum igitur conclusionis est non intendere Summum Pontif. per hãc clausulam remouere iusta impedimenta, cuiusmodi sũt impositio iusta tributi.

2. Secunda cõclusio: Qui in odium Sedis Apostol. obligãt deferentes victualia ad soluenda iniusta pedagia, in hanc excõmunicationem incidunt. Hæc conclusio est manifesta; nam qui hoc faciunt in odium Curiæ, impediunt & perturbant victualiũ delationẽ; quod per hũc canonẽ expressè prohibetur. 2. Cõclusio.

3. Tertia conclusio; Qui à deferentibus victualia, & ab alijs exigunt iniustum tributum omnibus vniuersaliter positum, non excõmunicantur per hãc clausulam. Probatur, quia hoc loco non intendit Sũmus Pontifex nisi remouere ea impedimenta, quæ formaliter apponuntur ad impediendam delationẽ victualium, quod in casu huius cõclusionis nõ datur, cùm huius tributi impositio sit vniuersalis, & non in odiũ Curiæ facta. Dixi, *Per hanc clausulam*, quia per quintam certum est imponentes iniusta tributa excommunicari, vt vbi dictum est. 3. Coclusio

CAP.

CAP. X.

Contra lædentes eos, qui ad Curiam Roman. veniunt, vel ab ea recedunt, & sine iurisdictione vexãtes eos, qui ibi commorantur.

TENOR BVLLÆ.

9. *Bullæ censura.* ITem excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eàdem, sua, vel aliorum opera interficiũt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent, nec non illos omnes, qui iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, á Nobis, vel Nostris Iudicibus non habentes, illam sibi temeré vendicantes, similia contra morantes in eàdem Curia, audent perpetrare.

Notationes circa textum.

MAteria huius cẽsuræ, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* c.14. est sacrilegium, quo offenditur Sedes Apostol. in personis, quæ sub sua protectione sunt. Actiones prohibitæ quinque asignantur; prima, interficere; secunda, mutilare; tertia, spoliare; quarta, capere; quinta, detinere: siue hæc pro-

rediens à Romana Curia, postquã est in domo sua iam priuilegio nõ gaudet. Vagabundus vbi primum á Curia recedit censetur esse in suo domicilio, quia totus terrarum orbis est ipsi patria, & sic qui illum cædit censuram huius canonis non violat. Ita Vgol. hic §.3.num.1.

2. 2. *Cõclusio.* Secunda conclusio; Illi dicuntur ratione Romani Pontificis ad Sedem Apostolic. venire, qui non ob alia negotia veniũt, quám ob ea, quæ in bonum ipsius Sedis Apostolic. ordinantur. Videtur colligi hæc conclusio ex differentia in inter hanc clausulam, & duodecimam, in qua percutientes eos, qui super proprijs causis ad Curiam Romanam recurrunt, excommunicantur; ergo eos tantùm hoc loco excommunicari iudicandum est, qui ad prædictam Curiam veniũt pro causis ad ipsius bonum spectantibus. Qui igitur huiusmodi venientes interficiunt, mutilant, &c. siue quando veniunt, siue quãdò, peracto negotio recedũt, siuè quandiù, ipso durante, in Curia cõmorãtur, in censuram huius canonis prolabuntur. Qui verò interficiunt, &c. ob alias causas venientes, hanc censuram non incurrunt. Intelligitur hæc censura de quibuscumque venientibus, siue fideles, siue infideles, aut hæretici sint, quia hi omnes sub Ecclesię tutela accipiuntur. Intelligitur etiam de illis, qui eos comitantur, quia quando priuilegium alicui conceditur, & seruis suis, & familiæ, sine quibus concesso priuilegiò cõmodè, & pro honoris dignitate vti nõ potest, cõcedi cẽsetur, vt habetur in c. *Licet.* §. *Cũ cõcedatur.* de priu. in 6. 3.

Tertia conclusio; Qui venientes (vt prædictũ est) propter delictum occidũt, &c. siue publica, siue priuata authoritate id faciant, censura huius canonis nõ implicantur. Hanc tenet Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 81. quem sequitur Sayr. vbi supra 3. *Cõclusio.*

ſupra num.8.Et probatur; Summus Pontifex non intendit per hanc clauſulam criminoſos defẽdere, aliás enim cenſura hæc prauis hominibus ad multa perpetranda facinora occaſionem præberet: ergo. &c. Et confirmatur; Iurans ſecuritatem non tenetur illá ſeruare de nouo delinquẽti,vt cum Baldo docet Panorm. cap.*Ego N.* de iure iurand.fol.130. col.2.nam ſecuritas, ſeu ſaluuſconductus non eſt defenſio nouorum criminum; ergo ſimiliter in noſtro caſu ſecuritas veniendi ad Sedem Apoſtol.non eſt delinquẽtium protectio. Si igitur prædicti in itinere,ſiue ante illius inceptionem delinquant, ſine timore cenſuræ comprehendi, & puniri poſſunt.

4. 4. *Cõclu ſio.* Quarta concluſio; Qui præfatos venientes. &c. interficiunt,mutilant. &c. vel quia ſic veniunt, vel nulla præcedente cauſa, per hanc clauſulam excõmunicantur. Hanc docẽt Autores pro præcedenti concluſione citati, citatis etiam locis,quanuis Viual. num.80.ſibi videatur contrarius. Prima pars huius concluſionis ex eo eſt manifeſta, quia veniẽtes, quà tales ſunt formaliter, percutiuntur. Secunda veró pars inde colligitur, quia talis occiſio virtualiter in iniuriam Romanæ Curiæ cedit, ex offenſione enim venientiũ ad Rom. Curiã nulla præcedẽte cauſa ipſa maximé læditur. Vt quis dicatur mutilare, ſatis eſt, quòd partem membri abſcindat:mutilare enim abſcindere eſt arg. cap. pen. de corp.vit. iuncto cap.*Si quis abſcinderit.* diſt. 55. at qui partem abſcindit abſcindere ſine dubio dicitur, vt colligi poteſt ex c. *Qui partem.*dict.diſt.55.vbi qui partem cuiuslibet digiti ſibi abſcindit irregularis efficitur. Nõ ſufficit tamen dentem euellere,quidquid vellit Vgol. hoc loco ad illud verbum,*Mutilãt.* verſ. *An igitur*. eo quòd dentes proprium officium habẽt in corpore:nam dentes inter

ter membra non numerātur, vt tradit Innocent. in c. *Significauit*. de corp. vit. Non sufficit etiā verberare aut vulnerare, cum de his actionibus Summ. Pontif. nō loquatur. Spoliare hoc loco cēsendus est, vt Vgol. tradit in verb. *Spoliant*, qui vxorē, vel filios, aut seruos adimit, quos quis secū defert ad Apostolicam Sedē vadens, non verò si spoliet ijs, quæ domi reliquit. Si quis tamen spoliet eūtem ijs rebus quas illi accōmodauit vt vadēs Romā secū deferret, excōmunicatur cùm ex eò quod frāgit cōtractum iniuriam faciat. Si tamen non ea intentione accommodauit, sed vt domi vteretur, nō crediderim excommunicari, siue authoritate iudicis siue propria accipiat, quia nō facit iniuriam si authoritate iudicis accipiat; si veró propria, non facit iniuriam in re, sed in modo.

5. 5. Cōclusio. Quinta conclusio; Morantes in Curia illi censentur, qui occasione illius in ea detinentur, quos ad Curiam venire diximus. Ita Vgolin. hic ad illa verba. *Nec non illos*. vers. *Quo ad secūdam*. quia vna pars legis alteram declarat, & antecedentia, & consequentia arg. l. *Si seruus plurium*. §. fin. ff. de leg. 2. Idem etiam ostendit particula, *Morantes*, quæ non significat habentes domicilium: quidquid in cōtrarium dicant Caiet. Tolet. & Sayr. locis in 1. concl. citatis. Vnde simul atque aliquis in Curiam domicilium transtulit, hoc priuilegio non gaudet, atq; adeò qui actiones hoc canone prohibitas in Romanos ciues exercent, aut in alios qui etiam ratione Curiæ Romanæ in ea degunt, in hanc censuram non incidunt.

DISP. LVIII.

Vtrùm exercentes per alios actiones hoc canone prohibitas, & qui aliorum nomine illas

illas exercent excommunicentur.

1. IN hac difficultate ea primò se offert dubitādi ratio, quia hoc loco sunt prohibitiones diuersæ; aliter enim hic textus se habet circa venientes ad Curiam, & ab ea recedentes, aliter circa morantes in ea: nam qui hos interficiunt, nisi id authoritate vsurpata faciant, non excōmunicantur, qui verò illos, etiā si priuata authoritate id efficiant, excommunicationem incurrunt. Cum ergo in prima prohibitione ponantur illa verba, *Sua, vel aliorum opera*, quæ in secunda non apponuntur, signū est interficientes per alios non excommunicari.

2. Quòd aliorum nomine exercentes actiones hoc canone prohibitas, in excōmunicationem non incidant, ex eo suaderi videtur, quia, vt patet ex verbis Pontificis, ille interfector morantium in Curia excommunicatur, qui eos prætextu authoritatis temerè vsurpatæ occidit, sed qui iussu alterius hoc præstat est purus executor, nec authoritatē vsurpat; ergo non excommunicatur.

Prima conclusio; Qui non vsurpando authoritatem ordinariam, vel delegatam interficit, mutilat, &c. morantes in Curia, siue per se hoc faciat siue per alios, per hunc canonem non excōmunicatur. Patet conclusio ex verbis Pontificis. Dixi, *Per hunc canonem*. quia per alium, vt in sequētibus patebit excommunicabitur. Ex hac conclusione sequitur non excommunicari hoc loco, qui morantem in Curia vt fur spoliat, vel vt inimicus interficit. 3. 1. Cōclusio.

Secunda cōclusio; Qui vsurpando authoritatem prædictos per alios interficit hanc excommunicationem incurrit. Hanc tenet Suares de cens. disput. 21. sect. 2. numer. 66. circa finem. Probatur; Interficiens authoritatiuè interficit per alios, scilicet per ministros 4. 2. Cōclusio.

ministros; sed hoc loco excommunicātur interficientes authoritatiuè; ergo excommunicātur quando per alios interficiunt. Et confirmatur, quoniam aliás hæc censura nullius esset effectus, cum nullus sit qui authoritatiuè per se ipsum interficiat.

5. 3. Cõclusio. Tertia conclusio; Qui de authoritatiuo alterius mandato morantem in Curia interficit, &c. huius canonis censura ligatur. Hanc etiam tradit Suares cit. loco. Et ratio est, quia huiusmodi interfector cēsetur vna persona cum mādante, nec operatur, nisi sub illius nomine, & iurisdictione, atque adeò per authoritatem operatur, nam omnes iustitiæ executores per authoritatem operantur.

CAP. XI.

Contra lædentes Romipetas ac peregrinos, etiam in Vrbe morantes, vel ab ea recedentes.

TENOR BVLLÆ.

10. *Bulla censura.* ITem excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Vrbẽ causa deuotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel fauorem.

Notationes circa textum.

1. MAteria huius cẽsuræ, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 13. est sacrilegium, quo inuadundur ad sanctam Vrbem pergentes, seu Romam venientes. Dicitur Roma *Vrbs*, per excellentiam, vt potè quia totius orbis in temporalibus fuit caput, estque modó in spiritualibus. Actiones in ea prohibitæ circa Romipetas, & peregrinos, sunt nouem: primæ sex principales, aliæ accessoriæ: prima, interficere; secunda, mutilare; tertia, vulnerare; quarta, detinere; quinta, capere; sexta, deprædari; septima, auxiliari; octaua, cõsulere: nona fauere.

Vt

Vt hæc excommunicatio incurratur, tres conditiones requiruntur, vt citato loco notat Caietan. & cum eo Sayr. lib. 3. de cens. cap. 14. Prima est, quòd actiones illæ in Romipetas, seu peregrinos exerceantur. Vgolin. hic §. 2. vers. *Quartò.* & *Quintò.* existimat peregrinorum nomine comprehendi etiam hæreticos, & schismaticos, dũmodo deuotionis causa veniant, & non negent potestatem Summi Pontificis, Iudæi etiam, qui Christiani fieri volunt. Secunda est, quòd ad Vrbem veniant, in ea morentur, vel ab ea recedant. Tertia, quòd deuotionis, aut peregrinationis causa Romam veniant. De hac materia habetur in cap. *Si quis Romipetas*, 24. quæst. 3.

2.

3. Circa literam huius textus sciendum est nomen, *Romipetas*, esse magis amplum, quám nomen, *Peregrinos*: nam Romipeta omnis ille dicitur qui Romam venit. Vnde ciuis Romanus veniens Romam Romipeta appellatur, peregrinus tamen dici nõ potest. Graff. lib. 4. decis. c. 8. num. 98. docet Romipetam esse illum, qui deuotionis causa Romam venit, siue equestri, siue pedestri digressu, peregrinũ verò, qui pedestri itinere, cũ habitu peregrino deuotionis causa Romam petit. Deuotionis, & peregrinationis nomina idẽ hoc loco significãt: solũ enim (vt notat Caiet. sup.) differũt penes exteriorẽ manifestationẽ. Nam deuotio actus est interior, peregrinatio verò exteriora solita est habere signa, & vulgariter qui deuotionis causa pergunt dicuntur peregrini.

Notat etiã Caiet. & post illũ Viuald. in Cand. in explan. Bull Cœn. n. 78. Tol. in Sum. lib. 1. c. 25. & Sayr. vbi sup. n. 4. hunc canonẽ non Papam, Curiam vè Romanam, sed Vrbem Romanam respicere. Vnde si Papa, vel Curia Romæ non essent, adhuc percutientes Romipetas excõmunicarentur, cum hæc 4.

censura in fauorem visitātium limina Apostolorū sanciatur. Excōmunicatio ista ad percutiētes, mutilātes, &c. peregrinos in Hierusalem, vt citati Doctores referunt, olim extendebatur.

5. Quæ diximus cap. præcedenti circa venientes ad Sedem Apostolicam, huic capiti applicāda sunt. Vnde si Romipetæ, & peregrini crimen aliquod committant, per iudicem puniri possunt: imò si quis eos percusserit occasione ab eis accepta, hanc censuram non incurret, iuxta dicta cap. præceden. disp. 57. conclus. 3. quidquid in contrarium dicere videantur Caiet. cit. loco, & Nau. in Manu. cap. 27. num. 65. §. *Quinta.* Non excommunicatur etiam qui aliquam prædictarum actionū exercet in eum, qui Romam venit, vt in domū suā vadat, vel vt amicum visitet, eo quòd deuotionis, aut peregrinationis causa non accedit. Ita Caiet. & Say. vbi sup. Nec excōmunicatur percutiēs eum, qui litis, vel curiositatis causa Romam venit, & postea occasionaliter limina Apostolorum visitare intendit, cū deuotio principalis causa veniēdi esse debeat. Sic Graff. n. 100. Si tamen æqualiter, & deuotionis, & negotij causa illùc eat, existimo quòd excōmunicatur illū percutiēs, eo quòd verba Bullæ ei cōueniant. Nō excōmunicatur etiam, qui peregrinū ab alio mortuū spoliat, vel ab ipso viuo aliquid clam furatur, quia propriè nō dicitur deprædari, nam deprędari est apertè, & per vim aliquid alicui auferre. Nec qui aliquā ex prędictis actionibꝰ exercet in illū qui postquàm iter arripuit, vel Romā peruenit animū peregrināndi mutauit, aut loca pia visitare noluit, cū iam desinat esse peregrinus.

Vt dantes auxilium, cōsiliū, vel fauorem in prædictis actionibus excōmunicentur, requiritur quòd sequatur effectus, aliás in hāc cēsurā nō incidēt, vt notat Graff. cit. loco. Et ratio est, quia 6.

quia, vt habetur l. 1. §. *Hæc autem verba*. ff. quod quisq; iuris. verba cũ effectu intelligenda sunt. Dantes cõsilium ad interficiendum Romipetas excõmunicãtur, etiam si sola sequatur vulneratio. Ita Vgol. vbi sup. ad illa verba, *Et in ijs.*

DISP. LIX.

Vtrùm percutiẽs morantem Romæ deuotionis causa excõmunicetur.

1. RAtioné dubitãdi in hac difficultate præbent verba illa Põtif. *Et in ea morãtes*, in quibus pars affirmatiua videtur definiri. Et cõfirmatur, quoniam eadem videtur ratio circa morãtes in Curia, & ad ipsam veniẽtes; nam hæc cẽsura in fauoré visitãtiũ limina Apostolorũ sancitur, quod morãtes in Curia deuotionis causa proculdubio faciũt.

2. 1. Cõclusio. Sit pro resolutione prima cõclusio; Percutientes solũmodo morãtes in Curia deuotionis causa, qui Romipetæ, & peregrini dicũtur, excõmunicationem huius canonis incurrunt. Hanc tenet Caiet. in Sum. verb. *Excommunicatio*. c. 14. Sayr. lib. 3. de cens. c. 14. & Graff. lib. 4. decis. c. 18. nu. 100. Et ratio est quoniam particula, *Morãtes*, vt ex ipso contextu patet, ad præcedẽtes scilicet, *Romipetas, & peregrinos*, quos hoc loco Summ. Pontif. defendere intendit, refertur. Quãdiu igitur peregrinus, & Romipeta Romæ detinentur, tãdiu per hanc censuram ab iniurijs defẽdũtur. Et hoc fit cõformiter ad ius canonicũ secũdùm quod priuilegium datum ad eundum, intelligitur datũ ad morãdum, & recedendũ, c. *Quia diuersitatem*. de cõcessione præben. &. c. *Statutum*. §. *In præferẽdo*. de rescrip. in 6.

3. 2. Cõclusio. Secunda conclusio; Simul atq; Romipeta, & peregrinus, postquam Romã veniunt, eligunt ibi manere, & in ea, vt cæteri in Vrbe morantes, domicilium ponunt, etiam si deuotionis causa hoc faciant, non

cēſentur peregrini, & Romipetæ, nec ipſos percutientes excommunicātur. Prima pars huius concluſionis ex eo eſt manifeſta, quia peregrinus, vt peregrinus, domicilium non habet in ea parte, in qua peregrinus dicitur, atque adeò per hoc quòd Romæ domicilium eligit, deſinit eſſe peregrinus. Ex hoc manifeſtè ſequitur ſecunda cōcluſionis pars. Nam, vt concluſione præcedenti dictum eſt, ſolummodo in percutientes Romipetas, & peregrinos cenſura iſta lata eſt.

4. 3. Cōcluſio. Tertia concluſio; Qui percutit Romipetas, & peregrinos, antequam proficiſcantur, aut poſtquam redierint, hoc canone non plectitur. Hanc tenent Caiet. & Sayr. citatis locis. Et probatur: In hac clauſula excōmunicantur percutientes Romipetas, & peregrinos ad Vrbem accedentes, vel ab ea recedētes; atqui de prædictis non verificatur quód ſint Romipetæ, & peregrini, neque quòd ſint accedentes, vel recedentes; ergo qui eos percutiunt, in cenſuram non incidunt. Romipeta tamen cenſetur, qui poſtquam iter arripuit, in domum ſuam reuertitur ad ſuſcipiendam rem aliquā, vt ſecum deferat, quam ſecum portare oblitus erat. Idem dicendum eſt de eo, qui dū eſt in itinere aliquò diuertit, vt amicum viſitet: quoniam adhuc cenſetur Romam petere.

Ad rationem dubitandi patet ſolutio ex dictis. Ad confirmationem dicendū eſt Romipetas tantùm, & peregrinos, quandiu tales ſunt, voluiſſe Summum Pontificem defendere, & in ijs, quæ ex legiſlatoris voluntate dependent, non valet argumentum ex paritate rationis. 5.

CAP.

CAP. XII.

Contra offendentes S. R. E. Cardinales, & alios Prælatos.

TENOR BVLLÆ.

11. *Bullæ censura.* Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, ac Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos á suis Diœcesibus, Territorijs, Terris, seu Dominijs eijcientes: Nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium, vel fauorem.

Notationes circa textum.

1. Materia huius cẽsuræ, vt notant Caiet. in Summ. verb. *Excommunicatio.* cap. 11. & 12. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 101. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 15. num. 2. est sacrilegium, quo Ecclesia in suis principalibus membris læditur. Actiones principales prohibitæ sunt octo. Prima, interficere; secunda, mutilare; tertia, vulnerare; quarta, detinere; quinta, capere; sexta,

ſexta, carcerare; ſeptima, hoſtiliter inſequi; octaua, eijcere à ſuis locis. Actiones acceſſoriæ ſunt quinq;. Prima, mandare; ſecunda, ratū habere; tertia, auxiliari; quarta, conſulere; quinta, fauere. Perſonæ, quæ prædictis actionibus offendi prohibentur, ſex numerantur. Prima, Cardinales; ſecunda, Patriarchæ; tertia, Archiepiſcopi; quarta, Epiſcopi; quinta, Sedis Apoſt. Legati; ſexta, Nuntij. Loca, è quibus ne eijciantur, Summus Pontifex vetat, ſunt quatuor. Primus, Diœceſes; ſecundus, territoria; tertius, terræ; quartus, dominia. De materia huius canonis tractatur in iure canonico cap. *Felicis*. de pœn. in 6. Extrauag. *Super gentes*. de conſuetud. Clement. *Si quis ſuadente*. de pœn.

2. Hoſtiliter inſequi, (vt notant Sylu. verb. *Excom.* 7. num. 23. & Sayr. vbi ſup. num. 7) eſt inſequi vt hoſtem, & inimicum capitalem, vel publicè, & manifeſtè, in quo ſenſu ſumitur hoſtile in cap. *Si quis* o. 3. 11. quæſ. 3.

Circa eijcientes notant Nauar. in Manu. cap. 27. num. 67. §. *Quinta*. Graff. vbi ſupra, & Sayr. etiam citato loco, nu. 8. eiectionem hoc loco prohibitam illam eſſe, qua prædicti á terris, & locis ipſorum proprijs eijciuntur. Vnde, vt hæc cenſura incurratur, non ſufficit quòd á Regis curia eijciantur; quamuis in hoc caſu incurratur illa, quæ habetur in dicta Clement. *Si quis ſuadente*. 3.

Notant etiam Nauar. & Graff. citatis locis non ſolùm iudices, & Principes eijcientes prædictos à terris ſuis, ſed etiam lictores iuſſa exequentes excommunicari. Et ratio eſt; tum, quia huiuſmodi lictores ſunt verè eijcientes; tum etiam, quia, vt ſupra diximus, cap. 10. diſp. 58. concluſ. 3. exequentes cenſentur vna perſona cum mandante, & idē eſt vtriuſq; delictum. 4.

DISP.

DISP. LX.

Vtrùm interficientes Cardinales, qui non dum habẽt capellum, excommunicentur.

RAtio dubitãdi à parte negatiua se offert, quia constitutio ista, secundùm quòd pœnalis est restringi debet; ergo non est interpretanda, nisi de Cardinalibus habentibus omnia Cardinalatus insignia.

1. *Conclusio.* Sit nihilominus conclusio; Qui actiones hoc canone prohibitas in Cardinalem nominatum, & qui iam assensit, licet capellum non habeat, exercet, huius excommunicationis reus efficitur. Hanc tenent Paludan. in 4. dist. 18. quæs. 3. art. 2. casu 16. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 15. num. 3. Et probatur; Simul atque in Cardinalem aliquis nominatur, & assentit, veré, & propriè Cardinalis efficitur, nam capellum accidẽtarium est; sed percutiens Cardinalem excommunicatur; ergo qui huiusmodi percutit, hac censura ligatur. Idem est si Cardinalis Cardinalem interficiat, vel idem se ipsum, aut quamcumque actionem ex prohibitis exerceat in se, vel in alium. Ita Vgol. hic §. 2.

2 Ad rationem dubitandi respondetur legem quãtumcumque pœnalem nõ restringi in eo casu, de quo secundùm proprietatem verborum, & communem acceptionem verificatur, quod circa Cardinales non habentes capellum contingit: nec ad accidentaria attendendum est, quando omnia substantialia dantur.

DISP. LXI.

Vtrùm interficiẽs Episcopum non consecratum censuram huius canonis incurrat.

1 PArtẽ huius quæstionis affirmatiuã tenet Graf. lib. 4. decis. c. 18. num. 102. falsò pro ea citãs Armillã, &

& Nauar. Eius tamen sententia sic probari potest primò; Hæc constitutio est Episcopis fauorabilis; ergo quamuis interfectoribus videatur odiosa, qua ex parte est fauorabilis, extendi debet, ac proinde in illa particula, *Episcopos*, non consecrati etiam includuntur. Consequentia probatur ex cap. *Si quis suadente diabolo*. 17. quæst. 4. vbi excommunicantur percutientes Clericum, vel Monachum: quæ constitutio, licet odiosa percutientibus, quatenus Clericis, & Monachis est fauorabilis, ad percutientes professos, cõuersos, & nouitios extenditur.

2. Secundò; Episcopus electus adhuc non confir. matus verè, & propriè est Episcopus; ergo qui illum interficit, per hunc canonem excõmunicatur. Cõsequentia est bona. Antecedens ex eo videtur certum, quia Episcopus confirmatus ante consecrationem potest actus iurisdictionis exercere: vt docet Nauar. in cap. *Accepta*. de rescrip. in solutione 8. oppositionis num. 31. iuxta cap. *Nihil*. de electione.

3. Conclusio. Sit tamen conclusio; Interficiens Episcopũ non consecratum, siue tantùm sit electus, siue etiam confirmatus, huius canonis pœnam non incurrit. Hãc docent Armilla verb. *Excommunic*. excommunic. 3. Nauar. in Manu. cap. 27. num. 67. §. 8. Viuald. in Cãdel. in explanat. Bullæ Cœnæ nu. 88. Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 25. Suar. de cens. disput. 21. sect. 2. num. 69. & Sayr. lib. 3. de censu. cap. 15. numer. 4. Et probatur; Episcopus non consecratus non est verè, & propriè Episcopus, licet sit administrator; ergo illius interfector hac censura non plectitur; in pœnalib⁹ enim non extenditur lex vltra verborum proprietatem. Antecedẽs est communis Iuristarum sententia. Glos. in Clement. 2. verb. *Pontificum*. de celebrat. Miss. Archidiaconus in cap. *Illud*. 23. dist. Sylu. verb. *Excom*.

7. nu.

7. nu. 44. & Caiet. verb. *Excommunic.* cap. 12. Et ratio est, quia Episcopatus est dignitas, & ordo supra Sacerdotium, & Episcopus in sui cõsecratione accipit characterem, siue nouum, siue extensionem præcedentis, in ordine ad corpus Christi mysticum, per quẽ Episcopus efficitur. Et cõfirmatur, quoniam Episcopus electus, & confirmatus tantùm ab Episcopatu repelli potest, vt docet Nau. in cap. *Si quando.* de rescrip. except. 10. num. 13. ex sentent. Cardin. & Imol. in cap. *Ex parte.* de Cler. ægrotan.

4. Ad primum argumentum in contrarium negatur consequentia. Et ratio est, quoniam hæc Episcoporum immunitas non datur propter iurisdictionẽ, sed propter consecrationem, quæ in proposito deest. Ad probationem ex c. *Si quis suadente.* dicendum est immunitatem illam Clericis datam ob dignitatem ordinis eis conferri; vnde ordinati omnes Clerici dicuntur, quoad Monachos verò extensionem fieri per alia iura, vt videre est in cap. *Monachi.* c. *Parochianos.* cap. *De monialibus.* cap. *Cum illorum.* de senten. excommun. cap. *Religioso.* §. fin. & ibi Gloss. in verb. *Non possit.* de sentent. exc. in 6.

5. Ad secundum negatur antecedens. Et ad probationem decendum est posse quidem Episcopum ante consecrationem in aliquo casu iure permisso actum iurisdictionis exercere, inde tamen non sequi esse verè Episcopum, cum Episcopatus non in iurisdictione, sed in ordine cõsistat.

DISP. LXII.

Utrùm omnes interficientes Cardinales, Archiepiscopos, &c. vel ad id dantes auxilium, consilium, vel fauorem, hoc loco excommunicentur.

Pars

1. PARS affirmatiua hac vnica ratione suaderi potest; Hæc immunitas propter dignitatem personarum confertur, quæ interfici absolutè, & nulla facta distinctione, prohibentur; ergo ex quacumq; causa interficiantur, censura incurritur; cum semper dignitas personalis, & persona interfici prohibita offendantur.

2. 1. Conclusio. Prima conclusio; Qui per ignorantiam, vel cum moderamine inculpatæ tutelæ, in sui suorum vè bonorum defensionem, Cardinalem, Archiepiscopũ, &c. interficit, hac censura non ligatur. Hanc tenent Syluest. verb. *Excommunic.* 7. num. 3. Tabien. verb. *Excommun.*. 5. casu. 2. §. 3. Nau. in Manu. cap. 27. num. 67. §. *Sexta.* Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 69. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 15. num. 5. & Vgolin. hoc loco §. 3. vers. *Item in excommunicationem,* vers. *Quartò.* Et probatur, tum quia ignorantia inuincibilis excusat à culpa, tum etiam, quia vim vi repellere licet. cap. *Significasti.* o. 2. de homicid. voluntar. cap. *Si verò.* o. 1. de sentent excommun. l. *Vt vim.* ff. de iust. & iur. l. *Scientiam* §. *Qui cum aliter.* ff. ad legem Aquileam. Vnde sequitur non excommunicari hoc loco, nisi iniustos interfectores. Si igitur prædicti noctu incedant, mutato habitu, qui illos interfecerit ignorando inuincibiliter eorum dignitatem personalem, non excommunicabitur. Idem est in omni casu in quo secũdùm ius permittitur interfectio Ecclesiasticæ personæ sine hoc quòd excommunicatio incurratur. De qua re latè Vgolin. vbi sup.

Si quis tamen cõtra hãc conclusionem arguat; In occisione nocturna prædictarum personarum datur culpa lethalis, quæ etiam in defensione propria dari potest, vel saltem venialis; ergo nihil est, quod in his casibus ab excommunicatione interfectores excuset, cum in vno detur peccatum mortale, in alio veniale, 3.

niale, cum quo moderamẽ inculpatæ tutelæ non ſtat.

4. Reſpõdetur peccatum mortale, quod in primõ caſu inuenitur, non eſſe eiuſdem ſpeciei, aut ſaltem eiuſdem circunſtantiæ cũ eo, quod hoc loco prohibetur: nã hic ſola talis qualitatis perſonæ occiſio, non veró occiſio abſolutè, vetatur. Vnde qui ex ignorantia prædictos interficit, cum qualitatem perſonæ inuincibiliter ignoret, in hanc prohibitionẽ formaliter non delinquit. Quãdo autem cognoſcit, & interficit in ſui defenſionem, ideo nõ incurrit iſtam pœnam, quia defenſio iure naturæ licita eſt, in qua cum peccato veniali, imo & aliquando cum mortali moderamen inculpatæ tutelæ dari poteſt: & ſi nõ quoad omnes circunſtantias, ita vt actus omni culpa vacet, tamẽ quoad occiſionẽ abſolutè, quia aliter ſe nõ poteſt defẽdere, quãuis ex cõcepto odio ſimul occidat.

5. 2. Cõcluſio. Secunda concluſio; Ad prædictarum perſonarum interfectionem dantes auxilium, cõſilium, vel fauorem, quæ ad peccandum nihil adijciunt, ſeu ex quibus actiones hoc loco prohibitæ nõ ſequũtur, ab hac cẽſura ſunt immunes. Hãc tenet Sylu. verb. *Excommu.* 7. num. 44. ex ſententia Ioan. Andr. Tabien. verb. *Excommunic.* 5. caſ. 2. nu. 5. & caſ. 3. nu. 1. Graff. lib. 4. deciſ. cap. 18. num. 103. Viuald. num. 89. & Sayr. nu. 12. & 13. citatis locis, Gloſ. in cap. *Nuper.* in verb. *Conſilium impendo.* de ſentent. excommun. & in cap. *Felicis.* in verb. *Fauorem.* & in verb. *Simplici fauore*. de pœn. in 6. Et probatur; Dare auxilium, conſilium, vel fauorem eatenus prohibentur, quatenus quodammodo ſunt cauſa actus principaliter prohibiti; ergo quãdo ad talem actũ nõ adijciunt, hac lege, & cenſura non interdicuntur. Tunc igitur dans auxiliũ, conſilium, vel fauorem excommunicatur, quando non nuda, ſed fraudulenta cenſentur, cum videlicet

videlicet ex illis ad operandum alius mouetur, nõ verò quando vel non mouetur, vel nõ magis, quàm antea in suo proposito firmatur.

6. Auxilium præstatur dãdo instrumenta, occultando in loco, vnde ad interficiendum quis exire possit: consilium vero, suadendo, rogando, impellendo, vel securitatem ostendendo: fauorem præstat, qui defendit, comitatur, vt tutò interficiat, & alijs modis similibus iuuat.

7. Contra hanc cõclusionem obijcitur; Dantes auxilium, consilium, vel fauorem peccãt mortaliter, licét actiones principales non sequãtur, faciuntque per hoc personis exemptis iniuriam manifestam; ergo cum verè auxiliũ præstent, dent consilium, & fauorẽ impendant cum iniuria, excommunicationem incurrent.

8. Respõdetur verum quidem esse dari in hoc casu mortale peccatũ, iniuriosum ex natura sua, quia tamen huiusmodi actiones principaliter prohibitæ non sunt, sed in ordine ad actiones principales, non cẽsentur perfectæ, nisi quando aliarum actionum sunt causa, secus veró si nihil operentur; quanuis id per accidens eueniat. Nam censura, quæ requirit actum perfectum, si actus non sequatur, non incurritur, quanuis interueniat peccatum, quod in sola voluntate perficitur.

9. Ad argumentum initio positum respondetur, esto immunitas detur propter dignitatem personarum, necessariam esse actionem externam iniuriosam circa personas priuilegiatas, qualis non datur quando vel ignoratur persona, vel iustè interficitur; nam prohibitio non materialiter sed formaliter intelligenda est.

(:)

DISP.

DISP. LXIII.

Vtrùm mandantes interficere personas hoc canone exemptas, effectu non secuto, excommunicationem incurrant.

1. EXcommunicari mandãtes interficere Cardinales, & alios Prælatos, etiam effectu non secuto, probari videtur ex cap. *Pro humani.* de homic. in 6. vbi excommunicatur mandãs interficere Christianum per assasinos, quanuis effectus non sequatur; ergo satis est mandare, esto mãdatum non expleatur. Et confirmatur, quia, vt colligitur ex Gloss. ibi in verb. *Mandauerit.* hoc ipsum mãdatum est delictum consummatum.

2. 1. *Cõclusio.* Sit pro resolutione prima conclusio; Actiones hoc canone prohibitas exequi mandans, effectu non secuto, in excommunicationem nõ incidit. Docet hanc conclusionem Sylu. verb. *Excommunic.* 7. num. 44. Tabien. verb. *Excomm.* 5. cas. 2. nu. 4. Armil. verb. *Excommun.* excommunic. 2. Graff. lib. 4. decis. c. 18. nu. 103. Viuald. in Cand. ni explanat. Bullæ Cœnæ nu. 89. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 15. num. 9. Et probatur; Verba absolutè prolata cum effectu intelligẽda sunt, præsertim quando actiones per ea prohibitæ sunt accessoriæ; ergo, vt mandans excommunicetur, necesse est quòd sequatur effectus. Consequentia est bona. Antecedens habetur in cap. *Relatum.* de Cler. non resid. de pœnit. dist. 1. §. *Hac autem verba.* & aliàs sæpe in iure. Videnda est Gloss. in dicto cap. *Relatum.* in verb. *Cum effectu.* & in Clemen. *Si quis suadẽte diabolo.* de pœn.

Secunda conclusio; Si mandans reuocauit mandatum, & reuocatio ad mãdatarium ante actus executionem peruenit, non excom- 3. 2. *Cõclusio.*

excommunicatur, quanuis mandatarius, non obstãte reuocatione, mandatum cõpleat. Hanc tenet Syar. cit. loco, & Vgolin. hic ad illa verba. *Nec non ea mandantes*. §. 3. vers. *Primùm*. Et ratio est, quia ex quo mandans mandatum suum sufficienter reuocauit, non est causa actus secuti, nec mandatarius ex vi mandati, sed ex malitia sua delictũ committere præsumitur.

4. Contra hanc tamen cõclusionem hoc potest confici argumentum; Qui ad prædictas actiones dedit consiliũ, licét postea illud retractet, secuto effectu, excommunicatur; ergo idem dicendum erit de mandante.

5. Ad hoc argumentum sunt qui concedant parem esse rationem de mandante, & consilium dante, quia existimant consiliarium, reuocando sufficienter cõsilium, non esse causam moralem actus secuti. Ita Vgolin. in verbo. *Consiliũ*. vers. *Secundò*. Hæc tamen doctrina mihi non probatur, cum re vera cõsiliarius, quantumcumque consiliũ retractet, censeatur causa moralis actus: vnde est, quòd secundùm omnium sententiam ad restitutionem tenetur, ad quam nullus, nisi in actum moraliter influat, obligatur.

Ad argumentum igitur neganda est consequentia. Et ratio est, quia mandatarius non nisi virtute mãdãtis operatur, atque adeò reuocato mandato non operatur mandantis virtute, sed propria: cæterũ accipiens consilium virtute propria operatur, quanuis motus ab alio per formã, vel quasi formam ab eo acceptam, suasit enim cõsiliarius operanti, per consilium, debere actiones illas facere, idque sibi esse conueniens, quod re vera est aliqua forma manens in intellectu, & voluntate cõsilium accipientis, á consilium dante in conseruari non dependens: quidquid autẽ à mandante in mãdatario ponitur ab eo pẽdet in fieri, & conseruari, est enim 6.

enim mãdatarius simplex mandati executor. Vnde apparet manifestè auferri causalitatem, & influxum in actum, reuocato mandato, non verò retractato consilio.

7. Ad argumentum initio factum negatur consequẽtia, nam casus illius textus particularis est, & specialiter determinatus, ex quo ad alios casus non sumitur argumentum, præsertim quando in vno actio est accessoriè, in alio veró principaliter prohibita, quia in primo non sufficit mandare, quod in secundo sufficit. Et hic est sensus citatæ Glossæ, videlicet, hoc ipsum mandatum est delictum commissum; ibi enim principaliter, & directè prohibetur mandatum. Ex quo patet ad confirmationem soluti.

DISP. LXIIII.

Vtrùm ratam habens percussionem Cardinalis, vel aliorũ Prælatorum hanc censurã incurrat.

Circa hanc quæstionẽ Nau. in Man. c. 27. n. 67. §. *Septima.* dicit ratum habentem nomine mãdãtis comprehendi. Quam sententiam sequitur Suar. de cẽs. disp. 21. sect. 2. n 71. dicens tunc propriè dari ratihabitionẽ, quando ipsa est virtuale quoddã mãdatum. Potest cõfirmari hæc sententia ex regul. 10. de regul. iur. in 6. quæ sic habet; *Ratihabitionẽ retro trahi, & mandato non est dubium comparari.* Quod similiter habetur in c. *Cum quis.* de senten. excom. in 6. 1.

Horum tamen Doctorum placitũ, si illud de iuris prçsumptione interpretentur non displicet, nam secundùm ius dari videtur præsumptio antecedentis consensus, quia vt docet Panorm. in cap. 1. de cõuer. infid. in fin. quem sequitur Syluest. verb. *Consensus.* num. 6. §. 4. ad ratihabitionẽ requiritur, quòd ex- 2.

O trema

trema sint habilia ad illum actum perpetrandum, scilicet tempus, in quo actus gestus est, & tempus ratihabitionis: quòd si alterũ istorum desit, ratihabitio non procedit: cum enim ipsa sit iuris fictio, procedere nõ potest super impossibili. De qua re Bart. in l. *Si quis pro emptore.* ff. de vsu cap. ex qua doctrina manifestè colligitur dari præsumptionem iuris antecedentis census. Si verò prædicti Doctores velint ratihabitionem esse verè mandatum virtuale, non placet eorum sententia, nam mãdatum semper antecedit, atque adeò in actum influit. Quod in ratihabitione circa actionem præteritam nõ inuenitur. Vt igitur appareat, quando ratum habens actiones hoc loco prohibitas, excommunicetur, nonnullas conclusiones trademus.

3. 1. *Cõclusio.* Prima conclusio: Ratas habens actiones hoc canone prohibitas, si nomine illius factæ non sint, vel si extrema non sint habilia, excommunicationem nõ incurrit. Hanc conclusionem quoad primam partem, quæ communis est, tradunt Syluest. verb. *Excommunic.* 7. nu. 23. Tabien. verb. *Excommunic.* 5. cas. 2. num. 6. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 15. num. 11. & habetur de regul. iuris in 6. regul. 9. vbi sic dicitur; ***Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.*** & cap. *Cum quis.* de sentent. excommunic. in 6. & l. *Si seruus.* ff. de preca. Secunda pars patet ex citata sententia Panorm. Exemplum esto: si quis interficiat aliquem prædictorum nomine infantis non habentis rationis vsum, quãtumcũque ille postquàm ad annos discretionis peruenerit, ratum habeat factum, in excommunicationem non incidit, quia secũdùm ius hoc non est propriè ratihabitio.

Secunda conclusio: Qui ratum habet factum, non autem qualitatem illius, scilicet quod ipsius nomine perpetratum sit, non incurrit 4. 2. *Cõclusio.*

incurrit hanc censuram. Ratio est manifesta, quia non habens ratum, quod nomine suo factum est, vt suo nomine factum, non dicitur ratum habere, vt probat Syluest. verb. *Consensus*. num. 6. §. 2.

5. 3. Cōclusio. Terria conclusio; Vt censura huius canonis incurratur, sufficit ratihabitio tacita. Probatur, quoniā hęc sufficit in maleficijs vt quis verè, & propriè dicatur ratum habere, vt ex cap. 1. vt lite non contest. colligit Gloss. in verb. *Procuratoris*. Gloss. item in cap. *Notum*. in verb. *Et consentientem*. 2. quæst. 1. & Sylu. loc. proximè cit. Exemplū est in carcerantibus, vel retinētibus prædictos Prælatos aliorum nomine. In quo casu, illi, quorum nomine hoc factū fuit, postquám illud nouerint, cum possint, non reuocant, facto approbant; ac proinde tacitè ratum habent. Euenire hoc potest in omnib⁹ illis actionibus hic prohibitis, quæ tractum successiuum habent. Quid verò si à principio ratum non habuit, postea tamē approbauit. Respondent Feder. de Sen. in consil. 238. Anchar. in cap. *Cum quis*. de senten. excōmun. in 6. nu. 5. vers. *Quæro*. Marian. Socin. sent. in c. *Sicut tuis*. nu. 17. de simo. & Vgolin. hic ad illa verba, *Vel rata habentes*, quia factum intelligitur de facto à principio l. *Boues*. §. *Hoc sermone*. ff. de verb. sig. & quia sicut statim approbando excommunicatur, esto deinceps reprobet, sic reprobando ab excommunicatione liberatur quanuis postea approbet.

Contra primam, & secundam cōclusionem hoc potest fieri argumentum; Quæcumque approbatio, & cōfirmatio cuiuscumq; actus dicitur ratihabitio; ergo non opus est, vt actio alicuius nomine fiat, vt rata haberi censeatur. Consequētia est bona. Antecedens colligunt Doctores ex l. 1. in prin. ff. quod metus causa. l. 1. C. si maior factus ratum habuerit. l. *Quod* 6.

enim.12. in princip.ff. rem ratã habere. Illudq; docet Iazon in l.*Omni modo*. nu. 6. C.de inofficiof. test. Et confirmatur, quia in criminibus talis ratihabitio ad peccatum sufficit.

7. Respondetur tamen ratihabitionem accipi dupliciter, primo latè, vt comprehẽdit omnem consensum in actum præteritum; in quo sensu loquũtur iura, & Doctores in argumento citati: secundò pressè pro consensu in actum alicuius nomine gestũ. Qua ratione de ratihabitione loquimur in conclusionibus præcedentibus. Cum igitur materia sit pœnalis, explicanda sunt verba censuræ iuxta fauorabiliorẽ, & magis pripriã significationẽ, qualis hęc vltima cẽsetur.

8. Ad confir. quã pro sent. Nau. & Suar. adhibuimus, respõdetur non eandẽ esse rationem de ratihabitione quoad peccatum absolutè, & quoad censurã hoc canone latam. Nam ad culpam sufficit consensus in obiectum prauum, ad censuram autem legis violatio requiritur.

DISP. LXV.

Vtrùm defensores, & receptatores interficiẽtium Cardinales, Archiepiscopos, &c. censura huius canonis innodentur.

PRO parte negatiua huiusque stionis illud stat, quòd quando Sum. Pont. voluit excõmunicare defẽsores, & receptatores, de illis expressam mentionẽ fecit, vt in alijs clausulis huius Bullę videre est; hoc autẽ loco illos prętermisit; signũ igitur est eos hoc canone cõprehendere noluisse. 1.

In contrariũ est opinio Nau. in Manu. c.27.n.67. §.*Sexta*. asserentis sub illis verbis, *Auxiliũ, cõsiliũ, & fauorem*, contineri omnia, de quibus in Clem. *Si quis suadente* . sermo fit , atque adeò per easdem particulas defensores, & receptatores excommunicari.

2. Vt quid in hac re dicẽdum sit appareat, supponẽdum est ex Gloss. in Clement.1.in verb. *Defensauerit.* de pœnit. defensores, & receptatores interficientium Cardinales, & alios Prælatos, vel illos defendere, & receptare ante patratum crimen, vel quando est in fieri; vt si actio tractum habeat successiuum, vel post crimen commissum. In quibus casibus, vel defendunt, & receptant eos vt amicos, vel vt criminosos.

3. 1. Cõclusio. Hoc posito, sit prima conclusio; Receptatores, & defensores interficientium prædictos Prælatos excõmunicãtur hoc loco, quãdo ex eorũ receptatione, & fauore, vel crimen cõmittitur, vel in fieri conseruatur. In hoc sensu vera est sententia Nau. Et ratio est quia huiusmodi receptatores, & defensores verè, & propriè ad crimen perpetrandum auxilium, & fauorem præstant.

4. 2. Cõclusio. Secunda cõclusio; Qui post cõmissum crimen prędictos defendunt, & receptant, siue vt amicos, siue formaliter vt criminosos, in censuram huius canonis nõ incidunt. Hanc ex parte tenet Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 72. Et probatur argumento posito à parte negatiua. Deinde; Qui post crimen patratum prædictos receptat, & defendit, ad ipsum patrandũ auxilium, consilium, vel fauorem non impendit, est enim in hoc casu crimen iam perfectè commissum, nec in fieri perseuerat; ergo huiusmodi receptatores, & desẽsores ex vi huius canonis nõ excõmunicãtur. Probatur cõsequẽtia, quia postquàm Summus Põtif. quas prohibet, actiones numerauit, addit, *Præstantes in eis auxilium*, &c. Quæ verba non obscurè ostendunt in prædictis actionibus præstandũ esse auxiliũ, atque adeò illud debere antecedere: qui autẽ post actiones iam factas receptant, non in illis, sed in re alia hoc loco non prohibita, fauent, ad vitandum

ſcilicet amicorum ſupplicium. Quòd autem receptatores approbantes ſic factum non excommunicentur, ex diſp. præced. patet. Cum enim illorũ nomine crimen commiſſum non ſit, non dicuntur ratum habere in ordine ad excommunicationem incurrendã. Nihilominus per Clement. 1. de pœn. & per cap. *Felicis.* eod. tit. in 6. excommunicantur.

DISP. LXVI.

Vtrùm interficientes Clericos, vel Religioſos de familia Cardinalium hoc loco excõmunicentur.

1. PArtem huius quæſtionis affirmatiuam defendit Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ nu. 86. dicens exercẽtes actiones per hanc clauſulam vetitas in Clericos, vel Religioſos de familia Cardinalium, ex vi illius excommunicari. Probat, quia licet hoc loco de Cardinalibus tantùm, & alijs Prælatis mentio fiat, per extẽſionem eos etiam comprehendit cenſura, qui excõmunicantur in cap. *Felicis.* de pœn. in 6. & in conſtit. Pij. V. edita anno Domini 1569. 14. Calend. Ianuar. quæ incipit. *Infelicis ſæculi.* quibus in locis huiuſmodi interfectores excommunicantur. Citat pro hac parte Armill. in Summ. verb. *Excomm.* excomm. 2.

2. Sayr. lib. 3. de cenſ. c. 15. num. 3 prædictam Viuald. ſententiam tunc veram eſſe credit, quando illæ actiones Cardinalium intuitu in Clericos, & Religioſos de illorũ familia exercentur, quia tunc, inquit, iniuria illa ipſis Cardinalibus fieri cenſetur.

Neutra tamen harum opinionum videtur vera. Sit igitur concluſio; Interficientes, vel vulnerantes Clericos, aut Religioſos de familia Cardinalium, etiam in eorum præſentia, & eorum intuitu, per hãc 3. Concluſio.

Bullam

Bullam non excommunicantur. Probatur conclusio; tum quia Summus Pōtifex hoc loco de huiusmodi interfectoribus non loquitur, nec censura ex parte qua pœnalis est extendi debet; tum etiam, quia ratio censuræ in istis cessat, imponitur enim propter dignitatem personalem Cardinalium, qua Clerici, & Religiosi de eorum familia insigniti non sunt. Dixi, *Per hanc Bullam*, quia per caput *Felicis.* & cōstit. Pij. V. certum est excommunicari excommunicatione Summo Pontifici reseruata.

Ad rationes pro sententia Viuald. & Sayr. dicendum est constitutionem pœnalem non extendi ad diuersum casum, præsertim efficaci, & simili ratione non cogente: iniuriam etiam factā Cardinalibus per illas percussiones non prohiberi hac censura; de qua similiter non loquitur Armilla, sed de ea quæ in cap. *Felicis.* continetur.

DISP. LXVII.

Vtrùm eijcientes Cardinales, & alios Prælatos à locis, vbi munus suum explere debent, excōmunicentur.

PARTI negatiuæ fauet Nauar. in Manu. c. 27. num. 67. §. *Quinta.* quatenus docet voluisse Summū Pōtif. per hanc clausulam prouidere contra illos iudices sæculares, qui, cum Episcopos non parentes suis iussis nō possint capere, nec punire, iubent eis, vt è regno exeant; ergo iuxta Nauar. sententiam necesse est, vt prædicti à locis proprijs eijciantur, vbi ad minus ordinariam habent iurisdictionem. Et confirmatur, quoniā aliàs à terris suis expelli non dicerentur.

2. Pro resolutione sit prima conclusio; Eijcientes prædictos à locis, vbi munus suum explere debent, *1. Cōclusio.*

 per

per hanc clausulam excõmunicantur. Hanc conclusionem tenet Graff.lib. 4.decis. cap.18. num. 101. & Suar.de cens.disput. 21. sect.2.num. 70. Et probatur: Eijcientes Cardinales, Archiepiscopos,&c. à territorijs suis excõmunicantur,vt patet; sed territoriũ dicitur ille locus, vbi aliquis iurisdictionem exercet, vt constat ex c. *Nouit.* de offic. leg. cap. *Vt animarum.* de elect. & ibi Gloss. in verb. *Territorium*. & l. vltim.ff.de iurisdict.omni. iudic. ergo qui à prædictis locis eos eijciunt, hac censura plectuntur.

3. 2. Cõclusio. Secunda conclusio; Vt hæc censura incurratur, satis est quód prædicti eijciantur á locis,vbi delegatum tantùm habent iurisdictionem, vel ad quæ etiã sine iurisdictione missi fuere. Probatur; Non omnes Nuncij Apostolici sunt iudices; & tamen qui eos eijcit excommunicatur;ergo quanuis Nuncius nullam habeat iurisdictionem,qui illum expellit, censuram incurrit. Consequentia est bona. Minor habetur in Bulla; maior verò in cap. *Ius gentium*. 1. dist. & cap. *Nobilissimus*. 97. dist. Quibus in locis agitur de Nũcio Papæ pro ambatiata, vel ad nudum ministerium misso, qui nullam iurisdictionem habet, in quo à Legato distinguitur, qui semper in certa Prouincia ordinarius iudex constituitur, vt notat Sylu. verb. *Delegatus*.num.16.Deinde; Episcopus, qui renunciauit Episcopatui, & non ordini, non habet iurisdictionem aliquam, quanuis illam habere possit delegatam; & tamen, quia est verè Episcopus, qui illum à regno eijcit, excommunicatur; ergo non solùm excommunicantur expellentes eos, qui ordinariam habent iurisdictionem, sed etiam qui delegatam, vel nullam. Non tamen excommunicabitur qui prædictos ad loca venientes non admittet, eo quòd in Bulla solùm eijcere prohibetur.

Ad

4. Ad argumentum in cõtrarium respondetur Summum Pontific. non solùm intendere impedire ne Cardinales, & alij nominati à locis, vbi ordinariam iurisdictionem exercent, expellantur, sed etiam ab illis, vbi solùm delegatam, vel ad quæ pro ministerio aliquo exequendo, mittũtur, ob dignitatem personarum. Ad confirmationẽ dicendum est nomine terræ quod in Bulla ponitur, intelligi quemcumque locum, siue in quo viuunt, siue in quo iurisdictionem exercent, qui dicitur locus sui muneris.

CAP. XIII.

Contra lædentes eos, qui ad Curiam Romanam pro negotijs suis recurrunt.

TENOR BVLLÆ.

12. *Bulla censura.* Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alios personas Ecclesiasticas quascumque, vel sæculares ad Romanam Curiam super eorum causis, & negotijs recurrentes, ac illa in eádem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorumque gestores, aduocatos, procuratores, & agentes, seu etiam Auditores, vel Iudices super dictis causis,

vel

vel negotijs deputatos, occasione causarum, vel negotiorum huiusmodi, occidunt, seu quoquo modo percutiunt, bonis spoliant, seu qui per se, vel per alios directè, vel indirectè, delicta huiusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel fauorem præstare non verentur, cuiuscunque præeminentiæ, & dignitatis fuerint.

Notationes circa textum.

MAteria huius cẽsuræ, vt notat Caietan. in Sum. verb. *Excom*. c. 15. est sacrilegium, quo ex certa speciali causa (litis videlicet, vel negotij) offenduntur qui sub protectione Apostol. Sedis sunt. Quoad personas offendentes est vniuersalis; comprehendit enim omnes cuiuscunque dignitatis, & præeminentiæ. Quantum verò ad personas offensas, ad nouem personarum genera extẽditur. Quarum primæ sũt, recurrentes ad Romanam Curiam in suis causis, vel negotijs; secundæ, huiusmodi causas, vel negotia in eâdem Curia prosequentes; tertiæ, procurantes; quartæ, negotiorum gestores; quintę, aduocati; sextę, procuratores; septimę, agẽtes; octauæ, auditores super dictis causis, vel negotijs deputati; nonæ, iudices etiam deputati super eisdẽ causis, vel negotijs. Actiones principales tres prohibentur. Prima, occidere; secunda, quoquo modo percutere; tertia, bonis spoliare: siue hæc per se, siue per alios, siue directè, siue indire-

indirectè quis faciat. Actiones accessoriæ sunt sex. Prima, prædicta committere; secunda, exequi; tertia, procurare; quarta, in eis dare auxilium; quinta, dare consilium; sexta, dare fauorem.

Circa hanc censuram illud notandum occurrit in ea non excommunicari prædictas actiones exercentes in personas prohibitas, nisi quando prædictarum causarum, & negotiorũ occasione id faciunt: causas etiam, & negotia ex ijs esse debere, quorum tractatio ad Curiam pertinet, vt non obscurè ostendunt verba illa, *Ad Romanã Curiam super eorum causis, & negotijs recurrentes*. Vnde percutiens venientem ad Romanam Curiam super aliqua causa á Curiæ iurisdictione aliena, non excõmunicatur.

DISP. LXVIII.

Vtrùm percutiens recurrentem per alios ad Sedem Apostolicã excommunicetur.

NON excommunicari percutientem eum qui in suis causis per aliũ ad Sedem Apostolicam recurrit, quamuis ratione talis recursus illum percutiat, sic probari potest; Quando in censura contra percutientes lata non exprimitur quód id per se, vel per alios faciant, solùm explicatur de percutientibus per se, & qui per aliũ percutit in excommunicationem non incidit; ergo simili ratione quando censura loquitur de recurrentibus ad Sedem Apostolicam, non declarans an de recurrentibus per se vel per alios loquatur, de recurrentibus tantùm per se intelligenda erit; sed hoc contingit in proposito casu; ergo percutiens recurrẽtem per aliũ nõ excõmunicatur. Huius sentẽtię est Vgol. hic vers. *Quinto in excõmunicationẽ*. quatenus dicit agentes negotia

sua

ſua per literas non excommunicari, eo quòd non recurrant.

2. 1. Cõcluſio. Prima concluſio; Percutientes recurrentem ad Romanam Curiam in ſuis cauſis, ſiue per ſe, ſiue per alium recurrat, ſiue per literas negotium tractet, excommunicātur, dūmodò ratione talis recurſus illum percutiāt. Hanc cõcluſionem tenet Sayr. lib. 3. de cenſ. cap. 16. num. 5. Et probatur; Qui per aliũ ad Curiam Romanam recurrit, verè, & propriè ad illam recurrere dicitur; ergo, qui illum percutit, excommunicatur. Patet conſequentia, quia in hac clauſula excommunicantur percutientes eos, qui ad Romanam Curiam recurrunt. Antecedens probatur; Recurrere in cauſis, & negotijs ad aliquem iudicem, vel ad aliquod tribunal, nihil aliud eſt quàm illuc negotia, vel cauſas transferre, vt de eis ibi tractetur; adhoc autem non requiritur perſonalis recurſus; ergo qui per alium recurrit, verè, & propriè recurrit. Deinde; Intentio Summi Pontif. in hac clauſula eſt eos defendere, qui in ſuis cauſis ad Sedis Apoſtolicę protectionem confugiunt, ita vt in ea liberè poſsint cauſas, & negotia ſua tractare; ſed hæc ratio æqualiter inuenitur in recurrente per ſe, & recurrente per alium; ergo omnes iſtos Summus Pontifex hac cenſura defendit; aliàs enim, qui ad Sedem Apoſtolicam per ſe recurrere nõ poſſet, ſed per aliũ, multoties occiſionis, vel percuſsionis timore, iuris ſui proſequendi aditus ei præcluderetur. Intelligitur etiam hæc cenſura, eſto cauſa extra Curiam de mãdato Summ. Pontificis tractetur, quod fit multoties.

Secunda concluſio; Percutiens recurrentem ad Sedem Apoſtolicã in ſuis cauſis, ipſis iam terminatis, non excommunicatur, quãuis occaſione præcedentis recurſus illum percuciat. Probatur, quia Summus Pontifex excommunicat hoc 3. 2. Cõcluſio.

hoc loco eum, qui percutit recurrentem ad Sedem Apostolicam, &c. sed post terminationem causarum, ille non dicitur recurrens, atque adeò qui illum percutit non excommunicatur. Hæc conclusio est conformis conclusioni tertiæ disputationis 59. Intelligitur tamen gaudere hoc priuilegio donec in domum suam redeat, quia facultas de veniendo ad aliquem locum intelligitur etiam de redeundo.

4. Si quis tamen contra hanc cōclusionem arguat, sequi ex illa non esse sufficienter prouisum à Summo Pontifice, vt liberè vnusquisque in suis causis ad illum possit recurrere, æqualiter enim fere recursum impediet, vel retardabit timor percussionis tēpore recursus, quàm post illum faciendæ.

5. Respondetur tamen Summum Pontific. tantummodò velle auferre impedimenta proxima, quæ liberum recursum ad Sedem Apostolicam retardare possint, non verò remota; neque enim legislator de omnibus contingētibus tenetur disponere, nisi tantùm de proximis, & principalibus.

6. Ad argumentum initio factum negatur consequētia. Et ratio differentiæ est, quia percutere, & interficere dicunt actiones personales, quæ per ipsos percutientes, & interficiētes fiunt; nam percutére per alios potiùs est mandare, vel quid simile, quàm percutere; vnde cum in pœnalibus non debeat terminus extendi vltra propriam significationem, nō interpretādum est verbū, *Percutere*, nisi de interficiente per se. Recurrere autem in causis, non tam dicit personas, quám causas, atque adeó impertinēs est ad veram, & propriam rationem recursus, quòd quis per se, vel per alium recurrat.

DISP.

DISP. LXIX.

Vtrúm sufficiat criminaliter accusare recurrentem ad Sedem Apostolicam, vt huius canonis censura incurratur.

1. Circa hanc difficultatem Say.lib.3.de censf. cap.16. num. 4.§. *Secunda.* absolutè docet accusantē criminaliter eos, qui in suis causis ad Sedem Apostolicam recurrunt, aut iudices in eisdem causis, aduocatos, & reliquos, dequib' in Bulla sermo est, excommunicari, si occasione dictarum causarum accuset, dummodó accusatio sit de falso crimine, aut per falsos testes probato, non autem si de vero. Hæc tamen sententia, vt perfectè intelligatur, sequentibus conclusionibus explicanda erit.

2. 1. Conclusio. Prima conclusio; Qui aliquem prædictorum criminaliter accusat, iustè tamen, licèt ex odio, & occasione causæ ad Sedem Apostolic. delatæ, censurā huius canonis non incurrit. Probatur; Summus Pontifex per hanc censurā non intendit aliquem iure suo priuare; solùm enim vult auferre impedimenta, vt vnicuique liberum sit ad Sedem Apostolicam recurrere; sed iusté accusans habet ius ad accusandum; ergo cum illud integrum perseueret, etiam post huius Bullæ promulgationē, sine timore censuræ accusare, accusationēque vsq; ad finem prosequi valebit.

3. 2. Cōclusio. Secunda cōclusio; Qui ad Sedēm Apostolicam iustè recurrentem, ratione talis recursus iniustè accusat, ex qua accusatione accusato pœna mortis, percussionis, aut amissionis bonorum imponitur, per hunc canonem excōmunicatur. Probatur; Exercens per alios actiones hoc loco prohibitas, vt ex Bullę cōtextu constat, excōmunicatur;

nicatur; sed sic accusans, per alios exercet actiones prohibitas; ergo excommunicatione huius canonis innodatur.

4. 3. Cōclusio. Tertia conclusio; Accusans iniustè ad Sedem Apostolicam recurrentes, si accusatio vsque ad inflictionem pœnæ nō perducatur, vel pœna per actionem hoc loco prohibitam non infligatur, in excommunicationem huius Bullæ non incidit. Probatur; In primo casu huius conclusionis nec mors, nec percussio, nec bonorum ablatio secuta est, quod necessariò requiritur, vt censura incurratur. In secundo pœna inflicta non inuoluit aliquam actionē hoc loco prohibitam, qua deficiente censura non ligat; ergo in his casibus accusans, quantumcumque iniustè, huius censuræ reus non efficitur.

5. 4. Cōclusio. Quarta conclusio; Accusans criminaliter, iniustè licét, iniustè recurrentē ad Sedem Apostolicam, vt talem recursum impediat, huius canonis excommunicatione nō plectitur. Probatur; Summus Pontifex iniustis delationibus causarum fauere non intēdit; ergo non defendit per hanc Bullam iniustè recurrentes; atque adeó qui hos accusat, quanuis ex accusatione actionum prohibitarum aliqua sequatur, in excommunicationem nō incidit.

Recurrētes iniusté hoc loco eos intelligo, quibus recursus nulla ratione secundùm iuris ordinem, tā in foro externo, quám in cōscientia competit; secus verò si res dubia sit, esto probabilius sit non competere recursum: tūc enim ad superiorem pertinet determinare, an iusté, vel iniustè ad Sedem Apostolic. recurratur. 6.

DISP. LXX.

Vtrùm infamans recurrentem ad Sedem Apost. ob talem recursum, excōmunicetur.

Viuald.

1. Vgold. in candel. in explanat. Bullæ Cœnæ nu.91. partem huius quæstionis tenet negatiuam, videlicet non excommunicari ex vi huius clausulæ infamantem eum, qui in suis causis ad Sedem Apostolicam recurrit. Probatur hæc sententia primò; In tota hac censura nulla mentio fit de infamia; ergo infamans ex vi illius non excõmunicatur. Et si quis dicat infamiam contineri sub illis verbis, *Bonis spoliãt*, cum fama, quæ per infamiam aufertur, bonũ quoddam sit: contra arguitur, quia licèt fama sit quoddã bonum, verbum, *Spoliant*, restringit illud verbum, *Bonis*, vt accipiatur tantùm pro bono immobili. Nam spoliatio, vt colligitur ex c. *Frequens*. de rest. spoliat. in 6. est rei immobilis ablatio: dicitur enim in eo c. spoliatus, qui substantia sua priuatur, substantia autem, vt habetur l. vltim. C. de verborum significat. accipitur pro patrimonio, quod non est res mobilis. Cum igitur fama mobilis res sit, iuxta illud Virgilij Ænead. 4. *Fama malum, quo non aliud velocius vllum Mobilitate viget.* &c. & illud Ouid. 4. de Ponto eleg. 4. *Fama per immensas aëre lapsa vias.* non dicetur quis illa spoliari.

2. Secudò; Nullus spoliatur re, quam non posidet, vt manifestum est; sed homo non posidet famam suam; ergo non potest illa spoliari: atque adeò sub illis verbis, *Bonis spoliant*, nõ continetur fama; cum ea solùm ibi intelligi debeãt, quibus aliquis spoliari valet. Probatur minor, quoniam fama, & honor quanuis fundamentum habeãt in honorato, & in eo de quo præclara diuulgatur fama, verè, & propriè sunt apud alios, nam fama est clara cum laude notitia, & honor testimonium excellentiæ, quæ est in homine, atque adeó ab illis non posidentur. Et confirmatur eadem minor; quia possessio est corporalis rei detẽtio, spiritualia enim non posidẽtur. cap. *Conquestus*. de

de foro competen. & ibi gloss. verb. *Quasi possessione.* & cap. *Cum Ecclesia.* de causa possessionis; ibi etiam Glos. verb. *Quasi possessione.* l. *Sequitur.* §. *Si viā.* ff. de vsucapio. & l 3. in princ. ff. de acquirend. possess. fama autem non est quid corporale.

3. Pars tamen affirmatiua non contemnendis argumentis suaderi potest. Primò; Per hanc censuram excommunicātur spoliantes bonis suis eos qui ad Sedem Apostol. recurrūt; sed qui prædictos infamāt, iniustè spoliant illos bonis suis; ergo hanc censuram incurrunt, si infamia talis sit, quæ ad peccatum mortale pertingat. Probatur minor; In Iure hæc dictio. *Bona*, in plurali significat res nostras, quæ sunt in nostro dominio, aut quasi dominio, vt videre est in l. *Bonorum.* ff. de verb. signif. sed fama est in nostro quasi dominio; ergo, qui illam iniustè aufert, spoliat hominem bono suo, imò maximo bono inter bona externa, vt docet S. Thom. 1. 2. quæst. 2. art. 2. ad. 1. & 2. 2. quæst. 103. art. 1. ad 2. & aliàs a pe. Minor est sententia ferè communis, quam inter alios docent Sot. lib. 4. de iust. & iur. quæst. 2. artic. 3. conclu. 4. Arag. de iust. & iur. quæst. 62. art. 1. Ban. ibid. quæst. 2. de dominio, Petrus Ledesm. in Summ. tom. 2. tract. 8. cap. 3. conclus. 7. & alij non pauci. Et ratio est, quia earum rerum homo est dominus, & eas possidet, vel quasi possidet, quas per arbitrij facultatem gubernat; atqui, vt Sanct. Thom. docet. 2. 2. quæst. 73. artic. 4. ad 1. homo gubernat honorem, & famam per facultatem arbitrij; ergo honoris, & famæ est verè dominus, illaque quasi possidet. Et confirmatur ex eo, quòd homo possidet, & est dominus earum rerum, quæ vsui humano subijciuntur; huiusmodi sunt honor, & fama, vt proximè citat. loc. quæst. 129. art. 1. S. Thom. docet.

4. Secūdò; Si spoliare solū

intelligeretur de bonis materialibus, sequeretur spoliantem iure suo, aut seruitute recurrentem ad Sedẽ Apostolic. non excommunicari, quod nulla ratione admittendum est; ergo sub illis verbis, *Bonis spoliant*, nõ solùm materialia, sed etiã immaterialia bona comprehenduntur. Probatur sequela, quia ius, & seruitus nõ sunt res materiales, nec propriè possidentur, sed quasi possidentur. Nec potest dici ex eo infamatorem sub illis verbis non comprehendi, quia secundùm propriam significationem nullus dicitur spoliari fama. Nam licèt germana significatio verbi, *spolio*, sollummodò de acceptis à militibus in bello dicatur, secundùm communem vsum ad plura extenditur, etiam ad ablationem famæ; vt videre est apud Ciceron. in oratio. pro Publ. Quin. vbi sic habet; *Necesse est, iste, qui amicũ, socium, affinem fama, & fortuna spoliare conatus est, vanum se, & perfidiosum, & impiũ esse fateatur.* quo etiam loquẽdi modo vtitur lib. 3. de off.

5. Ex his sententijs vtraq; probabilis apparet; prima tamen magis placet ex eo solùm, quia licèt secundũ Grammaticos dicatur aliquis spoliari fama, hunc tamen modum loquendi apud Iurisperitos non inuenio: & quanuis alicubi inueniatur, non est vulgaris locutio, secundùm quã leges explicantur relicta etiam magis propria terminorum significatione. Nã vt ex Philosopho refert. S. Thomas quæst. 4. de verit. a. 2. vsus maximè est æmulandus in significatione nominum.

6. Restat igitur argumẽta vtriusq; sententiæ soluere. Ad primum pro secunda sententia factum respõdetur verum quidem esse hominem esse dominum suæ famæ, illamq; quasi possidere, nihilominus secundùm cõmunem, & vsitatã nominis acceptionẽ, præsertim in Iure, nullum dici spoliari fama sua, quanuis dicatur spoliari bonis, & fama bo-

ma bonum quoddam ſit: applicatur enim verbum, *Spoliare*, ad bonũ in genere, non verò ad omnem illius ſpeciem, vnde bonorum nomine hoc loco non cõprehenditur fama.

7. Ad ſecundum reſpondetur ideo hominem dici ſpoliari iure, & ſeruitute, quia licèt in ſe immateria lia ſint, materiale reſpiciũt, vt agrum, domum, vineã, &c. & ideo iura computãtur inter immobilia, vt col ligit Gloſſ. in cap. 2. de reb. Eccl. non alien. verb. *Iura.* in 6. fama autem, & honor non dicunt per ſe ordinẽ ad rem materialem.

8. Ad primum argumentũ primæ ſentẽtiæ bene cęptum eſt reſponderi. Ad impugnationem negandum eſt illam eſſe adæquatam ſpoliationis difinitionem, nã qui rem mobilẽ iniuſtè aufert, ſpoliare dicitur, pręſertim hoc loco: quoniam qui pecuniam, quæ res mobilis eſt, ſurripit, proculdubio hanc cẽſuram incurrit, vt innuit Viuald. vbi ſup. n. 93. Nec quod adducitur ex c. *Frequẽs.* aliquid cõcludit, quia ibi intendit Sum. Pontif. vitare calumnioſas ſpoliationis exceptiones, quæ aliquando in iudicio ſiunt. Vnde ſolùm dicit ſpoliatum eum, qui tota, vel maiori parte ſuæ ſubſtantiæ ſe per violentiam deſtitutum affirmat. Nec verbum, *Subſtantiæ*, intelligendũ eſt ſolùm de re mobili, cum aliquando de eo, quod ad neceſſariam vitæ ſuſtẽtationem requiritur, intelligatur.

Ad ſecundum neganda eſt minor. Et ad probationem dicendũ eſt nõ omnia eodẽ modo poſsideri, nec omnem poſſeſsionem eiuſdem eſſe rationis: nã res materiales poſsidẽtur per detentionem, immateriales verò, vt iura, & ſeruitutes per patientiã, & vſum quaſi traduntur, & poſsidentur, vt notat Syl. verb. *Poſſeſsio.* Fama etiã, & honor quaſi poſsideri dicuntur, quãdo in mente, & ore eorũ ſunt, qui de homine bene opinãtur, & loquuntur. Ad confirmationem concedimus 9.

famam non possideri propriè, sed quasi possideri; quia tamẽ sub hominis dominio cõstituitur, potest illa spoliari, sufficit enim ad spoliationẽ quasi possessio.

DISP. LXXI.

Utrùm à recurrente ad Sedem Apostolicã liceat pecuniam, vel quid simile ad compensationem faciendam surripere.

1. Vival. in Cãd. in explanat. Bullæ Cœnæ, nu. 93. docet non excommunicari eum, qui á recurrente ad Sedem Apostolicam bona surripit ad compensationem faciendam, quã tis ex eo quód ad Sedem Apostolicam recurrit hoc faciat, dummodo compensatio aliàs iuxta Theologorum doctrinam licita sit, secretòq; & sine scandalo fiat. Ratio illius est, quia faciendo compensationẽ debitis circunstantijs concurrentibus non peccat, atque adeò nõ excommunicatur. Hæc sententia vera quidem est, vt existimo, nihilominus restringi non debet ad solũ casũ, in quo secretò, & sine scandalo fit. Nec fundamentum, quo probatur, õnino cõuincit.

Sit igitur prima conclusio; Spolians recurrentem ad Curiam Romanam, vt sibi compensationem eius, quod verè, & realiter sibi debetur, faciat, quanuis in modo faciendi peccet mortaliter, cẽnsuram huius canonis non incurrit. Probatur; In hoc canône non excõmunicantur, nisi qui occasione causarum ad Curiam Romanam recurrentes spoliant; sed qui intendit cõpensationem, nõ spoliat occasione causarũ; ergo non excõmunicatur. Quòd autem peccatũ mortale, & acceptio scãdalosa in modo faciendi compẽsationem nihil ad cẽsuram incurrendam faciat, ex eo est manifestum, quia huiusmodi scandalum, & peccatum 2. 1. Cõclusio.

tum delationem causæ nõ respiciunt, quam solam non impediendam Summus Pontifex hac censura prohibet. Circunstantiæ igitur, quæ ad faciendam iustam compensationem á Doctoribus asignantur, scilicet quód aliquid verè, & realiter debeatur, quòd debitum sit certum, & liquidum, quòd non plus accipiatur, & quód alia via recuperari non posit, ad hoc tendunt, vt compensatio sine peccato fiat, non verò vt à cẽsura excusent.

3. 2. Cõclusio. Secunda conclusio; Qui occasione causæ ad Curiã delatæ compensationem facit, aliás non facturus, dummodò non plus accipiat, quàm quod ei debetur, in hanc censuram non prolabitur. Probatur; Intentio, & animus nõ faciũt actionem compensationis iniustam, cum semper sit acceptio veri debiti, cuius rationem non aufert, creditorem compensationem facere noluisse; sed Summus Pontifex per hanc censuram nullo modo debiti recuperationem impedit; ergo non excommunicat facientem compensationem circa verum debitũ. Et confirmatur, quia cõpensationem faciens nõ spoliat propriè, & in rigore loquendo, cum rem sibi debitam accipiat, & hoc loco spoliatores tantùm excommunicantur. Dixi, *Dummodò non plus accipiat*, quoniam qui plus accipit, proculdubio excommunicatur, si excessus ad peccatum mortale sufficiat, tunc enim datur spoliatio, & iniusta acceptio.

CAP. XIIII.

Contra appellantes à grauamine, vel futura executione literarum Apostolicarum ad laicam potestatem.

TENOR BVLLÆ.

13. *Bullæ censura.* ITem excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Ecclesiasticos, quám sæculares, cuiuscunque dignitatis, qui prętexentes friuolam quãdam appellationẽ, à grauamine, vel futura executione literarum Apostolicarum, etiam in forma Breuis, tam gratiam, quam iustitiam concernentium: Nec non citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorũ, processuum, executorialium, & aliorum decretorum á Nobis, & à Sede prædicta, seu Legatis, Nuncijs, Præsidentibus, Palatij nostri, & Cameræ Apostolicæ Auditoribus, Commissarijs, alijsque Iudicibus, & Delegatis Apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanauerint, aut aliás ad Curias sæculares, & laicam potestatem recurrunt, & ab ea, instante etiam Fisci Procuratore, vel Aduocato, appellationes huiusmodi admitti, ac literas, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta,

prædicta,capi,& retineri faciunt, qui vé illa simpliciter,vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine executioni demandari,aut ne Tabelliones,& Notarij, super huiusmodi literarum, & processuum executione,instrumenta, vel acta cōficere, aut confecta, parti, cuius interest, tradere debeant,impediunt,vel prohibent, ac etiam partes,seu eorum agentes,consanguineos,affines, familiares, notarios, executores, & subexecutores literarum,citationum,monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt,percutiunt, vulnerant, carcerát,detinent,ex Ciuitatibus,Locis,& Regnis eijciunt,bonis spoliant,perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per se,vel alium,seu alios, publicé,vel occulté, qui vè aliás quibuscunque personis,in genere,vel in specie,ne pro quibusuis eorum negotijs prosequendis,seu gratijs,vel literis impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel literas à dicta Sede impetrent,seu impetratis vtantur,directè,vel indirectè prohibere,statuere, seu mandare,vel eas apud se,aut Notarios,seu Tabelliones, vel aliás quomodolibet retinere præsumunt.

Notationes circa textum.

1. Matera huius cēsuræ, vt notat Caietan.in Summ. verb. *Excommunic.* cap.29. est sacrilegiū, quo

 offen.

offenditur authoritas Sedis Apostolicæ in friuolis appellationibus, in suis executionibus, in suis officialibus, & in alijs, quæ in litera continentur. De hac re est textus in cap. *Quoniã.* de immunit. Eccl. in 6. prędicti tamen capitis censura non ita extenditur, sicut ista, quæ quoad personas offẽdẽtes, quoad literas, quarum occasione fit offensio, & quoad actiones, & modos, quibus talis offensio fieri potest, ampliatur. Diuiditur hic canon in duas partes. In prima excommunicantur appellantes, & impedientes literas Apostolicas; in secunda, quæ incipit, *Quive aliàs.* excommunicantur impedientes recursum ad Romanam Curiam.

Hæc censura quoad personas vniuersalis est, comprehendit namque omnes tam Ecclesiasticos, quám sæculares, cuiuscũq; dignitatis sint, ita vt quicunque aliquid ex prohibitis hoc canone facit, per illum excommunicetur.

Actiones in prima parte prohibitæ decem & septẽ sunt. Prima est, prætextu friuolæ appellationis à grauamine, vel futura executione literarum Apostolicarum ad curias sæculares, & laicam potestatẽ recurrere. Secunda, huiusmodi appellationes à laica potestate facere admittere, etiã instante Fisci Procuratore, vel aduocato. Tertia, literas Apostolicas capi, & retineri facere. Quarta, prædictarum literarum executionẽ impedire. Quinta, illud idẽ prohibere. Sexta, impedire, vel prohibere instrumẽta, vel acta cõfici super executione earundẽ literarum. Septima, acta vel instrumenta confecta tradi parti, cui interest, impedire, vel prohibere. Octaua, aliquam ex personis infra nominandis capere. Nona, easdem percutere. Decima, vulnerare. Vndecima, carcerare. Duodecima, detinere. Decimatertia, ex ciuitatibus, locis, & regnis eijcere. Decima quarta, bonis spoliare. Decima-

cima quinta, perterrefacere. Decima sexta, concutere. Decima septima, comminari. Vt censura posita propter prædictas actiones incurratur, satis est quòd siue per se, siue per aliũ, seu alios, siue publicè, siue occultè exerceantur.

Personæ, contra quas prædictæ actiones fieri prohibentur, octo numerãtur. Prima, partes actrices. Secunda, earum partium agẽtes. Tertia, consanguinei. Quarta affines. Quinta, familiares. Sexta, notarij. Septima, executores. Octaua, subexecutores. Literæ, quas impedire nõ licèt, sunt primò, literæ Apostolicę, etiam in forma Breuis, gratiam, vel iustitiam concernentes; secundò, citationes; tertiò, inhibitiones; quartò, sequestra; quintò, monitoria; sextò, processus; septimò, executoriales; octauò, quæcunque alia decreta: siue literæ prædictæ emanent à Romano Pontifice, & à Sede Apostolica, siue à Legatis, Nũcijs, Præsidentibus, Palatij, & Cameræ Apostolicæ Auditoribus, Commissarijs, alijsque Iudicibus, & Delegatis Apostolicis. Excommunicãturque nõ solùm prædicta absolutè prohibẽtes, sed etiã impedientes ne executioni, sine eorũ beneplacito, & cõsensu, vel examine, mãdentur.

In secũda huius canonis parte aliquot personarum genera excommunicãtur. Primum, prohibentes ne aliqui ad Curiam accedãt, vel recursum habeant, pro quibusuis eorum negotijs, prosequẽdis, vel gratijs, & literis impetrandis: ne vè gratias ipsas, & literas impetrent, seu impetratis vtãtur. Secundũ, ne prædicta fiant, statuentes. Tertium, id ipsum mandãtes. Quartum prædictas literas, gratias, seu negotia, quomodolibet apud se, aut notarios, seu tabelliones retinentes. Excommunicanturque istorum aliquod facientes, siue directè, siue indirectè, dummodo tamen cum pręsumptione, id faciant. Ex quo sequitur

non

non excommunicari illud faciẽtes per ignorantiam, etiam si culpabilis sit, vt notat Sayr. lib. 3. de censſ. cap. 17. numer. 8. Nam iuxta doctrinam Cardinalis communiter receptam, in Clementin. 1. de priuil. quæst. 39. quem sequitur Nauar. in Comment. de datis, & acceptis, num. 38. tom. 2. & in relect. cap. *Accepta.* opposit. 8. num. 33. de restit. spoliat. lex puniẽs præsumentem, non comprehendit eum, qui bona fide ignoranter, aut imprudenter, siue inanimaduertens operatur.

Circa hanc clausulam, & sequentes, in quibus de pertinentibus ad libertatem Ecclesiasticam agitur sunt in hoc Lusitaniæ Regno nonnullæ determinationes, quæ inter Ecclesiasticos, & sæculares iudices, in aliquibus causis in praxi seruantur: de quarum iustitia non est nobis modò disputandum. Qui has determinationes scire cupit, eas inueniet in diplomate Regio ad finem huius Relectionis addito.

DISP. LXXII.

Vtrúm priuata authoritate executionem literarum Apostolicarum impedientes excommunicentur.

Excõmunicari per hãc clausulam personas priuatas, quæ prætextu friuolæ appellationis à grauamine, & executione literarum Apostolicarum, ad laicam potestatem recurrunt, dubitandum non est, cum id in Bulla expressè contineatur. Vtrùm autẽ impedire literas Apostolicas, acta, & instrumenta, exercereque actiones illas, scilicet capere, detinere, &c. ad solos Magistratus referendum sit, ita vt personæ particulares, quę hoc ipsum faciunt, non excommunicẽtur, dubitari potest. 1.

Com-

2. Comprehendi ſub hac cenſura ſolos Magiſtratus videtur docere Graff. lib. 4.deciſ.cap.18. num. 107. & Sayr. lib. 3. de cenſ.cap. 17.numer. 6. Et ratio pro hac parte ſit,quia Magiſtratus ſunt qui hoc faciunt, & actiones prædictas ipſi tantùm exercent : nam appellationem ab executione literarum Apoſtolicarum ſoli Magiſtratus acceptare poſsunt.

Quod etiam non intelligatur hæc cenſura,niſi de ſæcularibus Magiſtratibus, ex eo ſuaderi videtur, quia ad iſtos tantùm prohibetur appellari, & in recurſu ad poteſtatem laicam Sedes Apoſtolica maximè offenditur.

3. *1. Cõcluſio.* Sit tamen pro reſolutione prima concluſio ; Non ſolùm Magiſtratus, & qui authoritatiuè prędictas actiones exercent, ſed etiam particulares perſonæ,quæ per publicam authoritatẽ eas fieri procurant , excõmunicantur. Hanc concluſionem tenet Nauar.in Manu.cap.27.num. 68.§. *Quinta.* & Vgolin. hic ad illa verba,*Qui ve illa.*verſ. *Poſtremò*. Et probatur inprimis de Magiſtratibus ex eo,quòd eorum exceſſus in hac parte pernicioſiſsimi ſunt,& quia multa, de quibus Summus Pontifex loquitur,de illis tantum intelligi poſſunt , vt appellationes prohibitas aceptare,impedire ne ſine eorum examine,& cõſenſu literæ Apoſtolicæ executioni mãdẽtur,& ſtatuere, ne aliquis ad Curiam Romanam recurrat. Probatur deinde quoad perſonas particulares; In hac cenſura excommunicantur facientes acceptare , faciẽtes capere,&c.ſed huiuſmodi actiones á particularibus perſonis exerceri poſſunt, & ſolent, nam Magiſtratus regulariter ad inſtantiam alicuius particularis hæc præſtant; ergo de particularibus etiam intelligitur cenſura. Et cõfirmatur cõcluſio, quoniã in illis verbis, *Faciunt capi, retineri . &c.* non ſolùm comprehenduntur , qui prædicta

prædicta procurant, sed qui ad instantiam faciunt; nam si procurare prohibitum est, facere etiam prohibitum erit: iuxta illud Aristotelis, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*.

4. 2. Conclusio. Secunda conclusio; Potestates Ecclesiasticæ, quæ actiones hoc loco prohibitas faciunt, & priuatæ personæ Ecclesiasticę, quę in particulari ad eas concurrunt, huius censuræ reæ efficiuntur. Hãc tenet Caietan. in Summ. verb. *Excommunic*. cap. 29. & Nauar. in Manu. cap. 27. num. 68. Et ratio est, quia in hac censura nulla inter personas sæculares, & Ecclesiasticas discretio fit, sed de omnibus absolutè loquitur Summus Põtifex; ergo, cum nulla sit ratio, quæ Ecclesiasticos excuset, quin potiùs ipsi ratione status maiorem videntur Summo Pontifici iniuriã irrogare, dicendum est sub hac censura comprehẽdi.

Ad primum agumentũ respondetur particulares personas actiones illas prohibitas vel per se in particulari, vel per publicas potestates exercere posse. Quanuis igitur sint aliquæ actiones, quas soli Magistratus per se primò exercere valent, ad eas tamen particulares personas modo prohibito concurrere posse negandum non est.

Ad secundum concedimus solas appellationes ad Magistratus sæculares hoc loco prohiberi: nihilominus impedire executionẽ literarum Apostolicarum etiam Ecclesiasticos comprehendit, cum ipsi hoc ipsum authoritatiuè præstare posint, imò cum maiori scandalo, cum obediẽtiam Ecclesiæ magis, quam sæculares procurare teneantur.

DISP. LXXIII.

Utrùm in hac clausula mandantes, & cõsulentes excommunicentur.

Dubium

1 DVbium hoc circa ea, quæ in secunda parte huius clausulæ continentur, locum non habet, expressè enim ibi excõmunicantur mandantes, ne aliquis ad Curiam Romanam accedat, aut in suis causis recursum habeat, aut ne literis impetratis vtatur. Dubium tamen est circa actiones, quæ in prima parte causulæ continentur, an sufficiat illas mandare, vel consulere, ita vt mandans, vel consulens appellare ad laicam potestatem, vel retinere literas Apostolicas, &c. hac censura innodetur.

2 Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 96. docet mandantes non excommunicari hoc loco, cum de illis in hac censura mentio non fiat; & quãdo Summus Pontifex vult cẽsuram ad mandantes extẽdere, id explicare solet, vt videre est in fine huius clausulæ, & in clausula 11. Idem argumentũ fieri potest de cõsulẽtibus, illorum enim nõ meminit Sum. Pontif. quod tamen facit in alijs clausulis, vt in 7. 10. 11. 12. & 20.

3 Hæc sẽtẽtia quoad cõsulẽtes vera est circa õnes actiones cõtẽtas in hac clausula, vt argumentum factũ sufficienter probat, & itẽ quoad appellantes, quoad aliquas verò respectu mandantiũ nõ omnino placet. Nã si loquamur de illis, qui appellationes admitti, literas capi, & retineri faciũt, videtur cõprehendere mãdantes; qui enim mãdat, & appellationẽ acceptari, & literas capi, & retineri facit, quod hic expressè prohibetur, & sic sub nomine, *Admitti, capi, & retineri facietis*, mãdantes cõprehẽdũtur. Idẽ dicẽdũ existimo quoad personas, & actiones sequẽtes à quarta vsq; ad decimãseptimã, eo quòd post õnes illas additur particula, *Per se vel aliũ, seu alios*: quę verba proculdubio mãdãtẽ includũt: nã qui mãdat, per aliũ impedit, & perturbat. Licẽt igitur mãdantes non exprimantur per verbum, *Mandare*, exprimuntur tamen per

mẽ per verba æquiualẽtia. Ex quo ad argumentum Viuald. patet solutio.

DISP. LXXIIII.

Vtrùm omnes appellã tes à mandatis Apostolicis ad curias sæculares hæc censura comprehendat.

1. AD hãc difficultatem ex verbis Bullæ facilè respondetur, scilicet, *Prætexentes friuolam appellationẽ*; ex quibus constat non omnes appellantes excõmu cari, sed solummodo friuolam appellationem prætexentes, vt notãt Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 105. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 17. num. 5. dummodo sub nomine appellationis ad sæculares curias non fiat recursus, vt infra dicemus. Solùm igitur quid sit friuolam appellationem prætexere, explicandũ superest.

2. *Prætexere* nihil est aliud, si verbi vis expendatur, quám *velare*, seu, *causam aliquam non veram afferre*, iuxta illud Virgil. 4. Ænead. *Coniugium vocat, hoc prætexit nomine culpam.* & Cicer. in Pison. *Nemo potest exercitũ apertè petere, vt non prætexat cupiditatem triumphi.* Vnde, *Prætexere friuolam appellationem est sub colere, & nomine appellationis illam, quæ friuola iudicatur, afferre.* Non tamẽ sufficit appellationem secundùm se esse friuolam, sed requiritur, vt appellãs friuolam esse sciat. Nam, *Prætexere*, nõ dicit quomodolibet afferre, sed afferre ex intentione. Quanuis igitur aliquis per friuolam appellationem ad potestatem laicam recurrat cum ignorãtia culpabili, si absit dolus, non excommunicabitur.

Friuola appellatio illa censetur, *quæ sine legitima causa interponitur*, vt colligitur ex Gloss. in cap. *Cum appellationibus friuolis*. de appellat. in 6. & tradit Miranda de ordin. iud. quæst. 30. art. 12. cõcl. 3. Itaque quando sine causa rationabili, aut omnino sine illa, aut cũ causa 3.

ficta

ficta appellatio interponitur, talis appellatio est friuola. Existimandum tamẽ non est appellationem esse friuolam, quotiescunque sententia secundùm acta est iusta; cum stante iusta sententia secundùm allegata,& probata,licitum sit appellare, sufficit enim ad iustè appellandum quòd sententia re ipsa iniusta credatur,& per agenda de nouo talem esse demonstrari procuretur, vt docet Nauar. in Manu. cap. 27. num.15. §. *Nota quartò.*

4. Dubitari tamen potest, vtrùm omnis appellatio, quæ secundùm Ius admittenda non est,ad effectum incurrendi hanc censurã, friuola dicenda sit. Et pro parte affirmatiua arguitur; Appellatio friuola, idem est,quòd appellatio vana, & nullius momenti, vt dicit Miranda loco cit. sed talis est illa, quæ secundũ Ius non recipitur;ergo omnis huiusmodi appellatio friuola est.Et confirmatur, quoniam in dict.cap. *Cum appellationibus.*dicitur friuolis appellationibus deferẽdum non esse.

Dicendum tamen est non omnem appellationẽ, quæ secundùm ius non admittitur ad effectum incurrendi censuram huius canonis friuolam esse.Probatur; Friuola appellatio, si propriè loquendum sit non ea dicitur,quæ acceptari, & admitti non debet, sed quę irrationabilis est,& sine legitima causa interponitur; ergo non omnis prædicta appellatio sufficiens est vt censura huius canonis incurratur. Deinde; Iura appellationem in aliquibus casibus remouẽtia solummodò procedunt in foro externo, vt docet Nauar.vbi sup.§. *Nota tertiò.* ergo in foro conscientiæ in illis appellari licet, atque adeó sic appellans non excommunicatur.

5. Ad argumentum in cõtrarium dicendum est appellationem friuolam non ex eo dici vanã, & nullius momenti quia per eam,eo quòd non acceptatur, effectus intentus non consequitur,

ſequitur, ſed quia non datur iuſta cauſa, vt fiat.

Ad confirmationem cõcedimus friuolis appellationibus deferendum non eſſe: non tamen omnem appellationem, cui non defertur, eſſe friuolam, vt ex dictis patet.

DISP. LXXV.

Vtrùm in aliquo caſu licitus ſit ab executione literarum Apoſtolicarum ad curiam ſæcularem recurſus.

1. IN hac celebri, & ſatis agitata difficultate, in qua Summi Pontificis determinatio neceſſaria omnino foret, partem negatiuam, non licere ſcilicet in cauſis Eccleſiaſticis vllo modo ad curias ſæculares recurrere, tenet Azor in Summ. Inſtitut. moral. lib. 5. cap. 12. verſ. *Ex dictis infertur.* & Sayr. lib. 3. de cẽſ. cap. 18. num. 6 & ſequent. quorum ſententia ſuadetur.

Primò; Si in aliquo caſu licitum eſſet ab executione literarum Apoſtolicarum ad curiam ſæcularem recurrere, eſſet in caſu violẽtiæ; ſed neque interueniente violentia id licet; ergo, &c. Minor probatur, tum ex verbis huius Bullæ, in quibus expreſſè continetur, prohibet enim Romanus Pontifex etiam prætextu violentiæ, & grauaminis ad curiam ſæcularẽ in mandatis Apoſtolicis recurrere, tum etiam, quia aliás multis inobedientijs via aperiretur, contemnerenturque Apoſtolica mãdata, preſertim cum vnuſquiſq; iuriſdictionem ſuã, data occaſione, regulariter nitatur extendere.

Secundò; Si qua eſſet ratio, ob quam ſæculares iudices Regis authoritate, vel ipſi Reges, & Principes laici in cauſis Eccleſiaſticis ſe poſſent intromittere, eſſet conſuetudo ab antiquo, & immemorabilis; ſed talis conſuetudo nõ datur 2.

legitima,

legitima, & quæ possit quietas reddere conscientias; ergo. &c. Minor probatur; Non datur legitima cõsuetudo ad præscribendũ sufficiẽs, cum formali repugnantia, & reuocatione superioris: nam his interuenientibus nec bona fides, nec præscriptio dari potest: sed per hanc Bullam, quę singulis annis promulgatur, reuocatur omnis consuetudo in cõtrarium, cui Summus Põtifex manifestè contradicit; ergo. &c. Et confirmatur; Consuetudo vnius anni nõ sufficit in hac materia ad conferendum ius; plurium annorum non datur, cum hæc facientes singulis annis excommunicentur; ergo. &c.

3. In contrarium huius sententiæ stat consuetudo ab antiquo seruata in regnis Hispaniæ, Lusitaniæ, & Galliæ: secundùm quã ad curiam sæcularem, & ad Regem fit recursus, quando siue laici, siue Ecclesiastici vi, & censuris ab Ecclesiasticis iudicibus opprimuntur. Hanc consuetudinem approbãt Couarru. pract. quæst. cap. 35. numer. 3. Parlador lib. 3. diff. 9. §. 4. numer. 24. Gregor. Lop. in l. 13. titul. 13. Zeuall. pract. quæst. tom. 4. quæst. 897.

Vt tamen in re adeò difficili, & controuersa, quid sentiam explicem, sit prima conclusio; In nullo casu à mandatis Apostolicis licitum est appellare ad curiam sæcularem, & qui appellat censura huius canonis inuoluitur. De hac conclusione nulla dari potest inter Catholicos controuersia: nam oppositum illius odiosum, & scãdalosum est, imò & in fide suspectum. Probatur; Appelatio est à minori ad maiorem iudicem recursus. cap. *Omnis oppressus*. cap. *Si quis*. cap. *Placuit*. 2. quæst. 6. ergo qui á Summi Pontificis mandato ad iudices sæculares per appellationem recurrit, ipsos superiores constituere videtur, quod cum fide Catholica stare non potest. Probatur 4. 1. Cõclusio.

consequentia, quoniam contra substantiam appellationis est, quòd ad æqualem, vel minorem appelletur; iuxta Gloss. in cap. 2. de consuet. in 6. quam sequitur Nauar. in cap. *Placuit.* de pœnit. d. 6. n. 43.

5. 2. Cõclusio. Secunda cõclusio; Quãdo ex literarum Apostolicarũ executione sequitur iniuria irreparabilis, aut quæ difficilè reparari potest, & Sũmus Põtifex lõgè distat, nec est Ecclesiasticus iudex, qui posſit, & velit violentiam auferre, licitum est ad curiam sæcularẽ recurrere, vt iniuria, & vis auferatur, & Summus Põtifex veré informetur. Hęc conclusio est Doctorum, quos secundo loco citauimus. Et probatur; Iusta defensio est licita, & de iure naturæ, Clem. *Pastoralis.* de sent. & re iudic. circa finẽ. 23. q. 1. in princip. Gloss. in c. *Quod verò.* eâdem causa q. 3. verb. *Fugiẽs.* Abb. c. *Cũ cõtingat.* de for. cõpet. n. 27. quo in loco dicit etiã diabolo, si ad iudiciũ vocaretur, concedendam esse defensionem, Couar. pract. quęst. c. 23. num. 6. sed in casu conclusionis defensio per recursum ad Regem, & laicam potestatem est licita; ergo qui in tali casu recurrit, non excommunicatur. Minor, in qua est tota difficultas, ostenditur; Si qua esset ratio, ob quam in tali casu nõ liceret ad Regem, & laicam potestatẽ recurrere, ea esset, quia ab Ecclesiastico iudice ad sæcularẽ adire nullo modo licet; hoc autem falsum est, si in omni casu intelligatur: nam, vt habetur. cap. *Filijs, vel nepotibus.* 16. quæst. 7. quãdo Ecclesiastici etiam Episcopi, aut Metropolitani bona Ecclesiæ defraudauerint, Regis auribus intimari non differatur. Vbi Glos. verb. *Regis.* dicit faciẽdũ id esse, vt Rex Ecclesiasticũ corrigat, quia per Ecclesiasticũ iudicẽ corrigi nõ potest iuxsta, c. *Petimus.* 11. q. 1. Quod etiam, inquit, habet locũ, quando Ecclesiasticus negligens fuerit. Et cõfirmatur, quia quãdo in mora est periculum, à regulis

regulis iuris recedimus. l. *De pupillo.* §. *Si quis riuos.* ff. de noui oper. nunciat. arg. cap. *Baptizari.* d. 5. est enim mora vitanda, vbi timetur periculum. c. *Ne quod absit.* de consecrat. d. 4. ergo, si interuenit iniuria tertij, estq; periculũ in mora accedendi ad Pontif. &c. ad laicam potestatẽ recurrere licet.

6

Probatur deinde; Vel Sũmus Põtif. in expeditione literarũ in præiudicium tertij procedit ex informatione falsa, aut diminuta, vel ex malitia, licèt enim in rebus circa fidẽ, & vniuersalem Ecclesiæ gubernatione ẽ errare nõ posit, impossibile tamen non est eum moribus deformari, suaq; abuti potestate, atq; adeò literas cũ iniuria tertię personæ expedire; atqui quocunq; istorũ modorũ literę expediãtur, si nõ sit facilis accessus ad Pontif. instetq; malum irreparabile, licitũ est ad laicã potestatem recurrere; ergo. &c. Probatur minor quoad priorẽ partẽ, quoniã literæ, quæ expediũ-

7

tur, supposita falsa, vel diminuta informatione, subreptitię, vel obreptitię sunt, talesq; falsæ censentur, c. *Ad falsar.* de crim. fals. literę autẽ falsæ, cũ nõ obligent in cõscientia, iustè detineri possunt, & per appellationẽ ad Sũmum Põtif. malè informatũ, ad ipsũ bene informãdũ, impediri. Quòd si per inferiores ministros Ecclesiasticos tali appellationi non deferatur, vis infertur appellãti, à qua per Principis sæcularis auxiliũ se poterit defẽdere, donec Romanus Põtif. verè, & legitimè informetur. Accedit quòd literę subreptitię, vel ipso iure sunt nullæ, vel saltẽ annullandæ, Gloss. in c. *Ad audientiã.* de rescript. & Nau. c. *Si quando.* eod. tit. præludio 1. nu. 1. cum alijs. Quoad secundã partẽ probatur eadem minor; Sũm. Pontif. iniustè, & iniquè procedẽs admonẽdus est humiliter, & charitatiuè corripiẽdus, & si ab iniustitia nõ desistat, resistendum est ei in faciẽ per dominos Cardinales: vbi autẽ hoc, 8.

occulto Dei iudicio, non proficeret, & res sit magni momẽti, cedatq; in præiudiciũ Ecclesiæ, cõuocandũ est auxiliũ brachij sæcularis, Imperatoris scilicet, vel aliorũ Principũ. Quę õnia, cum alijs remedijs, tradũt Turrec. in Sum. de Ecclesia lib. 2. cap. 106. & Vict. in relect. de potest. Papæ & Concilij proposit. 22. Ex quib9 cõstat posse ab iniustitia, à Sũmo Pontif. facta, ad curiã sæcularẽ recurri; ergo multo magis licebit ad illam accedere, vt ipse Sũ. Põtif. verè informetur.

9. 3. Cõclusio. Tertia conclus. In casu violentiæ, & iniuriæ manifestę tenẽtur Reges defẽdere ad ipsum recurrẽtes, siue laici sint, siue Ecclesiastici, impediendo literarũ Apostolicarũ executionẽ, á qua ad Sũmum Pontif. iure appellatur. Probatur; Reges licité executionẽ literarũ prædictarũ impedire possunt; ergo tenẽtur. Consequẽtia ex eo est manifesta, quia Reges ex officio tenẽtur defẽdere sibi subditos, vt habetur c. *Principes.* & c. *Regũ officium.* 23. q. 5. colligiturq; ex Sacra scriptura. Ps. 81. *Eripite pauperẽ, & egenũ de manu peccatoris liberate.* Prou. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortẽ; & qui trahũtur ad interitum liberare ne cesses.* Hiere. 21. *Eruite vi oppressũ de manu calũniantis.* & c. 22. idẽ repetitur. Et hinc est quòd multoties imploratur auxiliũ brachij sæcularis c. *Christianis* 11. q. 1. c. *Maximianus.* 23. q. 3. c. *Adminis-tratores.* 23. q. 5. c. *Licet.* de iur. iur. in 6. & aliás sæpe. 10. Antecedẽs probatur; tum, quia, vt cõstat ex 2. cõclus. in casu illius licitum est & Clericis, & laicis ad Regẽ recurrere; ergo etiam ipsis Regibus licebit eosdẽ defendere; tũ etiã, quia huiusmodi defensio non minuit authoritatẽ Summi Põtif. quin potiùs ipsam iuuat, impediẽdo iniustã executionẽ, donec ipse informetur; tũ deniq; quia quando iusta appellatio ad Sũmum Pontif. iniustè impeditur, pro Põtif. authoritate facit qui executionẽ iniuriosam suspendit, nulli enim Summus

mus Pontifex vult inferre iniuriam. Et confirmatur conclusio ex antiqua consuetudine, quæ satis ostendit habere Reges huiusmodi potestatẽ, & obligationẽ, & quia aliás multa incõmoda sequerentur in Republica cum Romanus Pontifex longè distet multoties, ac sæpe plenè non informetur.

11. 4. *Cõclusio.* Quarta conclusio, Quãdo iudex sæcularis, siue laico, siue Ecclesiastico violentiam infert, quã supremus Princeps non vult auferre, aut quando ad ipsum facilis recursus non est, & instat in mora periculum, ad Summum Pontificem, imò & ad Episcopũ recurrere licet, vt violẽtiam auferant. Probatur ex cap. *Ex trãsmissa.* & cap. *Licet ex suscepto.* cap. *Ex tenore.* de for. compet. Gloss. fin. in cap. *Qualiter.* de iudic. Ex quib⁹ cõstat, si iudex laicus in administrãda iustitia negligẽs fuerit, ad Sũmum Pontific. posse recurri. Quod etiam procedit, quãdo iudex sæcularis malitiosè agit, etiã si Rex, qui in temporalibus superiorẽ nõ agnoscit, sic pronunciasset. Quã sentẽtiam tenet Martha de iurisdic. p. 3. c. 8. n. 39. & 40. pro qua citat Ioan. Andr. in c. *Imperialem.* §. *Si inter duos.* n. 81. vers. *Vel pone.* de prohibit. & Afflict. in proœm cõstitut. q. 21. Et ratio pro hac sẽtẽtia eadẽ est cũ illa, qua secũdã cõclusionẽ probauimus, nimirũ defensionẽ ab iniuria de iure naturæ esse, quã õnes, siue particulares personæ, siue supremi iudices, cũ possũt, auferre tenẽtur. Cũ igitur in casu cõclusionis iudices sæculares iniuriã faciãt, & vim innocẽti inferãt, quã Princeps supremus auferre nolẽs, simul irrogat, ad Sum. Põtif. vel ad Episcopũ, vt ad superiores in spiritualibus, recurrere licebit.

Ad hoc argum. respõdet Zeual. vbi sup. in Discursu ad Regẽ n. 50. diuersã esse rationẽ in recursu ad Regẽ pro violẽtia ab Ecclesiastico facta, & in recursu ad Põtific. pro eádem à sæculari irrogata, quia Ecclesiastici, 12.

quatenus membra Reipublicæ, sunt Regi subiecti; quod de laicis in causis sæcularibus, respectu Ecclesiæ, & Summi Pontificis, dici nequaquam potest, eo quòd priuatiué Regi subijciantur.
13. Hæc tamen solutio nullius est momenti, nam vel intelligit de personis, vel de causis; si de personis, etiam sęculares, licet alio subiectionis genere, Summo Pontifici, & Episcopo subijciũtur; si autem de causis, neque sæculares ad Summum Pontificem, & Episcopum, neque Ecclesiasticæ ad Regem spectant. Vnde quando Pontifex, vel Rex de violentia cognoscunt, nõ hoc faciũt, vt ordinarij iudices, sed vt extraordinarij, seu potiùs vt defensores ad auferendã violentiam. Et hinc est, quòd neque à iurisdictione Ecclesiastica ad sæcularem, neque à sæculari ad Ecclesiasticam appellatur. Gloss. in cap. *Quoniã.* dist. 10. & in cap. *Cuncta per modum.* 9. quęst. 3. Quotiescũq; igitur alicui iniuria irrogatur, omnes, etiam particulares, si commodè possunt, sucurrere tenentur. A qua obligatione Ecclesiastici, præsertim Prælati, qui melius quam particulares iniuriam auferre possunt, immunes non sunt. Et confirmatur primò ex cap. *Ad Romanam.* 0. 2. 2. quęst. 6. vbi dicitur ab omnibus, maximè ab oppressis, licitum esse ad Romanam Ecclesiam, quasi ad matrem appellare. Confirmatur secũdó, quia iudex iniustitiam faciens dicitur spoliare, vt tradunt Crauet. consi. 118. num. 8. Socin. consi. 12. volum. 1. Põtanus in tract. de spolio, lib. 3. num. 107. & Martha vbi sup. p. 1. cap. 51. num. 28. sed spoliator à quocunque impediri potest; ergo, &c. 14.

Ad primum argumentũ neganda est minor: & ad probationem respondetur Summum Pontificem nõ prohibere quemcunque recursum ad curiam sæcularem, sed illum, qui prætextu friuolæ appellationis fit, vt disp. 74. diximus. 15.

Vnde

Vnde etiam patet non aperiri ex hoc inobedientijs viam, cum solùm admittamus recursũ illũ interueniente iusta appellatione ad Summum Pontificem, quæ ab Ecclesiasticis iudicibus iniustè non admittitur.

16. Ad secundum dicendũ est consuetudinem nõ tribuere sæcularibus Principibus in hac materia ius, sed solùm ostendere inesse illis talem potestatem, ratione cuius etiam omni cõsuetudine sublata, violentiam, & iniuriam à sibi subditis propulsare possunt. Sunt autem non solùm sæculares, sed etiam Ecclesiastici membra Reipublicę, vt probant Surdus consi. 1. num. 7. vol. 3. Velasc. cõsult. 100. num. 2. Bouadilla in sua Polit. lib. 2. cap. 18. num. 67. 181. & 308. Martha de iurisdic. 4. par. centur. 1. nu. 27. cas. 1. Zeuall. vbi sup. in Discursu ad Reg. num. 22. Et hinc est quòd Ecclesiastici Regi fidelitatem iurant.

DISP. LXXVI.

Vtrùm liceat literas Apostolicas examinare, vt executioni mandentur.

IN hac difficultate Azor lib. 5. suæ Sum. institut. moral. cap. 14. docet nullo modo sustineri posse vsum retinendi, & examinandi literas Apostolicas per laicam potestatem, & quòd Legati suæ legationis literas exhibeant. Pro qua sentẽtia faciunt verba Bullæ, scilicet, *Capi, & retineri faciũt*, & item, *Qui impediũt, & prohibent simpliciter, vel sine eorum beniplacito, & cõsensu, vel examine executioni mandari.* Ex quibus verbis Azoris sentẽtia manifestè colligi videtur. 1.

In cõtrarium est Couar. pract. quæst. cap. 35. num. 4. quem sequitur Zeual. tom. 4. pract. quæst. quæst. 897. à num. 292. &. 329. & Viuald. in Cand. in explanat.

nat. Bullæ Cœnæ, nu. 102. & sequentibus. Quam sententiã acceperunt á Driedonio lib. 2. de libert. Christian. cap. 2.

2. 1. Cõclusio. Pro resolutione sit prima cõclusio; Non est omnino illicitum examinare literas Apostolicas gratiã, vel iustitiam cõcernentes, ad Summum Pontificem omni cum humilitate, & obediẽtia informandũ, de incõueniẽtibus, & damnis, quæ ex earum executione sequi possunt: de hoc tamen non licet legem sancire, nec regulariter illud practicare. Hanc conclusionem, quoad primã partem, tradũt Doctores proximé citati, quibus maximè fauet Caietan. tom. 1. opuscul. tract. 1. cap. 27. §. *Ad secundam rationem*. Victoria in relect. de author. Papæ & Concilij, proposit. 22. Simanc. de Cath. institut. tit. 25. de pœnis, à numero 34. Et probatur ex c. *Si quando*. de rescrip. vbi Summus Pontifex cõcedit, vt quando rescriptum Papæ videtur repugnare, ei exponantur causæ, quare mandatum ipsius non adimpleatur. c. *Cum adeò*. cap. *Ad aures*. eod. tit. cap. *Cum teneamur*. de præben. Ergo ante literarum Apostolicarum executionem, illicitum omnino nõ est videre an aliquid contra iustitiam, & bonum cõmune ex falsa informatione contineant; non semper enim mandatum Papę ad parendum obligat, vt probat Victor. vbi supra proposit. 17. Et confirmatur primó, quoniam, vt notat Gloss. in dic. cap. *Si quando*. verb. *Qualitatem negotij*. ex multis iuribus, quandoque per nimiam importunitatem petentiũ Princeps non concedenda concedit. Et hinc est quòd ea, quæ per nimiam sollicitudinem extorquẽtur, non valent. cap. *Audacter*. 8. quæst. 1. cap. *Vnusquisque*. 22. quæ. 4. Vt igitur malum hoc euitetur, illicitum non erit literas Apostolicas, vt Summus Pontifex de inconuenientibus rectè informetur, examinare

nare. Confirmari ſecundò poteſt ex communi vſu, ſaltem in regnis Hiſpaniæ, quem Couar. Zeuall. & alij referunt.

4. Secunda pars concluſionis ex eo viro Catholico debet videri manifeſta, quia talis lex, & communis vſus maximè derogare videtur authoritati Summi Pontificis, quodammodo enim prædictam legem ſantientes, & communiter in omni euentu literas Apoſtolicas examinantes faciunt poteſtatem ſæcularem Eccleſiaſticæ ſuperiorem in ſuorũ mandatorum exercitio, maximamque occaſionẽ exhibent, vt Eccleſia, & Eccleſiaſtica mandata in contemptum veniant. Et

5. confirmatur, quia opinio communis non eſt attendenda, quando altera contraria opinio poteſtati clauium, & iuriſdictioni Eccleſiæ fauet; ergo multo minus opinio, quæ à multis reprobatur, & cuius praxis in paucis obſeruatur regnis. Conſequentia videtur bona. Antecedens docent Hoſtien. & Ioan. Andr. in cap. *Rurſus.* Qui Cler. vel vouentes. Filinus in cap. 1. numer. 54. verſ. *Quintò limita.* de conſtitut. Quos ſequitur Martha de iuriſdict. 4. part. cent. 2. caſu. 164. numer. 1. Et ratio eſt, quia non magis poteſt operari communis opinio reſpectu poteſtatis, & iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, quam leges Imperiales reſpectu eiuſdẽ poteſtatis, & iuriſdictionis; ſed leges Imperiales, & Principũ ſæculariũ contra iuriſdictionem, & poteſtatem Eccleſiaſticam non valent. cap. *Eccleſia Sanctæ Mariæ.* de conſtitut. ergo neque communis opinio. Nec poteſt in contrarium adduci conſuetudo ab antiquo, tũ quia talis conſuetudo ſingulis annis per Bullam Cœnæ reprobatur; cum etiam, quia contra libertatem Eccleſiaſticam nulla cõſuetudo prę ſcribit, vt tradunt Gloſſ. in cap. *Clerici.* verb. *Conſuetudo.* de iudic. Alexan. *Conſil.* 8. vol.

1. Roland.

6. 1.Roland. consil.23. nu.9. vol.2.imò quanto longior asseritur consuetudo, tanto ostenditur periculosior. cap. fin. de consuet. Quæ etiam consuetudines delẽtur per cap. *Aduersus.* vers. *Irrita habeantur, nullo vnquã tempore duratura.* de immunit. Ecclesiæ, & per hanc Bullam, vt infra patebit.

7. 2. *Cõclusio.* Secunda conclusio; Licitum est petere á Legatis Apostolicis literas suæ iurisdictionis. Hanc tenet Zeual. vbi sup. num. 338. Et probatur: Vt aliquis creatur Legatus, literas suæ legationis ostendere debet cap. *Nobilissimus.* 97. dist. & Gloss. ibi verb. *Signatis.* cap. *Cum in Iure.* de potest. iud.deleg.Conrad.Brunus lib.1. de legat.cap. 8.Pen. in 3. par. Direct. Inquisit. comment.1.§. *Poterit.* & sic non ligat excommunicatio, quando delegationis copia non datur, vt tradũt Mascaldus, de probationibus, conclus. 491. & Martha de iuridict. 2. part.cap. 35.numer.1.& 3.ergo cum Legatorum iurisdictio ad multos se extendat, quibus omnibus suæ legationis literas ostendere nec possunt, nec decet, Regi illas exhibere debet, vt cognoscat, an veræ sint. Et confirmatur, quoniam aliàs contingere poterit, vt aliquis per falsas literas, vel sine illis se vt Legatum introducat, sicut in nostro Lusitaniæ regno contigisse fertur, vbi quidam Sayabedra se gessit Legatum Pontificis, & authoritate ficta sanctæ Inquisitionis officium instituit, vt refert Paramus de orig. Inquisi.lib. 2.tit. 2. cap.15. num.6.

Tertia conclusio; Quãdo Reges literas Apostolicas retinent, vel examinãt, non id faciunt vt iudices, sed vt boni communis, & suorum ciuium conseruatores. Prima pars probatur ex eò, quód sæcularis non potest esse competẽs iudex inter personas Ecclesiasticas, nec in causis Ecclesiasticis, etiam ex prorogata iurisdictione, cap. *Nullus.* & cap. *Si diligenti.* 8. 3. *Cõclusio.*

de

de foro compet. cap. *Si Clericus*. 11. quæst. 1. sunt enim iurisdictiones distinctæ, nec consuetudo iurisdictionem potest sæculari in Ecclesiasticum tribuere, cum sit omnino incapax. cap. *Causam*. de præscript. Abb. in cap. *Quando*. de consuetud. num. 2. & Zeual. vbi sup. num. 269. Qui num. 142. cum Caualcano de brachio Reg. 1. part. in princip. num. 16. & Oliuan. de iur. fisc. cap. 14. num. 118. secundam partem nostræ conclusionis tenet. Et ratio est, quia ad Regis officium pertinet bonum commune conseruare, ciuesque suos à violentijs defendere.

9. 4. *Conclusio.* Quarta conclusio; Quando literæ Apostolicæ violentiam, aut iniustitiam contra tertiam personam non continent, nec aliud, de quo necessarium, vel conueniens sit Summum Pontificem de nouo informari, qui illas retinet, aut approbare, vel examinare intendit, vt non aliter executioni mandentur; censura huius canonis inuoluitur. Hæc ex verbis Bullæ est manifesta, excommunicat enim Summus Pontifex retinentes literas Apostolicas: quod manifestè de illis intelligitur, qui eas sine causa retinent; excommunicat etiam nolentes, vt literæ Apostolicæ sine eorum præuio examine vel approbatione executioni mandentur.

10. Ad argumentum pro opinione Azoris ex dictis quid dicendum sit constat: intelliguntur enim priora illa verba de retinentibus literas Apostolicas sine causa; nam Summus Pontifex vult vt ei rescribatur, quando in suis mandatis aliquid, quod repugnantiam, vel iniustitiam continere videatur, reperitur, vt constat ex dicto cap. *Si quando*. Posteriora verba explicanda sunt in casu, quo aliquis simpliciter vult, vel determinat ne literæ Apostolicæ executioni

tioni mandentur; vel quando vniuersaliter omnes literas examinare intendit, licèt nihil contra bonum commune, aut particulare contineant, vel quando continent causam spiritualem, aut spirituali annexã, aut etiam quando Summus Pontifex post legitimam informationem circa omnia inconuenientia, literas suas executioni mãdari præcipit. Quotiescũq; igitur literæ Apostolicæ impediuntur, ne sine Regis examine executioni mandentur, quasi ipsum ad talem executionem necessarium sit, censura huius canonis incurrritur. Vnde non placet quod Driedonius, & Couarru. asserunt, licitum nimirum esse Regibus mandare ne literis Apostolicis sine eorum beneplacito, & examine pareatur. Nam, præterquam quòd mandatum hoc scandalosum esset, fideique Catholicæ, & authoritati Ecclesiæ parum consonum, manifestè id erit contra determinationem huius canonis, atque adeò non crediderim prædicto modo literas Apostolicas retineri, & examinari esse in vsu apud Reges Catholicos.

CAP.

CAP. XV.

Contra impedientes literarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionũ executionem, & auocantes causas Ecclesiasticas ab Ecclesiasticis iudicibus.

TENOR BVLLÆ.

14. Bull. censura. ITem excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui per se, vel alios, authoritate propria, ac de facto quarumcunque exemptionum, vel aliarum gratiarũ, & literarum Apostolicarum prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Commissarijs nostris, alijsque Iudicibus Ecclesiasticis auocant, illorumuè cursum, & audientiam, ac personas, capitula, conuentus, collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tanquam Iudices interponunt. Quiuè partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad reuocandum, & reuocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias literas in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eos,

contra

contra quos tales inhibitiones emanarunt, á censuris,& pœnis in illis cõtentis absolui,per statutũ, vel aliàs,compellunt, vel executionem literarum Apostolicarum,seu executorialium, processuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt,vel suum ad id fauorem, consilium, aut assensum præstant,etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætentionum, seu etiam donec ipsi ad Nos informandos, vt dicunt, supplicauerint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes huiusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitimè prosequantur, etiam si talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Conciliorum,Parlamentorum,Cancellarij, Vicecancellarij, Conciliarij, ordinarij, vel extraordinarij quorumcunque Principum sæcularum, etiã si Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate,aut Archiepiscopi, Episcopi,Abbates, Commendatarij, seu Vicarij fuerint.

Notationes circa textum.

1. Materia huius cẽsuræ, vt notat Sayr. lib.3. de cens. cap.18.nu.2. post Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.*cap.30. est sacrilegium contra Sedis Apostolicæ authoritatem in causarum spiritualium, & spiritualibusannexarũ cognitione, in literarumque Apostolicarum executione. Actiones hoc canone prohibitæ sunt sex. Prima; auocare causas spirituales, vel

vel ſpiritualibus annexas, á quibuſcumque iudicibus Eccleſiaſticis. Secunda; impedire earundẽ cauſarũ, curſum & audiẽtiã, ac perſonas, capitula, conuẽtus, collegia cauſas ipſas proſequi volentes. Tertia; inter ponere ſe tãquam iudices de illarum cognitione. Quarta; compellere partes actrices, quæ committi fecerunt huiuſmodi cauſas, ad reuocandum, vel reuocari faciẽdũ citationes, vel inhibitiones, vel alias literas in eis decretas. Quinta; compellere eaſdem partes ad faciendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, abſolui á cenſuris, & pœnis in illis contentis, aut ad cõſentiendũ eoſdẽ abſolui. Sexta; impedire quomodolibet executionem literarum Apoſtolicarum, executorialium, proceſſuum, & decretorũ prædictorum. Actiones acceſſoriæ ſunt tres. Prima; præſtare ad prædicta fauorem. Secunda; dare conſilium. Tertia; præſtare aſſenſum. Satis eſt vt cenſura huius capitis incurratur, quòd prædictas actiones aliqua ex perſonis ſtatim nominandis per ſe, vel per alium faciat.

Contra nouem genera perſonarum fertur hæc cẽſura. Primum eſt Præſidẽtes Cancellariarum, Conciliorum, & Parlamentorũ. Secundum, Cãcellarij. Tertium, Vicecancellarij. Quartum, Conciliarij ordinarij vel extraordinarij quorumcunque Principũ ſæcularium, quacunque præfulgeant dignitate. Quintum, Archiepiſcopi. Sextũ, Epiſcopi. Septimũ, Abbates. Octauum, Commendatarij. Nonum, Vicarij. Vgolin. hoc loco §. 2. verſ. *Tertiò.* aſſerit nomine Eccleſiaſticorum iudicum non intelligi niſi eos, qui ſunt iudices Romanæ Curiæ. Quam ſententiam non approbo, eo quód hæc cẽſura eſt in fauorem iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, quæ etiam in alijs iudicibus offenditur.

Prætextus, qui ab hac cenſura nõ excuſant, ſunt ſex.

ſex. Primò, prætextus quaruncumque exemptionũ. Secundò, prætextus gratiarum. Tertiò, prætextus literarum Apoſtolicarum. Quartò, prætextus violentiæ prohibendæ, vel aliarũ prætenſionum. Quintò, prætextus informandi Sũmum Pontificem. Sextò, prætextus ſupplicandi, aut ſupplicare faciendi, niſi ſupplicationes huiuſmodi coram Summo Pontifice, & Sede Apoſtolica legitimé proſequantur. De hac materia habetur in cap. *Quoniam*. de immunitate Eccleſiæ in 6. & in c. vnic. de his quæ vi met. vè cauſ. fiunt. in 6.

2. Circa illa verba, *Et ſpiritualibus annexas*, notat Graſ. lib. 4. deciſ. cap. 18. numer. 111. adhiberi conformiter ad ius commune, ſecundũ quod adhærentium idem eſt iudicium, quod de principalibus, cui fauet text. in l. *Quæ religioſis*. ff. de rei vẽdic. Et hinc eſt, inquit, quod pax facta cum principali intelligitur facta cũ adhærentibus l. 1. §. *Tribus*. ff. de cloacis. l. *Arbor*. §. *De veſtibulo*. ff. commun. diuidun.

Circa illa etiam verba, *Niſi legitimè proſequantur*, notandum eſt ſex modis dici aliquid legitimè fieri. Primó, quando quod fit, non eſt prohibitum, & ſic per abnegationem prohibiti dicitur legitimum; ſecundò ſtrictiùs, quando quod fit, eſt permiſſum, nõ per abnegationem prohibiti, ſed per poſitionem liciti; tertiò, quando quod fit, permiſſum eſt à Iure ciuili, capiendo Ius ciuile largè pro prætorio, & omnibus partibus Iuris ciuilis; quartò, quando, quod fit, conceſſum eſt à Iure ciuili; reſtringendo vt non comprehendat prætorium, ſed omnes alias partes, ideſt Senatus conſulta, Principum placita, & reſponſa prudentum; quintò, adhùc plus reſtringendo Ius ciuile, vt ſolùm accipiatur pro lege duodecim tabularum; ſextò, maximè reſtringendo ſolùm pro lege duodecim tabularum, excluſis 3.

clusis responsis prudentū, & edictis Prætorum. Ita nonatur in l. vnic. C. Quādo non petent. par. petent. accresc. Quocumque igitur modo supplicationes coram Summo Pontifice, & Sede Apostolica fiant vitatur censura, dummodó modus prosequendi à Iure ciuili concessus, permissus, vel non prohibitus Iuri canonico non repugnet.
4. Nam leges Imperatorum in foro etiam Ecclesiastico militant, si Iuri canonico, aut canonicis sanctionibus nō obuiant. cap. 1. & 2. d. 10. & Gloss. in verb. *Adiuuantur*. cap. 1. de noui oper. nunciat. & ibi omnes Canonistæ, Baldus in Consil. 13. volum. 1. & consil. 135. in fin. & consil. 397. vol. 3. col. 2. Alexand. in consil. 122. num. 7. vol. 5. Rebuff. in Proœmio concordatorum Franciæ, gloss. 2. vers. *Quartò limita*. num. 72. Couarru. pract. quæst. cap. 8. nu. 5. vers. *Nihilominus*. Marant. disp. 8. nu. 47. vers. *Ad decimum*. Hęc tamen doctrina intelligenda non est quuādo leges Imperatorū summū rigorem cōtinent. c. *Filius*. de testā. & ibi Abb. num. 3. Et hinc est, quòd Clerici pœnis ciuilibus nō puniūtur. c. *Ad reprimendā*, de offic iudic. ord.

DISP. LXXVII.

Utrùm censura huius canonis tam sæculares quam Ecclesiasticos comprehendat.

1. NAuar. in Man. c. 27. n. 71. §. *Declaratio prima*. docet hanc clausulam non cōprehendere, nisi eos tantū sęculares, qui authoritate propria iudiciali, & laica, quę hoc loco vetantur, faciunt. Probat ex verbis Bullæ in quibus de solis laicis mētio fit. Hāc sentētiā probabiliorē iudicat Say. lib. 3. de cens. c. 18. n. 5. in qua etiam est Sebast. Medic in Sum. peccat. capital. tit. 9. q. 78. n. 18. est enim in hoc canone sermo de illis tācùm, qui causas spirituales á quibuscunque Ecclesiasticis iudicibus auocant.

2. Contrariam huic sententiam tenet Caietan. in Su. verb. *Excommunicat*. cap. 29. quem sequitur Suares de cens. disput. 21. sect. 2. numer. 76. Horum tamen Doctorum sententiæ sequentibus conclusionibus conciliari possunt.

3. 1. Conclusio. Prima conclusio; Ecclesiastici, qui à Principibus sæcularibus in iurisdictione laica constituuntur, si authoritate sæculari causas Ecclesiasticas ad se auocant, hanc censuram non effugiunt. Probatur; In hac clausula absolutè ponitur censura contra omnes auocantes causas Ecclesiasticas ad tribunal sæculare, nulla discretione facta inter laicos, & Ecclesiasticos, imò in fine adduntur hæc verba; *Archiepiscopi, Episcopi. &c.* ergo certum est hac excommunicatione implicari Ecclesiasticos, qui causas Ecclesiasticas iurisdictione laica ab Ecclesiasticis iudicibus auocant.

4. 2. Conclusio. Secunda conclusio; Ecclesiasticus auocans ad se causam Ecclesiasticam authoritate etiam Ecclesiastica, per hanc clausulam non excommunicatur. Probatur: Ea causarũ Ecclesiasticarum auocatio hoc loco prohibetur, quæ Ecclesiasticam libertatem per alienæ iurisdictionis introductionem offẽdit; sed quando ad tribunal Ecclesiasticum per Ecclesiasticã potestatem prædictę causæ auocantur, non offenditur Ecclesiastica libertas introductione extraneæ iurisdictionis; ergo talis auocatio hoc canone non prohibetur. Et in hoc conuenire videntur Doctores citati, quatenus ad hanc cẽsuram incurrendam necessarium esse affirmant, vt causarum auocatio, alia quàm Ecclesiastica authoritate fiat.

5. 3. Conclusio. Tertia conclusio; Vt cẽsura huius canonis incurratur, necesse est authoritatiuè causam auocari. Ita docent Suar. nu. 75. & Sayr. cit. locis, patetq́; ex illis verbis, *Authoritate propria, ac prætextu quarumcunq́; gratiarum, exemp-*

exemptionum, ac literarum Apostolicarum: quæ concessiones authoritatem conferunt, atq; adeò, qui earũ prætextu causas Ecclesiasticas ad se auocant, authoritatiuè id faciunt.

Fundamentum Nauar. non habet locum in hac censura, in qua expressè Ecclesiastici nominantur. Ad aliud ex dictis patet solutio, est enim contra libertatem Ecclesiasticam causas Ecclesiasticas authoritate seculari auocare.

DISP. LXXVIII.

Vtrùm auocãtes causas Ecclesiasticas prætextu violentiæ prohibẽdæ, aut informãdi & supplicandi Sũmũ Pontificem, hoc loco excommunicentur.

1. PRO parte huius quæstionis affirmatiua facit doctrina á nobis tradita c. præced. disp. LXXV. vbi concedimus ad violẽtiam prohibendam licitum esse executionẽ literarũ Apostolicarum impedire; ergo maiori cum ratione, ob eãdem violẽtiam vitandam, auocari ab Ecclesiasticis iudicibus causas Ecclesiasticas licitum erit.

Partẽ tamen negatiuã astruere vidẽtur verba Põtificis, quibus expressè talẽ auocationẽ prohibet, dicẽs non excusari ab hac cẽsura auocantes ad se huiusmodi causas, quantũcumq; prætextu violentiæ, aut informandi, & supplicandi Sũmũ Pontificẽ eas auocẽnt. Hanc partẽ tenet Sayr. lib. 3. de cẽs. c. 18. n. 6. & sequẽt. cui fauet Nauar. in Manu. c. 27. n. 71. §. *Secũda.* quatenus dubitat, an contraria sententia in Iure satis fundetur.

2. Pro resolutione sit prima cõclusio; Si detur violentia ex parte iudicũ Ecclesiasticorum, ad quam auferendam sæculares iudices implorãtur, nullo modo licet causam auocare, nisi priùs Ecclesiastici iudices superiores ad eos qui violentiã *1. Conclusio.*

inferunt, requisiti succurrere nolint. Probatur; In causis Ecclesiasticis gradatim procedendum est ab inferioribus ad superiores iudices, cap. *Ad reprimēdam*. de offic. iudic. ord. cap. *Sacro*. de senten. excommun. cap. *Antiqua*. de priuil. cap. *Filijs*. 16. quæs. 7. quod etiã tradunt Azor in Summ. lib. 5. institut. moral. c. 14. in 1. part. & Sayr. vbi supra cap. 17. numer. 5. Et probatur, quia contra libertatem Ecclesiasticã est quòd prætermisso sine causa ordinario iudice Ecclesiastico, ad quem vim, & iniuriam auferre pertinet, sæcularis iudex in tali causa se intromittat; cum per hoc ordinarius causarum Ecclesiasticarum cursus impediatur. Quod libertatem, & authoritatem Ecclesiasticam quàm maximè labefactare quis non videt? Priùs igitur per supplicationem (quod remedium à Summo Pontifice & conceditur, & assignatur) ad iudicem Ecclesiasticum recurrẽdum est, vt violentiam auferat: quam si auferre cõtemnat, ad superiores iudices Ecclesiasticos adire oportet, antequàm sæcularis iudex quoquo modo in auocãda causa se intromittat, aliás enim cẽsura huius canonis implicari dubitandum non est.

3. Secunda cõclusio; Quãdo, omni medio ordinario 2. Cõclusio. præmisso, non est alia via depellendi iniuriam á iudice Ecclesiastico factam, vel quando est periculum in mora, licitum est iudici sæculari causam Ecclesiasticam ad se auocare. Hæc conclusio patet ex dictis cap. præced. disp. 75.

4. Tertia conclusio; In auocatione causæ Ecclesia- 3. Cõclusio. sticæ, vel illi annexæ, nullo modo iudici sęculari de meritis causę principalis iudicare licet, sed solummodo cognoscere potest, an detur in ea violẽtia, & iniuria. Hæc cõmunis est. Quam nouissimè tradũt Martha de iurisdictione 4. par. centur. 2. cas. 102. & 146. & Zeuall. tom. 4. pract. quęs. quæst. 897. numer. 103. &

288

278. & in Discursu ad Regem num. 31. & 36. habeturque in cap. *Qualiter, & quando.* de Iudic. cap. *Licet.* o. 1. & cap. *Ex transmissa.* de for. cõpet. Quanuis igitur iudex Ecclesiasticus iniustam ferat sententiam, nõ ad sæculares iudices, sed ad Ecclesiasticum superiorẽ illi, qui sententiam tulit, illam corrigere pertinet.

5. 4. Cõclusio. Quarta conclusio; Si iudex Ecclesiasticus ad Regis supplicationem violentiam auferre nolit, iustam appellationem concedendo, sitq; periculum in mora accedendi ad superiorem illius, vel ad Summum Põtificem, & causa magni momenti sit, per bonorum temporalium ablationem compelli potest. Hanc tenet Couar. pract. quæs. cap. 35. num. 3. §. *Aduersus verò.* Pro qua citat Guillelmum Benedic. in cap. *Rainuntius* de testam. verb. *Et vxorem nomine Adelasiam*. secund. decis. num. 460. & Carol. de Grassal. lib. 2. Regal. Franc. iure. 7. column. penultim. Et probatur; quoniam aliàs nunquam violentia tolleretur, nec iudices Ecclesiastici Regis supplicationi parerent. Deinde; Vim vi repellere licet; sed in hoc casu iudex Ecclesiasticus vim infert; ergo si aliter ab illa inferenda cessare nõ vult, licitum erit vi illum compellere. Minor supponitur in conclusione. Maior habetur in Iure cap. *Significasti.* o. 2. de homicid. cap. *Si verò.* de sent. excommunicat. c. *Ius naturale*. dist. 1. l. 1. §. *Vim vi.* ff. de vi, & vi arm. l. *Scientiam.* §. *Qui cum aliter.* ff. ad legem Aquil.

Dicet aliquis hoc verũ esse, si repulsio fiat in cõtinẽti, non ex interuallo; vt habetur l. *Idẽ est.* §. *Cũ igitur.* ff. de vi, & vi arm. Cõcedim⁹ sed illud cẽsetur fieri in cõtinẽti, quãdo fit in flagrãti crimine, hoc est, donec animus continuus durat: vt habetur sup. cit. §. *Vim vi.* & in hoc casu certum est iniuriosum iudicis animũ durare. Dixi in conclusione, *Et causa magni momenti*, quoniam in rebus 6.

paruis illud facere non expedit, cum maius sit scandalum, quám vtilitas inde secuta.

7. 5. Cõclusio. Quinta conclusio; Si iudex sæcularis inueniat sine iusta causa á Clerico ad ipsum factum fuisse recursum, non potest illum in expensis condemnare, quanuis, si à laico fiat, possit ipsum laicum in expensis condemnare, imò & punire. Prima pars huius conclusionis est cõtra Zeuall. vbi sup. num. 291. & alios, quos ipse citat; meo tamen iudicio est omnino certa, ita vt oppositum tutum non sit. Probatur; Iudex sæcularis in casu violẽtiæ non constituitur superior ad personam Ecclesiasticam quãtùm ad iurisdictionem, nec vlla ratione illius iudex constituitur, sed solùm causam auocat, vt cognoscat, an legitimè ad violẽtiam auferendam inuocetur; ergo nullo momo personam Ecclesiasticam iudicare potest, cum sit omnino exempta, atq; adeò neque in expensis cõdemnare. Secunda pars videtur certa, cum iudex ad quem fit recursus sit superior respectu sæcularis ad ipsum recurrentis.

Ad argumentum pro parte affirmatiua ex dictis patet quid dicendum sit: concedimus enim in casu violentię posse causam Ecclesiasticam ad sæcularem iudicem auocari, ipsum tamen de meritis illius nõ posse cognoscere.

Ad argumentum partis negatiuæ, quod est ex verbis Pontificis, respondet Zeuallos vbi sup. num. 121. ex Corduba in Summ. q. 35. non ligare censuram Bullæ, quando in casu violentiæ auocatio causæ fit, vt Summus Pontifex verè, & plenè informetur, cum in fauorem Ecclesiasticæ causæ cedat, vt iusta ad eũdem Pontificẽ appellatio fiat. De qua re videri potest idem Author num. 102. & sequentibus, & 145. & 146. Confirmatur ista solutio ex verbo, *Prætextu*, quod manifestè ostendit non prohiberi á Summo 8.

Ponti-

Pontifice omnẽ recursum, nec omnem causæ auocationem, sed auocationem, & recursum factum prætextu supplicandi, & informãdi. Cum igitur prætextus sit *Velamen, quo moueri se quis ad aliquid agendum simulat*, illi cẽsentur causam auocare prætextu violentiæ, informationis, & supplicationis, qui sub isto colore, alia tamen non vera, nec iusta ratione ducũtur.

CAP. XVI.

Contra iudices sæculares, qui Ecclesiasticas personas ad sua tribunalia trahunt, quiq; Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant:

TENOR BVLLÆ.

15. Bullæ censura. QVI vè ex eorũ prætẽso officio, vel ad instantiã partis, aut aliorũ quorũcunq; personas Ecclesiasticas, capitula, cõuẽtus collegia Ecclesiarum quarumcũque coram se ad suum tribunal, Audientiam, Cancellariã, Concilium, vel Parlamentum, præter Iuris Canonici dispositionem, trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directé, vel indirectè, quouis quæsito colore: nec nõ qui statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quæuis alia decreta in genere, vel in specie, ex quauis causa, & quouis quæsito colore, ac

etiam prætextu cuiusuis consuetudinis, aut priuilegij, vel aliàs quomodolibet fecerint, ordinauerint, & publicauerint, vel factis, & ordinatis vsi fuerint, vnde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliás quouis modo restringitur, seu nostris, & dictæ Sedis, ac quarumcunque Ecclesiarum iuribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expressè præiudicatur.

Notationes circa textum.

1\. Canon hic in duas partes diuiditur. Prioris partis materia, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 29. est sacrilegium, quo offenditur authoritas Sedis Apostolicæ in personis Ecclesiasticis; quatenus earum libertas, quantùm ad immunitatem fori offenditur. Actiones in hac prima parte prohibitæ sunt tres. Prima, ad suum tribunal, Audientiam, Cancellariam, Concilium, vel Parlamentum trahere. Secũda, trahi facere. Tertia, id directè, vel indirectè procurare. Personæ, quæ ad prædicta tribunalia trahi prohibentur, quatuor sunt. Prima, Ecclesiastici. Secunda, Capitula. Tertia, Conuẽtus. Quarta, Collegia quarumcunque Ecclesiarum. Modus trahendi duplex asignatur. Primus, ex prætenso officio hæc facere. Secundus, ad instãtiam partis, vel aliorũ quorumcunque. Hoc tamen intelligitur, dũmodo præter Iuris canonici dispositionem fiat. De hac materia habetur in cap. *Si vero.*

o.1.de senten.excommun. cap. *Si iudex laicus.* eod.tit. in 6.& in Extrauag. *Ad reprimendum.*

2. Materia posterioris partis,vt notat Caiet. vbi sup. c. 31. est sacrilegium ,quo Sedes Apostolica offenditur, quantùm ad libertatẽ in alijs rebus, quàm in personis. Actiones prohibitæ quatuor numerantur. Prima,statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas,& quæuis alia decreta facere. Secunda, eadem ordinare. Tertia, publicare. Quarta, prædictis iam factis vti, dummodò ex ijs libertas Ecclesiastica tollatur, in aliquo lædatur, vel deprimatur,aut quouis modo restringuatur,aut etiam cum Sedis Apostolicæ, & quarumcunque Ecclesiarum iuribus,directè,vel indirectè,tacitè, vel expressé præiudicatur. De hac re agitur in cap.*Nouerit.* & in cap.*Grauem.* de sent.excõmunic. cap. *Ecclesia sancta Mariæ.* de constit.cap. *Eos.* cap.*Non minus.* de immunit. Eccles. in 6. cap. 1. de iniur.in 6. Authent. *Sacra.* de Sacrosanct.Eccles.

Personarum Ecclesiasticarum nomine intelliguntur illę, quæ sub laicorum genere non comprehenduntur, & priuilegio fori gaudent, quales sunt ordinati maioribus, vel minoribus ordinibus, Religiosi tam professi quám nouitij, & conuersi, Moniales etiam similiter professæ, nouitiæ, & conuersæ, ac in vniuersum omnes in aliqua approbata Religione ad tria vota obligati. De qua re videndus est Syluest.verb. *Ecclesia.* num.6. per totum.Nauarr. in Manual. cap. 27. numer.79.Viuald.in Candel.in explanat.Bullæ Cœnæ.num.122. 3.

DISP. LXXIX.

Quo pacto intelligantur illa verba. Ordinatis vsi fuerint.

Non

1. NON solùm in hoc canone prohibetur vsus statutorum contra libertatem Ecclesiasticam, sed etiam in Iure canonico c. *Nouerit*. de sentent. excom. in quo Summus Pontifex sub excommunicationis pœna præcepit vt de capitularibus deleantur. Vnde inter hunc canonem, & capitulum illud Iuris est differentia, quòd hic tantùm vsus prædictorum statutorum prohibetur, illic veró vt deleantur de capitularib⁹ iubetur. Ex quo sequitur non incurrere cẽsuram huius canonis Principem, vel Rempublicam, qui statuta contra libertatem Ecclesiasticam ab antiquo edita de libris suis non abradunt, sed ad memoriam ea conseruant, dũmodo illis non vtantur. Vtrùm autem talia statuta de capitularibus suis non delentes per cap. *Nouerit*. excommunicentur, controuersum est. Placet cum Caietan. verb. *Excommun*. cap. 31. non incurrere excõmunicationem nisi eum, qui prædicta statuta, cum non amoueat, seruare facit.

2. Quid verò si amoueat, seruari tamen faciat? Caiet. citato loco dubitat. Nauar. in Manu. cap. 27. num. 119. docet vtrumque simul requiri ad censuram dicti cap. *Nouerit*. incurrendam, videlicet, & non delere, & seruare facere. Quam opinionem asserit Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 82. posse in praxi seruari; eo quòd fauorabilis sit.

3. Cõtrariam sententiam nimirum sufficere ad censuram incurrendam quód quis prædicta statuta obseruari faciat, quanuis ea de capitularibus deleat, tenet Abbas in dict. cap. *Nouerit*. & Syluest. verb. *Excommunic. 9*. excommu. 10. num. 31. quæ meo iudicio probabilior est, & sequenda. Et probatur, quoniam verba illa, *Nisi ea de capitularibus suis infra duos menses, &c. fecerint amoueri*, non ita intelligenda sunt, vt mens illorum contemnatur, vt habetur de regul. Iur. in 6, regul. vltim. vbi sic dicitur.

dicitur; *Certum est eum in legem committere, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem*; sed mens Summi Pontific. in præcipiendo, quòd prædicta statuta de capitularibus deleantur, est ne in praxi seruentur; ergo qui illa obseruari faciunt, quanuis de capitularibus deleant, excommunicantur.

DISP. LXXX.

Vtrùm vtens consuetudine contra libertatem Ecclesiasticam, hoc canone excommunicetur.

1. NON excommunicari vtentem consuetudine contra libertatem Ecclesiasticam, vt satis probabile, & securum affirmat Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 88. Probat, quia hoc loco non prohibetur vti consuetudine. Nam si propriè loquendum sit, consuetudo non est statutum, ordinatio, cõstitutio, pragmatica, aut decretum: quorum vsus tantùm per hunc canonem prohibetur.

Pro resolutione sciendũ est primò consuetudinem accipi dupliciter; primò, vt est quid facti; secundò, vt est quid Iuris. In priori acceptione definitur ex doctrina S. Tho. in 3. dist. 23. quæst. 1. ar. 4. quæstiunc. 2. quòd sit *Frequentia operandi liberè eodem modo*. In posteriori verò, ab Isidoro lib. 2. orig. cap. 10. & lib. 5. cap. 3. & habetur in cap. *Consuetudo*. dist. 1. sic definitur: *Consuetudo est Ius quoddam moribus cõstitutum, quod pro lege suscipitur*. Consuetudo prior est causa posterioris consuetudinis. 2.

Sciendum est secundò, vt frequentia similium actuum consuetudo introducatur, non sufficere frequentationẽ istam ab vno, vel pluribus fieri, sed requiri necessariò quòd à tota, vel à maiori parte communitatis, vel collegij fiat: priuatorum enim hominũ 3.

mos

mos ius aliquod commune introducere non valet; vt colligitur ex Sanct. Thom. 1.2. quæst. 97. ar. 3. traditq; Syluest. verb. *Consuetudo.* num. 1. & 5. Hoc posito, quærimus, verùm vti consuetudine contra libertatem Ecclesiasticam introducta, ad censuram huius canonis incurrendam sufficiat.

4. 1. Cōclusio. Prima conclusio; Vti tantùm consuetudine facti contra libertatem Ecclesiasticam, non sufficit, vt huius canonis censura incurratur. Probatur; Hoc loco prohibetur tantùm sub anathemate vsus statutorum, ordinationum, cōstitutionum, pragmaticarum, & aliorum decretorũ; sed pura consuetudo facti nullum istorum est, vt patet; ergo qui illa vtitur, ex vi huius canonis non excommunicatur.

5. 2. Cōclusio. Secunda cōclusio; Qui sententijs vsu receptis cōtra libertatem Ecclesiasticam vtitur, censura huius canonis inuoluitur. Probatur; Hoc loco excommunicat Summus Pontif. vtentes quibusuis decretis contra Ecclesiasticam libertatem; sed iudicum sententiæ dicuntur decreta in recepta acceptione Iuris; ergo qui illis vtitur, excōmunicatur. Minor habetur in l. *Decreta.* ff. de re iudic. & l. 1. in fin. ff. de accesf.

Tertia conclusio; Vtens consuetudine iuris contra libertatem Ecclesiasticam probabilius est in censurã huius canonis incidere, & in praxi sequendum. Probatur; Consuetudo obtinet vim legis, imò est lex non scripta; sed vtens lege contra libertatem Ecclesiasticam excommunicatur; ergo, & vtēs cōsuetudine. Consequentia est bona. Minor etiam est certa: nam nomine statuti, ordinationis, constitutionis, & decreti, intelligitur lex. Maior cum S. Thom. 1. 2. quæst. 97. art. 3. asseritur á Theologis, & eam docet Panormitan. in cap. fin. de consuetud. Syluest. verb. *Consuetudo.* nu. 3. & Armill. 6 3. Cōclusio.

cód,

eod. verbo num. 2. Et probatur; Consuetudo Iuris eatenus obligat, vt citato loco docet Sanct. Thom. quatenus per frequentationem actuum voluntas illorum, qui legem cōdere possunt, declaratur: cōstituitur enim lex per legislatoris voluntatem verbo, vel facto explicatam. Et hinc est, quòd ad iuris cōsuetudinem non sufficit frequentare actus, nisi eo animo frequententur, vt illud idem seruetur in posterum; & secundùm hoc intelligitur illud, quòd habetur. l. 1. §. *Iulianus rectè ait.* & l. fin. ff. de iti. actuq; priua. nimirum, iteratio vsum non inducit; ergo consuetudo iuris veré, & proprié est lex non scripta.

7. Secundo; Qui vtitur iure aliquo communi contra libertatem Ecclesiasticam, excommunicatione huius canonis innodatur, non enim videntur apponi illa verba, *Statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quæuis alia decreta*, nisi ad explicandum omne ius commune; sed consuetudo, de qua loquimur, est verum ius; ergo, &c. Probatur minor; Qui secūdū compromissum, vel delegationem tenetur pronunciare secundùm iura, potest pronunciare secundùm consuetudinem, vt tradunt Panorm. in Rubr. de consuetud. & in cap. *Cum nobis.* eod. tit. Armil. vbi supra num. 8. Bartolinus in comment. Institutæ Canonicæ lib. 1. titul. 2. §. *Est autem cōsuetudo.* & item, quia consuetudo est species iuris, vt habetur Instituta de iur. natur. §. *Constat.* ergo cōsuetudo est verū ius

Tertiò probatur conclusio; Qui verbo, & non scripto contra libertatem Ecclesiasticam legem statueret, illaque vteretur, proculdubió in hanc excommunicationem incideret; ergo in eandem incidit qui consuetudine cōtra libertatem Ecclesiasticam vtitur: in vtroq; enim casu datur lex non scripta,

&

& æqualis iniuria libertati Ecclesiasticæ infertur.

8. Dicet aliquis; Cõsuetudo vt legis vim obtineat, requiritur, quòd sit rationabilis, vt communis Doctorum sententia declarat; sed consuetudo contra libertatem Ecclesiasticam introducta rationabilis nõ est; ergo non habet rationem legis, atque adeò, qui illa vtitur, non excommunicatur. Respondetur tamen ad incurrendam hãc censuram non opus esse vti vera lege, idest iusta: nam contra libertatem Ecclesiasticam iusta lex nõ sancitur. Cum igitur sufficiat vti lege iniqua, quæ etiam in rigore vera lex non dicitur, sufficiet quoq; vti iniqua consuetudine.

Ad argumentum Suar. respondetur sub illis verbis, ***Statuta, ordinationes, constitutiones***, comprehendi consuetudinem, sicut etiam sub illis comprehenditur lex.

DISP. LXXXI.

Vtrúm scribentes statuta, vt publicentur contra libertatem Ecclesiasticam, hoc canone excommunicentur.

NON excommunicari scribentes statuta ab alijs contra libertatem Ecclesiasticam edita, licet ea vt publicentur scribant, hac vnica ratione probari potest; In hac clausula nõ loquitur Summus Pontifex de leges, vel statuta cõtra Ecclesiasticam libertatem scribentibus; ergo noluit illos excommunicare. Probatur cõsequẽtia, quoniam quando Summus Põtifex huiusmodi scribentes excommunicare voluit, eorum mentionem fecit, vt habetur in cap. *Nouerit.* de sentent. excommunic. vbi excõmunicantur scribentes huiusmodi statuta; ergo cum hoc loco de illis mentionem nõ faciat, eos non intendit excommunicare. Et confirmatur, quia publicare leges, & statuta 1.

statuta contra libertatem Ecclesiasticam dicit authoritatē publicātis; ac proinde, vt censura hæc incurratur, requiritur quòd actio per eam prohibita authoritatiué fiat, quod scribentes minimè faciunt.

2. *Conclusio.* Sit tamen conclusio; Scribētes leges, & statuta, vt contra libertatem Ecclesiasticam publicentur, excommunicatione huius canonis innodantur. Hāc tenet Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 79. Et probatur; Omnes illi dicuntur publicare statuta contra libertatem Ecclesiasticam, qui ad talem publicationē concurrunt; sed prædictas leges, vel statuta scribentes ad eorum publicationē concurrunt; ergo excommunicantur. Probatur minor, quoniam ille ad publicationem statuti cōcurrit, qui necessaria ad illius publicationem facit: necessarium autem omnino est, vt statutum publicetur quòd prius scribatur. Et confirmatur primó; quia, vt diximus sup. disput. 17. concl. 2. scribentes libros hæreticorum, vt imprimātur, per particulam, *Imprimentes*, excommunicātur; ergo scribentes statuta cōtra libertatem Ecclesiasticam, vt publicentur, per particulam, *Publicauerint*, excommunicantur. Confirmatur secundò; quoniā Summus Pontifex excommunicat omnes qui statuta contra libertatem Ecclesiasticam quomodolibet publicauerint, vt patet ex particula, *Quomodolibet*, quæ cum verbis, *Fecerint*, *ordinauerint*, *& publicauerint*, coniungitur; certum autē est scribentes huiusmodi statuta illa modo aliquo publicare; est enim scriptura publicum instrumentum, quo lex, & statuta publicantur. Hęc omnia tam de condente statutū, quā de scribente intelliguntur, quando tale statutum promulgatur, aliás censura nō incurritur, cum nulla lex ante promulgationē obliget. Sic Vgolin. hic ad illa verba, *Nec non qui statuta.* §. 5. vers. *Tertiò.*

Ad

3. Ad argumentum pro parte negatiua responde tur, quanuis Sũmus Pontif. de scribentibus expres-sam mentionem nõ faciat, per verbum, *Scribentes*, eos tamen comprehendis-se sub verbo, *Publicauerint*, adiuncta particula, *Quomodolibet*. Quòd si in dicto cap. *Nouerit*. illorum expres-sam mentionem fecit, ex eo est, quia non addebatur particula aliqua, quæ scribentes comprehenderet, qualis hoc loco inuenitur. Ad confirmationem dicẽdum est, scribentes statuta, vt publicentur, authoritate condentis illa, seu legislatoris id facere, iuxta ea, quæ in superioribus dicta sunt cap. 10. disp. 58. cõcl. 3. &. cap. 12. num. 4.

DISP. LXXXII.

Vtrùm in aliquo casu personas Ecclesiasticas ad tribunal sæculare trahi liceat.

Licitũ esse in aliquibus casib⁹ trahere personas Ecclesiasticas ad tribunal sæculare ex hac causula manifestè colligitur: nam Summus Pontif. excommunicans trahẽtes Ecclesiasticos ad tribunal sæculare, addit, *Præter Iuris canonici dispositionem*, vnde secũdùm dispositionem Iuris Canonici non negat prædictas personas ad tribunal sæculare trahi posse, & nõ excommunicari trahentes, vt notat Nauar. in Manu. cap. 27. num. 71. §. *Tertia*. quem omnes sequũtur. In quibus autem casibus hoc possit fieri, explicandum est. 1.

Primus casus, in quo iudex sæcularis potest Ecclesiasticam personam iudicare, est quando illa brachio sæculari per iudicem Ecclesiasticum traditur. Ita habetur in cap. *Cum non ab homine*. de iudic tũc enim potest illam iudicare, & condemnare. Quod in tribus casibus secũdùm Iuris dispositionem fit. Primò,

mò,in casu hæresis,cap. *Ad abolendam.* cap. *Excommunicamus.*de hæretic. Secundò,in crimine falsi.cap. *Ad falsariorum.* de crim. fals. Tertiò,cum propter calũniam, vel contumeliam, quam contulit suo Episcopo,aliquis depositus est, & posteà adhùc contumax perseuerat, cap. *Si quis Sacerdotum.*11.quæs.1.& notãt Gloss. in dict. cap. *Ad abolendam.*verb.*Relinquatur.* & Pegna in 2. part. Direct. Inquisit. in explicatione dicti capitis *Ad abolendam.* Illud tamen notandum est, si Clericus, vel etiã laicus in crimine hęresis brachio sæculari tradatur, nõ posse iudicem sęcularem iterum processum,& causam examinare, vt tenet cõmunis Canonistarũ sẽtẽtia,quã tradit Pegna in 3 part. Direct.Inquisit. quæs.36. cõ. 85.In alijs etiam casibus ex speciali priuilegio potest Ecclesiasticus tradi brachio sæculari, & ab Ecclesiastico iudice puniri: vt contingit in crimine Sodomiæ,vt constat ex Breui Pij V.anno Domin. 1568. 3.Kalend.Septẽb.Pontificatus sui anno 3. vbi absolutè determinat Clericos tam sæculares, quàm regulares, propter hoc crimen brachio sæculari tradẽdos esse. Idem habetur in alijs duobus Breuibus cõcessis Henrico Cardinali Infanti Portugalliæ,quibus sanctæ Inquisitionis ministri in hoc regno vtuntur, vno Pij IIII.anno Domi. 1562. 20. Februar. Pontificatus sui anno 3. altero Gregor. XIII. anno Domin. 1574. 13.Augusti, Põtificatus sui anno 3. Relaxatur etiam Ecclesiasticus in hoc regno brachio sæculari, vt referunt,quando non Sacerdos Missam celebrat, aut non confessarius confessiones audit.

Secundus casus est in causa reconuentionis,cap. *Accusatores.*3.quæs.8. & Gl. in cap.1. vers. *Super suis.* de mut. petit. & in cap. *At si Clerici.* vers. *Non tenet.* de iudic.& in cap. *Multi.* vers. *Sæculari.*2.quæs.1.Barth. in Authen. *Et consequenter.* 3.

S col.

colum.fin.C.de sentent. & interlocuto. omni. iudic. Bald.in l.2. §. *Sed si agant.* ff.de iudic. Syluest. verb. *Iudex.* 1.numer.4. Tolet.in Summ.lib.1.cap.27.§. *Tertius est.* Savr. lib.3. de cens. cap.19.num.5.& alij. Quæ sententia procedit in locis, vbi extat consuetudo. Ita limitant And. Sicul.in dict. cap. *At si Clerici.* & ibidem Abbas,& Dec. num. 165. in fin. & sequent. & idem Abbas in cap. 1. de mut. petit. & Martha de iurisd. 4.part.cent.2.cas.107. nu. 4.qui numero 5.dicit non habere locum hanc sententiam,nisi ante litis contestationem, cum postea reconuentioni non sit vlterius locus. Gloss.in Clemét.*Sæpe.* § .*Verum.* in vers. *Exordio.* de verb. signific. Si tamen laicus iniuriam faceret Clerico, tunc ipse conuentus à Clerico coram iudice sæculari, non potest Clericum coram eodem iudice recõuenire, quia interuenit fraus, quæ laico prodesse non debet.cap.*Relatum.* §. *Ad hoc.* de iur.patron.& ibi Gloss. verb. *Coram sæculari iudice.* & l.2 §. *Quod si agant.* ff. de iudic.Abbas. in c. *Dilectus.* column.3. ad fin. de arbitris. Non procedit etiam reconuentio in causa spirituali, vel spirituali annexa, quia hæc ad iudicem Ecclesiasticum remittenda est, cap. *Tuam.* de ord. cognit. cap. *Lator.* qui filij sint legit. Abbas cap. *At si Clerici.* supra citato num. 20. & Martha vbi supra n. 10. Nec procedit quando agitur de crimine contra Clericum, etiam si ciuiliter agatur ad pœnam pecuniariam, cap. vnico de Cleric. coniug. in 6. Abbas vbi proximè. Nec etiam procedit quando manus iudicis sæcularis in Clericorum personas apponenda esset. Archidiac. in dict. cap. vnico de Cleric. coniug. & Martha numer. 13. In quibus casibus cum iudex sæcularis contra Ecclesiasticos procedere non possit, censuram huius canonis incurret, si procedat.

Ter-

4. Tertius casus est in causa feudi, vt habetur cap. *Ex transmissa.* de foro compet. & colligitur ex cap. *Cæterũ.* de iud. Gloss. Summaria, quæ ponitur. 11. quæst. 1. verb. *Quòd Clericus.* Innocentius in cap. *Verum.* nu. 1. de foro compet. Felinus in dict. cap. *Cæterum.* num. 3. & ibi Dec. probat esse cõmunem opinionem. Clarus in §. *Feudũ.* quęst. 9. vers. *Sed quid si vassaili.* Sayr. vbi supra. & Martha de iurisd. 2. part. cap. 6. nu. 45. Hoc tamen non intelligitur, si agatur cõtra Clericum ad amisionem feudi crimina liter, vel ciuiliter propter crimen, tunc enim remittenda est causa ad Prælatũ suum: vt tenent Ioan. And. & Abb. in dict. cap. *Verum.* & Martha loco citat. 4. p. cent. 1. cas. 16. num. 13.

5. Syluester verb. *Iudex.* 1. num. 4: quem sequitur Tolet. vbi supra §. *Secundus.* ponit alium casum, in quo iudex sæcularis potest Clericum iudicare, interueniẽte scelicet proprij Episcopi authoritate, ad quod citant cap. 2. de iud. sed certè in eo cap. id non habetur, imó ibi disponit Eugenius Pap. vt laici Ecclesiastica negotia tractare nõ audeãt, nec Episcopi de eisdem negotijs laicorum disponant iudicio. Glossa tamen ibi in verb. *Non præsumat.* tenet posse Episcopum delegare laicis causam pecuniariam Clericorum. Quam sentẽtiam sunt qui asserant verã esse, quando Ecclesiastici idonei non inueniuntur.

6. Dicendum tamen existimo neq; de cõsensu proprij Episcopi posse laicum Ecclesiasticum iudicare. Probatur ex c. *Significasti.* de foro compet. vbi determinatur non posse Clericum in iudicem nõ suum consentire, *Nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Diocæsani voluntas accedat.* Quod tenet ibi Glossa verb. *Clerici.* & habetur cap. *Si diligenti.* eod. titul. Bald. in l. 1. circa fin. C. de indita viduit. Stephanus Aufred. in repet. Clemen.

1.numer.86.de officio Ordin.Barth.in l. *Siquis pro eo.* ff. de fide iuss.

7. Quartus casus, quando pro defensione innocentis necessarium est Clericum apprehendere, licitum id erit iudici sæculari, illum tamen iudicare non poterit, sed Prælato suo tradere tenetur. Et ratio est, quia defensio innocentis est de iure naturæ, nec est alia via, qua defendi possit, vt supponimus. Vnde si non est aditus ad Prælatum, vel est periculum in mora, sine timore censuræ comprehendi potest. Hanc sententiam tenet Salzedo in pract. Criminal. canon. cap. 122. citans Innocentium in cap. *Si veró.* de sentent. excommun. & alios, habeturque manifestè in cap. *Vt fame.* & cap. *Si veró.* de sentent. excomm.

8. Vtrum autem in flagrāti delicto possit comprehendi, controuersum est. Pars negatiua videtur verior, & securior: quia non est textus in Iure canonico, qui declaret posse laicum iudicem in hoc casu Clericum comprehēdere, etiam vt ad Prælatum suū ducat, nisi de ipsius Prælati licentia; & in cōtrarium sunt iura absolutè prohibentia, ne Clericus á laico etiam iudice comprehendatur; quod & in clausula 19. huius Bullæ in causis capitalibus Summus Pont. prohibet. Quam sententiam cum multis Iurisperitis defendit Martha de iurisdic. 4. par. cent. 1. c. 42.

Si quis tamen cōtra hāc conclusionem arguat opponendo sententiam ferè communem esse in contrarium, vt referūt Martha cit. loco, & Salzedo vbi sup. dicendum est illam vel esse intelligendam in defensione priuatæ personæ, vel admittendam non esse, quia fundatur in lege ciuili contra libertatem Ecclesiasticam. Quia tamen in nonnullis locis in praxi seruatur, non auderem condemnare iudicem laicum, qui Clericum in fragranti delicto comprehenderet ducendo 9.

do

do ad suum iudicem, vbi talis consuetudo seruatur. Nec etiam condemnarem comprehendentem Ecclesiasticum noctu cum armis prohibitis, & præsertim mutato habitu; eo quòd iudex in tali casu vtilitati, ac tranquillitati Reipublic. consulit. Plus enim potest Respublica, quam quælibet particularis persona; cum ergo particularis persona possit in flagranti delicto defendere innocentem, poterit illud idem & Respublica, etiam præuidendo, & anticipando tumultus, & occasiones, quibus ipsa perturbari potest. Huius opinionis est Magister Bãneȝ. 2. 2. quæst. 67. artic. 1. dub. 2. conclus. 5. Quæ sententia intelligi debet, dummodo iudex sæcularis ad iudicem Ecclesiasticum Clericum sic incedentem deferat.

(:)

DISP. LXXXIII.

Vtrùm dantes consilium ad condendas leges contra libertatem Ecclesiasticam, & cõmunitas illas faciens excommunicentur.

NON excommunicari dantes consilium ad condendas leges contra libertatem Ecclesiasticam suaderi potest ratione illa sæpius inculcata, nimirum quia de dantibus consiliũ Sum. Pont. non loquitur, solùm enim faciẽtes, ordinãtes, & publicãtes huiusmodi leges expressit. 1.

Excommunicari Communitates, & Respublicas prędictas leges condentes, probatur; Si qua esset ratio, ob quã Respublicæ, & Cõmunitates publicantes, & cõdẽtes leges cõtra libertatẽ Ecclesiasticã non excõmunicarentur, illa esset, quòd secundùm Ius Communitas excommunicari

non potest; sed hoc est falsum; ergo & illud. Minorē, quæ sola potest videri dubia, docet Gloss. in cap. *Romana.* §. *In vniuersitatem.* verb. *Penitus*. de sentent. excommun. in 6. Syluest. verb. *Excommunicatio*. 1. nu. 10. Mart. Ledes. 2. 4. quæst. 24. art. 5. Cou. lib. 2. variar. resolut. cap. 8. num. 9. & Henriq. lib. 13. de excom. cap. 25. §. 4.

2. Pro resolutione huius difficultatis aduertendum est primò ex Sanct. Thom. de verit. quæst. 17. art. 3. ad 2. consilium accipi dupliciter; primó, prout est actus seu discursus rationis inquirentis de agendis; In qua acceptione ad Philosophos eius consideratio pertinet: secundò, vt est idem quod persuasio, seu inductio ad agendum; in qua cōsideratione tractāt de illo Iurisperiti. Et in hoc sensu inquirimus, an sufficiat in condendis legibus contra libertatem Ecclesiasticam, vt huius canonis pœna incurratur.

3. Aduertendum est secū-dó dantes consilium aliquando esse nudos consiliarios, aliquando habere votum decisiuum. Tunc aliquis nudus consiliarius cēsetur, cum eius consiliū, & sententia necessariò sequenda non est, sed qui cōsilium petit, postquam ipsum accipit, potest facere oppositum, vt docent Syluest. verb. *Consilium*. nu. 2. Couarru. in 4. lib. decretal. part. 2. cap. 3. §. 8. num. 3. Graff. lib. 3. decis. cap. 5. num. 21. & Gloss. in cap. *Ne pro defectu*. de elect. vers. *Cōsiliū*. Votū decisiuū habere ille dicitur, cuius cōsiliū necessario sequendum est, si alteri parti plures non suffragentur. Huiusmodi sunt Collegæ. Quando autem de plurium consilio fit lex, vel omnes se illi subscribunt, vel illi tantùm, qui in eam condendam consenserunt. De qua re videndus est Nauarr. in tit. 16. vt lite pendente lib. 2. consil. 1. num. 13.

His positis sit prima cōclusio; Qui dat nudum cōsilium ad condendam legē 4. 1. Cōclusio.

contra

contra libertatem Ecclesiasticam, non excommunicatur per hanc clausulã: si verò sit consilium decisiuum, incurrit excommunicationem. Primam huius conclusionis partem probat primum argumentum in principio factum. Nam censura huius canonis solùm fertur in facientes, ordinantes, & publicãtes leges contra Ecclesiasticam libertatem, quæ de nudo consiliario non verificantur. Secunda pars ex eo patet, quia quando cõsilium est decisiuum verè, & proprié per illud lex fit; ordinatur, vel promulgatur, & dantes consilium decisiuum, authoritatiué leges condunt.

5. 2. Cõclusio. Secunda conclusio; Cẽsores, & consiliarij, quibus Rex committit legem facere, aut approbare, si illã in detrimentum libertatis Ecclesiasticæ ordinent, censura huius canonis innodãtur. Probatur; In hac clausula excommunicantur, qui quomodolibet legẽ faciunt, ex qua libertas Ecclesiastica in aliquo læditur; sed qui ex commissione legem huiusmodi cõstituunt, quomodolibet illam faciunt; ergo excommunicantur.

Contra hanc conclusionem sic aliquis insurget; Vota huiusmodi cẽsorum, & consiliariorum non sunt decisiua, sed consultiua, cum illa approbare, vel reprobare ad Regẽ spectet; ergo iuxta doctrinam primæ conclusionis non excommunicantur, atque adeó prima, & secunda cõclusio inter se repugnant.

Respõdetur tamen verum quidem esse solum Regem authoritate propria posse legem constituere, nihilominus censores, & prçsertim consiliarij Regum, ex commissione suo modo decidunt, & legem ordinant, ac promulgant, & quia quomodolibet legem facientes contra libertatem Ecclesiasticam excommunicãtur, dicendum est prædictos in censuram huius canonis incidere.

6. 3. Cōclusio. Tertia conclusio; Quando lex contra libertatem Ecclesiasticam ab aliqua Communitate sancitur, omnes per suffragium, aut alio quouis modo, ad illam faciendam, vel publicandam concurrentes per hãc clausulam excommunicãtur. Hanc tenet Suares de cens. disput. 21. sect. 2. nu. 88. Et ratio est, quia hi omnes quomodolibet legem faciunt, & publicant.

7. 4. Cōclusio. Quarta conclusio; Si lex à Communitate contra libertatem Ecclesiasticam constituatur, non solùm qui ad illam constituendã suffragantur, sed etiam qui se illi subscribunt, quantumcunque ad eam condendam suffragium negauerint, in censuram huius canonis prolabuntur. Prima pars huius conclusionis ex dictis est manifesta. Secunda ostenditur: Lex fit, & constituitur nomine se illi subscribentis, vt in simili docet Graff. lib. 2. decis. cap. 126. num. 16. ergo per hoc quòd aliquis legi subscribitur, illam quomodolibet facit.

Ad primum argumentum initio factum concedimus nudos consiliarios non excommunicari, vt rectè probat: non tamen de habentibus votum decisiuum, aut quasi decisiuum quidquam suadet.

Ad secundum dicendum est, quòd esto admittamus Communitatem, & Rempublic. à Summo Pontifice excommunicari posse, nunquam tamen concedemus excommunicari sine expressa declaratione, quæ hoc loco nulla datur, sed tantùm absolutè fertur censura; nam cōmunis Doctorum sententia est Vniuersitatem, Collegium, Capitulum, & Cōuentum collectiué non excommunicari. Ita Sanct. Thom. in addit. ad 3. part. quæst. 22. art. 5. Alens. 4. par. quæst. 22. memb. 1. art. 4. §. 1. in fin. S. Boauent. in 4. dist. 18. vlt. par. dist. q. 3. num. 69. Mart. Ledesm. 2. 4. quæst. 24. art. 4. Nauarr. in Man. cap. 27. n. 13. & lib. 5. consil. consil. 24. Syluest. verb. 8.

verb. *Excommunic.* 1. num. 7. & verb. *Excommunc.* 9. nu. 10. Couarru. lib. 2. variar. resolut. cap. 8. numer. 9. & in cap. *Alma mater.* 1. part. §. nono. num. 3. vers. *Hac, & alia multa.* de sentent. excō-munic. in 6. & colligitur ex cap. *Romana.* §. *In Vniuersitatem.* de sentent. excommunic. in 6. Gloss. in cap. *Quanquam.* verb. *Vniuersitas.* de sensib. in 6. Et ratio est, quia excommunicatio ligat solùm personam verã *P. & G.* de offic. Delegati; Communitas autem non est persona vera, sed repræsentata l. *Mortuo.* ff. de fidei iussor. Vnde manifestum est sine speciali Summi Pontificis declaratione nō excommunicari Communitates. Excommunicantur igitur per hanc clausulam omnes de Communitate, qui ad condendas leges contra libertatẽ Ecclesiasticã quomodolibet concurrunt, alij verò ab excommunicatione liberãtur.

(:)

DISP. LXXXIIII.

Quando lex, & statutum contra libertatem Ecclesiasticam censeatur.

VT quæ in hac disputatione decenda sunt, intelligi possint, explicãdũ prius est quid, & quotuplex sit libertas Ecclesiastica. Libertas Ecclesiastica, vt ex Gofre. docet Syluest. vers. *Immunitas.* 1. nu. 1. est idem, atq; Ecclesiastica immunitas; quę à Lancelotto in sua institut. canon. lib. 2. tit. 20. sic definitur. *Immunitas est à muneribus indulta exemptio.* In qua difinitione verbum, *Immunitas,* largè accipitur pro quolibet Ecclesiarum, vel Ecclesiasticorum fauore, indulgentia, rigoris remissione, & priuilegio, quorum ratione non subijciuntur, nec arctantur: siue hæc á Deò, á Papa, vel ab Imperatore concessa 1

concessa sint, vt notant Hostien. in cap. *Nouerit.* in prin. & ibi Innocent. de sentent. excommunic. & Abb. numer. 2. Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 31. §. *Quintò nota.* Tol. in Summ. lib 1. cap. 37. §. *Libertas autẽ*. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 19. numer. 9. Immunitas sic definita triplex est, vt notat Lancelottus loc. cit. §. *Est autem.* localis silicet, personalis, & realis. Localis est, *Quæ sacris ipsis domibus, aut alicui sacrarum ædium intuitu conceditur.* Cũ enim Ecclesia secundùm Euangelicam veritatem domus orationis esse debeat, meritò á prophanis vsibus esse cõuenit alienã. Personalis immunitas est. *Quæ personis Ecclesiasticis indulgetur.* Nã cũ in Clericorũ ministerio cõstituti nõ nisi altari, & sacrificijs deseruire debeãt, rectissimè cõstitutum est, vt Deo dicati ab omnibus personalibus muneribus immunes reddantur. Personalia munera ea dicimus, *Quæ cum corporis labore, & animi sollicitudine, ac vigilantia principaliter sustinentur.* Realis immunitas est, *Per quam res Ecclesiæ à censu, vel collectis potestatum secularium liberantur.*

2. His positis sit prima cõclusio; Tunc statutum, & lex contra libertatem Ecclesiasticam esse cẽsentur, quando per illa libertas seu immunitas Ecclesiastica tollitur, in aliquo læditur, deprimitur, aut aliàs quouis modo restringitur. Hæc conclusio expressè habetur in hac clausula, vbi qui sic per legem, vel statutum libertatem Ecclesiasticam offendunt, excõmunicantur. 1. *Conclusio.*

3. Secunda cõclusio; Illud statutum ad effectum incurrendi censuram huius canonis, contra libertatẽ Ecclesiasticam iudicatur, quod ex ipsius statuti intentione illam offendit: secus verò si per accidens contra eam tendat. Hanc tenet Caietan. vbi sup. §. *Nota sextò*. Et probatur; quoniam, quæ sunt per accidens, legem, aut statutũ non violant, sed quæ sunt 2. *Cõclusio.*

per

per se. Vnde licet intentio statuentis sit lædere Ecclesiasticam libertatem, si statutum per se illam non offendat, hanc censuram nõ incurrit. Qua procùldubio innodabitur, si statutũ, quanuis non ex intentione formali factum, Ecclesiasticæ libertati contradicat, dummodo ignorantia non excuset. Ex materia igitur statuti iudicandum est, quando ipsum contra libertatem Ecclesiasticam sit. Exempla sint: Si præcipiatur, quod decimæ non soluantur, cap. *Reuertimini.* 16. quæs.1. quòd Ecclesia de spiritualibus ius condere, ac iudicare non posit. cap. *Denique.* cap. *Cum ad verum.* dist. 96. & alia, quæ priuilegia Ecclesiasticorũ, aut Ecclesiarum offendũt. Si autem materia statuti non per se, & directè contra libertatem Ecclesiasticam sit, hæc censura non incurritur; vt si Respublica, aut Rex, vt docent Caietan. citato loco, & Graf. lib.4.decis.cap.18.nu. 121. ex Panorm. in cap. fin. de reb. Ecclesiæ non alien. statuant de honore mortuorum, ne excessus dentur, & sumptus augeantur, quòd non fiant sumptuosa sepulchra, quòd tot candelæ apponantur, & similia, quia cum hæc ad honorem temporalem defuncti ordinentur, per laicam potestatem limitai possunt. Quòd si huiusm li moderatio aliquo modo Clericis sit nociua, per accidens est. Nec obstat huic doctrinæ dictum. cap. fin. de reb. Ecclesiæ non alien. vbi declaratur esse contra libertatem Ecclesiasticam statuere de mortuarijs, tãquam de annexis Ecclesiasticæ iurisdictioni: cum hoc de ordinatis per se ad Ecclesiam, salutem defuncti, & cultum diuinum intelligatur, non veró de per se ordinatis ad honorem temporalem. 4.

3. Cõclusio. Tertia codclusio; Contra libertatem Ecclesiasticam est statutum illud, quo Ecclesiasticis personis aliquid prohibetur, vel iniungitur, quod nec diuino, nec

nec humano iure illis prohibitum, vel præceptũ est, aut quò Ecclesiastici timidiores, & laici audaciores ad nocendum fiunt. Primã huius conclusionis partem ex sententia Felini in cap. *Nouerit*. de senten. excom. tradit Sayr. lib. 3. de censf. cap. 19. num. 9. §. *Sic etiam*. Qui secundam etiam ibid. amplectitur. Quam docuit Barth. quem refert, & sequitur Sylu. verb. *Immunitas* 2. num. 2. Vt si fiat statutũ, quòd interficiens laicum grauiter puniatur, interficiens verò Clericum decẽ aureos soluat. Ratio conclusionis est, quia per hæc Ecclesiastici maximè grauantur.

5. 4. Cõclusio. Quarta conclusio; Non solùm censura huius canonis incurritur per statutũ, quo priuilegia Ecclesiæ vniuersali concessa siue in communi, siue in particulari violãtur, sed etiam quo ius quarumcunque Ecclesiarum læditur. Prima pars huius conclusionis communis est. Quam in terminis dic. cap. *Nouerit*. tradũt Caietan. Sylu. & Sayr. citatis locis, estque manifesta. Secunda pars probatur ex verbis Bullæ, in qua, postquam Summ. Pontifex excommunicat violantes libertatem Ecclesiasticam, addit, *Ac quarumcunque Ecclesiarum iuribus. &c. præiudicatur*. In quibus inter libertatem Ecclesiasticam, & iura particularium Ecclesiarum distinctionem fiat, & vtrũque lædentes excõmunicat. In hoc tamen casu non incurritur censura dic. cap. *Nouerit*. vt citati Doctores affirmant.

Quinta conclusio; Condere legem, vel statutum contra priuilegia á sæculari potestate Ecclesiæ concessa, quando adest iusta causa, non sufficit vt censura huius canonis incurratur; dummodo ab eo, qui priuilegia concessit, aut ab habente æqualem potestatem id fiat, & dicta priuilegia per Romanum Pontif. confirmata non sint. Hanc tenet Vgolin. hoc loco §. 5. vers. *Verum quid de Imperatore*. ad illa verba *Nec non* 6. 5. Cõclusio.

qui

qui statuta. Probatur prima pars; Lex ad libitũ statuentis, præsertim quando spõte facta est, & adest iusta causa, reuocari potest; ergo, & priuilegium etiam Ecclesiæ concessum. Antecedens habetur in cap. *Conquestus*. 9. quæst.3. cap. *Frater*. 16. quæst.1. cap.1. de constitut. in 6. illud docet Baldus in l. *Qui se patris*. C. vnde liberi. Iason cons. 1. colum.7. volum.1. Felin. in cap. *Quæ in Ecclesiam*. num.68. de cõstitut. Cursius Iunior consil.1. num. 18. volum.1. Nauar. idem docet de priuilegijs etiam in remunerationem concessis in Manual. cap. 27. numer.73. circa fin. & in c. *Nouit*. de iudic. & in cap.1. de probat. & de indulgen. & iubil. notab.28. num.7. & not.33. num.3. qui dicit esse communem. Fulgos. qui de priuilegijs Ecclesiæ concessis à Principe loquitur in l. *Si quis Curialis*. C. de Episcop. & Cleric. Abb. in cap. *Ecclesiæ sanctæ*. in 1. lect. num.24. in fin. de constitut. Et ratio est, quoniã qui est causa iuris, potest etiam esse causa reuocationis illius, quod sine iniuria tertij fit, cum adest causa. Nam quando per reuocationem illius, quod prius concessum fuerat, aliquid reducitur ad ius, quod prius competebat antiquitus, conqueri non potest, qui ex tali reuocatione damnum patitur. Glossa in l. *Si vnus*. §. *Pactus ne pereat*. vers. *Quod in specie*. ff. de pactis: cum enim ad ius commune per aliquam dispositionem reuertimur, talis dispositio est fauorabilis. Consequẽtia ostenditur: nam magis impossibilitatur Princeps per priuilegiũ quod concessit, quam legislator per legem á se factam; ergo, si legislator potest legem reuocare, poterit etiam Rex reuocare priuilegium. Vnde, cum reuocato priuilegio non maneant Ecclesiastici quoad illud immunes, non excommunicabuntur, qui fecerint contra illud quod prius concessum fuerat

erat

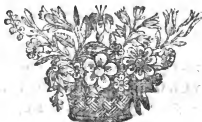
erat, & nunc est reuocatum. Et confirmatur: Si
7. Ecclesiasticorum libertas Reipublic. perniciosa sit, auferri potest, vt docet Victoria relect. 1. de potest. Ecclesiaſ. quæst. vltim. proposit. 8. ergo si auferatur, non erit lex contra illam. Secunda pars conclusionis, quam cum Hostien. tenet Syluest. verb. *Priuileg*. numer. 10. §. *Septimò*. probatur; Priuilegiũ concessum ab inferiori, si á superiori ex certa scientia confirmetur, non potest iterum per inferiorem reuocari, cap. *Priuilegia*. 25. quæst. 2. ergo confirmatum à Papa ab Imperatore reuocari non potest, atque adeò qui contra illud statuit, censuram huius canonis incurrit.

Contra doctrinam hu-
8. ius cõclusionis arguit Martha de iurisdiction. 4. part. centur. 1. cap. 25. á num. 14. Priuilegia à sæcularibus Ecclesiasticis concessa ab ipsis postea reuocari non possunt, vt nonnulli Iuristarum docent, constatque ex Authent. de *Referend*. in princ. vbi dicitur proprium Principis esse concessa per eum non auferre. Deinde; Priuilegiũ concessum non subdito reuocari non potest: vt inter alios docent Innocent. in cap. *Nouit*. de iudic. Bartholus in l. *Qui se patris*. C. vnde liberi. & in l. *Si cũ mihi*. ff. de dolo. Cardin. in repetit. cap. *Perpendimus*. in prin. de sentent. excom. Abb. in cap. *Inter alia*. de immunit. Ecclesiæ num. 19. & in dic. cap. *Nouit*. de iudic. num. 23. Sed Ecclesiasticus non est subditus sæcularibus; ergo priuilegia illis concessa á Principibus auferri non possunt, atque adeò, qui contra illa faciunt, excommunicantur.

Ad primum tamen isto- 9.
rum negandum est non posse priuilegia Ecclesiasticis concessa auferri, quando adest iusta causa; non enim ita est propriũ Principis non auferre facta per ipsum, quasi non possit, sed quia sine causa non decet.

decet. Nam licet priuilegia perpetua firmitate cōstare debeant, cap. 1. & 2. 25. quæst. 2. data causa reuocari possunt, cap. *Suggestum*. de decim. cap. *Non debet*. de consanguinitat. & affinitat. cap. *Videntes*. 12. quæs. 1. Causas reuocationis priuilegij refert Gloss. in dict. cap. *Suggestum*. verb. *Priuileg.* Ad secundum eodem modo responderi potest; vel dicendum est illud esse verum in priuilegio, quod habuit perfectionē suam, nec continet actum successiuum, vt docet Panormitan. in dict. cap. *Suggestum*. num. 5. & in cap. *Nouit*. de iudic. numer. 26. Licet tamen maiorem illius argumenti admittamus, dicendum est ad minorem Ecclesiasticos, quāuis non sint subditi sæcularibus Principibus quoad iurisdictionem, esse tamen vassallos, quod sufficit, vt priuilegium eis concessum reuocari posit, si iusta causa adsit.

CAP.

CAP. XVII.

Contra impedientes Prælatos, ne sua iurisdictione Ecclesiastica vtantur.

TENOR BVLLÆ.

16. Bullæ censura. Ec non, qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosq; superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque Iudices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet hac de causa directè, vel indirectè, carcerando, vel molestando eorum agentes, procuratores, familiares, nec non consanguineos, & affines, impediunt, quominus sua iurisdictione Ecclesiastica contra quoscumq; vtantur, secundùm quód Canones, & Sacræ Constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præsertim Tridentini, statuunt; ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcunque senté-tias, & decreta, aut aliás fori Ecclesiastici iudicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia, Ordinarijs, aut delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant, eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant Cósilium, patrocinium, & fauoré in eisdem.

Nota-

Notationes circa textum.

1\. MAteria huius cẽsuræ, vt notat Sayr. lib. 3. de censf.cap. 20.nu.2.est sacrilegium, quo Ecclesia offenditur in suis Prælatis, & iudicibꝰ, quatenus eorũ Ecclesiastica iurisdictio impeditur. De qua re in cap. *Quoniam*.de immunit. Eccles.in 6. Actiones principales prohibitæ sunt sex. Prima,impedire, ne personæ infra nominãdæ sua iurisdictione Ecclesiastica cõtra quoscũq; vtantur,secũdùm quòd Canones, & sacræ Constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorũ generaliũ, & præsertim Tridentini statuunt. Personæ sũt Archiepiscopi,Episcopi,alijsuperiores, & inferiores Prælati,& omnes alij iudices Ecclesiastici ordinarij. Modi, quibus impediri nõ debent, sunt, directè, vel indirectè carcerando, vel molestãdo eorũ agentes, procuratores, familiares, cõsanguineos, & affines. Secũda, recurrere ad curias sæculares, eludẽdo sẽtẽtias, ac decreta fori Ecclesiastici á personis nominatis,vel ab eis delegatis latas. Tertia, procurare á curijs sæcularibus prohibitiones,& mãdata, etiã pœnalia ordinarijs,aut delegatis prędictis decerni. Quarta,hæc eadẽ procurare cõtra illos exequi. Quinta,eadẽ decernere. Sexta, eadẽ exequi. Actiones accessorię quatuor numerãtur. Prima,in eisdẽ dare auxiliũ. Secũda,consilium. Tertia,patrociniũ. Quarta,fauorẽ.

2\. Prima actio principalis prohibetur in fauorem iurisdictionis ordinariæ; aliæ veró in fauorẽ iurisdictionis delegatæ,vt notat Sayr. vbi supra numer. 3. Vnde sequitur impedientes, ne iudices delegati á Prælatis Ecclesiasticis suam iurisdictionem exerceant, non excommunicari hoc canone:vt notat Suar. de censf. disp. 21.sect.2.num. 91. excommunicantur tamen ex vi dict.c. *Quoniã*.sed cẽsura illa reseruata non est.

T Circa

3. Circa illud verbum, *Eludentes*, notandum est non excommunicari hoc loco recurrentes ad curias sæculares, quando sententiæ ab Ordinarijs latæ violentiam, aut iniustitiam continent: est enim elusorium idem quod vanum, & sine fundamento, vt colligitur ex l. *Si prætor*. ff. de iudic.

4. Circa illa verba, *Secundũ quod Canones, &c.* notandũ est non excommunicari qui Ordinariorũ prædictorum iurisdictionem ordinariam impediunt, quando ipsi contra statuta per canones, constitutiones Ecclesiasticas, & decreta Conciliorum generalium procedunt. An verò excõmunicẽtur quãdo prędictã iurisdictionem impediunt in processu secũdũ statuta Conciliorum prouincialiũ facto, dubitari posset, eo quòd de Cõcilijs generalibus tantùm Romanus Põtifex mẽtionẽ faciat. Resp õdetur tamẽ affirmatiuè, quia nomine cõstitutionũ Ecclesiasticarum intelligitur quæcunque lex Ecclesiastica; est enim constitutio ius in scriptis redactũ, seu ius scriptum.

5. Verba illa, *Iurisdictione Ecclesiastica*, manifestè ostẽdunt non excommunicari hoc loco impedientes ne Ecclesiastici iurisdictionẽ laicam exerceant, quæ aliquando apud ipsos inuenitur, de sola namque Ecclesiastica iurisdictione loquitur Summus Pontifex.

Notat Sayr. vbi sup. nu. 5. Si Ordinarij Ecclesiastici pro suarum sententiarum, aut decretorum confirmatione ad curias sæculares recurrant, non excõmunicari tunc partes pro decretis illis, aut sententijs tollẽdis, vel infirmandis in eadem curia sæculari procurantes: quoniam in tali casu non ipsi sunt qui ad curiam sæcularem recurrunt, & iurisdictionem Ordinariorũ impediunt; cum potius ab illis ad tribunal sæculare deducantur. Videtur igitur in tali casu dari reconuentio, iuxta ea quæ diximus c. præced. disp. 82. cas. 2.

DISP.

DISP. LXXXV.

Utrùm recurrẽtes ad curias sæculares in causis mixti fori, hoc canone excommunicentur.

1. PRO intelligẽtia huius difficultatis præmittendũ est cũ Gl.11.q.1.in. Su. causas alias esse Ecclesiasticas, alias sæculares. Ecclesiasticarũ causarũ triplex est genus, quædã enim causæ sunt spirituales, quædã criminales, aliȩ ciuiles. Spirituales causæ sunt, in quibus de spiritualibus agitur, vt notat Gl.cit.& Arch. 1. q.1.in prin. vt quãdo agitur de sacramẽtis, de iure decimarum, & similibus. Criminales, vbi agitur de crimine Ecclesiastico; crimẽ autem Ecclesiasticũ illud dicitur, quod sola lege naturali, aut sola Põtificia solet esse vetitũ, vt dicit Nau.in relect.c. *Nouit*.de iudic.notab. 6.n. 39.vers. *Peccatũ autẽ.* vt sunt crimen hæresis, & vsurarũ. Dicitur etiam crimen Ecclesiasticũ secũdũ Gemin. sup.11.q.1. in Sum. num.2. illud, quod nõ ponitur per leges ciuiles, vt crimẽ fornicationis. De hoc autem crimine Ecclesiasticus iudicat etiam laicũ, vt tradũt idem Gemin.in c. *Cũ Episcopus*.de offi. Ord.in 6.Ioã. And.in.c.2. de adulter. & in Rubric.de Sortilegio, & in c. *Qualiter*.o.2 §. *Adcorrigendos*.colum.8.de accusat. Pro quo facit textus in c. *Contra idolorũ*.vers. *Perpetuas inclusiones.* 26. q. 5. Causæ Ecclesiasticæ ciuiles sunt, vbi agitur de rebus temporalibus.c. *Frater*.16.q.1 Causæ sæculares sunt illæ, vbi agitur de merè sȩcularibus, quȩ in criminales, & ciuiles dispartiuntur. Criminales dicũtur, vbi agitur de crimine sæculari, vt de crimine læsæ maiestatis, aut vbi agitur de effusione sanguinis, vt de morte, & abscisione membri.&c. Ciuiles dicũtur, vbi agitur de patrimonialibus.

Causæ sæculares aliquãdo, propter aliquã qualitatem, de foro Ecclesiastico efficiũtur, vt crimẽ rapinȩ, 2.

oppressionis, violentiæ, & similia, c. *Cum sit generale*, c. *Quod Clericis*. c. *Licet ex suscepto*. c. *Ex tenore*. de for. cōpet. & tūc huiusmodi causæ mixtæ, seu mixti fori dicūtur, & si à laicis cōmittātur, vterq; iudex sæcularis scilicet, & Ecclesiasticus cognoscere potest; vt notat Graff. lib. 4. decis. c. 18. nu. 126. Inter has etiam causas numerātur vsura. Dec. cōsil. 170. n. 3. sacrilegiū, sortilegiū. Abb. in c. *Intelleximus*. n. 1. de adulter. concubinatus, crimē sodomiæ, vt colligitur ex textu in c. *Clerici*. de excess. Prælat. Et latè de his Iul. Clar. in sua praxi crimin. §. fin. q. 37. & Doctores in c. *Cū sit generale*. de for. compet. Dicūtur etiam hæ causæ mixti fori, quia crimina, de quibus in illis agitur, lege naturali, & ciuili, Pōtificia, & sæculari simul vetātur. Abb. in dict. cap. *Cum sit generale*. num. 3. & Nauar. vbi supra num. 40. Fit etiam causa mixta quando simul vterque Ecclesiasticus, & sæcularis cognoscit Authen. *Si verò cōtigerit*. C. de iudic. de quᵃ notatur in cap. *Cum contingat*. de off. Deleg. & in cap. *Per hoc*. de hæret. in 6. vbi Inquisitor, & Episcopus conueniunt in processu contra hæretic. Alijs etiā modis coniunguntur causæ, qui tamen ad nostrum propositum non faciunt.

Præmittendū etiam est præuentionem esse, *Iurisdictionis appropiationē sibi soli in aliqua causa, quæ principaliter, in solidum, & in actu pluribus competebat*. Ita Socin. in cap. *Proposuisti*. de for. compet. & Martha de iurisd. 2. part. c. 2. nu. 2. qui etiam nu. 4 notat quòd iudices aliquando præueniuntur, ne alius se intromittat; aliquando ipsæ partes, ne forum mutent. 3.

His præmissis, dubium est, vtrùm in causis mixti fori impedire iurisdictionē Ecclesiasticorum, & recurrere ad curias sæculares, procurando inhibitiones, sufficiēs sit, vt censura huius canonis incurratur.

Partē negatiuā hæc ratio suadere videtur; Censura huius

huius canonis, cum rigorem contineat, restringenda est, & verba illius secũdum proprietatem interpretanda sunt; sed hæc cẽsura fertur contra impediẽtes Ordinarios, ne sua iurisdictione Ecclesiastica vtãtur; ergo de iurisdictione Ecclesiastica, vt á laica, & mixta distinguitur, interpretãda est, vt detur restrictio. Confirmatur ex communi praxi, secũdũ quam multi á iudice Ecclesiastico præuẽti, & incarcerati ad sæcularem recurrere nitũtur, volentes ab eo iudicari, & iurisdictioni illius submitti.

4. 1. Cõclusio. Pro resolutione sit prima conclusio; Præuenire iudicem Ecclesiasticũ in causa mixti fori non sufficit, vt huius canonis censura incurratur. Hãc tenet Vgol. hic. §. 2. vers. *Vel esto causa.* Probatur; Præuẽtio secundùm ius cõmune licita est; vt tradit Graff. lib. 4. decis. c. 18. n. 127. & colligitur ex l. *Si pluribus.* ff. de leg. 1 & l. 1. ff. de offic. Pręsid. sed qui facit quod sibi licet, nõ peccat; ergo nõ excõmunicatur. Et cõfirmatur, quoniã præuenire iudicem Ecclesiasticũ in tali causa, nõ est impedire iniustè iurisdictionis Ecclesiasticæ exercitiũ, qua ratione prohibitio huius canonis intelligẽda est. Nã vterq; iudex plenè, & diuisim in tali causa procedit. Cum igitur causa sit cõmunis, licitũ est vni, vel alteri iudici illam definiendam accipere, & vnicuiq; particulari, vni, vel alteri se submittere.

Secunda cõclusio; Qui iudicem Ecclesiasticũ, qui causã mixti fori pręuenit, impedit, ne circa illã procedat, vel sentẽtiã ab eo in tali causa latã eludit, recurrẽdo ad curiã sæcularẽ, procurã doq; prohibitiones vel mãdata pœnalia contra illum, huius cẽsurę reus efficitur. 5. 2. Cõclusio. Probatur; Qui hoc faciunt, impediũt ne iudices Ecclesiastici sua Ecclesiastica iurisdictione vtãtur, ac cõtra illos tali iurisdictione vtentes, prohibitiones, & mãdata pœnalia procurãt; quod expressè hoc canone prohibetur; ergo excõmunicantur.

tur. Probatur antecedens; quoniā iudex Ecclesiasticus, postquā iudicem laicū præuenit, vtitur iurisdictio ne sua Ecclesiastica, atque adeò illum impedientes faciunt ne iurisdictione sua Ecclesiastica vtatur. Accedit, quód cum iudex, pręsertim non subordinatus, in causa mixti fori aliū iudicem præuenit, non potest ille in tali causa se intromittere: vt notat Marth. vbi supra num. 40. ergo tam iudex impediens, quám partes ad laicam potestatē in tali casu recurrentes ex. communicantur.

6. 3. Cōclusio. Tertia cōclusio; Si causa ad iudicem Ecclesiasticum, & sæcularem simul pertineat, ita vt vterque simul sententiam proferre debeat, qui Ecclesiasticum pręd ictis modis impediret, hanc cēsuram incurreret. Probatur ex eo, quia veré impedit iurisdictionis Ecclesiasticæ iustum concursum, quamuis iudex Ecclesiasticus non sit in tali causa totalis iudex, nisi in defectu sæcularis iudicis. Idē dicendum existimo de eo, qui in tali casu sententiam ab vtroque iudice latam eluderet: facit enim iniuriā Ecclesiastico in tali causa iustè procedenti.

7. Ad rationem in contrarium neganda est consequētia; neque enim interpretando censuram quòd in causa mixti fori intelligatur, illam extendimus, sed secundùm verborum proprietatem explicamus; cum iurisdictio non ex eo dicatur mixta, quasi media sit inter Ecclesiasticam, & sæcularem, & ab vtraque distincta, sed ideo, quia causa ob diuersas rationes ad diuersos iudices competit. Et licet aliquando non solùm causa, sed etiam iurisdictio mixta dicatur, id totum à causa ipsa prouenit. Ad confirmationē respondetur negando dari talem praxim, quæ si alicubi detur, non vsus, sed abusus dicenda est.

CAP.

CAP. XVIII.

Contra vſurpantes Sedis Apoſtolicæ, & quarumcunq́ Eccleſiaſticarũ perſonarum iuriſdictiones, vel etiam fructus earum ſequeſtrantes.

TENOR BVLLÆ.

17. *Bull. cenſura.* QVI vè iuriſdictiones, ſeu fructus, redditus, & prouentus ad Nos, & Sedem Apoſtolicam, & quaſcunque Eccleſiaſticas perſonas ratione Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinentes vſurpant, vel etiam quauis occaſione, vel cauſa, ſine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium, expreſſa licentia ſequeſtrant.

Notationes circa textum.

1. CAnonis huius materia, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excommun.* cap. 17. eſt ſacrilegiũ, quo Sedes Apoſtolica, & aliæ Eccleſiaſticæ perſonæ vſurpatione ſuarum iuriſditionũ, fructuum, redditũum, & prouentuum ad eas ratione beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinẽtium, & eorundẽ ſequeſtratione offen-

offenduntur.

De hac materia habetur in Authen. *Suscepti*. Ne sed. vacant. in Clem. *Religiosi*. de decimis, Clem. *Cupiẽtes*. de pœnit. cap. *Hoc consultissimo*. de reb. Eccles. non alien. & in Concil. Trid. sess. 22. de reformat. cap. 11.

Actiones principales hoc canone prohibitę duę assignantur. Prima, vsurpare. Secũda, sequestrare. Quæ vsurpari, & sequestrari vetantur, quatuor sunt. Primum, iurisdictiones; secundum, fructus; tertium, redditus; quartum prouẽtus; dummodò hęc ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum, ad Summum Pontificem, ad Sedem Apostolicam, & ad quascunque personas Ecclesiasticas pertineant, & sine Romani Pontificis, vel ad id legitimam potestatem habentium facultate, quauis occasione, vel causa fiant.

2. Primum quod in hoc canone prohibetur est vsurpatio iurisdictionis. Iurisdictio secundùm Azo, quem refert, & sequitur Syluest. verb. *Iurisdictio*. n. 1. est *Potestas de publico introducta, cum necessitate iurisdicendi, vel æquitatis constituendæ*. In hac definitione loco generis ponitur *Potestas*. quæ, teste Vict. in relect. 1. de Ecclesia q. 1. nu. 2. nihil est aliud quám *Facultas alicuius authoritatem, & eminẽtiam super alios habentis, ad eorũ regimẽ, & gubernationẽ*. Particulæ, *De publico introducta*, innuunt potestatẽ hãc ad publicam gubernationem esse additam naturæ, cõcessãq́; siue à Republica, siue à Deo. Aliæ particulæ, *Cum necessitate iurisdicendi*, &c. significant habẽtem huiusmodi potestatẽ posse subditos obligare. Iurisdictio autem sic definita duplex est: Ecclesiastica scilicet, & laica seu ciuilis. Ecclesiastica ad finẽ supernaturalẽ, laica verò ad naturalem dirigit hominem.

Prohibetur secundó vsurpatio fructuũ, reddituũ & prouentuum. Fructus dicuntur, *Qui supersunt deductis* 3.

ductis expensis, quæ gratia fructuum acquirendorum, colligẽdorum, & conseruandorũ fiũt, vt habetur. l. *Si à domino*. §. *Fructus*. ff. de petit. hæred. & l. 1. C. de fruct. & litium expen. & Gloss. in c. *Grauis*. de restitut. spoliat. Redditus idem sũt, quòd fructus, iuxta l. *Fundi Trebatiani*. ff. de vs. & vs. fruct. leg. & ibi Bart. Nihilominus secũdũ Specul. in titul. de locat. & conduc. §. 1. vers. *Illud*. & Gloss. in c. *Generali*. in verb. *Redditus*. de electione in 6. aliqua inter eos est distinctio: nam partus ancillæ inter redditus computatur, non tamen inter fructus l. *In pecudum*. §. *Partus*. ff. de vsur. Instit. de rer. diuis. §. *In pecudum*. l. *Vetus*. §. *In pecudum*. ff. de vsu. fruct. Et ratio est; quoniam, cum fructus omnes gratia hominis conditi sint, absurdũ est hominem inter fructus computari. Prouentus etiã inter redditus numerantur, secundùm Paulum de Eleas. & Zabar. in Clem. vnic. de excessib. Prælat. Vsurpare est. *Aliquid contra ius, rationem, vsum, vel consuetudinem capere*. Ita ex Alberic. Alexand. Scot. in diction. Iuris verb. *Vsurpare*.

Prohibetur tandem prædictorum sequestratio, quę nihil aliud est quám rei, de qua agitur, vel controuertitur, separatio, aut depositio, aut possessionis interdictio. 4

DISP. LXXXVI.

Vtrúm vsurpare iurisdictionem sæcularẽ pertinentem ad Ecclesiasticos contra prohibitionem huius canonis sit.

VT hæc difficultas explicetur, sciẽdũ est iurisdictioné sæcularem, & quę cũq; alia bona temporalia dupliciter posse ad Ecclesiasticos pertinere: primò, secundùm quòd Ecclesiastici sunt; secundò, quatenus tales personæ absolutè. Huiusmodi sũt bona á parentibus, vel ab alijs accepta, siue iure hæreditatis, 5

statis, siue donatione, siue quocũque alio titulo. Quę eis, quatenus Ecclesiastici sunt, conueniunt, adhuc sunt in duplici differentia. Primi generis sunt, quæ ad illos pertinent ratione Ecclesiarum, Monasteriorũ, aut aliorum Ecclesiasticorum beneficiorum, in quibus non solum computatur iurisdictio Ecclesiastica, sed etiam laica, cũ multoties Ecclesiastici, ratione beneficij Ecclesiastici, temporalem iurisdictionem habeant, & temporales domini sint. Ad secundum genus spectat patrimoniũ ad suscipiendos ordines. De quo in Concil. Trid. sess. 21. cap. 2. de reformat.

2. 1. Conclusio. Hoc posito sit prima conclusio; Vsurpantes ea, quæ ad Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, ac beneficiorum Ecclesiasticorum spectãt, siue spiritualia, siue temporalia sint, excommunicationem huius canonis incurrũt. De spiritualib9, & Ecclesiasticis res est manifesta. De temporalibus, id innuit Caietan. in Summ. verb. *Excommunicatio.* cap. 27. & expresse Suares de cens. disp. 21. sect. 2. nu. 95. Et probatur; Summus Põtifex loquitur de iurisdictione, quæ ratione beneficij Ecclesiastici ad Ecclesiasticas personas pertinet, nulla facta distinctione quód talis iurisdictio Ecclesiastica, vel sęcularis sit; sed aliquando dominium, & iurisdictio sæcularis ratione Ecclesiastici beneficij Ecclesiasticis conueniunt; ergo qui eam vsurpant iurisdictionem, hoc canone excommunicantur. Et cõfirmatur, quoniam cum huiusmodi iurisdictio Ecclesiastico baneficio coniũcta sit, inter fructus illius computari debet, atque adeò qui illam vsurpat, excommunicatur, sicut qui vsurpat fructus beneficij.

Secunda cõclusio; Qui ea vsurpat, quæ Ecclesiasticis non ex Ecclesia, Monasterio, vel Ecclesiastico beneficio, sed aliunde conueniunt, hac censura non innodatur. Docent hanc 3. 2. Cõclusio.

con-

conclusionem Caiet. citat. loco, Nauar. in Manu. cap. 27. num. 71. §. *Sexta*. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 130. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 28. Suar. vbi supra, & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 21. num. 4. Et probatur manifesté; Hoc loco solummodo vsurpantes ea, quæ ratione prædictorum beneficioꝝ ad Ecclesiasticos spectant, excommunicantur, de his enim tantũ loquitur Sum. Pontif. sed quæ aliunde conueniunt Ecclesiasticis, non conueniunt ratione beneficij; ergo, qui illa vsurpant, hac censura non plectunctur. Ex hoc sequitur non excommunicari per hanc clausulam vsurpantes Clericorum patrimonium ad cuius titulum ordinantur, cum non spectet ad illos ratione prædictorum beneficiorum, & Summus Pontifex non excommunicet vsurpantes quodcumque bonum ad Ecclesiasticos pertinens, etiam propter Clericatũ, sed vsurpantes ea determinatè, quorum mentionẽ expressam fecit. Quidquid dicat Vgolin. hic. §. 3. vers. *Secundò*. eo quòd habet priuilegium bonorum Ecclesiasticorum iuxta Gloss. in cap. *Episcopi*. de præben. non enim loquitur Summ. Pontif. de bonis Ecclesiasticis absolutè.

Contra hanc conclusionem sic aliquis insurget: Dominium, & iurisdictio tẽporalis non conueniunt Ecclesiæ ratione beneficij, sed aliunde, cum ex donatione Principum ad illam spectent, & tamen excommunicantur ea vsurpãtes, vt prima conclusio asserit: ergo vsurpare quę aliunde conueniunt, ab hac censura non liberat. 4

Respondetur tamen aliud esse rem conuenire Ecclesiæ aliunde, quám ex Ecclesiastico beneficio, aliud aliunde, quàm ex eodem Ecclesiastico beneficio Ecclesiasticis personis conuenire. Nam quæ liberè donata sunt Ecclesiæ, facta donatione, Ecclesiastico beneficio coniunguntur, & ratione illius ad Ecclesia-

clesiasticas personas pertinent. Cum igitur in hoc canone non excommunicentur nisi vsurpantes ea, quæ ratione Ecclesiæ ad Ecclesiasticas personas pertinent, manifestè sequitur excommunicari vsurpantes iurisdictionem temporalem, quæ conuenit ratione Ecclesiæ, licet ipsi liberè á sæcularibus donata sit, non verò vsurpantes patrimonium Clericale, siue quodcunque aliud bonum, cum nullo prædictorum titulorum ad illos pertineant.

DISP. LXXXVII.

Vtrùm, vt censura huius canonis incurratur, prædicta bona vsurpare sufficiat.

1. CAiet. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 77. docet non sufficere prædictos fructus, redditus, & prouentus quomodolibet vsurpare, vt censura huius canonis incurratur, sed necessarium esse, quòd vt res Ecclesiæ sunt, vsurpentur. Ratio illius est, quia verba formaliter intelligẽda sũt. Vnde, cum Summus Pontifex loquatur de vsurpantibus Ecclesiæ fructus, intelligendum id est formaliter, seu secundùm quòd sunt fructus Ecclesiæ. Eandem sententiam sequũtur Nauar. in Manu. cap. 27. num. 71. §. *Sexta.* Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 28. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. nu. 96.

Sayr. vero lib. 3. de cens. c. 21. nu. 4. hanc opinionẽ suspectam, & dubiam esse credit, quia, inquit, non videtur necessarium, vt aliquis ad incurrendam censuram huius canonis, bona Ecclesiæ vsurpet sub hac formalitate, quatenus Ecclesiæ bona sunt, cum paucissimi domini temporales sint, qui hac intentione prædicta bona vsurpare intendant. Vnde addit satis esse vt hæc excommunicatio incurratur, quòd quis sciat bona illa esse Ecclesię, &

&nihilominus illa vsurpet.

2. Pro resolutione sit prima conclusio; Vsurpantes prædicta bona, vt prouentus, fructus, & redditus Ecclesiæ sunt, idest tãquã sibi debita, seu ad se pertinentia per hanc clausulam excommunicantur. In sensu huius conclusionis Caietanum explicant Doctores pro eius opinione citati. Et probatur conclusio ex verbo, *Vsurpare*, quod non significat quomodocunque capere, sed quasi iure proprio rem accipere. Et cõfirmatur, quoniam, vt inquit Caiet. hæc censura contra dominos temporales fertur, qui redditus, & prouentus Ecclesiæ vsurpant, quod regulariter faciũt, secũdùm quód existimãt, aut fingũt bona illa esse sibi debita.

3. 2. *Cõclusio.* Secũda conclusio; Qui furantur prædicta bona, vt aliena, in hanc censuram non incidunt. Hanc tenent Doctores citati, & ex præcedenti manifestè sequitur, quoniam huiusmodi latrones non accipiunt fructus, & redditus Ecclesiæ, vt ad se pertinentes, & quasi iure proprio, quod, vt diximus, necessarium est, vt hæc censura incurratur. Ex quo infertur milites, & latrones prędictos fructus surripientes non excõmunicari: neque enim est verisimile sub tãta censura velle Summum Pontificem Ecclesiasticorũ bona defendere á latronibus, cum hæc furta non cedant per se in iniuriam Ecclesiæ, aliàs õnia, quæ ad Ecclesiasticos ex quocũq; titulo pertinent, sub hac censura comprehenderẽtur.

4. Ad fundamentum opinionis Sayr. dicendum est Caietan. & alios Doctores non asserere esse necessarium, vt huius canonis excõmunicatio incurratur, bona illa vsurpari, quatenus Ecclesiæ sunt: ita vt vsurpantis intentio, & ratio motiua sit accipere illa bona ex eo tantùm, quia ad Ecclesiam pertinent. Solùm igitur docent verba illa, vt Ecclesiæ sunt,

ſunt, hoc ſignificare, quod accipiens bona, illa ita vt ad ſe pertinentia, capiat, ſicut ad Eccleſiam ſecundùm ius, vel conſuetudinẽ pertinẽt. Vnde falſum eſt, quod addit ſufficere nimirum ad cenſuram hanc incurrendam, quod aliquis ſciens bona illa eſſe Eccleſiæ ea vſurpet. Nam ſi nō vt ſibi debita vſurpet, non excommunicabitur.

DISP. LXXXVIII.

Vtrùm vſurpantes Eccleſiaſticos fructus tẽpore vacationis Eccleſiæ excommunicẽtur.

1. PArtem negatiuam huius diſputationis tenet Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 27. quem ſequitur Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 28. Probaturque; Summus Pontifex ſolùm excommunicat hoc loco vſurpantes fructus, redditus. &c. ad Eccleſiaſticas perſonas pertinentes; ſed Eccleſia vacans non eſt perſona Eccleſiaſtica, cū non ſit perſona vera ſed repræſentata. l. *Mortuo.* ff. de fidei iuſſor. Deinde probatur; Summus Pontifex in hac cenſura diſtinctionem facit inter fructus ad ſe ipſum, & ad Sedem Apoſtolicam pertinentes, & eos vſurpantes, ſiue ad vnum, ſiue ad alterum pertineant, excommunicat; hoc autem non fecit inter fructus ad Eccleſiaſticas perſonas, & ad Eccleſias pertinentes, ſed tantùm de ſpectantibus ad perſonas Eccleſiaſticas loquitur; ergo euidens ſignum eſt noluiſſe excōmunicare vſurpantes redditus Eccleſiarum, aliàs enim id expreſſiſſet.

Sit tamen concluſio; Vſurpantes fructus, & redditus Eccleſiaſticos tempore vacationis Eccleſiæ in cenſuram huius canonis prolabuntur. Hanc tenet Nauar. in Manu. cap. 27. numer. 71. §. *Sexta.* Quem ſequūtur Suar. de cenſ. diſ. 21. ſect. 2. numer. 97. Sayr. 2. *Concluſio.*

lib.

lib.3.de cenſ.cap.21.nu.4. & Vgolin. hoc loco. §. 2. verſ. *Quintò.* Et probatur primò; Summus Pontifex per hanc cenſuram non intendit per ſe primò perſonarum Eccleſiaſticarum commodum, & vtilitatem, vt perſonæ particulares ſunt, ſed conſeruationem immunitatis Eccleſiæ; atqui maius periculum eſt, & faciliùs libertas Eccleſiaſtica læditur per vſurpationem tempore vacantis Eccleſiæ factam, quàm tẽpore quo paſtorem habet, cum pauci ſint, qui tunc Eccleſiam defendere nitãtur, & bonum illius curẽt; ergo non ſolùm intendit excommunicare vſurpantes fructus ad perſonas Eccleſiaſticas determinatas pertinentes, ſed etiam ad Eccleſiam ſpectantes: aliás enim cenſuræ principalis intentio fruſtraretur. Et confirmatur, quoniam qui mentem legis offendit, ſic punitur, ſicut qui mentem, & verba, vt habetur in l. *Si quis.* verſ. *Quod ſi dum proponitur.* ff. de iuriſd. omni. iudic. l. *Sed Iulianus.* §. *Mortui.* ff. ad Macedoniã. imò intentio præfertur verbis, cap. *Intelligentia.* & c. *Præterea.* de verb. ſignif. & Gloſſ. in cap. *Si poſtquam.* in verb. *Mẽte.* de electione.

Secundò; Si aliqua eſſet ratio, ob quam vſurpantes vacantis Eccleſiæ fructus non excommunicarentur, eſſet, quia ad aliquam perſonam Eccleſiaſticam non pertinent; ſed hæc ratio nulla eſt; ergo. &c. Probatur minor: tum, quia nemo dixerit vſurpantes redditus Monaſteriorum non excommunicari, qui tamẽ redditus ad nullam determinatam perſonam ſpectant; tum etiam, quia fructus vacationis tempore obuenientes pertinent ad ſucceſſorem, & durante vacatione ad Commendatarium, vel œconomũ, nõ tanquam ad veros dominos, ſed tanquam ad depoſitarios, vel cuſtodes, vt prædictos fructus vero domino ſuo tempore reddãt: tum denique, quia verbo, *Perſonas*, etiam fictæ ob pa- 32

ritatem

ritatem rationis intelligũtur.

Ad primum argumentum in contrarium respõdetur primó, nomine personæ hoc loco intelligi etiam repræsentatam, ne intentio legis frustretur. Respondetur secundó, intelligi personam veram, nõ tamen illam solùm, quæ prædictorum fructuum do minium habet, sed etiam habentem ius, siue custodiæ, siue administrationis.
4. Nam ad personam pertinere dicuntur, quæ ad illã aliquo prædictorum titulorum spectant, etiam si illius non sint propria. l. *Verbum illud pertinere*. ff. de verb. significat.

Ad secundum dicendũ est Summum Pontificem ideò Ecclesias non expressisse, quia ex mente huius clausulæ facilé explicari poterant verba illius, scilicet, *Personas*, & *pertinere*; quòd si expresśit Sedem Apostolicam, maioris explicationis gratia factum fuisse credendum est.

DISP. LXXXIX.

Vtrùm, qui prædicta non authoritatiué vsurpãt, vel sequestrãt, excommunicentur.

In resolutione huius difficultatis conueniunt cum Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 27. Nauar. in Manu. cap. 27. num. 71. §. *Sexta*. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 130. Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 98. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 21. nu. 4. asseritq; Caietan. requiri, vt censura huius canonis incurratur, quòd prædicti Ecclesiæ fructus, & redditus, quasi authoritatiué vsurpentur, vel sequestrentur; quod ex eo colligere videtur, quia hæc prohibentur fieri sine expressa Summi Pontificis licentia, & qui sine licentia facit, quasi authoritatiuè facere censetur. Hi Doctores per, *Vsurpare authoritatiuè*, vidẽtur intelligere 1.

gere illud, quod non est capere, vt fures faciunt, cũ ex defectu huius conditionis latrones, & milites ab hac censura excusent. Ita Vgolin. hic. §. 3. vers. *Tertió.* Idem igitur est accipere authoritatiuè, atque accipere vt propria, vel sibi debita, iuxta ea quæ diximus disput. 87. Et in hoc sensu quantùm ad vsurpationem fructuum, redditum, & prouentuum verum dicunt.

2. Vt veró intelligamus quid dicendũ sit quantùm ad sequestrationem, sciendum est sequestrationem aliquando fieri iudicis officio, aliquando de partiũ litigantium cõsensu, l. *Licet.* ff. depositi, & Gloss. in cap. *Examinata.* verb. *Tanquam sequestratã.* de iudic. sequestratio etiam aliquando fit omittendæ possessionis causa, & tunc neuter litigãtium possidet, aliquãdo causa custodiæ, & tunc possessio manet apud possidẽtem. Ita ex Gloss. Alexãd. Scot. in Diction. Iur. verb. *Sequestratio.*

3. Cum sequestratio fieri non possit nisi authoritate iudicis ex officio procedẽtis, aut de partiũ consensu, nõ habet furtum in sequestratione locum. Vnde sequestrare fructus vt proprios non potest dari in persona particulari, & priuata. Sequestrare igitur authoritatiuè solũ cõtinget, quando iudices, vel domini temporales, siue in causa propria, siue in aliena, Ecclesiasticorum fructuum, redditũ, & prouentuũ sequestrationem faciunt, non habentes ad id authoritatem á Summo Pontifice, vel ab alijs, qui illam concedere possunt. Ex quo sequitur non excommunicari sequestrãtes prædictos fructus de consensu partium litigantium, cum hoc faciãt de consensu eorum expresso, qui in sequestrationem secundùm iura consentire possunt. Aliter tamen dicendum est, quãdo vna pars tantùm in sequestrum consentit, recusante alia, quia tunc nec de licentia Summi Pontificis,

nec

nec de consensu habentiũ potestaté ad sequestrũ cõcedendum sequestrant.

4. Vtrùm autem iudex procedens ex officio, qui sequestrat prædictos fructus in casu, in quo secũdùm Ius non permittitur, hanc cẽsuram incurrat, dubitari potest. Respondendum tamen existimo in censuram incidere. Et ratio est, quia in tali casu non habet authoritatem, non enim ei conceditur potestas ad sequestrandum, nisi secundum iura. Cum igitur sequestratio absoluté prohibita sit l. vnic. C. de prohibend. sequestrat. quotiescunque iudex in casu non permisso sequestrat, excõmunicatur.

Quod diximus de sequestrante quoad censuram incurendam, de exequẽte sequestrum intelligendum etiam est. Nam exequens vnum censetur cum mandante, & illius authoritate operatur; delictum enim mandantis, & mandatarij vnum est, vt probat Cynus in l. 1. C. si reus vel accusatus mortuus fuerit. Qui refert idem cõsuluisse Dynum, & sequitur Rainer. super Cyn. per text. in l. *Athletas.* ff. de fals. Idem tenet Barth. in l. *Hoc accusare.* §. *Lege Iulia.* ff. de accusat. Butri. in l. *Hoc obseruare.* ff. de officio Proconsul.

DISP. XC.

Vtrùm censura cõtra vsurpãtes Ecclesiasticorum fructus, tã laicos, quàm Ecclesiasticos comprehendat.

TAM laicos, quã Ecclesiasticos vsurpantes Ecclesiasticorũ fructus, redditus, & prouẽtus, sub hac cẽsura cõprehẽdi ea ratio suadere videtur, quód vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus; sed Summus Põtifex absolutè loquitur de vsurpãtibus, & sequestrãtibus bona Ecclesiasticorũ; ergo Ecclesiasticos, ac laicos cõprehendit.

Respondendum tamen est ad hanc difficultatem, secun-

ſecundum ea quæ diximus ſupra cap. 15. diſput. 77. nimirum cenſuram hanc ferri tam in ſæculares, quã in eos Eccleſiaſticos qui laica authoritate fungentes, Eccleſiaſticorum fructus ſequeſtrant, vel tanquam ſæculari titulo ſibi debitos vſurpant. Probatur, quoniam Summus Põtifex intendit immunitatẽ Eccleſiaſticam contra laicos per ſequeſtrum, vel vſurpationem illam offendentes tueri. Vnde ſi authoritate Eccleſiaſtica hoc faciant, exiſtimo hãc cenſuram non incurrere.

Ad rationem dubitandi reſpondetur intentionem Romani Pontificis ſufficiẽter declarare verba cenſuræ abſolutè prolata, debere intelligi de ſæcularibus, præſertim cum hic canon pars ſit præcedentis, qui contra laicos ſpecialiter fertur.

CAP. XIX.

Contra imponentes decimas, & alia onera perſonis Eccleſiaſticis, Eccleſijs, Monaſterijs, aut eorum fructibus.

TENOR BVLLÆ.

18. Bull. cenſura. QVI vè collectas, decimas, talleas, præſtantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & alijs perſonis Eccleſiaſticis, ac eorum, & Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum bonis, illorumque fructibus,

redditibus, & prouentibus huiusmodi absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia, imponunt, & diuersis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam à sponte dantibus, & concedentibus, recipiunt. Nec non qui per se, vel alios directè, vel indirecté prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel fauorem præstare non verentur, cuiuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alij potentatus quicunq; etiam Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, & Terris, quoquo modo Præsidentes, Consiliarij, & Senatores, aut quauis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innouantes decreta super his per sacros Canones, tam in Lateranensi, nouissimè celebrato, quám alijs Concilijs generalibus, edita, etiam cum censuris, & pœnis in eis contentis.

Notationes circa textum.

MAteria huius censurę secundùm Caiet. in Summ. verb. *Excom.* c.40. est sacrilegium, quo immunitas Ecclesiastica offenditur impositione onerum, à quibus Ecclesiasticorum personæ, & eorum bona excẽpta sunt. Actiones principaliter prohibitæ tres assignantur. Prima, sine speciali, & expressa licentia Sũmi Põtificis collectas, decimas, talleas, præstantias, &

& alia onera imponere personis Ecclesiasticis, & eorum, ac Monasterio-rum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, fructibus, redditibus, & prouentibus. Secunda, eadem sine prædicta licentia exquisitis modis exigere. Tertia, sic imposita, etiam á sponte dantibus, & concedentibus recipere. Actiones accessoriæ sunt sex. Prima, per se, vel per alios, directè, vel indirectè prædicta facere. Secunda, prædicta exequi. Tertia, procurare. Quarta, in eisdem dare auxilium. Quinta, dare consilium. Sexta, præstare fauorem. Comprehendit hæc censura omnes cuiuscunque status, dignitatis, præeminentiæ, etiam Pontificali dignitate insignitos.

2. Innouantur super his decreta per sacros Canones, tam in Concilio Lateranensi nouissimè celebrato, quam in alijs Concilijs generalibus edita, cum censuris, & pœnis in eisdem contentis. Statuta Conciliorum Prouincialium, & Pontificum specialia decreta, quæ in Iure non continentur, non videntur innouari, cum de solis decretis per sacros Canones, & Concilia generalia textus loquatur. Et licet verbum, *Canon*, interdũ pro decretis tam Cõciliorum generalium, quã Prouincialium accipiatur, vt in cap, *Canonum statuta.* de constitut. id non videtur hoc loco significare, cum addantur particulæ, scilicet, *Conciliorum generalium*. quæ videntur illud restringere ad vulgarem acceptionem, qua sacri Canones communiter dicuntur ordinationes illæ, quę in Iure continentur.

3. Circa illa verba, *Auxilium, consilium, vel fauorem,* notat Tolet. in Summ. lib. 1. capitul. 29. §. *Aduerte etiam*. huiusmodi verba cõprehẽdere omnia dicta á principio decimæ quartę excommunicationis inclu

 siuè,

siuè; pro quo citat Syluest. verb. *Excommunic.* 7. §. 70. & 71. & 72. & Tabien. verb. *Excommunic.* 6. num. 12. Probat, quia propter hoc hæ censuræ sub vno contextu copulatiuè legũtur. Oppositum tamen dicendum est: nam licèt sub vno contextu prædictæ clausulæ legantur, per diuersos tamen paragraphos distinguuntur, & in vnoquoque diuersimodè disponitur. Vnde quæ in vno dicuntur, ad alium accommodanda non sunt; in decimo quarto enim, & decimo sexto exprimuntur dantes cõsilium, auxilium, & fauorem, quod in decimo quinto, & decimo septimo non fit. Quòd si leguntur sub vno contextu, ex eo est, quia omnia illa ad immunitatem Ecclesiasticã spectant. Quod veró attinet ad Sylu. & Tabien. nihil de hac re in illis locis dicunt.

(:)

DISP. XCI.

Quo iure Ecclesiastici à laica potestate eximantur.

IN hac difficultate, & cũ hæreticis, & cum Catholicis est nobis controuersia. Nam hæretici affirmãt Ecclesiasticos esse subiectos, subijcique debere potestati sæculari, præterquã in causis merè Ecclesiasticis. Hunc errorem tenuere Caluin. lib. 4. instit. cap. 11. §. 15. Petrus Martyr in c 13. epist. ad Rom. qui addit non potuisse Principes concedere Ecclesiasticis priuilegium, ne Magistratibus politicis subijcerentur, cum id sit contra ius diuinum. Brent. in prologom. etiam in rebus Ecclesiasticis tribunali laico Clericos subijci asserit. His tamen omissis deliramentis, quę à Bellarmin. tom. 1. controuer. 5. lib. 1. cap. 28. optimè confutantur, quid Catholici sentiant videndum est. 1.

Iuris-

2. Iuristæ nonnulli in alio extremo versantur asserentes Ecclesiasticos, & eorũ bona à potestate laica iure diuino eximi. Hanc sententiam ex parte tenere videtur Driedo lib. 1. de libert. Christ. cap. 9. Eam tenet Gloss. in cap. *Tributum*. 23. quæst. 8o. & in c. *Quanquam*. vers. *Diuino*. de censib. in 6. in cap. *Si Imperator*. vers. *Discuti*. 96. dist. in cap. *Syluester*. 11. quæst. 1. vers. *Et contra leges diuinas*. Abbas in cap. *Ecclesia sancta Maria*. nu. 60. de cõstitut. in cap. *Solita*. num. 4. de maiorit. & obed. in cap. *At si Clerici*. num. 25. de iudic. in cap. *Si diligenti*. de for. compet. in cap. *Literas*. num. 14. de restit. spol. in cap. *Proposuit*. num. 14. de concess. præbend. in cap. *Non minus*. n. 17. de immunitat. Eccles. Felin. in cap. *Ecclesia sancta Maria*. num. 6. de constitut. & in cap. 2. de maior. & obed Decius in dict. cap. *Ecclesia sancta Maria*. num. 14. & 16. Corcet. in repetit. cap. *Perpendimus*. de senten. excommunicationis; Gomes. in cap. 1. num. 67. de constitut. in 6. Rebuff. in concord. Fran. in titul. de potest. concord. Oldrad. in consil. 83. num. 5. Alexand. in consil. 8. in prin. volum. 1. Iason in l. *Est receptum*. num. 3. ff. de iurisd. omni. iudic. Probant hi Authores suam sententiã.

Primò ex aliquibus sacræ Scripturæ locis, Genes. 47. vbi habetur quòd Ioseph omnẽ terrã Ægypti, præter terram sacerdotalem, Pharaoni tributariam fecit, quòd etiam ministris suis præcepit Artaxerxes. 1. Esdræ 7. Psalm. 104. *Nolite tangere Christos meos*. Matth. 17. vbi Christus Dominus sic Petro dixit; *Reges terræ, à quibus accipiũt tributum, vel censum? à filijs suis, an ab alienis?* Et paucis interiectis, addit: *Ergo liberi sunt filij*. Ex quibus constat Ecclesiasticos iure diuino esse exemptos.

Secundò probant ex iure canonico cap. *Quanquam*. de censib. in 6. vbi sic dicitur; *Cum igitur Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, ac res ipsa-*

ipsarum non solùm iure humano, quinimo, & diuino à sæcularium personarum exactionibus sint immunes. &c.

Tertio; Si Eccclesiastici solo humano iure á ciuili potestate essent exempti, sequeretur posse Principes sæculares immunitatẽ hanc tollere: quod non videtur dicendum. Nam traditiones seruandæ sunt, iuxta illud. 2. ad Thessalon. 2. *Tenete traditiones.* Quod non solum intelligendum est in spiritualibus, sed etiã in ciuilibus, & criminalibus: dari autem circa huiusmodi immunitatem traditionẽ, negari nõ potest.

2. Pro resolutione huius difficultatis supponẽdum est illud quod cap. 16. disp. 84. præmisimus, videlicet immunitatẽ diuidi in personalem, localem, & realẽ, & cap. 17. disp. 85. scilicet causas alias esse Ecclesiasticas, alias sæculares. Et de his omnibus excitatur præsens controuersia. In qua Victoria in Relect. 1. de potest. Ecclesiæ, q. vltim. Sotus in 4. dist. 25. quęst. 2. art. 2. quos sequuntur Bellarm. loc. cit. Mol. de iust. & iur. tract. 2. disp. 31. Bann. de iust. & iur. quæst. 67. ar. 1. dub. 2. & Salon ibid. controu. 1. asserunt hanc immunitatẽ, & exemptionẽ, quoad aliqua iure diuino, quoad alia verò iure humano introductam esse. Quæ sententia videtur omnino vera, & sequentibus conclusionibus explicabitur.

Prima conclusio; Ecclesiastici in causis Ecclesiasticis á potestate laica iure diuino sunt exempti. Hæc conclusio communis est. 3. 1. Conclusio. Probatur; Regimen Ecclesiasticum iure diuino à sæculari, & politico distinguitur; ergo causæ Ecclesiasticę eodem iure à potestate sæculari separantur. Cõsequentia bona est. Antecedens est etiam certum. Nam potestas laica naturalis est, naturalemque finem respicit, & à Republica Regibus collata fuit, potestas verò spiritualis supernaturalis est, & ad finem supernaturalem ordinatur, Apostolisque, &

præ-

præcipuè Petro data fuit à Christo Domino. Confirmatur ex dicto capitul. *Quanquam*. & ex cap. *Si Imperator*. 96. dist. vbi hæc habentur; *Ad Sacerdotes enim Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates. &c.* De qua re expressè habetur in cap. *Cum ad verum*. cap. *Duo sunt*. eadem dist. & cap. *Solitæ*. de maiorit. & obed. & aliâs sæpe.

4. Ex hac conclusione sequitur non posse Summũ Pontificem causas Ecclesiasticas spirituales Principibus sæcularibus absolutè submittere. Ita Cardin. in cap. *Perpendimus*. de sentẽ. excommunicationis, Filinus in cap. 2. de maior. & obed. Est enim hoc priuilegium de iure diuino morali, contra quod Papa nõ dispensat, cap. *Sunt quidam*. 25. quæst. 1. Albertin. in repetit. cap. *Quoniam*. quæst. 11. num. 99. de hæret. Cou. in 4. decretal. de sponsal. 2. part. Relect. cap. 6. §. 9. fol. 187. dispensare enim non potest in ijs, quæ sunt contra statum vniuersalis Ecclesiæ cap. *Literas*, & ibi Gloss. verb. *Non potest*. de restitut. spoliat. Nihilominus ex causa potest committere causam particularem, vt tradunt Iason in rubric. ff. de offic. eius. & in l. *Est receptum*. colum. 2. ff. de iurisdict. omnium Iudic. Filin. loco sup. cit. Cardinal. in dict. cap. *Perpendimus*. Archid. in dict. cap. *Sunt quidam*, & in cap. *Præter*. 32. dist. ca. *Mennam*. 2. quæst. 5. in quo casu laicus authoritate delegantis iudicat, capit. *Officium*. 32. dist. Non tamen per viam ordinariæ iurisdict. Gloss. in cap. *Si Papa*. 40. dist. Quã sententiam dicit singularem Abbas in cap. *Significasti*. num. 4. de elect. Nec in contrarium potest allegari præscriptio, cum res hæc sit de iure diuino, cap. finali de consuetud. Ioannes Andr. & Gemin. in cap. 2. de præbend. in 6. Innocent. in cap. *Postulasti*. de for. compet.

5. 2. Cõclusio. Secunda conclusio; Summus Pontifex iure diuino

diuino ab omni potestate laica exemptus est. Hanc insinuant Caietan. de potest. Papæ, cap. 27. Victor. loco supra cit. proposit. 9. in fine. Dried. lib. 1. de libertat. Christiana, cap. 15. & fauent omnes qui affirmant Summum Pontificẽ extra casum hæresis á nemine posse deponi, & iudicari ordinaria potestate. Sanct. Thomas in 4. dist. 19. quæst. 1. artic. 3. quæstiuncula vltim. ad 3. Ricar. ibidem dist. 18. artic. 5. q. 1. ibidem etiam Paludan. quęſ. 2. Caietan. 2. 2. quęſ. 67. art. 1. & ibi. Bann. dub. 3. Salon. controuerſ. 2. & Arag. Eam tenet expreſſè Molin. de iust. & iure tract. 2. disput. 31. concluſ. 4. Probatur; Christus Dominus hanc Summo Pontifici potuit conferre potestatem; ergo de facto illam contulit. Probatur consequentia, quoniam ea, quæ conferibilia erant, & capiti Ecclesiæ conferri congruebant, contulit Christus Dominus, aliàs enim nō haberet Ecclesiæ caput totam illam perfectionem, quæ tantum caput decet, essetque minus perfectum, maximè autem cōgruebat caput Ecclesiæ in nullo genere superiorẽ habere: cum igitur iurisdictio Ecclesiastica superior sit ciuili, decentissimũ erat, vt ciuili potestati in nulla consideratione subijceretur.

6. 3. Cōclusio. Tertia cōclusio; Ecclesiastici in temporalibus, tam quoad bona sua quam quoad personas exempti sunt á iurisdictione laica iure humano, postulante id recta ratione iuri diuino maximé congruenti. Hanc præter citatos Doctores tenet Sanct. Thom. in illud ad Roman. 13; *Ideò tributa præstatis*, patebitque ex argumentorum solutionibus. Quoad primam partem colligitur conclusio ex Concil. Constant. sess. 13. & 15. Concil. Calced. can. 9. Concil. Agathen. can. 23. Concil. Carthag. 3. can. 9. Concil. Tolet. 3. cap. 13. & Concil. Trident. sess. 25. c. 20. de reformat. &

& cap. *Non minus.* de foro compet. in 6. cap. *Saeculares.* 96. dist. caus. 11. quaest. 1. Authēt. *Statuimus.* de Episcop. & Cleric. Quoad secundam partem ex eo suadetur, quia expediens erat, vt Ecclesiastici, propter dignitatem status, & propter superioritatem, quam in spiritualibus habent, potestati laicae non subijcerentur: sic enim & authoritas eorum conseruatur, & ad procedendū cum maiori libertate in administrando necessaria ad salutē aptiores redduntur, & liberius spiritualibus vacāt.

Ad primum argumentum respondetur solùm probare esse maximè conforme iuri diuino, vt Ecclesiastici à laica potestate eximantur. Quatenus tamen tertiam conclusionē impugnare videtur, dicendum est factum Ioseph nō esse ius diuinum. Quod si terram sacerdotalem à tributis exemit, ideo id fecisse credendum est, quia iuri diuino, & rectae rationi consentaneum erat. Eodē modo ad factum Artaxerxis respondetur. Ad Psal. 104. dicitur in eo tantùm praecipi, ne Dei ministris iniuria irrogetur, in quorum numero etiam Principes saeculares numerantur. Locus apud Matthaeū de solo Christo Domino naturali Dei filio intelligitur. Vnde quando infert; *Ergo liberi sunt filij,* solūmodo colligere voluit se á tributis esse immunem. Nam si de filijs etiam adoptiuis id intelligeret, ōnes Christiani à solutione tributorum essent exempti, quod tamen falsum est.

Ad secundum ex cap. *Quanquam.* respondet Bellarmin. in eo non definire Summum Pontificem bona Clericorum temporalia iure diuino esse exempta, cum verba illa, *Cum iure diuino sint immunes. &c.* non tradantur per modum definitionis, sed quasi obiter dicantur. Ad eandem authoritatem respondet Sotus verba illa, *Iure diuino,* intelligi in causis Ecclesiasticis. Et licet Summus

Ponti-

Pontifex addat, *Ac resipsarũ*, intelligi id fortè poterit de decimis, quę iure diuino debentur, vt constat ex Leuit. cap. vltim. Numer. cap. 18. Concil. Lateran. sub Innocent. III. cap. 53. 54. 55. & 56. Horũigitur occasione Ecclesiasticos in alijs bonis à tributorum solutione exemit, ita vt sit sensus; Cum Ecclesiastici in causis purè spiritualibus, & in aliquibus temporali bus diuino iure exempti sint, iustum est, vt in omnibus alijs eximantur. Respõdetur vltimò verba illa, *Iure diuino*, solùm significare exemptionem illam iuri diuino esse maximè con formem.

Ad tertium respõdetur non posse Principes sæculares tollere immunitatem Ecclesiasticam in ijs, quæ à Summo Pontifice concessa sunt, vel ab ipso approbata post factam concessionem à Principe, vel à populo. In alijs veró quæ confirmata non sunt, ab ipsisque Principibus immediatè dependẽt, stante iusta causa, eam auferre posse non negamus, iuxta ea quæ diximus c. 16. disp. 84. conclus. 5.

DISP. XCII.

Vtrùm in aliquo casu liceat personis Ecclesiasticis tributum imponere.

1. VT hæc difficultas intelligatur, sciendum est duplex esse tributorum genus; quædam enim tributa personalia sunt, quæ scilicet personis imponuntur; quædam realia, quæ cõstituuntur in bonis. Bona autem, quæ ad Ecclesiasticos, vel Ecclesias spectãt, in triplici sunt differentia. In primò loco ponuntur decimæ, quæ iure diuino, & ex iustitia debentur; in secundo agri, domus, & aliæ possessiones, quas Ecclesia laicorum, & præsertim Principum donatione posidet; in tertio sunt alia, quæ ab Ecclesiasticis

ſticis titulo merè ſæculari poſsidētur: quæ in duo adhuc diſtingui poſſũt. Quę dã enim negotiatione cõparantur, alia verò hæreditate, emptione, vel alijs titulis poſsidentur. Eccleſiaſticos, quorum nomine omnes qui gaudent priuilegio fori intelliguntur, abſolutè loquẽdo à tributorũ onere eſſe exẽptos certum eſt, vt ex diſ. pręced. patet; an verò ſint aliqui caſus, in quibus eis tributa imponi liceat, modo inquirimus.

2. Licitum eſſe imponere Eccleſiaſticis tributum, vectigal, ſeu gabellam ad reparationem murorum, pontiũ, & viarũ, tenẽt Azo in Sum. titul. de oper. publ. quem Baldus citat, & ſequitur in l. *Contractus.* C. de fid. inſtrum. Iacob. de Rauen. & Iacob. de Aret. per Cynum relati in l. *Ad inſtructiones.* C. de ſacroſan. Eccleſ. Dyn. & Oldrad. relati per Alberic. ibidem. Gloſſ. in cap. *Non minus.* verſ. *Reuelandis.* de immunitat. Eccleſiæ. Quorum ſententia probatur ex dict. l. *Ad inſtructiones.* vbi expreſſè habetur ad reficiendos pontes, muros, aquæductos. &c. poſſe Eccleſiaſticos obligari.

Quòd etiam obligari poſsint ad tributum ſoluẽdum, quando laicorum bona ad publicas neceſsitates non ſufficiunt, habetur expreſſè in dict. cap. *Non minus.* de immunitat. Eccleſiæ.

In contrarium ſtat prohibitio Summi Pontificis, qui abſolutè, & nulla facta diſtĩctione, aut exceptione tributorũ impoſitionem, quoad Eccleſiaſticos prohibet: imò addit quòd imponi nõ poſsint ſine expreſſa Summi Pontif. licentia. 3.

Pro reſolutione ſit prima concluſio; Clericus negotiator tenetur pro rebus ſuæ negotiationis lucratiuæ gabellam ſoluere. Ita habetur in cap. *Quanquam.* de cenſib. in 6. Clement. *Præſenti.* eod. tit. iuncto ca. vltim. de vit. & honeſtit. Cleric. Habetur etiam in Ordin. huius Regni Luſitaniæ, lib. 2, tit. 11. §. 1. Eãdẽ con- 1. Concluſio.

conclusionem tenēt Speculator in tit. de immunit. Eccles. in fin. Card. in Clement, *Præsenti*. numer. 9. de censib. & in Clement. 1. num. 16. de vit. & honest. Cleric. Felin. in cap. *Ecclesia sancta Mariæ*. num. 105. de constitut. Syluest. verb. *Gabella*. 3. §. 1. Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 29. Hæc tamen conclusio intelligenda est, quando negotiatio Ecclesiasticis prohibetur, aliás tributum soluere non tenentur. Illud tamen ex c. *Ex literis*. de vit. & honest. Cleric. notandum est cum Lopense in instruct. part. 2. cap. 41. Emman. Roder. in Summ. tom. 2. cap. 73. num. 11. & Petr. de Ledes. in Summ. tom. 2. tract. 7. capit. 2. conclusione. 27. in casu huius conclusionis non teneri Ecclesiasticos soluere tributa, antequam petantur; præcedere etiam debere trinam admonitionem, ne mercaturam exerceant.

4. Negotiatio lucratiua dicenda non est, quæ datur in casu, in quo Ecclesiasticus bona sua reseruat, vt vendat tempore, quo plus valitura sunt, aut quãdo ea mittit ad locum, vbi plus valēt. Vnde ex sacaro, & alijs in quibus Rex Episcopis, & Clericis vltramarinis stipendium soluit, tributum exigi non licet, quã do illa venditionis causa ad hoc Regnum asportantur, dummodo ex hac præcisa ratione, quòd venditionis causa asportentur, exigatur: tum quia, propriè loquendo, hoc non est negotiari, tum etiam, quia merces illæ in ea parte vbi Ecclesiasticis soluuntur, exigui valoris sunt, & si ibi vendantur, in magnum eorum detrimētum cedit.

Secunda conclusio; Si antequam possessiones ad Ecclesiam, vel Ecclesiasticos pertinerent, habebant onus reale, ex illis soluendum est, quanuis posteà ad Ecclesiam, vel Ecclesiasticas personas deueniant. Hanc conclusionem tenēt Innocēnt. & Panorm. in cap. *Non minus*. de immunit. Ecclesiæ. Syluest. verb. *Immu-* 5. 2. Cõclusio.

Immunitas. 1. numer. 19. & habetur in ordinat. huius Regni Lusitaniæ, lib. 2. tit. 18. §. 6. & titul. 11. §. 1. Et ratio est, quia per hoc quód merces illæ ad Ecclesiam, aut Ecclesiasticos deueniunt, ius quod quis super illis habebat, non amitti tur, nulli enim per hoc, quòd res aliqua Ecclesiæ vnitur, fieri debet iniuria.

6. 3. Cōclusio. Tertia conclusio; Ecclesijs, & Ecclesiasticis, nisi de consensu Summi Pontificis, ad. reparationem murorum, pontium, viarũ. &c. licitum non est tributa imponere, etiam cum laicis communia. Hæc habetur expressè in hac clausula, & in Concil. Lateran. sub Alexand. III. ca. *Non minus.* de immunitat. Ecclesiæ. Concil. Lateranen. sub Leon. X. cap. *Aduersus.* de immunit. Eccles. Alex. VI. cap. 1. de immunit. Eccles. in 6. & Bonif. VIII. c. *Quanquam.* de immũnitat. Eccles. in 6. & in cap. *Clericis.* eod. tit. Habetur etiam in iure ciuili. l. *Placet.* C. de sacrosanc. Eccles. l. 2. C. de Episcop. & Cleric. Quæ leges eximunt Ecclesiasticos, & eorum bona ab omnibus collectis, gabellis, & similibus. Authent. *Nulla communitas.* C. de Episcop. & Cleric. vbi collectas ab Ecclesiasticis exigi prohibetur. Tenent hanc conclusionem Acurs. in l. *Ad instructiones.* C. de sacros. Eccles. Barth. ibid. Gloss. in cap. *Generaliter.* §. *Nonarum.* 16. quæst. 1. Ioan. And. in dict. cap. *Non minus.* vbi Abb. idem in cons. 3. vol. 1. Host. in Sum. titul. de immunit. Eccles. §. *In quibus.* vers. *Ad extraordinaria.* Et ratio est illa, quæ habetur ex Apostolo. 1. Corint. 9. *Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?* Et confirmatur: Laici sunt liberi à multis oneribus Ecclesiæ, cap. *Quatuor.* cap. *De redditib⁹.* cap. *Vulteranæ.* 12. quæst. 2. ergo æquum est, vt Ecclesiastici, & eorũ bona ab oneribus laicorũ liberentur.

Quarta conclusio; Quã uis bona laicorum ad eorũ, 7. 4. Cōclusio.

de

de quib⁹loquitur pręcedẽs conclusio, reparationẽ nõ sufficiant, non sunt Ecclesiasticis tributa, vel quæuis onera inconsulto Summo Pontifice imponenda, nisi tanta sit necessitas, & pietas, quód sine periculo, aut scandalo ad illum recurri non posstit, tunc enim sufficit Episcopi cum Clericis consensus. Prima pars habetur in cap. *Aduersus*. de immunit. Eccles. Secundã partem tenet Abb. cap. *Non minus*. de immunit. Eccles. col. penult. Sum. Angel. verb. *Immunitas*. nu. 37. prope finem. Syluest. verb. *Immunitas*. 1. num. 20. Mol. de iust. tract 2. disp. 672. Pet. Ledesm. in Sum. tom. 2. tract. 7. cap. 2. concl. 27. Et ita definitum fuisse á Clemente VIII. anno Dñi. 1600. quòd Ecclesiastici de mandato Ecclesiæ soluant tributum, quando laicorum bona non sufficiũt, refert Marth. de iurisd. 4. part. cent. 1. cas. 1. num. 52. & ita determinatur in illis duobus capitibus, *Non minus*. & *Aduersus*. Tributum autem hoc, de quo loquitur secunda pars conclusionis, tunc imponi potest, quando causa ob quam statuitur, immediatè respicit Ecclesiasticos. Nam si solùm generali quadam ratione Ecclesiasticos cõcernat, imponendum non est, aliàs enim semper ab Ecclesiasticis, sicut à laicis tributum exigeretur, cum nullum ferè sit, quod, quatenus in bonum cõmune ordinatur, in Ecclesiasticorum vtilitatem non cedat. Ita Syluest. loc. cit. ex sententia Barth. Panorm. & aliorum.

Vgolin. hic §. 4. vers. *Quartò*. docet non excommunicari imponentẽ onera Ecclesiasticis, quando onera rẽ ipsam sequuntur, vt si Ecclesiasticus habeat domum iuxta plateam, tenetur ad reparationẽ cloacæ, quæ per eam transit: pro qua sententia citat aliquos Doctores. Hoc tamẽ placitum iuxta ea, quæ in præcedentibus conclusionibus diximus, non videtur admittendum, cum talis casus

casus nō sit iure canonico exceptus,& prohibitio sit absoluta.

Restat respondere argumentis initio factis. Ad primum ex l. *Ad instructiones*. dicendum est legem illā per Authent. *Item nulla cōmunitas*. C. de Episcop. & Cleric. abrogatam esse.

Ad secundum ex c. *Non minus*. respondetur in eo c. non haberi quod tributum Ecclesiasticis imponatur, sed quòd, volentibus Episcopo, & Clericis, subsidia per Ecclesias conferri poterunt. Et qua ratione hoc sit intelligendum, ex dictis patet.

8. Ad tertium dicendum est Summum Pontificem per hanc Bullam non intendere Iuri communi derogare, & illud tollere, secundùm quòd in casu necessitatis sufficit Episcopū consultare, imò si ad ipsum adiri facilè non posit, & necessitas communis nimis vrgeat, vt quando hostes ciuitatem obsident, eo inconsulto imponi potest Ecclesiasticis tributum.

DISP. XCIII.

Quando recipiens tributū ab Ecclesiasticis sponte soluētibus excōmunicationē incurrat.

IN hac clausula non solū excommunicat Sūmus Pontifex imponentes Ecclesiasticis tributa, sed etiā ea exigētes, & accipientes, etiam à sponte dantibus. Prohibitionē hanc, quoad xltimam partem, quatenus de sponte soluentibus loquitur, non esse iustam suadere quis posset. Primò: Summus Pontifex bonorum, quæ ad Ecclesiasticos pertinent, dominus non est; ergo eorum liberas donationes impedire nō potest, præsertim quando ex se illicitæ non sunt, sed in bonum publicūm ordināntur, atq; adeò, cum Ecclesiastici in subsidium boni cōmunis bona sua posint expendere, non peccabit illa recipiens, nec excommunicationem incurret.

Secundò; Si acceptio tributi ab Ecclesiasticis sponte soluentibus iustè prohiberetur, ex eo esset, quia in tali solutione aliquid inuoluntarium inuenitur, cum Ecclesiastici non, nisi supposita tributi impositione, soluant; ex hoc autem sequeretur nullius tributi exactionem licitam esse, cum nullus sit qui illud soluat, nisi illius impositione supposita.

1. Pro resolutione tamen huius difficultatis aduertendum est ea sponte fieri, quæ non coactè fiunt, vt docet Aristot. 1. Rheto. c. 10. Vnde spontaneum idē est quod voluntarium. Voluntarium autē est duplex: vnum dicitur voluntarium omnino; & est illud, quod sine violentia, ignorantia, aut metu fit: aliud dicitur volūtarium mixtum, quia & voluntarium, & inuoluntarium quodammodo includit, & hoc simpliciter quidem voluntarium est, aliquid tamen inuolūtarij inuoluit. Et hinc est quòd non est per se voluntum, sed aliquo supposito, metu scilicet, ignorantia, aut vi: vt quando aliquis in tempestate proijcit merces in mare, ad vitandum periculum.

Hoc posito sit prima conclusio; Quando tributum imponitur absolutè, nulla de Ecclesiasticis facta mentione, nec ad eos obligandos, si Ecclesiasticus illud nō rogatus soluat, qui acceperit, non excommunicabitur. Hanc tenēt Viuald. in explanat. Bull. Cœn. num. 117. Suares de cens. dispūt. 21. sect. 2. nu. 99. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 22. num. 10. Probatur, quoniam Bulla Cœnę non loquitur, nisi in casu, quo tributum Ecclesijs, aut Ecclesiasticis imponitur, sic enim habet; *Aut sic imposita, etiam à sponte dantibus, & concedentibus, recipiunt.* Vnde particula, *Sic*, refert præcedentia, nimirum onera Ecclesiasticis, aut Ecclesijs imposita. Ex hac conclusione sequitur, si custodes alicuius pontis, portus, vel fluminis pedagium,

2. 1. Conclusio.

gium, gabellas, aut alia onera à transeuntibus Ecclesiasticis petant, vel ipsi voluntariè soluant, hanc censuram non incurrere, nisi talis gabella, vel pedagium etiam Ecclesiasticis impositum esset.

3. 2. Cōclusio. Secunda conclusio; Quando tributum Ecclesijs, aut Ecclesiasticis imponitur, siue ipsis tantùm imponatur, siue simul cum laicis, qui illud accipit, etiā á spontè dante, hac censura innodatur. Hanc conclusionem astruunt Doctores citati; & constat ex verbis Bullæ in præcedenti conclusione citatis. Quanuis igitur Ecclesiasticus, sciens se ad tributi solutionem non teneri, illud tamē exactori soluat, non potest exactor illud accipere, hoc enim à Summo Pontifice in fauorem Ecclesiasticæ libertatis prohibetur, ne quis fortè suspicetur Ecclesiasticum ex vi impositionis illius tributi ad illud soluendum teneri. Nam adeó odiosa est lex, & statutū laicorum de Ecclesiasticis expressam faciens mentionem, quòd etiam si priuilegium concedat, non valet, capit. *Bene quidem.* dist. 96. Quòd etiam incurratur censura, quando tributum laicis, & Ecclesiasticis simul imponitur (licet hoc loco de solis Ecclesiasticis mentio fiat) ex eo patet, quoniam imponi simul laicis non tollit quominus etiam Ecclesiasticis impositum sit, quod hoc loco expressè prohibetur. 4.

Ad primum argumentum dicendum est verum quidem esse posse Ecclesiasticos, absolutè loquendo, de rebus suis disponere, non verò stante iusta prohibitione superioris, qualis hoc loco datur, vt ex dictis constat.

Ad secundum respondetur non ideo acceptionem illam tributi prohiberi, quia donatio non est omnino voluntaria, sed propter legem, quę ad libertatem Ecclesiasticam attendit, Deinde negāda 5.

eſt ſequela, eo quòd inuoluntariũ,ad effectũ inualidandi actum, vel contractum, illud tantũ eſt, quod, interueniente rationabili cauſa, datur : hæc autem non inuenitur in ſolutione tributi repectu illorum, qui ad illud ſoluendum iuſtè obligantur.

DISP. XCIIII.

Vtrùm cenſuræ hoc canone innouatæ, ſicut & aliæ Summo Pontifici reſeruentur.

1 IN hac clauſula innouat Summus Pontifex decreta per ſacros canones, & Cõcilia generalia edita, cum cenſuris, & pœnis in eiſdem contentis. Vt hoc autem intelligatur, videndum priùs eſt quid in Iure, & Cõcilijs generalibus de hac materia diſpoſitum ſit.

In Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. vt habetur cap. *Non minus* de immunitat. Eccleſ. excommunicantur imponentes collectas Eccleſijs, aut Eccleſiaſticis perſonis, niſi propter neceſsitatem, vel vtilitatem communẽ, quando ad eam laicorum bona non ſufficiunt. Vt hæc tamen cenſura incurratur, neceſſe eſt, quòd huiuſmodi collectas imponentes admoniti ab earum impoſitione deſiſtere nolint. Et in hoc caſu tam ipſi, quam eorum fautores excommunicantur, nec abſolui poſſunt, donec priùs ſatisfecerint. Hæc tamen cẽſura abſolutè reſeruata non eſt.

Poſteà in cap. *Aduerſus.* de immunitat. Eccleſiæ, prædicta exceptio ablata fuit, & abſoluté ſimilium collectarum impoſitio, abſque Sedis Apoſtolicæ licentia, prohibetur. Et additur, quód, quando imponens prædictas collectas tempore ſui regiminis non ſatisfecit, eius ſucceſſor ſatisfaciat, & ſi id non fecerit, infra menſem eádem maneat excommunicatione 2

inno-

innodatus, cum fuccedat in onere, qui in honore fucedit. Sed nec ista cẽfura, ficut & præcedens referuatur.

Succefsit deinde Bonifacius VIII. qui in ca. *Clericis*. §. *Nos igitur*. de immunit. Eccleſ. in 6. dictam cenſuram ſibi reſeruauit, à qua nullus, niſi in mortis articulo, abſque Sedis Apoſtolicæ authoritate, abſolui poſſit. Quam etiam cenſuram ad prædictas collectas ſoluẽtes, promittentes, aut ſoluere conſentientes ſub quouis titulo extẽdit, & vniuerſitates in hoc culpabiles interdicit: illam item extendit ad accipientes, quocunque prædicto rum titulorum præfata onera ſoluantur: tandem ad dantes in prædictis cõſilium, auxilium, vel fauorem, publicè, vel occultè.

5. Hæc tamẽ à Benedicto XI. in Extrauag. *Quod olim*. de immunit. Eccleſ. reuocata ſunt, ita vt non habeãt vigorem, niſi circa exigentes, & ad exigendum dãtes auxiliũ, cõſiliũ, vel fauorẽ.

Horum tamen duorum Pontificum decreta reuocauit Clemens V. in Clement. *Quoniã*. de immunit. Eccleſ. omniaque ad terminos cap. *Non minus*, & c. *Aduerſus*. reduxit, addens tamen quòd à Bonifacio, & Benedicto conſtitutum iam fuerat, ſcilicet velle, vt etiam ad dantes auxilium, conſilium, vel fauorem, ad prædicta ab Eccleſijs, & Eccleſiaſticis perſonis exigenda, extendantur.

Hæc ſunt iura circa materiam huius canonis innouata, vnde decretum Bonifacij ſuam vim habet quoad omnia in eo contenta, ac ſi reuocatum non eſſet. Duplex tamen ex prædictis dubium oritur. Primum eſt, vtrùm decretũ Bonifacij, quoad Eccleſiaſticos prædictas collectas ſoluentes, innouatum cenſeatur, ita vt etiam nunc, ſi ea ſoluant, excommunicẽtur. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 29. §. *Poſtremò*. partem tenet negatiuam; quia, inquit, non innouantur canones, niſi 4.

quantùm ad ea, quæ in hac Bullæ clausula continentur: in qua nulla de Ecclesiasticis tributa soluentibus mentio fit. Hæc sententia videtur vera, & hoc denotant particulæ, *Super his*. Cui consonat quod notat Suar. de cēs. disp. 21. sect. 2. num. 100. nimirum non esse innouatam ex vi huius Bullæ illam extensionem dicti cap. *Aduersus*. ad successorem non restituentem, cum de illo Summus Pontifex hoc loco nō loquatur.

5. Secundum dubium est, an censuræ, & pœnæ hoc loco innouatæ eandē vim, & reseruationem, quam aliæ huius Bullæ censuræ, sortiantur. Partem affirtiuā innuit Tolet. vbi sup. §. *Hic postea*. Quæ sententia confirmari potest ex illo vulgari, *Omnia nostra facimus, cuius authoritate facimus*, vt habetur. l 1. C. de veter. iur. enuclean. cap. *Si Apostolicæ*. de præbend. in 6. atqui innouatio prædictorum iurium fit per Bullam Cœnæ; ergo eandem vim sortiuntur, quam illius censuræ habent.

Hæc tamen sententia mihi non placet, quoniam si vim verbi, *Innouantes*, attendamus, nihil aliud significat, quám de nouo reducere rem ad pristinū statum, & nihil ad valorem & statum antiquum addit. Solùm igitur reponit legem in pristino statu, ac si reuocata, & antiquata non esset. 6.

Ad argumentum pro opinione Toleti respondetur proloquium illud intelligi circa confirmationem gratiæ ab inferiori concessæ, quæ si authoritate superioris confirmetur, perinde se habet, ac si ab eodem concessa fuisset, non verò intelligitur circa innouationem alicuius legis, vel statuti, quæ solùm per innouationem ad pristinum statum reducuntur. 7.

(:)

CAP.

CAP. XX.

Cōtra iudices sæculares, qui in causis criminalibus cōtra Ecclesiasticas personas se interponūt.

TENOR BVLLÆ.

19. Bullæ censura. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunq; Magistratus, & Iudices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet se interponētes in causis capitalibus, seu criminalibus contrà personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequēdo, sine speciali, specifica, & expressa huius sanctæ Sedis Apostolicæ licentia, etiam si talia committentes fuerint Consiliarij, Senatores, Præsidentes, Cancellarij, Vicecancellarij, aut quouis alio nomine nuncupati.

Notationes circa textum.

1. Materia huius cēsuræ est sacrilegium, quo offenditur immunitas, & libertas Ecclesiastica in cognitione causarū capitalium, seu criminalium contra Ecclesiasticas personas. Actiones prohibitæ sunt sex. Prima, quomodolibet se interponere in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas. Secunda, illas processare. Tertia, bānire.

Quarta, capere. Quinta, sententias contra illas proferre. Sexta, exequi. Dummodò hæc sine speciali, specifica, & expressa Sedis Apostolicæ licentia fiant. Personæ, contra quas hæc censura fertur, sex numerãtur. Prima, quicũq; Magistratus. Secunda, Iudices, Tertia, Notarij. Quarta, Scribæ. Quinta, Executores. Sexta, Subexecutores. Siue huiusmodi sint Consiliarij, Senatores, Præsidẽtes, Cancellarij, Vicecancellarij, siue quouis alio nomine nuncupentur.

Ab hac clausula ablata sũt quædã verba, quæ erãt in alia Bulla à sanctissimo Domino Nostro Pap. Paulo V. promulgata, anno Domini 1609. iuxta exemplaria quæ ad manus nostras deuenerunt, nimirum, *Quique eiusmodi ad personas, & casus non expressos extendunt, vel aliàs illa perperam abutuntur.*

2. Circa particulam, *Quomodolibet*, sciendum est cõiungendam esse cum omnibus actionibus hoc loco prohibitis. Dicitur etiam quód excommunicantur prædicta facientes, dummodo sine licentia Sedis Apostolicæ ea faciãt. Quæ licentia debet esse specialis, specifica, & expressa, id est peculiaris, & propria. Vnde non sufficit, quòd concedatur per verba generalissima, aut generalia. Debet etiam esse expressa. Vnde implicita, & virtualis non sufficit. Ex quo sequitur necessariam esse declarationem delicti, & personæ in specie. Vtrũ autem necessaria sit in indiuiduo, tam quoad personam, quám quoad delictum, dubitari potest. Suar. de cens. disput. 21. sect. 2. numer. 103. existimat sufficere licentiam ad cognoscendum de delicto in specie, etiam si sit generalis quoad personas; vnde non credit reuocata esse priuilegia sub hac forma alicui concessa. Quæ sententia probabilis est: verba enim illa, *Speciali, specifica, & expressa*

pressa, rem in indiuiduo nõ significat.

In præcedentibus clausulis egit Summus Pontifex de ijs quæ in causis ciuilibus ad libertatem Ecclesiasticam tuendam spectant: hoc veró loco de illis tantum sermonem facit, quæ in capitalibus seu criminalibus ad eundem

3. finem pertinent. Causa capitalis illa est, in qua de crimine capitali agitur. Quod secundum iura est illud, ex quo damnato, vel mors, vel ciuitatis amisio, vel seruitus contingit, vt habetur l. *Rei capitis*. ff. de pœn. l. *Edicto*. ff. de bonor. poss. l. *Licet capitalis*. ff. de verbor. significat. Largé tamen, & impropriè causa capitalis dicitur illa, in qua agitur de existimatione, dict. l. *Licet capitalis*. & ibi Gloss. verb. *Videatur*. ex l. *Hos accusare*. §. *Omnibus*. ff. de accusat. Causa criminalis illa censetur, in qua agitur ad vindictam, & ad pœnam applicandam fisco, non verò si applicanda sit parti, quia tunc dicitur agi ciuiliter, vt docent Gloss. & Barth. in l. 3. ff. de sepulc. violat.

In secunda actione prohibet Summus Pontifex contra personas Ecclesiaticas prædictas causas processare. Processare est contra aliquem inquirere, seu factum alicuius inuestigare.

DISP. XCV.

Vtrùm iudex sæcularis faciens informationem in causa criminali contra Ecclesiasticum, vel ipsum in occulto processans, vel eius bona sequestrans, excommunicetur.

GRaff. lib. 4. decis. cap. 18. n. 135. asserit posse iudicem 1.

iudicem laicum capere informationẽ pro facto particulari, in quo sunt aliqui Clerici nominati, quia hoc, inquit, nõ est Clericos processare sed capere informationem de toto facto. Vnde iudex, qui hoc facit, in cẽsuram huius canonis non incidet; neq; item excommunicari iudicem sęcularem docet, qui secretò Ecclesiasticos processaret, animo tamen præsentandi talem processum Summo Pontifici: quod idem etiã erit, si proprio Prælato præsentet.

Viualdus in Cand. in explanat. Bullæ Cœn n. 125. probabile credit nõ excõmunicari iudicem laicum, qui contra Ecclesiasticum informationem facit, quã do aliás recederent, qui in facto criminali illius testes esse possunt: neq; etiam excõmunicari, si bona Ecclesiastici criminosi sequestret, vt tradat Prælato, ne fugitiuus ea secum deferat, quia hęc, inquit, sunt velut, medium necessarium ad finem licitæ comprehẽsionis. Confirmari potest hęc sententia quoad vltimam partem ex Immola in cap. *Postulasti*. de for. compet. & in c. *Nouimus*. de immunit. Ecclesiæ, vbi dicit quód personæ Ecclesiasticæ sunt de foro Ecclesiastico, sed res sunt de foro laicorum.

Pro resolutione sit prima conclusio; Quando nõ est aditus ad Prælatum qui iuridicè se informare possit de facto criminali alicuius Ecclesiastici, & in eo cõtinuatur, & est periculũ, potest iudex sæcularis informationẽ facere, vt Prælato presentet, non verò in alijs casibus. Probatur cõclusio, quoad primam partem, ex eo, quia in tali casu informatio illa habet rationem iustæ defensionis. Quoad secundam verò ostenditur, si quidem nullus est textus, in quo facultas processandi contra Ecclesiasticum iudici sæculari concedatur, imò est maxima prohibitio; ergo. &c. Quando igitur in aliquo facto criminali Ecclesiastici, & sæculares simul concurrunt, 2. 1. Cõclusio.

currunt, eatenus iudex sæcularis poterit circa Ecclesiasticos testium dicta recipere, quatenus id ad procedendum contra laicos necessariũ fuerit; aliàs ab hac censura illum nõ excusarẽ. Informationem tamen verbaliter, vt Prælato denunciet, non verò iudicialiter accipere; existimo nõ prohiberi hoc loco.

3. 2. Cõclusio. Secunda conclusio; Iudex sæcularis processans etiã occultè Ecclesiasticũ in causa criminali, quanuis intẽtione processum Prælato præsentandi, in censuram huius canonis prolabitur. Probatur; Summus Pontifex non solùm prohibet hoc loco iudicari, & condemnari personas Ecclesiasticas per laicos iudices, sed etiam per eosdem processari; atqui processãs in occulto iuridicè, verè, & propriè dicitur processare; ergo, qui id facit, huius canonis censura innodatur. Neq; animus præsentandi processum Prælato illum excusat, cum res sit absolutè prohibita, nec ipse minister Ecclesiastici iudicis censeatur.

4. 3. Cõclusio. Tertia conclusio; Iudex sæcularis sequestrans Ecclesiasticorum bona, occasione criminalis delicti, ne cum illis fugiat, in excommunicationẽ huius Bullæ incidit, nisi fortè ex tali fuga cum illis bonis damnũ aliquod Reipub. vel innocenti sequatur. Prima pars huius conclusionis probatur: Iudex sæcularis nõ potest apprehendere Ecclesiasticum fugientem, neq; etiam, secundùm probabiliorem sententiam, in flagranti delicto; ergo neque bona illius sequestrare. Probatur consequentia, quia in tali casu sequestrare Ecclesiasticorum bona est quomodolibet in causis eorum criminalibus se intromittere. Et confirmatur; Iudex sæcularis non potest Ecclesiasticos in realibus ad suum tribunal trahere; ergo neq; bona eorum sequestrare. Consequentia est bona. Antecedẽs docẽt Iurisperiti. Ioã. Andræ. in c. *Qualiter*. de iudic. & ibi Abb.

Abb.n.8.Archid. in c.1.de Cler.cōiug. in 6. Bouadill. in lib.2. Polit. c.18. n.164. Aufred.de poteſt.ſæcular. reg.2.limit.4.verſ.*Et in Sūma*.Roland.in cōſil.12 . n. 37.& ſequenti,vol.2. quos refert,& ſequitur Mart. de iuriſd.4.p.cent.2. caſ.101. n.4. faciunt c. *At ſi Clerici*. de iudic. c. *Si diligenti.* de fo. cōpet. Autēt.*Statuimus*. Autent.*Clerici*.C.de Epiſc. & Cleric. Socin. in conſil. 12.n.13.& 30.vol.4. Nam, ſi perſona eſt exēpta;ergo, & res eius. Confirmatur item,quoniam ſi Eccleſiaſticus patiatur ſe cōueniri corā iudice laico,ſiue Clericus , aut laicus traheret Eccleſiaſticum ad laicorū iudiciū,cauſam amittit per ſententiam alteri parti, & ſi fuerint concordes applicatur Eccleſiæ c. *Inolita*.c. *Placuit*.12.q.1. Gloſſ.& Innocent.in c.*Si diligenti.* de for.compet.& Mart citat. loc. caſ.126. Secunda pars cōcluſionis eſt manifeſta.

Ad argum. pro ſentētia Iacob.de Graſſ. reſpondetur, quòd licèt capere informationem, propriè , & in rigore loquendo,non ſit proceſſare,eſt tamen quomodolibet in cauſis Eccleſiaſticorum criminalibus ſe intromittere.

Ad argum. pro ſentētia Viuald.dicendū eſt quòd, quanuis recedāt qui teſtes eſſe poſſunt , ad iudicem tamen ſæcularem non pertinet dicta ipſorū recipere, neque etiam mediū neceſſariū ad iuſtā Eccleſiaſtici apprehenſionē applicare.

Ad cōfirmat.ex Immola negādum eſt res Eccleſiaſticorū eſſe de foro laicali, Nam,mutata perſona,mutatur , & rei conditio: vt tradūt Bart. in conſil. 180. & Bald. in l. *Placet*. C. de ſacroſan.Eccleſ. 5.

DISP. XCVI.

Vtrùm iudex ſæcularis procedens in cauſa criminali cōtra Eccleſiaſticum iuriſdictioni illius voluntariè ſe ſub-

submittentem, excommunicetur.

1. PRO parte negatiua arguitur primo; Ideò iudex sæcularis procedēs cōtra Ecclesiasticum excommunicatur, quia facit contra priuilegia Ecclesiasticis concessa; ergo, si Ecclesiasticus volūtariè iurisdictioni illius se submittat, priuilegioque renūciet, poterit iudex sæcularis illum iudicare. Et confirmatur, quoniam vnusquisque potest liberè vti priuilegio, vel renunciare, l. *Quod fauore.* C. de legib. regul. 61. de reg. Iur. in 6. & Nau. lib. 5. cōsil. cōsil. 22. num. 1. quod fecit Apostolus Act. 25. cum ad Cæsarem appellauit.

Secundò; Priuatorum consensus suum potest iudicem constituere l. 1. & l. *Priuatorum.* C. de iurisdict. omni. iudic. ergo etiam Ecclesiastici poterunt se sæcularium iudicum iudicio submittere.

2. *Conclusio.* Sit tamen conclusio; Iudex sæcularis procedens in causa criminali contra Ecclesiasticum, etiam de illius cōsensu, cēsura huius canonis inuoluitur. Hæc conclusio ex eodem canone est manifesta. Nam in eo excommunicantur procedentes contra Ecclesiasticos in causa criminali sine speciali, specifica, & expressa licētia Sedis Apostolicæ; ergo procedens cō tra illos, etiam de illorum consensu, excōmunicatur. Consequentia ex eo ostenditur, quoniam exceptio firmat regulam, Autent. *de non alien.* §. *Vt autem.* & facit l. *Tribunum.* §. vlt. ff. de test. mil. ostendit enim exceptio circa alios casus non exceptos firmam esse, suumq; habere robur, & in hoc casu excipit Summus Pōtifex eos, qui de speciali, specifica, & expressa Sedis Apostolicæ licentia cōtra Ecclesiasticos procedunt.

Deinde probatur conclusio; Ecclesiastici nō possunt se submittere iurisdictioni laicorum; ergo neq; laici illos iudicare, aut processare valent. Probatur 3.

ante-

antecedens. Laici circa Ecclesiasticos considerantur vt priuati, in quos non potest fieri prorogatio iurisdictionis. Argumento. l. *Sed si manente*. ff. de precar. Iason in l. *Est receptum*. ff. de iurisdict. omni. iudic. Vbi etiam dicit, quòd superior nō potest prorogare iurisdictionem inferioris, c. *Cū inferior*. c. *Solitè*. de maiorit. & obed. eo quòd inferior naturaliter exhibet honorem superiori. l. 1. §. *Sicut*. & ibi Glos. de aqua pluui. arcend. Ecclesiastici autem sunt maiores laicis, etiam Principibus, cap. 1. in fine, dist. 27. c. *Quis dubitet*. dist. 96. & c. *Duo sunt*. 12. q. 2.

Probatur tertio; Committere se inimicis est cōtra rationem naturalem; sed laici cōmuniter Ecclesiasticis sūt infesti, c. *Laicos*. 2. q. 7. & c. *Clericus*. de immunitat. Eccles. in 6. ergo circa Ecclesiasticos nō potest ad laicos prorogatio iurisdictionis fieri, cap. *Quo iure*. dist. 8. Quod habet verum, etiam interueniente expresso Episcopi consensu. c. *Significasti*. & c. *Diligenti*. de for. compet.

4. Tandem confirmatur cōclusio; Priuilegio introducto in fauorem duorum nō potest vnus, alio inuito, renunciare. Abb. in cap. *Ad Apost*. n. 10. de regul. sed priuilegium Ecclesiasticorū non vni est concessum, sed generaliter omnibus; ergo ab vno tantùm renunciari non potest.

5. Ad primū argumētum negatur consequentia. Et ratio est, quia priuilegio in fauorem vnius potest idem renunciare, nō verò in fauorē plurium cōcesso, vel in fauorem alicuius status hominum. Respondetur deinde priuilegia Ecclesiasticorum facta esse per modum legis vniuersalis certas actiones prohibētis, cōtra quā ex particulariū consensu procedere non licet. Ex quibus ad confirmationem patet solutio. Ad illud ex Apostolo respōndetur non ideo ad Cæsarem appellasse quasi ad suum proprium iudicem, sed ad Festi tyrannidem de-

declinandam.

Ad secundam dicendũ est tunc priuatorum consensum posse iudicẽ cõstituere, quãdo nõ extat prohibitio in contrariũ, qualis in nostro casu inuenitur.

DISP. XCVII.

Vtrùm iudex sæcularis, qui cũ matre, vxore, filia, vel sorore turpiter inuenit Ecclesiasticum, possit illum retinere, vt à suo iudice, vel Prælato comprehendatur.

1. PRO parte huius quęstionis negatiua sic arguitur; Iudex sæcularis nec in flagranti dellicto potest Ecclesiasticum apprehendere, vt disp. 82. diximus, sed retinere est quoddam genus apprehensionis, & secũdũ omnes manuũ violẽtarum impositio reputatur; ergo iudex sæcularis, qui Ecclesiasticum in prædicto casu retinet, excõmunicatur. Huic parti fauent afferẽtes occidẽtem Ecclesiasticum in prædicto casu excõmunicationem incurrere, vt Fortunius, quem refert, & sequitur Couar. in 4. Decr. p. 2. c. 7. §. 7. n. 12.

Pro parte tamẽ affirmatiua stat, quòd occidẽs Ecclesiasticum in eo casu, dũmodo in continenti, & sine interuallo id faciat, nõ excõmunicatur; ergo multo minus excõmunicabitur si illum retineat, vel apprehendat. Consequentia videtur bona. Antecedens habetur in c. *Si verò*. o 1. de sent. excom. Quam sentẽtiam tenet Gloss. ibi verb. *Turpiter*. & Host. S. Anton. 3. p. tit. 25. c. 1. §. *Quartò notandũ*. vers. *Septimus*. Syluest. verb. *Excõ*. 6. n. 6. §. *Decimò*. Tabien. verb. *Excom*. 5. cas. 1. n. 31. vers. *Octauus*. Nau. in Manu. c. 27. nu. 84. & alij communiter. 2.

Pro resolutione sit prima cõclusio; Iudex sæcularis, qui inuenit Ecclesiasticum turpiter cũ vxore, matre, filia propria, vel sorore, siue in actu nefario luxuriæ, siue 3. 1. Conclusio.

in

in tactibus impudicis, vel signis actui propinquis in loco suspecto, si ipsum ad breue tẽpus detineat, vt á proprio Prælato apprehẽdatur, excõmunicationem huius canonis nõ incurret. Hanc tenet Sylu. vbi sup. Philiarcus lib. 3. de offic. Sacerd. c. 33. notab. 3. cas. 14. Viual. in Cãd. in explanat. Bull. Cœn. nu. 124. & Sayr. lib. 3. de cens. c. 27. n. 23. Hi tamẽ Doctores, Vualdo excepto, non loquũtur in terminis Bull. Cœn. sed secũdùm Ius cõmune. Fauent huic conclusioni Doctores pro parte affirmatiua citati, & ratio pro ea facta. Colligiturq; cõclusio ex æquitate iuris, vix enim posibile est, vt quis tam iustũ dolorẽ cõpescat. Et hinc est, quod lex ciuilis sic inuentũ impune occidi permittit. l. *Quod ait lex* §. *Quod ait*. ff. de adult. Breue tẽpus reputant Doctores citati viginti horas continuas.

4. 2. Cõclusio. Secunda conclusio; Si iudex sæcularis in prędicto casu tãquam iudex, Ecclesiasticũ nõ ad breue tẽpus, aut interuallo facto detineat, vel in carcerẽ mittat, per hunc canonem excõmunicatur. Probatur; quoniã, vt citati Doctores affirmant, nõ excusatur ab excõmunicatione in prædicto casu, qui ex interuallo aut deliberatione Ecclesiasticũ occidit, aut detinet, eo quòd cessat ratio, ob quã Sũmus Põtifex in dicto c. *Si verũ*. eum nõ excõmunicat. Dixi in cõclusione, *Iudex sæcularis*, quia si persona priuata, vel ipse iudex nõ vt iudex, sed vt particularis persona, Ecclesiasticũ detineat, nõ excõmunicatur ex vi huius canonis, cũ in eo solummodò de Magistratibus, & ministris sermo sit, excommunicatur tamen per alia iura excõmunicatione Sedi Apostolicæ reseruata.

Ad argu. pro parte negatiua respõdetur, quãuis verũ sit detentionẽ illam ad apprehẽsionem reduci, in tali casu ob rationem assignatam excusari retinẽtem Ecclesiasticum.

CAP.

CAP. XXI.

Contra occupantes bona, & terras Ecclesiæ Romanæ, & illius iurisdictionem vsurpantes.

TENOR BVLLÆ.

20. Bullæ censura. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directé, vel indirectè sub quocunque titulo, vel colore inuadere, destruere, occupare, & detinere præsumpserint, in totum, vel in partem, Almam Vrbem, Regnũ Siciliæ, Insulas Sardiniæ, & Corsicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium Beati Petri in Thuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venaysinum, Sabinensem, Marchiæ Anconitanæ, Massæ Trebariæ, Romandiolæ, Cãpaniæ, & maritimas Prouincias, illarumq; Terras, & loca, ac Terras specialis cõmissionis Arnulforum, Ciuitatesq; nostras Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneuentum, Perusium, Auinionem, Ciuitatẽ Castelli, Tudertũ, Ferrariã, Comaclum, & alias Ciuitates, Terras, & loca, vel iura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictęq; Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiecta, nec non supremam iurisdictionem in illis Nobis, &

eidem Romanæ Ecclesiæ competentem de facto vsurpare, perturbare, retinere, & vexare, varijs modis præsumunt, nec non adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstantes.

Notationes circa textum.

1. MAteria hui⁹ cẽsuræ, vt not. Caie. in Sũ. verb. *Excom.* c. 17. est sacrilegiũ, quo offenditur Sedes Apostolica in suis locis, & terris, ac in suprema in illis iurisdictione. Actiones principales prohibitæ sunt octo. Prima, præsumere inuadere per se, seu alios directè, vel indirectè, in totum, vel in partem, sub quocumq; titulo, vel colore, terras Ecclesiæ Romanæ, quæ in cõtextu exprimuntur. Secunda, easdem destruere. Tertia, easdem occupare præsumere. Quarta, easdẽ detinere. Quinta, in eisdẽ terris, & locis iurisdictionẽ defacto vsurpare. Sexta, eã perturbare. Septima, retinere. Octaua, vexare. Actiones accessoriæ sex numerantur. Prima, adhærere. Secũda, fauere, seu fautorẽ esse. Tertia, defẽdere. Quarta, dare auxiliũ. Quinta, dare cõsilium. Sexta, dare fauorẽ, quomodolibet hoc fiat.

Canon hic in tres quasi partes potest diuidi, vt notat Say. lib. 3. de cens. c. 24. nu. 4. In prima continẽtur offendentes terras, loca, & ciuitates Curiæ Romanæ: in secunda, offendentes iura ad eandem Curiam pertinentia: in tertia, eiusdem Curiæ iurisdictionem supremam lædentes. Iurisdictio, & iura, de quibus hoc loco Summus Pontifex loquitur, temporalia sunt. Inuadere est hostili animo aggredi. Destruere est quod 2 structum erat diruere, & vastare. Occupare est captum

tum vi tenere. Detinere est sponte, postquam aliquid quis est adeptus, tenere. Adhærentes dicuntur, qui pactione non interueniente, sed mera voluntate, factionem alicuius sequũtur, & differunt á cõfœderatis, quia hi pactiones ineunt.

3. Excommunicantur hoc loco quocunq; titulo prædictas terras, & loca inuadentes: quod intelligi debet de iniustè, non verò iustè inuadentibus. Vt si quis aliquam terram habet in feudum, quæ ab aliquo iniustè occupetur, poterit illam inuadere, quia Ecclesia non fouet iniustitiam. Ita Vgolin hic §.1.vers. *Nã primò.* ex cap. 2. de re iudic. in 6. & l. *Meminimus.* C. vn de vi. Vnde inuadentes, vel vsurpantes de facto, nõ autem de iure excommunicantur, cap. *Non ne*, de præsump. & l. *Cum prætor.* ff. de iudic.

4. Caietan. vbi sup. quem sequitur Nauar. in Manu. cap. 27. num. 73. & Suar. de cens. sect. 2. num. 105. aduertit inuasores ciuitatum, & locorum Ecclesiæ, vt excommunicẽtur, non opus esse, quòd illa animo possidẽdi, & á potestate, & iurisdictione Ecclesiæ auferendi, inuadant, sed sufficere quomodolibet inuadere. Sicut quando in ciuitatibꝰ Papę sunt factiones, & altera factio extra existẽs ciuitatem inuadit, vt ibi principatũ teneat, eo modo quo potest, & alij in illis principantur. Excommunicãtur autem huiusmodi inuadentes: tũ quia re vera inuadunt ciuitates, quod absolutè, & nulla facta distinctione, hoc loco prohibetur; tum etiam, quia talis inuasio re vera est ciuitatibus nociua, & in aliqualẽ eorum destructionẽ cedit; tum deniq;, quia per hoc cõmuniter, & regulariter liberum talium ciuitatum regimẽ Romanæ Ecclesiæ subtrahitur, eoquòd in ciuitatibus, vbi factiones regnant, titulare potius dominium, quam cũ effectu Ecclesia Romana habeat.

Dubitari posset hoc loco, vtrùm, qui actu possident

terras aliquas, de quibus in hac censura mentio fit, excōmunicationem in ea latā incurrāt. Ad quam difficultatem (quia nostri instituti nō est examinare speciales titulos, quibus Catholici Principes terras illas posſident) ſolùm dicimus cū Caiet. in Sū. verb. *Excom*. c. 31. verſ. *Quartò*. & Suar. de cenſ. diſp. 21. ſect. 2. n. 105. nō excōmunicari, ſi bona fide poſsideant, dū̃ modo neceſſariam diligētiam, vt veritas manifeſtetur, adhibeant; ſicut in ſimili docet Victor. de iur. bell nu. 25. bona autē fides eſt, *Iuſta ignorantia rei alienæ, ſecundùm quam aliquis de ſuis actibus bene iudicare ſolet*, vt ſignificat textus in c. *Quærat*. verſ. *Et ſi fides*. de pœnit. diſt. 3. & in cap. *Omnes*. verſ. *Illud*. 28. q. 1. in c. vlt. de præſcript. & in c. *Literas*. verſ. *Porro*. de reſt. ſpol. Bona tamen fides orto dubio ſine ſufficienti diligentia ſtare non poteſt.

CAP. XXII.

De duratione Bullæ Cœnæ.

POſt prædictas viginti cenſuras aliquæ clauſulæ addūtur per paragraphos diſtinctæ, quæ ſigillatim à nobis explicādę ſunt.

TENOR BVLLÆ.

VOlentes præſentes noſtros proceſſus, ac omnia, & quæcūque his literis contenta, quouſq; alij huiuſmodi proceſſus à Nobis, aut Romano Pōtifice, pro tēpore exiſtente, fiant, aut publicētur, durare, ſuoſq; effectus ōnino ſortiri.

Notatio circa textum.

In

In hoc paragrapho determinat Summus Pontifex durationem Bullæ, vsque ad alterius à se, aut à Romano Pontifice, pro tempore, factionem, aut publicationem. De qua re disp. 1.& 2. huius materiæ aliqua tractauimus.

CAP. XXIII.

De reseruatione casuum Bullæ Cœnæ.

TENOR BVLLÆ.

CÆterum á prædictis sententijs nullus per alium, quám per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiã tunc, nisi de stãdo Ecclesiæ mãdatis, & satisfaciẽdo, cautione præstita, absolui possit, etiã prætextu quarũuis facultatum, & indultorum quibuscũque personis Ecclesiasticis, sæcularibus, & quorũuis Ordinum, etiam Mendicantiũ, ac Militiarũ regularibus, etiã Episcopali, vel alia maiori dignitate prçditis, ipsisq, Ordinib' & eorũ Monasterjis, Cõuẽtib' & Domibus, ac Capitulis, Collegijs, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus, & locis pijs, necnon laicis, etiã Imperiali, Regali, & alia mũdana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedẽ, ac cuiusuis Cõcilij decreta, verbo, literis, aut alia quacũq; scriptura in genere, & in specie cõcessorũ, & innouatorũ, ac cõcedẽdorũ, & innouãdorũ.

Notationes circa textum.

IN hoc §. reuocantur facultates tã concessæ, & innouatæ, quã concedendæ, & innouãdæ ad absoluendũ à casibus in hac Bulla contentis, præterquam in mortis articulo, & tunc dũmodo absoluendus de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo, cautionẽ præstet.

In Bulla Clem. VIII. & Sixti V. post vltima verba huius §. hęc adiungebãtur; *Nisi in eis etiam casus præsentibus literis expressi comprehẽdãtur*, per quæ verba declarabatur, non reuocari õnia priuilegia ad absoluendũ à Bullæ casibus cõcessã, sed ea duntaxat, quæ de huiusmodi casibus in specie mẽtionem non faciebãt, quæ verò generalia erant ad absoluẽdũ à casibus Papæ reseruatis, anullabãtur. Quia tamẽ verba illa in hac Bulla non apponuntur, dubium est, an hoc loco omnia huiusmodi priuilegia, tam in genere, quam in specie cõcessa reuocentur. De qua re infra disputabitur.

DISP. XCVIII.

Qua ratione in mortis articulo à casibus Bullæ Cœnæ absoluẽdũ sit.

CVm Sũm. Pontif. hoc loco expressè declaret necessariã esse cautionẽ, vt in mortis articulo à casibus huius Bullæ quis absoluatur, in controuersiã vocari nõ potest, an cautio sit necessaria. Illud tamen explicãdũ superest nimirũ quid sit cautio, & quæ in hoc casu necessaria sit.

Cautio igitur, si nominis vim attendamus, teste Cicer. 4. Tusc. nihil est aliud, quàm *Prouidẽtia quadã, qua auertimus, & vitamus, ne quid mali nobis accidat.* Apud Iurisperitos autẽ *Cautio* duobus modis accipitur: primò, pro cautione simpliciter dicta, quæ regulariter pro nuda promissione sumitur, ex qua inducitur firma obligatio, l. *Sancimus*. C. de verb. signif. l. 2. §. *Quod si*. ff. de iudic. l. *Diuus*. ff. de pe- 11.
sit.

tit. hæred. & dicitur nuda cautio ex eo, quód nec pignus, nec fidei iussio in ea interueniũt: nõ tamen dicitur nuda á stipulatione, cum hęc necessaria sit, vt obligatio sit firma, l. pen. §. *Docere.* ff. ne quis eum qui in ius voc. vi eximat, & c. *Relatum.* de Cler. non resid. Secũdó accipitur pro obligatione cũ pignoribus, vel fidei iussoribus, l. *Si mãdato.* §. vlt. ff. mãdati. l. *Habere.* §. *Cautũ.* ff. de verb. signific.

Quòd cautio primó modo dicta sufficiat, nec maior requiratur, sic suaderi potest: Quãdo cautio pro maiori obligatione, quàm promissionis accipitur, sẽper additur aliud verbũ, & dicitur cautio idonea, sufficiẽs, mediocris aut cõpetẽs dict. l. *Si mandatũ.* l. 1. ff. de fidei iuss. l. *Filio.* ff. vt lege. no. caut. sed hoc loco nullũ verbũ additur, & materia est fauorabilis; ergo nulla alia cautio requiritur, quã ea, in qua tantũ stipulatio interuenit.

2. 1. Cõclusio. Pro resolutione sit prima conclusio; Si satisfactio cõmode fieri possit, non est pœnitens á casibus Bullæ Cœnæ, etiã in mortis articulo, cũ sola cautione absoluendus; si tamẽ absolutio cum cautione impẽdatur, valida erit. Prima pars probatur; Confessarius, vt rectè suo munere fũgatur, tenetur obligare pœnitentem ad satisfactionẽ statim faciẽdam; ergo, si pœnitẽs cômode potest satisfacere ante absolutionẽ, obligandus est. Et cõfirmatur, quoniam cautio, vt statim dicemus, debet esse sufficiens; ergo si satisfactio cõmodè fieri possit, potiùs est præmittenda. Dixi, *Cõmodè*, nã qui, vt satisfaciat, rẽ suam notabiter viliùs venderet, obligãdus nõ est ad statim satisfaciendum, tunc enim cum sola cautione absolui potest. Ita Nau. in Man. c. 27. n. 49. Secunda pars videtur manifesta ex ipsa Bulla, in qua Sũm. Põtif. nihil aliud, vt pœnitẽs in mortis articulo absoluatur, exigit, quã quód cautionẽ pręstet.

Secũda cõclusio; Si pœnitens in mortis articulo nul- 3.

lam aliã, nisi promissariam cautionẽ dare possit, cũ illa est absoluẽdus, si autẽ maiorẽ, illã præstet, vt bsoluatur. Hãc tenẽt Caiet. in Sũ. verb. *Excõ*. c. 77. Nau. vbi sup. n. 48. Viual. in Cãd. in explan. Bull. Cœn. nu. 133. Suar. de cẽs. disp. 21. sect. 3. n. 1. Say. lib. 3. de cens. c. 25. n. 4. & Gl. in Clem. 1. de hęret. §. *Verũ*. vers. *Et tũc*. Probatur, quoad primã partẽ; Nullus obligatur ad impossibile. l. *Impossibiliũ*. ff. de regul. Iur. sed in casu primæ partis huius cõclusionis impossibile est, quód pœnitẽs maiorẽ, quã promissariam cautionẽ, præstet; ergo nõ obligatur ad illã præstãdã, atq; adeó cũ sola promissoria absolui potest. Secũda pars sic ostenditur; Cautio requiritur ad absoluendũ penitentẽ, secũdũ intẽtionẽ huius Bullæ, in ordine ad bonũ Ecclesię, cuius mãdatis stare tenetur, & ad bonũ partis, cui facienda est satisfactio; ergo ea cautio exigenda est, per quã bono Ecclesiæ, & partis meliùs cõsulatur. Vnde quę maior pręstari possit, exigi debet.

4. Tertia cõclusio; Quãdo pænitẽs in mortis articulo cõstitutus nec iuratoriam cautionẽ dare potest, sine ea est absoluẽd'. Hãc tenet Say. cit. lo. Et probatur eãdẽ ratione, qua primã partẽ præcedentis cõclusionis probauimus; eatenus enim cautio requiritur, quatenus possibilis est, neq; mẽs est Sũmi Pontificis, quòd qui nullo modo cautionẽ dare potest, absolutionis beneficio priuetur. 3. *Cõclusio.*

5. Cõtra hãc cõclusionem sic arguitur; Absolutio facta, nõ seruata forma ad absoluẽdũ perscripta, est nulla, argumẽto c. *Cũ delicta*. de rescript. & Archid. in cap. *Quoniã*. de immun. Eccles. in 6. vbi cõcludit nõ valere absolutionẽ cõtra prohibitionẽ factã, sed in hoc casu absolutionis forma pręscribitur, videlicet, quód non fiat, nisi præstita cautione; ergo aliter facta est nulla. Respõdetur tamẽ hoc nõ esse intelligẽdũ, quãdo forma, & modus absoluẽdi eatenus requirũtur, quatenus

sũt possibiles, qua ratione ad hãc absolutionẽ faciẽdã exigi credẽdũ est; vt apertè colligitur ex periculo extremo, in quo pœnitens est cõstitutus, in quo beneficiũ absolutionis, sine iusta causa ei denegaretur.

Ad arg. initio factũ respõdetur ex ratione, ob quam cautio exigitur, manifestè colligi quęnã adhibẽda sit, vt absolutio rectè, & sine peccato impẽdatur. Ob rationem nihilominus factã videtur asserẽdũ validã esse absolutionem, quacũq; interueniente cautione, quã uis confessarius peccet.

6. Pro cõplemento huius disputationis explicãdum superest, sub qua forma pœnitẽs sit absoluẽdus, & quę seruandæ sint cæremonię. Ad quod respõdetur dãdã prius esse cautionẽ de stã do Ecclesiæ mãdatis, quæ cautio danda est ei, qui tũc ad pœnitentẽ absoluendũ potestatẽ habet. Debet igitur pœnitẽs dare cautionẽ de stando Ecclesiæ mandatis, id est de faciẽdo illud quod absolutionẽ tribuens pręceperit, & de satisfaciẽdo ijs, quos læsit, iuxta Gl. in Rubr. ff. de iur. & fact. ign.

Forma absolutionis, si fieri possit, talis erit, vt pœnitẽs virga cædatur adhibita alicuius. Ps. pœn. recitatione, postea addantur preces. *kyrieeleyson, Christeel. kyrieel. Pater nost. Et ne nos inducas. &c.* Vers. *Saluũ fac seruũ tuũ,* Res. *Deus meus sperantẽ in te.* Vers. *Dom. exaudi. &c.* Res. *Et clamor meus.* &c. Vers. *Dominus vobiscũ.* Res. *Et cũ spipiritu tuo.* Orat. *Oremus: Deus, cui propriũ est misereri semper, & parcere, suscipe deprecationẽ nostrã, & hũc famulũ tuũ, quẽ excõmunicationis catena constringit, miseratio tua pietatis clemẽter absoluat. Per Christũ.* &c. Tandẽ addatur forma: *Absoluo te ab excõmunicatione,* vel *excõmunicationibus, quam* vel *quas cõtraxisti.* Ratio huius est, quia vbi Princeps alicui cõcedit, vt actum faciat, quẽ aliàs de iure non poterat, intelligitur cõcessisse, secũdũ formã solitam fieri, arg. l. *Si quando.* C. de inof. test. 7.

DISP.

DISP. XCIX.

Vtrũ absolutio facta à casibus Bullæ in mortis periculo sit valida.

1. VT hæc difficultas, quę valde necessaria est, tũ ad asoluendũ à Bullæ cẽsuris, tũ etiã ab alijs casibus, rectè intelligatur, sciendũ est nõ idem esse, si verborũ vim attendamus, articulũ mortis, & periculũ mortis, licet enim õnis, qui est in mortis articulo, sit in periculo mortis, non tamen id euenitè conuerso. Nã mortis periculũ illud dicitur, vnde mors frequẽter solet accidere, vt in bello, in nauigatione maris vehementer turbati, in fęminis pariẽtibus, in morbo graui, & similibus, de quibus prudẽtis viri arbitrio iudicãdũ est; articulus verò mortis ille censetur, cũ mors est vero similiter euentura, siue á morbo, aut vulnere, aut exteriori vi; vt cũ quis ad mortis pœnam fuerit dãnatus. De his vidẽdus est Cou. in *c. Alma mater*. p. 1. §. 11. n. 8. Vgo. hoc loc. ad illa verba, *Nisi in mortis articulo*. q. 1.

2. Hoc posito dubium est, vtrũ, sicut quilibet in mortis articulo potest à Bullæ casibus, & cẽsuris absolui, possit etiã in mortis periculo. Partẽ negatiuã cũ Cano in Relect. de pœn. 5. p. fol. 144. & Soto in. 4. dist. 18. q. 4. ar. 4. tenet Cou. cit. loc. & probatur.

Primò, Sũmus Põtif. nõ loquitur in hoc §. de periculo mortis, sed tantũ de articulo, quod fit, secundũ ius commune, vbi facultas absoluẽdi in mortis articulo cõceditur, c. *Nõ dubiũ*. c. *Quod de his*. c. *Quãuis*. de sẽt. exc. ergo nullus in mortis periculo á prædictis casibus, & censuris absoluẽdus est. Et cõfirmatur, quoniã, vt dicit Emm. Rod. in Sum. tom. 1. c. 59. nu. 1. Bullæ, & Iubilei aliquãdo de articulo, aliquando verò de periculo mortis loquuntur.

Secũdo; Facultas absoluẽdi in hoc casu cõceditur per modũ priuilegij; ergo restrictè interpretãda est. Patet cõsequẽtia ex c. *Priuilegia*

nilegia.3. dist. & idē docent Ioā. And. & Butr. in c. *Olim.* de verb. signif. Antecedēs suadetur: Priuilegiū est quasi priuata lex, dict. c. *Priuilegia.* & est indultū cōtra Ius cōmune, c. *Abbate.* de verb. signif. sed hæc facultas ita se habet, stat enim in cōtrariū Ius cōmune, quod à casibus reseruatis nullus absoluat; ergo facultas hæc per modū priuilegij cōceditur.

3 Cōtrariā sententiā, nimirū quod habēs facultatē ad absoluēdū in mortis articulo, si non exprimatur, quòd sit verus articulus mortis, sed absolutè cōcedatur facultas ad absoluēdū in articulo mortis possit etiā in probabili mortis periculo absoluere, sequūtur Palud. in 4. dist. 17. q. 2. ar. 3. vers. *Tertius casus.* Adrian. de cōfess. q. 3. vers. *Tertius casus.* Viual. in Cand. in expla. Bull. Cœn. n. 137. Vgo. vbi sup. q. 2. & Emm. Rod. cit. loc. n. 2. qui alios Doctores refert. Quæ sentētia his argumentis suadetur.

4 Primò; Priuilegiū interpretādū potiùs est secūdū intentionē cōcedētis, quā secundū verba. c. *Marcion.* 1. q. 1. c. *Sedulo.* 38. dist. c. *Intelligētia.* & c. *In his.* de verb. signif. sed mēs, & intentio Pap. ea est, ne quis discedat à vita ligatus, & impeditus respectu eorū, quæ ad salutē æternā consequendā sūt necessaria; ergo nō solū intendit cōcedere facultatē ad absoluendum in mortis articulo sed etiā in periculo illius probabili. Cōsequentia ex eo patet, quoniā cōstitutus in periculo mortis potest sine beneficio absolutionis obire.

Secūdò; Scūdū Iura articulus mortis, & periculū mortis pro eodē accipiuntur; ergo habēs facultatem ad absoluendū in articulo mortis, poterit etiā in periculo probabili absoluere. Probatur antecedēs, quoniā de periculo, & articulo mortis promiscuè loquūtur Iura. Nam in c. *Siquis suadēte.* 17. q. 4. expressè dicitur posse excōmunicatū propter Clerici percussionē absolui vrgente mortis periculo, & in c. *Ea noscitur.* de

de sent.exc. habetur posse eundẽ absolui infirmitatis tẽpore timore mortis; cũ tamen in cit.c. *Non dubium. Quod de his.* & *Quãuis.* in quibus de eàdem percusione sermo est, fit solũmodo mẽtio de mortis articulo. Cõfirmatur ex Gl. cõmuniter recepta in c. *Pastoralis.* de officio iudic. ord. in verb. *Præterquã.* & Innnoc. Ioã. And. Host. Abb. & alijs in dict. c. *Quod de his.* qui dũ quærũt, quis dicatur mortis articulus, asserũt eũ dici cõstitutum in articulo mortis, qui præliũ cũ hoste cõmissurus est, vel qui naufragiũ periculosũ patitur, quæ tamen inter mortis pericula nominantur.

Tertio; Vbi lex non distinguit, nec nos distĩguere debemus, sed Sũmus Põtif. absolutè loquitur de articulo mortis; ergo tam de vero articulo, quàm de præsũpto intelligendus est.

6. Ex his sentẽtijs vtraque probabilis est, in secũdã tamen, quia magis pia, inclinãdũ existimo. Iuxta quã illud tãtũ dicendũ est mortis periculum, ex quo probabiliter mors sequi potest. Vnde nõ quæuis tempestas ad effectum absolutionis impendendæ censetur periculum mortis, sed illa, ex qua probabiliter naufragium timetur, nec quilibet obsessus in periculo mortis existimandus est, sed qui telis impugnatur, nec quælibet prægnans, sed quæ est in probabili periculo. Ita Sylu. verb. *Absolutio.* 1. num. 10. & verb. *Interdictum.* 5. nu. 9. §. *Quarta exceptio,* circa fin. qui alios refert.

Secundùm hanc sententiam dicendum etiam est posse constitutum in articulo, vel periculo mortis absolui, quanuis in facultate ad absoluendum non exprimatur verbum, *Articulus*, vel *Periculum*. vt probat Vgolin. quæst. 2. cit. tum quia semper talia verba apponi solent, & clausula apponi solita in aliquo actu, etiam si omissa sit, pro apposita, & expressa habetur, vt probatur per l. fin. in fin. C. de 7.

fide

fide iuſ. & ibi Bald. & Iaſon comuniter hoc receptum ſentit in l. *Inargētarius.* num. 7. cum ſequent. ff. de Eden. Felinus in cap. *Cum M.* de conſtitut. tum etiam, quia ſi Romanus Pontifex de hac re interrogaretur, ſic reſpondiſset, cum ſit vicarius illius, qui peccatori ingemiſcenti
8. parcit. Tum denique, quia ſemper in Eccleſia conſuetum fuit, vt nulla eſſet in articulo mortis reſeruatio, vt habetur in Conc. Tridenc. de pœnit. cap. 7. ſeſſ. 14.

9. Ad primum igitur argumentum primæ ſententiæ dicendum eſt, quòd licèt in rigore, & proprietate verborum articulus mortis, & periculum mortis non idem ſint, hoc tamen loco pro eodem accipiuntur, tum quia loquutio eſt abſoluta, & ſine reſtrictione, & facultas abſoluendi in fauorem animæ conceſſa, quæ non reſtrictè, ſed amplè interpretanda eſt, tum etiam, quia ſic ex intentione Papæ colligitur. Ad confirmationem reſpondetur, quòd quando Iubilæi, & Bullæ abſolutè loquuntur de articulo, vel periculo mortis, ad modum explicatum intelligi debent, niſi aliud aliunde colligatur. Deinde reſponderi fortè poteſt, quòd quando diſtinguunt inter articulum, & periculum mortis, accipiunt periculum ampliori quadam ſignificatione, quàm nos illud accepimus.

Ad ſecundum reſpondetur primò tunc priuilegium eſſe ſtrictè interpretandum, quando aliud de mente concedentis non colligitur, vt in propoſito contingit. Reſpondetur ſecundò priuilegium per modum gratiæ, & in fauorem animæ conceſſum, & quod ſapit beneficium, eſſe latè interpretandum, vt docent Ioan. Andræ. & Butr. in capit. *Olim.* de verb. ſignificat. per l. *Beneficium.* ff. de conſtitut. Princip. relati à Syluest. verb. *Priuilegium.* numer 10.

numer.3.concluſ.4.

DISP. C.

Vtrúm aliquis, præter Romanum Pontificem, à caſibus, & cenſuris Bullæ Cœnæ abſoluere poſsit.

1. PARTEM negatiuam tenent Pegn.in 3. part. Direct. Inquiſit. Com. 141. dicens in ſupremo ſanctæ, & generalis Inquiſitionis tribunali ſæpe fuiſſe declaratum non poſſe, nec debere Epiſcopos ampliùs virtute Concilij Trident. abſoluere occultos hæreticos in foro conſcientiæ. Eandem ſententiam tenēt Tolet.in Summ. lib.1.cap. 30. Suares de cenſ. diſp. 21. ſect. 3. Qui in caſu hæreſis, quoad conceſsionem Concilij Epiſcopis factam, loquitur. Vgolin. hoc loc. ad illa verba, *Etiā prætextu quarumuis facultatum.* numer. 3. Nauar. in Manual. cap. 27. nu. 275. qui de priuilegijs regulariū loquitur. Idem tenet Sayr. lib. 3. de cenſ. capit. 25. nu. 5. Azor tom. 1. lib. 8. inſtitut. moral. cap. 19. quæſt. 3. & cap. 10. quæſ. 10. Sanch. in oper. moral. lib. 2. cap. 11. num. 26. qui alios refert. Ducitur hæc ſententia, quia expreſſè in Bulla Cœnæ reuocantur omnia priuilegia ad abſoluendum à caſibus in ea contentis. Et quia Pius V. Gregor. XIII. ita declaratunt, vt refert Pegn. cit. loc.

Partem tamen affirmatiuam tenent Ban. 2.2. q. 11 artic. 4. dub. 2. poſt. 2. concluſ. argument. 3. verſ. *Et ſi quis obijciat.* & ibi Arag. artic. 3. verſ. *Sed dubium eſt quiſnam poſsit.* Petr. de Ledeſm. in Summ. tom. 2. tract. 1. cap. 6. poſt. 20. concluſ. difficult. 7. Emmanu. Rod. tom. 1. quæſt. regul. q. 20. artic. 9. Viual. in Candel. in penult. edit. in 1. part. tract. de abſolut. num. 13. & 2. part. in Explanat. Bull. Cœn. nu. 141. & alij non pauci, quos refert 2.

refert Sanch. cit. loc. Probatur hæc ſententia; Priuilegium Principis debet eſſe conſtans, & perpetuũ argum. Clem. vnic. de renunciat. ergo priuilegium à Papa conceſſum, ſine magna cauſa non debet reuocari; incõſtantia enim maxima eſſet priuilegium in principio Quadrageſimæ conceſſum in die Cœnæ ſtatim reuocari. Quod etiam videre eſt in priuilegijs Mendicantium, quæ fruſtra innouarentur, vt regulariter ab vnoquoque Pontifice fieri ſolet, ſi in die Cœnæ forent reuocanda. Confirmatur hoc ex inconuenientibus, quæ ex tali reuocatione ſequũtur. Nam ſi Papa concedat Regulari, vel cuicũq; alteri eunti ad infideles facultatem abſoluendi á reſeruatis in Bulla Cœnæ, & eo profectò tale priuilegium per ſolennẽ Bullæ promulgationem reuocaretur, Regularis ille munere ſuo perfectè fungi non poſſet, quod quam magnum ſit incõueniens, quis non videt?

3. Deinde probatur; Lex poſterior generaliter, & indiſtinctè loquens limitanda eſt per ſpecialem antiquiorem, ſi expreſsis verbis illi non contradicat, quanuis in lege noua ſit clauſula. *Non obſtante lege contraria*; quæ non poſſit cum hac ſuſtineri per aliquam limitationem, vel diſtinctionem, & hoc vt iurium correctio vitetur, vt cum multis probat Sanch. lib. 2. de matrim. diſp. 24. nu. 6. & in Opere moral. lib. 2. cap. 11. num. 27. ergo cum Bulla Cœnę reuocet facultates abſoluendi priùs conceſſas, poteſt intelligi per aliquam limitationem, vt non contradicat legi priori Concilij Trident. nempe intelligendo reuocari facultates, quæ concedunt abſolutionem caſuum in ea reſeruatorum, quando publici ſunt. Confirmatur item, tum quia de reuocatione conceſsionis Concilij Tridentini, & priuilegiorum Mendicãtium authenticè

non

non constat, & cum res sit magni momenti, publicanda esset in aliquo speciali decreto; tum etiam, quia estò Pius V. & Gregor. XIII. circa Bullas á se publicatas id declarauerint, non id fecerunt alij Pontifices; tum denique, quia per Bullam Cœnæ non cẽsentur reuocari facultates Bullæ Cruciatæ ad absoluendum in aliquibus casibus; ergo neque facultates Episcoporum, & Mendicantium.

4. *1. Conclusio.* Pro resolutione sit prima conclusio; Delegatus à Summo Pontifice cum speciali facultate absoluendi à casibus, & censuris Bullæ Cœnæ, ab illis absoluere potest. Hanc tenet Suares vbi supra numer. 3. estque manifesta. Nam Summus Pontifex nec potest, nec solet per se ipsum absoluere omnes huiusmodi pœnitentes, sed per Delegatos id præstat.

5. *2. Coclusio.* Secunda conclusio; In mortis articulo etiam simplex Sacerdos à peccatis in Bullæ Cœnæ reseruatis absoluere potest, á censuris veró etiam prima tonsura initiatus. Hanc quoad primam partem docet S. Thomas in 4. dist. 18. quæst. 2 artic. 5. quæst. 1. Nauar. in Manu. cap. 26. num. 26. & cap. 27. num. 272. Emman. Rod. in Summ. tom. 1. cap. 59. num. 4. & Vgol. hoc loc. ad illa verba, *Nisi in mortis articulo.* quæst. 3. constatque ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. de cas. reseru. vbi sic dicitur; *Piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, vt nulla sit reseruatio in articulo mortis.* Secundam partem tradunt Vi-uald. in Candel. in explanat. Bull. Cœn. numer. 135. Emman. Rod. vbi sup. nu. 16. Vgolin. loc. citat. §. 3. qui ibidem asserit neutrũ istorum á laico præstari posse. Colligitur hæc pars ex Sanct. Thoma cit. loc. artic. 2. quæst. 2. & dist. 19. quæst. 1. art. 1. quæst. 3. Palud. ibid. dist. 18. quæst. 2. art. 3. Tabien. verb. *Absolutio*, 2. num. 4. Sanct. Anton.

3. part.

.6 3.part.tit.24.c.77.& Nau. cit.loc.c. 27.num.41.quatenus absolutè affirmant habentem primam tonsuram excommunicare posse. Ex quo sequitur quòd etiam possit absoluere, cũ sit par ratio. Fundamentum huius sententiæ est excommunicare, & absoluere ab excommunicatione extra sacramentum, nõ esse actum ordinis, sed iurisdictionis, cuius prima tonsura initiatus capax est. Et habet verum hæc conclusio, vt tradit Vgol. vbi supr. etiam si absoluẽs sit excommunicatus, suspensus, notorius, aut denunciatus; cum hæc non absoluentium, sed pœnitẽtiam gratia concedantur; & sic absolutus non est iterum absoluendus, siue moriatur, siue non, cum veram absolutionem recceperit. Ita Vgolin. ex Cou. in cap. *Alma mater*.par.1.§. 11.nu.8.& Nauar.cit.c. 26. num.26.

7. Tertia conclusio; Ex illis duabus sententijs vtraq; est probabilis, & sustineri tuta conscientia potest, secunda tamen mihi placet magis. Conclusio hæc quoad primam partem sufficienter probatur, & authoritate Doctorum, & rationibus quibus ipsi suas sententias confirmant. Secunda pars ex eo confirmatur, quoniam Summus Pontifex non prohibet absolutè ratione indultorum absoluere, sed eorum prætextu; prætextus autẽ nõ excludit illud, quod fit legitima facultate interueniente, vt diximus disp. 78. ad arg partis negatiuæ, sed illud, quod sub aliquo velamine exercetur; & secundùm hanc expositionẽ intelligenda sunt vltima verba huius §. videlicet, *Concedendorum, & innouandorum*. Non enim Summus Pontifex per ea intendit non valere concessiones ad absoluendum in prædictis casibus, & censuris, in specie factas, cũ in multis priuilegijs, & Bullis, & in Bulla Cruciatæ concedantur, aliàs deciperentur fideles. Solũ igitur derogat

3. Cõclusio.

non constat, & cum res sit magni momenti, publicanda esset in aliquo speciali decreto; tum etiam, quia estò Pius V. & Gregor. XIII. circa Bullas á se publicatas id declarauerint, non id fecerunt alij Pontifices; tum denique, quia per Bullam Cœnæ non cẽsentur reuocari facultates Bullæ Cruciatæ ad absoluendum in aliquibus casibus; ergo neque facultates Episcoporum, & Mendidicantium.

4. *1. Conclusio.* Pro resolutione sit prima conclusio; Delegatus à Summo Pontifice cum speciali facultate absoluendi à casibus, & censuris Bullæ Cœnæ, ab illis absoluere potest. Hanc tenet Suares vbi supra numer. 3. estque manifesta. Nam Summus Pontifex nec potest, nec solet per se ipsum absoluere omnes huiusmodi pœnitentes, sed per Delegatos id præstat.

5. *2. Conclusio.* Secunda conclusio; In mortis articulo etiam simplex Sacerdos à peccatis in Bullæ Cœnæ reseruatis absoluere potest, á censuris veró etiam prima tonsura initiatus. Hanc quoad primam partem docet S. Thomas in 4. dist. 18. quæst. 2 artic. 5. quæst. 1. Nauar. in Manu. cap. 26. num. 26. & cap. 27. num. 272. Emman. Rod. in Summ. tom. 1. cap. 59. num. 4. & Vgol. hoc loc. ad illa verba, *Nisi in mortis articulo.* quæst. 3. constatque ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. de cas. reseru. vbi sic dicitur; *Piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, vt nulla sit reseruatio in articulo mortis.* Secundam partem tradunt Viuald. in Candel. in explanat. Bull. Cœn. numer. 135. Emman. Rod. vbi sup. nu. 16. Vgolin. loc. citat. §. 3. qui ibidem asserit neutrũ istorum á laico præstari posse. Colligitur hæc pars ex Sanct. Thoma cit. loc. artic. 2. quæst. 2. & dist. 19. quæst. 1. art. 1. quæst. 3. Palud. ibid. dist. 18. quæst. 2. art. 3. Tabien. verb. *Absolutio, 2*, num. 4. Sanct. Anton.

6 3.part.tit.24.c.77.& Nau. cit.loc.c. 27.num.41.quatenus absolutè affirmant habentem primam tonsuram excommunicare posse. Ex quo sequitur quòd etiam possit absoluere, cũ sit par ratio. Fundamentum huius sententiæ est excommunicare, & absoluere ab excommunicatione extra sacramentum, nõ esse actum ordinis, sed iurisdictionis, cuius prima tonsura initiatus capax est. Et habet verum hæc conclusio, vt tradit Vgol. vbi supr. etiam si absoluẽs sit excommunicatus, suspensus, notorius, aut denunciatus; cum hæc non absoluentium, sed pœnitẽtiam gratia concedantur; & sic absolutus non est iterum absoluendus, siue moriatur, siue non, cum veram absolutionem receperit. Ita Vgolin. ex Cou. in cap. *Alma mater*. par.1.§. 11.nu.8.& Nauar.cit.c. 26. num.26.

7. 3. Cõclusio. Tertia conclusio; Ex illis duabus sententijs vtraq; est probabilis, & sustineri tuta conscientia potest, secunda tamen mihi placet magis. Conclusio hæc quoad primam partem sufficienter probatur, & authoritate Doctorum, & rationibus quibus ipsi suas sententias confirmant. Secunda pars ex eo confirmatur, quoniam Summus Pontifex non prohibet absolutè ratione indultorum absoluere, sed eorum prætextu; prætextus autẽ nõ excludit illud, quod fit legitima facultate interueniente, vt diximus disp. 78. ad arg partis negatiuæ, sed illud, quod sub aliquo velamine exercetur; & secundùm hanc expositionẽ intelligenda sunt vltima verba huius §. videlicet, *Concedendorum, & innouandorum*. Non enim Summus Pontifex per ea intendit non valere concessiones ad absoluendum in prædictis casibus, & censuris, in specie factas, cũ in multis priuilegijs, & Bullis, & in Bulla Cruciatæ conceduntur, aliàs deciperentur fideles. Solũ igitur derogat

CAP. XXIIII.

Contra absoluentes à casibus Bullæ Cœnæ.

TENOR BVLLÆ.

1 QVOD si fortè aliqui cõtra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere de facto prçsumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus, grauiùs contra eos, spiritualiter, & temporaliter, pro vt expedire nouerimus, processuri.

Notationes circa textum.

IN hoc §. excõmunicat Summus Pontifex præsumentes absoluere à censuris huius Bullæ, determinatque grauiùs contra tale facientes spiritualiter, & tẽporaliter se processurũ. Quæ autem sint eis pœnæ imponendæ, non declarat, in Bullis tamen antiquis, referente S. Antonin. 3. p. tit. 24. cap. 7. speciales pœnæ addebãtur, scilicet suspensio ab officio prædicãdi, legendi, audiendi confessiones, & ministrandi sacramenta. 2

Vgol. hoc loco circa illa verba, *Quod si fortè aliqui*. n. 2. docet plures incurrere excommunicationes, qui vna absolutione plures à prædictis Bullæ casibus absolueret: sicut pluribus excommunicatur, qui vna percusione plures Clericos percuteret. Hæc tamẽ sententia non placet, quo-

nam sub vna tantùm cen sura videtur Sũmum Pontificem comprehendisse vnum, vel plures absoluentẽ, vt colligi potest ex illis verbis, *Talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui. &c.* In quibus sub eodem tenore verborum excommunicat absoluentem plures, vel absoluentẽ vnũ; quidquid sit de percutiente plures Clericos. Verum tamen est, qui plures actiones in vna clausula prohibitas facit, plures excommunicationes incurrere, quia super vnamquamque excommunicatio fertur.

3 Vt huius. §. censura incurratur, necesse est quòd confessarius ex præsumptione absolutionis beneficium impẽdat, vt patet ex verbo, *Præsumpserint*. Ex quo sequitur non excommunicari confessarium ex ignorantia non crassa, & affectata, vel ex inaduertentia, & obliuione à prædictis casibus absoluentem, quãuis in absoluendo peccet. Ita Cardin. in Clem. 1. de priuileg. q. 39. Caietan. in Summ. verb. *Excommunicatio*. cap. 58. &. 81. Nauar. in repet. c. *Accepta*. de restit. spol. oppo. 8. num. 32. & in Manu. cap. 27. num. 74. vers. *Declaratio prima*. Viual. in Candel. in explanat. Bull. Cœn. num. 138. Vgol. vbi sup. num. 3. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 25. num. 8. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 3. num. 6. circa fin.

Non excommunicatur etiam, qui probabili metu, aut vi absoluit, vt si pœnitẽs mortem confessario minatur, nisi eum absoluat. Ita Vgolin. vbi supra ex cap. vnic. de ijs quæ vi met. vẽ cau. fiu. in 6.

Ab excommunicatione etiam liberantur laici, mulieres, Religiosi conuersi, Ecclesiastici etiã nõ sacerdotes, eo quòd, cum eis nõ conueniat posse absoluere, præsumendum non est à Summo Pontifice sub hac censura comprehendi: nisi aliquis istorum alicuius priuilegij authoritate fretus, quo ab alijs censuris potest absoluere, ab illis quæ in hac 4

hac Bulla continentur absoluere conetur, quoniam in hoc casu iam datur præsumptio. Ita Vgol. cit. loc.

Idem Vgolin. non excõmunicari existimat qui non á censuris huius Bullæ, sed á peccatis, pro quibus sanciuntur, absolueret.
5. Probat, quia Summus Pontifex solùm loquitur de censuris, & inclusio vnius exclusio est alterius, capit. *Nonne*. de præsumpt. l. *Cum prætor*. ff. de iudic. Oppositum tamen dicendum puto, tum quia Summus Pontifex absolutè loquitur de absoluentibus prædictis censuris laqueatos, quod diuersum quid sonat ab eo, quod est absoluere á censuris, tum etiam, quia cum á Romano Pontifice non reseruentur casus nisi cũ censura, perinde est absoluere á censuris Papæ, atque à casibus illi reseruatis, quando simul coniunguntur. Illud vltimò aduertendum est, si quis contra tenorem præsentiũ literarum absoluat, seu potiùs absoluere tẽtet, absolutionem nullã esse, vt potè á non habente potestatem impensam. Tabien. verb. *xcommun. 6.* num. 13. circa fin. Armil. verb. *Excommu.* cap. 87. Viual. num. 139. & Vgolin. nu. 2. cit. loc.

DISP. CI.

Vtrúm censura cõtra absoluentes à casibus Bullæ lata Summo Pontifici reseruetur.

Partem huius quæstionis affirmatiuam tenẽt Syl. verb. *Absolutio*. 1. nu. 10. Tabie. verb. *Excõmun. 6.* n. 13. circa fin. Armil. verb. *Excõmun.* c. 87. Felin. in cap. *Pastoralis*. §. *Præterea*. col. 3. de offic. Ordin. Caietan. in Sum. verb. *Excõ.* c. 77. Viuald. in Cand. in explanat. Bull. Cœn. n. 140. & Vgol. hoc loc. ad illa verba, *Quòd si fortè aliqui*, n. 4. quorum sententia probatur. 1.

Primò; ex Sixto IIII. in Extrauag. *Et si Dominici*. de pœnit. & remis. vbi sic dicitur; *Et cõtra facientes eò ipso*

excommunicationis sententiã incurrãt, à qua, nisi in mortis articulo cõstituti, ab alio quàm à Romano Pontifice absolui nõ possint.

Secundó; Censuræ huius Bullæ, vt in superior. diximus disp. 1. sunt ab homine; ergo ab eo tantùm, à quo sanciuntur, auferri possunt, cap. *Past. ralis*. de offic. Ordin.

Tertio probat Vgolin. ex eo, quia, cum Summus Pontifex dicat se grauiùs contra eos processurum, necesse est, quòd illos in excommunicationem incidisse sciat, vt cõtra ipsos, & spiritualiter, & temporaliter procedat: quod nequaquam fieri potest, si excommunicatio reseruata non sit. Cùm igitur sibi reseruet impositionem pœ-
2. næ, reseruat vtique & censuram, eo quòd par ratio est taciti, & expresi.

3. Cõtrariam sententiam tuentur Nauar. in Manu. cap. 27. numer. 74. vers. *Secunda*. Sebast. Medic. in Summ. peccat. capit. tit. 9. quæst. 78. num. 1. Sayr. lib. 3 de cens. cap. 25. num. 7. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 30. & Suares de cens. disput. 21. sect. 3. num. 6. Quæ sententia nobis probabilior videtur.

Prima conclusio; Censura contra præsumentes absoluere à casibus, & censuris Bullæ Cœnæ hoc canone lata Summo Pontifici non reseruatur. Probatur; Paulus II. in sua Bulla olim censuram hanc specialiter reseruauit, sed hæc reseruatio ab alijs Bullis aliorum Pontificum, & etiam ab ista ablata est; ergo nolunt eam Summi Põtifices reseruare. Deinde; Hæc censura additur post reseruationem factam in præcedenti §. *Cæterum*; ergo reseruatio ibi facta ad præcedentes, non ad sequentes casus extenditur. **1. Cõclusio.**

4. Secunda conclusio; Ab hac censura potest absoluere quicunque potestatem habet absoluendi á cẽsuris non reseruatis. Hæc etiam est Doctorum, quos secundo loco citauimus, & patet ex conclusione præ- **2. Cõclusio.**

præcedenti. Nam si reseruata non est, qui à non reseruatis potest absoluere, poterit etiam ab illa. Et cõfirmatur ex cap. *Nuper.* de sentent. excomm. vbi habetur, quòd eo ipso, quòd excommunicatio reserua ta non est, cõcessa cẽsetur.

Ad primum argumentum respondetur cum Syl. verb. *Excommunicatio*. 7. num. 77. Sayr. & Suares citat. loc. extrauagantem illam solùm loqui de absoluentibus ex vi confessionalium eiusdem Sixti. IIII.

5. Ad secundum dicendũ est cum Nauar. & Tolet. vbi supra excommunicationem ab homine generaliter latam assimilari excommunicationi à iure, quæ si expressè reseruata non est, reseruata non censetur.

Ad tertium respondetur grauiores illas pœnas, quas Summus Pontifex absoluenti minatur, esse ei imponendas, si constet ipsum absque legitima facultate absoluisse; vt colligitur ex verb. *Processuri*, quod denotat agenda in foro iudic. nõ verò in foro pœnitentiæ.

CAP. XXV.

Declarationes quædam circa absolutionem à censuris Bullæ Cœnæ.

TENOR BVLLÆ.

DEclarantes, ac protestantes quamcumque absolutionem, etiam solemniter per Nos faciendam, prædictos excommunicatos

ſub præſentibus comprehenſos, niſi priùs á præmiſsis, cum vero propoſito vlterius ſimilia non committendi, deſtiterint, ac quoad eos, qui contra Eccleſiaſticam libertatem, vt præmittitur, ſtatuta fecerint, niſi priùs ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas, & decreta huiuſmodi publicè reuocauerint, & ex Archiuijs, ſeu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & caſſari, ac Nos de reuocatione huiuſmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter ſuffragari, quin etiam per huiuſmodi abſolutionem, aut quoſcunque alios actus contrarios, tacitos, vel expreſſos, ac etiam per patientiam, & tolerãtiam noſtram, vel Succeſſorum noſtrorum, quantocunque tempore continuatam, in præmiſsis omnibus, & ſingulis, ac quibuſcunque iuribus Sedis Apoſtolicæ, ac S. R. E. vndecũque, & quandocunque quęſitis, vel quærendis, nullatenus præiudicari poſſe, aut debere.

Notationes circa textum.

IN hoc §. declarat Summus Pontifex, ac proteſtatur nullam abſolutionem, etiam ſolennem, per ipſum factam prædictis excommunicatis prodeſſe, niſi priùs à præmiſsis cum vero propoſito ſimilia non committendi deſtiterint, quod intelligitur, tam de abſolutione ſolenni, quam non ſolenni, ſiue generaliter,

liter, siue specialiter impendatur, vt patet ex illis verbis, *Quamcunque absolutionem.*

2. Declarat etiam non prodesse absolutionem ijs, qui contra libertatem Ecclesiasticam quæcunque statuta fecerint, nisi ea priùs publicè reuocauerint, & ex Archiuijs, seu capitularibus locis, aut libris deleuerint, Summumque Pontificem de tali reuocatione certiorē fecerint. Hæc publica reuocatio facienda erit, quando de statuti factione populo constiterit, per præconem, significando ei ipsū iam esse reuocatum; aut in concilio dum senatus habetur.

Tandem protestatur Summus Pontifex per nullam absolutionē, aut quoscunque alios actus contrarios, nec per patientiam, & tolerantiam, quantocunque tempore continuatam, Sedis Apostolicæ iuribus præiudicari.

3. Dubitari potest hoc loco, an valeat absolutio illa, quæ ad actum aliquem tantùm gerendum tribuitur, qua absolutus ipso iure in eandem incidit excommunicationem, & quæ hac forma verborum conceditur; *Teque à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsque Ecclesiasticis sententijs, censuris, pœnis à iure, vel ab homine, quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutum fore censentes.* &c. Respondetur tamen cum Rebuf. fo in praxi benefic. in declarat. nou. prouis. §. *Teq; absoluentes.* & Vgolin. hoc loco numer. 3. valere, excepto in casu hæresis, iuxta cap. *Excommunicamus.* o. 1. de hæret. & alijs casibus à Iulio III. exceptis, quos refert idem Rebuffus loc. citat. num. 12. cuius Pontificis verba hæc sunt; *Statuit, & ordinauit huiusmodi absolutionem non suffragari non parentibus rei iudicatæ, incēdiarijs, violatoribus Ecclesiarum, falsi-*

falsificatoribus, & falsificari procurãtibus literas, & supplicationes Apostolicas, & illis vtentibus, receptatoribus, & fautoribus, eorum, ac res vetitas ad infideles deferentibus, violatoribus Ecclesiasticæ libertatis, via facti, ausu temerario Apostolicis mandatis non obtemperantibus, & nuncios, vel executores Sedis Apostolicæ, & eius officialium eis commissa exequentes impedientibus, qui propter præmissa, vel aliquod eorum excommunicati à iure, vel ab homine, per quatuor menses scienter excommunicationis sententiam huiusmodi sustinuerint, & generaliter quibuscunque alijs, qui censuris aliquibus etiam alijs, quàm, vt præfertur, quomodolibet ligati in illis per annum continuum insorduerint. Ratio quare absoluantur ab alijs Bullæ casibus ad actum gerẽdum est quia hæc absolutio propriè, & in rigore loquendo, absolutio non est. Intelligitur tamen hæc sententia dummodò absoluendus à culpa, ob quam excommunicatus est, cum vero proposito similia nõ committendi desistat.

CAP. XXVI.

Reuocantur priuilegia, quæ impediunt ne in aliquibus censuræ huius Bullæ locum habeant.

TENOR BVLLÆ.

NON obstantibus priuilegijs, indulgentijs, indultis, & literis Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus alijs cuiuscunque ordinis, status, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint,

fuerint, etiam si, vt premittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quauis Ecclesiastica, & mundana presulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, seu locis à predicta Sede, ex quauis causa etiam per viam contractus, aut remunerationis, & sub quauis alia forma, & tenore, ac cum quibusuis clausulis etiam derogatoriarum derogatorijs concessis, etiam continentibus quód excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus proprijs, cognominibus, & dignitatibus eorum, mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, ac prescriptionibus quantumcunque longissimis, & alijs quibuslibet obseruãtijs, scriptis, vel non scriptis, per quæ contra hos nostros processus, ac sententias, quominus includantur in eis, se iuuare valeant, vel tueri.

Quæ omnia quoad hoc, eorum omnium tenores, ac si ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur, presentibus pro expressis habentes, penitus tollimus, & omnino reuocamus, ceterisq; contrarijs quibuscunque.

Notatio circa textum.

IN his duobus, §§. reuocat Summus Pontifex omnia priuilegia cuiuscunque sint qualitatis, & cuicunque personæ concessa, etiam per viam contractus,

tractus, aut remunerationis, quatenus contra processus huius Bullæ esse possunt, ita vt prædicta priuilegia prodesse eis non possint, quominus excommunicentur, & loca interdicantur, si aliquid contra prohibitiones prædictas fecerint. Vnde quoad alia, priuilegia prædicta in suo ãtiquo robore perseuerãt.

DISP. CII.

Vtrúm Summus Pontifex reuocare possit priuilegia per viam contractus, & remunerationis concessa.

PArs negatiuã sic potest suaderi; Talis reuocatio est iniusta; ergo est illicita. Probatur antecedẽs, quoniã priuilegia per viã contractus, & remunerationis nõ sunt meræ gratiæ, sed solutiones, vel cõpẽsationes debiti, atq; adeò si auferantur, inęqualitas cõstituitur.

1. Secundo; Lex naturalis iubet pacta seruari, l. 1. ff. de pact. Quod etiã habet verũ in Principibus. c. 1. de probat. & c. 1. §. 1. qui feud. dar. pos. nec enim inferiores possũt contra legẽ superioris. c. *Inferior.* 21. dist. & c. *Cũ inferior.* de maior. sed Papa est inferior Deo, cuius lex naturalis prohibet non stare pactis; ergo.

Sit igitur cõclusio; Stãte iusta, & rationabili causa potest Sum. Põtif. reuocare priuilegia, etiã per modũ cõtractus, & remunerationis cõcessa. Hãc conclusionẽ tenẽt Abb. in c. *Nouit ille.* n. 26. de iud. & ibi Inno. & Felin. & idẽ Fel. in c. 1. de probat. in 6. Bald. in l. fin. ff. de senat. & Immol. post Butr. in c. *Cũ M.* de const. Nau. in c. *Nõ liceat.* 12. q. 2. §. 18. n. 2. & in cõm. de indul. notab. 27. n. 7. & not. 33. n. 3. & Syl. verb. *Priuilegiũ.* n. 10. Et ratio est, quoniã Papa tenetur in cõsciẽtia prouidere bono cõmuni, & in ordine ad illud tollere õnia impedimẽta, quę ei aduersari possũt, disponereq; etiã de bonis particulariũ; ergo quãdo priuilegia etiã per modũ cõtractus, & remune- 2. 1. Cõclusio.

munerationis cōceſſa, ratione circūſtantiarum occurrētium bono communi cōtradicūt, reuocari licitè poſſunt.

3. Ad primū arg. reſpōdetur quòd ſtante iuſta, & rationabili cauſa nulli particulari in reuocatione priuilegij fit iniuria, cū bonū cōmune particulari præponderet. Nō negauerim tamen aliquando faciendā eſſe compenſationem ob priuilegium ablatum, quādo per talem ablationem

4. ille læditur, cui tanquam ſolutio debiti priuilegium conceſſum fuerat.

Ad ſecundū dicendum eſt, licèt, abſolutè loquēdo, pacta ſecūdùm ius naturæ ſeruanda ſint, aliquando reſcindi poſſe, cum ſcilicet iuſta, & rationabilis cauſa interuenit, quia hoc etiam ipſum ius naturæ dictat; quando autē ius naturæ affirmatiuū cū alio iure concurrit, attendendū eſt ad circūſtantias, & illud ſeruādum, quod magis obligat, imò potiùs quod obligat minus in tali caſu ceſſat. Licèt igitur Papa ſine rationabili cauſa priuilegia per modum contractus, & remunerationis conceſſa reuocare non poſſit, ipſa tamen cōcurrēte, ei licere negandum non eſt.

CAP. XXVII.

De publicatione Bullæ Cœnæ per Summ. Pont, facta, & per Prælatos facienda.

TENOR BVLLÆ.

T verò præſentes noſtri proceſſus ad publicam omnium notitiam faciliùs deducantur, chartas, ſeu membranas Proceſſus ipſos continentes, valuis Eccleſiæ Sa. Io. Lateranenſis.

nensis, & Basilicæ Principis Apost. de Vrbe appendi faciemus, vt ij, quos Processus huiusmodi concernunt, quòd ad ipsos non peruenerint, aut quòd ipsos ignorauerint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cũ non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur. Insuper, vt Processus ipsi, & præsentes literæ, ac omnia & singula in eis contenta, eó fiant notiora, quo in plerisque Ciuitatibus, & locis fuerint publicata, vniuersis, & singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & locorum Ordinarijs, & Prælatis vbilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, vt per se, vel alium, seu alios præsentes literas, postquàm eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries in Ecclesijs suis, dum in eis maior populi multitudo ad diuina conuenerit, solemniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

Notationes circa textum.

1. IN hoc §. continetur publicatio Bullæ, & appensio illius ad valuas Ecclesiæ Sancti Ioan. Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostol. de Vrbe; quod ex eo ibi fit, quia ad Ecclesias illas propter multitudinẽ

reli-

reliquiarum magnus solet esse populi concursus. Publicatio, & appensio hæc ideo fit, ne horum processuum detur ignorantia, per quam transgressores excusari velint. Cōtinetur etiā præceptum, quo Prælati obligantur semel saltem in anno in Ecclesijs suis Bullam hanc publicare.

2. Quanuis Summus Pontifex per huiusmodi publicationes excusationes, & ignorantiam, quas quis allegare posset, in horum processuum transgressione, tollere intendat; nihilominus, si quis inculpabiliter eos ignoret, censuras in eis contentas non incurret, cum ignorantia inculpabilis, siue sit iuris siue facti, in foro animæ à peccato excuset, sine quo non incurritur censura cap. *De his*. cap. *Sæpe*. dist. 50. capit. *Sicut dignum*. de homicid. cap. *Si quis non iratus*. 15. q. 1. cap. fin. qui matri. accus. poss. cap. *Cognoscentes*. de const. l. fin. ff. de decret. ab Ordin. faciend. & quæ in istis locis à Iurisperitis notantur, & Syluest. verb. *Ignorantia*. num. 11. & 12. Imò & in foro externo volens probare ignorantiam audiendus est, dict. l. fin. & dic. cap. fin. & cap. *Siquis incognitus*. 17. quæst. 2. Intendit igitur Summus Pontifex, ne prædictæ leges, & prohibitiones ob ignorantiam violentur, ac etiam ne in foro externo ignorantiæ excusationes facilè admittantur.

3. Circa hunc §. notat Sayr. lib. 3. de cens. cap. 25. num. 12. præceptum in eo positum non obligare eos Prælatos, qui potestate laica impediūtur, quominus legem istam publicent. Hæc tamen sentētia, licèt in eo casu, in quo à Sayr. traditur, vera videatur, scilicet quando publicatio nullius esset fructus, imò ex ea maxima perturbatio sequeretur; absolutè tamē non est admittenda, sed attendendum est ad circunstantias, qualitatem periculi, scandalum, & necessitatem, vt publicetur. Nam si in odium, & iniu-

riam

riam fidei, & Ecclesiasticæ authoritatis publicatio á sæculari potestate impediatur, non dubitauerim publicandam esse, etiam cum probabili vitæ periculo, eoquòd bonum fidei, & Ecclesiæ particulari bono præponderat.

4. Vgolin. hoc loc. ad illa verba, *Insuper vt processus.* num. 3. aduertit sub hoc præcepto non comprehẽdi Episcopos titulares, quia ex quo Ecclesia carẽt, & subditis, verba illa eos non comprehẽdunt, cum de prælatis iurisdictionem habentibus solummodo loquatur. Vnde sequitur non obligare alios Clericos iurisdictionem non habentes, vt simplices Parochos, cum Prælatorum nomine tantùm habentes iurisdictionem intelligantur.

CAP. XXVIII.

Quòd quicunque audiunt confessiones, apud se has literas habeant.

TENOR BVLLÆ.

1. Æterum Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, alijque locorum Ordinarij, & Ecclesiarum Prælati, nec non Rectores, cæteriq; curam animarum exercentes, ac Presbyteri sęculares, & quorumuis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum confessiones, quauis authoritate deputati, transumptum præsentium literarum

penes

penes se habeant,easque diligenter legere,& percipere studeant. Volentes earundem præsentium transumptis, etiam impressis, Notarij publici manu subscriptis, & sigillo Iudicis ordinarij, Romanæ Curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutę munitis eandem prorsus fidem in iudicio, & extra illud vbique locorum adhibendam fore, quę ipsis pręsentibus adhiberetur, si essent exhibitę, vel ostensę. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę excommunicationis, anathematizationis, interdicti,innouationis, innodationis, declarationis,protestationis, sublationis, reuocationis, commissionis,mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Dat. Romę apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo sexcentesimo quartodecimo, sexto Kalend. Aprilis Pontificatus Nostri Anno nono.

Notationes circa textum.

IN hoc vltimo §. dicit Summus Pontifex,quòd omnes, qui confessiones audiunt, Bullam hãc apud se habeant; deinde quód transumptis etiam impressis, Notarij publici manu subscriptis, & sigillo Iudi-

cis ordinarij Romanæ Curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica cõstitutæ munitis, & in iudicio, & extra iudicium fides adhibeatur. Cætera omnia in eodem §. contenta solummodo sunt omnium actuum in hac Bulla expressorum recapitulatio. Tandem concludit indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum incurrere, qui prædicta temerario ausu infringere, & eis cõtradicere attentauerit.

Per Bullam Pij V. obligabãtur cõfessarij sub mortali peccato hos processus apud se habere. Hoc tamẽ præceptum in alijs Bullis, & in ista positum non est, sed solùm dicit Summus Pontifex quòd Bullam hanc confessarij apud se habeant, quæ verba consilium tantùm sonare videntur. Nihilominus, quia cognitio casuum in hac Bulla contentorum necessaria omnino est confessarijs, non excusantur saltem regulariter à mortali culpa qui illos ignorauerint, iuxta doctrinam Sancti Thomæ 1.2 quæst. 76. artic. 2. Quamuis igitur ignorans casus Bullæ non peccet cõtra præceptum aliquod in ea contentum, peccat tamen contra obligationẽ sui status ignorando ea, sine quibus munus suum rectè exercere non valet.

Contra hoc tamen stat Vgolin. hoc loco, qui docet teneri confessarium sub mortali hanc Bullam apud se habere, tum quia materia grauis est, tum etiam quia Summus Pontifex non solùm vult, vt confessarij penes se habeant hos processus, verũ etiam vt in illis studeant, & eos diligenter legant, & percipiant. Quæ verba mortale peccatum sonare videntur. Respondetur tamen iuxta ea, quæ diximus, cum præceptum in Bulla Pij V positum fuerit, & ablatum ab alijs, signum esse manifestum non dari de facto. Verba autem illa ad nihil aliud ordinantur, quàm ad monendos, & exhor-

exhortandos confessarios, vt casus Bullæ non ignorent, ne ex tali ignorantia contra sui officij obligationem delinquãt.

3. Concludit Summus Pontifex incurrere indignationem Omnipotentis Dei contra hanc Bullam facientes. Pro quo est notandum tribus modis contra illam veniri posse; primò ipsam frangendo,& cõscindendo;secundò cõtra ipsam committendo, nimirum,quæ in ea vetantur; tertiò, negando Romanum Pontificem, quæ in ea continentur facere, & ordinare potuisse. Hæc de Bulla Cœnæ.

Cæterum quæcunque diximus Matris Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Ecclesiæ iudicio, correctioni, & censuræ probanda,& examinanda, magna cum humilitate submittimus,quemamodum oportet, & decet probos filios, precamurque, vt nobis veniam præbeat; si quid fortè nolentes excesśimus ea tractando,quæ ad veritatem intelligendam, explicandas difficultates, pacãdasque cõscientias maximé pertinere visa sunt.

(::)

FINIS.

Acabouse de imprimir este liuro em Lisboã no Conuento de Saõ Domingos, aos 20. dias de Julho, anno 1615. Por Pedro Crasbeeck.

